f. 19.
Veiling Scheepers
7-1-47

412. Croon, P., Moy-al, oft vermaeckelycke bedenckingen op verscheyde oeffeningen. Mechelen 1666. m. fraaie titelpr. 8°. led., rug geribd en verguld. — *Zeldzaam.*

Beschrijft verschill. ambten en beroepen met raadsels en grafschriften.

Ghedruckt tot Mechelen bij Gijsbrecht Lints-
inde Druckerije 1666.
Met Gratie en Privilegie.

MOY-AL
OFT
VERMAECKELYCKE BEDENCKINGEN
OP
VERSCHEYDE OEFFENINGEN.

DOOR

P. PETRUS CROON
Canonick Regulier ende Religieus
van S. Martens tot Loven.

TOT MECHELEN,
By GYSBRECHT LINTS Woonende inde
Beffer-ſtraet inde Druckery. Anno 1666.

AENDEN
NAUW-KEURIGEN
ENDE DIEP-SIENDEN HEER
MYN HEER
ARDELIO
LANT-VOOGHT
VAN
ALBESTYRIEN &c.

NAUW-KEURIGH HEER.

G*Hy ſult miſſchiën verwondert, ja vertoornt weſen, wanneer V E. het Op-ſchrift van dit Boecxken ſal in handen vallen: en denckt, wie daer ergens ſoo vermeten is geweeſt van uw' eygen Ampt en Opper-macht ſoo verre te onder-cruypen, dat hy dert roeren en doorſnuffelen het wel-oft qualijck-ſtant van ſoo veel verſcheyde menſchen. Maer ick bid' V E. en weeſt ſoo haeſtigh niet: want laeckt ghy dit Boeck, ſoo miſpryſt*

ghy uvv' eyghen. **Hoe dat?** *om dat ick het V E. ſchenck' en toe-eygene: ick geeff het V E. ende kieſe V E. tot voor-ſpraeck en beſcherm-Heer van deſen* Moy-al; *Op dat hy geruſt en ongeſchonden de handen en tanden van alle nydighe Spotters en vinnighe Laſteraers magh door-comen. Want ick en tvvyffel niet, oft ſy ſullen ſich vvel vvachten een Boecxken te begrimmelen, het vvelck gevvapent en vry-geſchreven is met den naem en geley' van hunnen al-gemeynen Prinçe; te meer: vvanneer ſy ſullen ſpeuren dat* Moy-al *naer V E. genaemt is. Ende aldus ſal ick verſekert weſen, dat dit mijn vverck, nu aen V E. op-gedraghen, geheel en geſont ſal geraecken by ſulcke Lieden, de vvelcke geirne van alles vvat hooren oft leſen: om uyt alles vvat goedts en deughdelijcx te konnen trecken.*

TOT

TOT DEN
LESER.

BEminden *Leser*. De lieffde ende de genegentheydt, die ick in my van jonckx aff-aen gevoelt hebbe, eerst om Dichten te lesen, daer naer om selve wat Rympjes te versieren, ende ten lesten, om daer in voor my niet alleen eerlijcke besigheydt te vinden, maer oock om daer mede mijnen Even-naesten tot wel-doen, te bemanen. Dese genegentheydt (segh ick) heeft u door haer uyt-werckinge tot noch toe binnen s'Huys ghehauden: ick meyne, bekommert met het over-mercken van alsulcke saecken, de welcke met de mueren van het huys gewoonelijck aff-gepaelt worden. Want *Keuken* en *Kocx ghereetschap*, *Tafel* en

Spysen, *Keirss*, en *Kandelaer* &c. en ſijn alle geen Straet-loopers: 't is al in-boel en reetſchap van een wel-geregelt Huyſ-gheſin. Den *Almanach* al wort hy miſſchiên op ſtraet ghekocht, het gebruyck daer van evenwel en paſt op de Merckt niet. Soo dat dit alle ſtoffen ſijn geweeſt, die u geen natte voeten en hebben doen kryghen.

Maer aengeſien dat het niet gelegen en is altydt in huys over den aſchhoop te ſitten hucken (want deſen is de plaetſe waer ick mijne Rympjes begeire geleſen te worden, om 't ſijnen tyde de onder-wyſinghen daer van te be-oeffenen) Soo iſt dat ick u alhier wat ſal laten wandelen; ja niet alleenelijck wandelen, maer oock by naer alle Winckeltjens na-ſpreken,

alle Ambachten beſpien , ende alle bekende ende gemeene oeffeningen door-ſnuffelen: op dat ghy uwe ghedachten met de volghende bemerckinghe meught bewallen jegens alle gebreken, wanneer gy om uwe nootſaeckelijckheden moet uyt-gaen , al waer het ſoo gevaerlijk is, niet alleenlijck van uwe god'lijckheyt, ick meyne, vande rechtveirdigh-maeckende deughden, maer van uwe menſchlijckheydt, ick verſtae' van redelijcke zebaerheydt, veel te verlieſen. 't Is mijn ſeggen niet, maer het gevoelen van onſen Godt-vruchtigen Mede-Broeder *Thomas à Kempis de Imit. Chriſti lib.1.cap.* 20. alwaer hy ſchryft. *Quoties inter homines fui, minor homo redii. Soo dickmaels als ick onder menſchen* (te weten op ſtraet) *heb gevveeſt,*

ben ick minder mensch vveder-gekeert.

Ick stell' u dan in desen *Moy-al* voor ooghen verscheyde Ampten en Ambachten, gelijck als my die voor en in zyn gevallen:ende geve daer op te bemercken,het gene mijne onwetentheydt door den bystandt Godts, in die heeft konnen uyt-vinden : om uwe ghepeysen Godt-vruchtighlijck besigh te hauden: om uwe driften salighlijck te bepaelen: om u deughdelijck te leeren leven, ende geluckighlijck te sterven.

Doch en denckt niet, dat ick elcke vermaninghe besonder en enckelijck toe-schicke aende gene, die van sulken Stiel zyn, sonder andere daer van mede te willen laeten sneuckelen. Neen Vriendt, *Moy-al* is voor een yder,mijn voorstel is:u, wanneer

ghy

ghy wandelt, jmant ſiet arbeyden, oft ſelve iet verbeſight, in een heyligh gepeys te doen vervallen, ende aen elck Ambachtſman daer neven ſtoffe te verleenen ſoo van ſalighe beſigeyt, als van vermaeckelijck tydt en arbeydts-verdryff.

Ondertuſſchen laet ick in uwe beſcheydentheydt alle Reyſers by den *Bode*, Paſtey-backers by den *Broodtbacker*, Boeren by den *Hovenier*, Leirtauwers by den *Huyd'vetter*, Kauſmaeckers by den *Cleer-maecker*, Lappers by den *Schoen-macker*, Winckeliers by den *Cramer*, Slot-maeckers by den *Smet*, Schryn-werckers by den *Timmer-man*, ende ſoo voorts alle Ambachten by haerſgelijck ſenden: om een Leſſe te haelen, de welcke ſy aldaer gereet ſullen vinden, ende gy met hun.

Gaet aen dan Leſer, ende onderſoeckt alle Winckels, door-ſiet alle gevoelijcke eñ ongevoelijcke ſchepſels, ende treckt'er uw' voor-deel uyt. *Interroga jumenta & docebunt te: & volatilia cæli & indicabunt tibi. Loquere terræ & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris.* Job. 12. *Vraghet de Beeſten, ende ſy ſullen u leeren: ende vraghet de Vogelen des Hemels, ende ſy ſullen 't u te kennen geven. Segget der Aerden, ende ſy ſal u antvvoorden, ende de Viſſchen der Zee ſullen 't vertellen.* Want dit is alleen mijn voornemen, mijn op-ſet alleen: om u eerlijck, deughdelijck ende vermaeckelijck beſigh te hauden; maer geenſſints om jmant beſonderlijck te raecken oft te beſchuldighen: al-hoe wel dat ick genoegh verſekert ben,

dat

dat de naergemelde fauten (Godt gave geen argeren!) iet dan al te ſeer over de hertẽ, ende in de handelingen van veel menſchen en ſijn heerſſchende, het welck een jder, die 't aen-gaet, in ſijn ſelven kan beſpeuren, ende, by ſoo verre hy ſchuldigh is, verbeteren.

De *Raedtſels* en *Graff-ſchriften* ſullen van gelijcken dienen ſoo tot herſcheppinge van uwen ſwaeren geeſt, als tot oeffeninghe van uw' vernuft, om dobbel-ſinnige ſpreucken te leeren ontknoopen: waer mede dat ick u beſigh ſal laten, tot den Almachtighen Godt my verſtandt en tydt ſal gegeven hebben, om iet anders te verſieren; wanneer ick u miſſchiên de verklaringhe van deſe, kennelijck ſal maecken, ingevalle my ſulckx geraden wort. Soeckt ghy ondertuſſchen, ende vaert wel.

DEN

DEN
DRUCKER
TOT DEN LESER.

D*Aer hebt ghy* (Leſer) *'t eerſte ſtuck,*
Daer hebt ghy proeff van mijnen Druck:

Daer ſpeurt ghy, hoe ick heb begonſt
Het Setten vande Letter-konſt.

Daer kont ghy ſien, off ick voor au
Wat ſomtydts mughen Drucken ſau.

Ghy ſiet wel dat ick een alleen
Hier niet en dien', maer jder een;

Moy-al *die ſpreeckt van Alle-man,*
En ick heb hier gedruckt daer van:

Daer by wat van te ſeggen weet
Daer ſijn mijn Letters toe gereet.

Mijn Pers, Konſt, Dienſt en Arrebeydt
Segg' ick, met dees' gelegentheydt,

Aen u, en aende Vrienden toe,
Soo als ick in dit Boecxken doe';

Ja

Ja bet en beter: want ick meen,
Al doende leert een jder een:

Gelijck ick oock mijn sinnen al,
Om voorts te' gaen, besteden sal.

En daerom (bid ick) soo ghy iet
In desen Druck mis-grepen siet.

Onschuldight my, wanneer ghy 't leest;
Seght: 't is sijn eerste werck geweest.

JAER-SCHRIFT.

Leser WILt Met DeVght Lesen,

EN

sVIIght oVer aL Den besten-sIn,

aLs De bIe, nIet aLs De spIn.

G.L.

AEN

AENDEN

STICHTEGHEN DICHTER

UYT-GEVENDE

DEN DIENSTIGHEN

EN

MOEYEN MOY-AL.

U Goeden Kock, *mijn-Heer,*
Is wonder wel beschreven:
V Keers *en* Kandelaer
Die heeft ons licht gegeven:
En uwen Almanach,
Die wort soo wel ghesien,
Dat hy ghepresen wort
Van alle wyse lien.
Wat sal van Moy-al *zyn?*
Die ghy aen 't licht gaet schencken?
Daer ghy een ider leert
Zyn Ampt te over-dencken?
Het is een werck, k'spreeck vry,
Dat al voor-treffen sal,
VVant Leeringh', Stoff', Dicht, Sin
Zyn Schoon, het is Moy-al.

Het

Het is soo moey, soo fraey,
Het is soo wel gheschreven,
Dat niemant van ons' eeuw,
Hoe wys en hoogh bedreven
Iet Moeyer heeft bemoyt,
Oft oyt bemoyen sal.
En seght niet meer Moy-al,
Maer naemt dit Bock Moey-al

THOMAS VANDEN
BERGHE.

AEN DEN

MOY-AL MOMUS

OVER DESEN

MOY-AL.

WEl *Momus* hoe toch nu
Tot blijſchap ſoo geneghen?
Oft meent ghy, dat ghy hebt
Een Medemaet ghekreghen?
Om dat hy oock, als ghy,
Belet op jders ſtaet?
Hy keert het al tot goet,
Ghy keert het al tot quaet
Moy-al is wel een Bock,
Die hem met al gaet moyen,
Dan t'is om jder een te doen
In deughden groyen.
Maer ghy *Moy-al* benyt,
Ja ſchent een jders eer:
En dit in tegendeel
Dient tot een jders leer.

P. J. V. H.

MOY-

MOY-AL.

Apteker.

KRuyden-Menger oft Apteker,
Hebt ghy niet wat goets en seker?
Hebt ghy geene leckerny'
In uw' Droôgh-bereydery'?
Is hier niet en sier te vinden
Oock voor veel-gesonde Vrinden?
g'En verkoopt hier niet alleen
Vuyle drancken : soo ick meen.
g'Hebt wat meer dan voor de siecken:
Wyse neusen sauden 't riecken,
Daer vlieght al te goeden geur
Door de spleête van uw' deur.
Maer wat vraegh' ick van verkoopen?
'kSien, ghy hebt van als met hoopen,
Ghy syt alsoo wel voorsien
Voor gesond' als siecke liên.
Ghy verkoopt van alderhânden
Suyker-kost, voor lecker-tanden:
Neffens veele litterheydt
Hebt ghy oock veel soetigheydt,
Om die walgelijcke drancken
En verfoyelijcke stancken
Te bekleeden, heb-dy geur,
Heb-dy soete cost daer veur.

Lieven Vrindt, ick sien u sorghen
Vanden Avondt tot den Morghen,
Ganssche daghen besigh syn
Met recept oft Medecyn.
k'Sien u altyt stooten, menghen:
(Naer de brieffies die s'u brenghen)
Om te sorghen, dat de doodt
V wen Vrient niet doodt en stoot.
Maer 'ken weet niet oft uw' wercken
V doen ondertusschen mercken,
(Tot uw' eyghen ziel profyt)
Dat ghy als de werelt syt.
Gy versoet uw' bitter drancken,
Gy verdryft hun vuyle stancken,
En bedeckt de walg' daer van
Soo veel alst geschieden kan
Met wat aengenaeme saecken,
Die wel riecken ofte smaecken:
En ghy doet in sulcken schyn
V we droôghen lecker zijn.
Maer behalven datter volgen
(Als die nu zijn door-geswolghen)
Walgen en ontsteltenis,
Dat den siecken qualijck is;
Goeden reuck en smaeck verdwynen,
En den siecken voelt meer pijnen

Ja oock menigh-mael soo groot
Dat hy snickt en sterft de doodt.
Noch 't en geeft niet, dat door desen
Somtydts jmant wort genesen.
Voor een Weeck, een Maent oft Jaer.
t' Sterven volght'er even naer.
Even-eens doet oock de wereldt
Die haer drancken schoon beperelt,
Schoon beschildert en besoet
Eer sy jmant drincken doet.
t' Beste dat gy cont bedencken
t' Gen de wereldt u can schencken
Is maer walgelijcken dranck
En versoyelijcken stanck.
Wy zijn somtyts sieck van herten
En gevoelen ziele-smerten:
Als wy speuren dat de vreught
Vande wereldt niet en deught.
Doch sy weetse soo te reeden,
En met suyker te bekleeden,
Datse g'lijck uw' droghen zijn
Goedt en lecker naer den schyn.
Maer die daed'lijck naer 't genieten
In 't gemoet veel walghen schieten,
Achter-dencken, ancxt en druck,
Somtyts 't eenwigh ongeluck,

En al ist dat onder-tusschen
Die genuchten connen blusschen
Oft verdooven jmants geest
Dat hy soo niet meer en vreest:
Sulcken rust en sal maer dueren
Somtydts daghen, somtydts uren,
Min oft meer: En even-wel
Volgh'et sterven en de Hel.

Meester *Apteker, Droôgh-bereyder, Kruyd-menger*, oft soo als gy wilt genaemt worden; t' is my al't selve: ick en wil u niet herdoopen oft vernamen, maer wel vermanen, dat gy uyt uwen dagelijckschen handel klaerlijck kont speuren, wat *Masquer* oft Mom-aensicht dat de Jouffrauwe wereldt aen haere plaisiertjes ende genuchtjes is om-hangende: op dat haere Lieff-hebbers en-hebsters daer van geen walgh en sauden kryghen, oft vervaert worden. Het welck sekerlijck saude gebeuren: waert saecke datse de selve soo walgelijck ende sorgelijck voor-stelde, gelijckse inder waerheydt zyn.

Voorseker, Vriendt, uwe droôghen en dranc-ken, pillen en *Recepten* hebben al meer dan wat gemeens met de versoyelijcke aengenaemigheden van dese wereldt weet gy dat niet. Ick sal het u in 't kort wys-maecken ende goet doen.

Eerst alle uwe genees-middelen bestaen in wortelen, kruyden, beenderen, smeiren, oft Over-blevelingen van doode menschen oft

beesten.

beeſten. Ofte ſy beſtaen in eenighe vochtigheden oft poeders daer uyt oft van gemaeckt; emmers het is al van aerde bederffelijcke dingen geſproten. Van geen andere ſtoffen zyn de tydelijcke genuchten: 't zyn kruyden, ſappen, wortelen, ſmeirſſels, ende over-blevelinghen van doode beeſten, vuyligheden van Menſchen, voor den ſmaeck, reuck, gehoor ende gevoelen: 't is haut, ſteen ende andere metaelen, die beneffens de voor-noemde aen het geſicht ende de andere ſinnen vande menſchen vermaeck ende plaiſier verwecken.

Uwe droôghen (gelijck gy weet) zyn meeſt ſlecht ende van kleynder weirden van hun ſelven; maer worden geacht ende geſchat naer de moyte ende aerbeydt,die gedaen wort om de ſelve te becomen. De wereltſche weelden zyn ſlecht ende van geender weirden; doch worden van veele ſeer geacht: om datſe die niet ſonder ſwaricheyt en vergaderen.

Uwe waeren zyn walgelijck, bitter ende ghevaerlijck om te gebruycken. Wat vuylicheydt, wat bitterheydt en brenghen de welluſten niet mede? hoe peryculeus voor ziel ende lichaem en zynſe niet?en wie ſauſe begeiren,ten waer ſaecken datſe naer den uyt-wendigen ſchyn met wat vermaeck ende ſoetigheyt (gelijck ghy uwe droôghen doet) beſtreken ende beſchildert waeren? want dieſe te recht in-ſagh ende kende, en ſauder voor-ſeker niet ſeer hitſigh naer weſen; gelijck

ick meyne dat gy die den vuylen eygendom van meeſtendeel uwe krabbelinghen kent, niet ſeer genegen en zyt, om die te gebruycken: ten zy inden uytterſten noot, te weten om het lichaem te geneſen, gelijck de voor-noemde genuchten ſchynen te dienen, om het gemoet te verquicken.

Ick wenſchte dan wel, goeden Vriendt, dat gy de wereldt voor uwen winckel aen-ſaeght: alwaerder veele komen, om geneeſ-middelen tegen de ſieckten ende het ſterven; maer het hooghſte datſe vinden is wat uyt-ſtels, wat verlangheniſſe vande galge, alſſer noch geluck toe-ſlaet. Het uytterſte dat de wereltſche genoegelijcheden konnen by-brengen, is wat uyt-ſtels, wat verdooven van in-wendige knagingen: om in't leſte ſoo veel te arger te ſtrunckelen. Ende dan ſau ick lichtelijck gelooven, dat gy u aen de ſelve niet ſeer en ſaut verkroppen: gelijck gy uwe eygen drancken oft pillen (ſonder noot) niet ſeer en ſyt ſoeckende. Maer en belght u niet, al ſpreeck ick wat miſſchelijck van uwe waeren. Al iſt dat ick wat godts wil doen bemercken in haere gelijckheydt met de werelt; ick en verſmadeſe evenwel niet: want ick weet de woorden ſeer wel vanden wyſen Man *Eccli.* 38. Alwaer hy ſeght. *Altiſſimus creavit de terrâ Medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Den Alderhooghſten heeft vander Aerde de Medecyne geſchapen, ende een wys Man en ſal hem daer aff niet vervaeren.* Ende een weynigh te voren in het ſelve Capittel. *Honora Medicum propter neceſſi-*

necessitatem. Eert den Medecyn-Meester om den noot.

Oock wil ickſe geirne inden noot gebruycke: om geholpen ende geneſen te worden van lichaemelijcke quaelen, de welcke my, als een menſch, ſaude mogen overkomen: Alſoo ick geloove dat ſe daer toe van Godt geſchapen ende ingeſtelt zyn. Verhopende dat gy my in ſulcken geval getrouwelijck naer het voor-ſchrifterde *Ordonnantie* vanden *Doctor* ſult verſorghen; niet nemende het een voor het ander, oudt voor jonck, oft jonck voor oudt: om dat gy dit oft dat in uwen winckel niet en hebt, ende vermeynt dat het al gelijcke kracht ende uytwerckinge is hebbende. Op dat ick alſoo aen uwen tweeden *Olipodrigo* tegen de rechte meyninghe van den Arts geen ontydighe doodt en drincke. Gelijck ick weet dat het ſomtyts geſchiet is, datter jmant aen diergelijcke *Kruyd-mengers* Mengel-moes op een ure oft twee is geborſten. Niemant genoemt niemant geblameert, ſeggen de ſtraet-klappeyen. Gy en moet u dat niet aen trecken, iſt dat gy wel doet: want alle Meulenaers en zyn geen dieven, ſchoon datſe den naem voeren. Die niet ſchurft en is, en ſal hem niet krauwen; maer ſyt gy ſchuldigh? ſwyght en betert U. Voorts doet u beſt om dit Raetſel wat te verlichten.

Mijn Winckel-kraem is vol kalanten
Die ick ontbie' van alle kanten:

Om naer gebreck en druck te ſenden,
En ſoo t'gebreck van my te wenden.

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Apteker.

Die my helpen leven
Hebben my begeven;
Maer die ick vergaff
Vind' ick in het Graff.

ARBEYDER.

NEirſtigh Man, die al de daghen
Van uw' leven beſigh zijt,
Nu met kruyen, dan met draghen,
Om een ſtuyvertje profyt.
Om den armen koſt te winnen
Voor uw' mager huyſ-geſin;
Als ick met bedachte ſinnen
Sien uw' werck wat dieper in:
Dunckt my, dat ick daer bemercke
Saecken weerdigh over-leyt,
Ende die u helpen wercken
Sullen, uwe ſalicheydt.
'kSal u die in't kort bedieden,
Blyft hier maer een weynigh ſtaen:

VVant ick weet wel dat ghy-lieden
Haestigh naer het werck moet gaen.
Maer voor allen, moet ick vraghen:
Oft dat uwen arrebeydt
Niet in kruyën en in draghen
g'Heelijck en alleen en leyt?
Kruyën, sleypen, oft verdraghen
Is den handel die ghy dryft,
Daer ghy, met uw' wel-behaghen,
Nimmermeeer van vry en blyft:
VVant soo dickmaels als ghy packen
Kruyd' oft sleypt, verdientje gelt:
En voor 't draghen vande sacken
VVort u oock den loon getelt.
Maer den loon versoet het wercken,
Oft verlicht den arrebeydt:
Oft het kan den mensch versterckeu
Inde meeste swaericheydt.
Vriendt, dat ghy nu wesen wilde
Oock den VVerck-man van een Man,
Die soo machtigh is en milde
Dat hy dobbel loonen kan!
'kMeyn den grooten Godt der Goden
Die daer inden Hemel leeft,
En aen altemael sijn boden
Hondert dobbel looningh geeft.
Als sy syne packxkens draghen
Die hy somtyts over-sent,
Tegen-spoet, verdriet en plaghen:
Naer dat hy hun krachten kent.

(VVant hy handelt met sijn gasten
Met soo groote minsaemheydt,
Dat hy niemant swaerder lasten,
Dan sijn kracht is, op en leyt)
Maer en vreest niet dat ghy seerder
Daerom moeten wercken sult,
Maeckt uw' herte maer wat meerder
Draeght voortaen met meer gedult.
Slaeft niet straffer, dan voor desen,
VVerckt als voren sonder meer;
Maer laet al uw' sweeten wesen
Op-geoffert aen den Heer.
Kruyt off sleypt ghy swaere packen
Offert hem den Arrebeydt.
Berst en buyght ghy onder sacken?
Draeghtse met verduldigheydt.
Hebt gy Arremoe' te lijden?
Schickt die aen den Heere toe,
Die oock in voor-leden tyden
Heeft geleeft in Arremoe'.
Syt gy hier op deser Aerden
Vande menschen kleyn geacht?
VVeest dat geiren: om in waerden
Van den Heer te zijn gebracht.
Somma hoe veel swaerigheden
Dat ghy lijden moet off niet:
VVeest verduldigh en te vreden,
Als ghy naer den Hemel siet.
Peyst dat die daer boven lacchen,
Boven niet geraeckt en zijn

Dan

Dan door suchten, dan door acchen,
Dan door swaerigheydt en pyn.
Laet u dan den loon verstercken
Om te dragen 't gen' gy draeght:
En om nu soo kloeck te wercken
Dat gy naermaels Godt behaeght.

Het Geloof goeden Vriendt, versekert u, dat gy geschapen syt: om Godt te dienen ende te beminnen; ende den verduldighen *Iob* seght u, dat gy geboren syt: om te Arbeyden. *Homo ad laborem nascitur.* Job. 5. *Den mensch wort geboren tot Arbeydt.* Aen het eerste en meught gy niet twyffelen: ende van het tweede hebt gy de dagelijckſche ondervindinghe.

Uw' sweet, uwe vermoede leden ende krommen rugge doen u dat genoegh gedencken; Al hadt gy misschien reden om van een ander te dubben. Gy en twyffelt van u eygen selven niet: want gy siet voor uwe ooghen, dat gy niet meer en hebt, dan gy met uwen sueren Aerbeydt in het sweet uws Aenschyn en zyt winnende. Het is van u waerachtigh naer de letter gesproken ende te verstaen. *Si quis non vult operari, nec manducet.* 2. Tess. 3. *Soo wie niet en wilt wercken, dat die niet en ete.* Gy moet wercken, wilt gy eten. Gy meught inder waerheydt met den grooten *Paulus* seggen van uwe handen. *Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.* Act. 20. *Dese handen hebben gedient van het gene dat my van noode was, ende den genen die met my zyn.*

Maer

Maer ſchept moet: met te doen daer ghy toe geboren zyt, kont gy volbrenghen daer gy toe geſchapen zyt, ende bekomen daer gy toe herkocht ende verloſt zyt met het dierbaer Bloedt van uwen Saligh-maecker. *Confortamini, & non diſsolvantur manus veſtræ: eſt enim merces operi veſtro.* 2. Paral. 15. *Verſterckt u, ende en laet uwe handen niet ſlap worden: want uw' werck ſal loon hebben.*

Laet den moet niet ſincken. *Libenter feras, quod neceſſe eſt.* Seght *Seneca in prov.* ende hy ſeght ſeer wel. *Draeght geirne 't gene nootſaeckelijck is.* Gy zyt geboren tot den arbeydt, gy moet ſlaven ende wercken: *'t is* U *nootſaeckelijck* om den koſt te kryghen, *draeght* dan *geirne*: om dat het Godt belieft heeft u in ſoo ſlechten ende moeyelijcken ſtaet van leven te laeten geboren worden, ende uwe eeuwighe wel-vaert verdienen; op dat in hooghe ende verheven bedieningen niet en ſout verloren gaen, ſoo *is het noode geweeſt dat de bekoringe u ſaude proeven. Neceſſe fuit, ut tentatio probaret te. Job.* 12. Peyſt dat het u nootſaeckelijck was ende is, alſoo te ſuchten ende te duchten, om geproeft ende goedt gevonden te worden.

Offert den Heer alle uwe ſmerten op. Kruyt, ſleypt oft draeght gy onverporrelijcke packen en ſacken? en! ſeght eens onder uwen Arbeydt, oft peyſt het ten-minſten: *Heere! ghy hebt dat ſwaer ende grauwelijck haut des Cruys op uwe teere ende gequetſte ſchauders naer den Bergh van Calvarien, plaetſe van uw' bitter ſterven, henen geſleypt, om mijnen 't wille, ende om*

my

my te verlossen uyt de slavernye des duyvels; Siet desen Arbeydt doe ick geirne t' uwer eeren: op dat de verdiensten van uwe Passie my toe-geeygent moghen worden tot vergiffenisse van mijne sonden. En dit sal u wel saliger wesen, dan te schelden, ende het werck ende t'wercken voor den duyvel te wenschen.

Zyt gy in Armoede ende gebreck? weest daer in verduldigh ter lieffde de Armoede, die uwen Saligh-maecker met sijne Alderheylighste Moeder alhier geleden heeft. Ende dit sal u meer vertroosten, dan in wan-hope te vervloecken den dagh dat gy geboren zyt.

Zyt gy mis-acht oft verstooten? gelooft vastelijck dat hy naermaels sal verheven worden, die alhier om Godts wille verdruckinge lijdt; maer niet den genen, die alhier eens anders eer ende geluck is benydende.

Int kort al geseyt: wat verdriet, wat allende, wat Arbeydt oft moeyt, dat gy lijden oft doen moet, *draeght* geirne, het gene nootsaeckelijck is. Lyt, verdraeght ende onderstaet gerne ende ter Liefde Godts daer gy toe geboren syt. *Labora sicut bonus miles Christi Iesu.* 2. ad Tim. 2. *Arbeydt als een goedt Ridder Christi Iesu.* Ende alsoo suldy Godt wel dienen, ende doen daer gy toe geschapen zyt: om te verkrygen, het welck beloofť is aende gene, die gedurende dit ballinghschap in Geloove, Hope ende Lieffde ten eynde toe volstandigh sullen gebleven hebben tot den Avont (dat is) totter doodt. Wanneer den Hemelschen Vader des

Huys-

Huyſ-geſin u ſal doen roepen om uwen loon te geven. *Voca Operarios, & redde illis mercedem ſuam.* Matt. 20. *Roept de werck-lieden, ende betaelt haerlieder loon.*

Iſt ſaecke dan, dat u den eeuwighen loon behaeght, en laet u den tydelijcken Arbeydt niet verdrieten. *Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum; ſed non deterreat certamen laborum.* Greg. hom. 37. *Dat u dan verheughe de grootheydt vande pryſen, maer dat u niet en vervaere den Strydt vanden Arbeydt.* Ondertuſſchen.

Raed' eens, hoe het kan geſchieden
Dat ghy meer dan ander lieden
Hier aen Adam ſyt gelijck,
Al en ſyt ghy oock maer ſlijck!

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Arbeyder.

t'Lichaem dat hier onder leyt
Heeft geleeft in Arrebeydt;
Bidt dan: dat de ziel naer deſen
Eeuwigh magh in ruſte weſen.

BAC-

BACKER.

BAcker, troost van ydel dermen,
VViens waeren Medecyn
Tegen honger sieckten zyn,
Om de maghe te beschermen
Datse door haer ydelheydt
Geen verstorven leven leyt.
VVat gepeysen off gedachten
Hebt gy nu en dan, als ghy
VVerckt in uwe Backery?
Oft wanneer ghy moet staen wachten
Tot dat uwen hoven heet
Is, en uw' geback gereet?
Als ghy besigh zyt met buylen
Of met siften: maeckje dan
VVel een goet gedacht daer van?
Datter semels onder schuylen?
Datter groff is onder syn
't Gen' daer uyt gesift moet zyn?
Dat de Blom' moet suyver wesen
Sonder semels, wilde ghy
Dat uw' broodt gepresen zy?
En hoe dat ghy hopt gepresen
En gekroont te zyn hier naer
Met uw' sonden al-tegaer?
Soo ghy wilt, ghy kont gedincken,
Als ghy dese dinghen doet,
Dat het suyver wesen moet

t' Geen

't Gen' altydt sal moeten blincken;
Dat ghy maer de blom' de deught
Backen en betrachten meught.
Voorts als ghy het deêgh' gaet maecken
En de Blom' off Meêl begit,
Vrient, en merckt ghy daer in niet?
Merckt ghy niet, dat dese saecken?
Dat die vvarme vochtigheydt
V een goede leeringh' seyt?
En u toont, hoe dat uvv' zeden,
Hoe gesift, hoe vvit en fyn
Datse sauden moghen zijn,
Sonder vvarme vochtigheden,
Sonder de God-vruchtigheydt
Zijn verloren Arrebeydt?
Maer als ghy voor uvven hoven
Staet, en siet den fellen brandt,
Die daer gloyt van alle kant:
Die van onder, noch van boven,
Noch ter sijden, niet en sier
Onbevlamt en laet van 't vier.
Als gij siet die vlam' gedvvongen
Lanckx de leeghe solderingh'
Met een snelle slingeringh'
Voor gelijck gespleten tongen
Oft een krollende gerol
Flacken uvvt het Hoven-hol.
Peyst dan eens: vvat saut gij maecken
Datter viele vier off vyff
VVreede boeven op uvv lijff.

En

En u inden hoven staecken
Levend in dat vierigh gat
'tGen ghy selff ontsteken hadt?
En nochtans dit saude wesen
By den hoven vande Hel
Maer als een geschildert spel:
Die ghy even-wel voor desen
Selff voor u soo Menigh-reys
Hebt gestockt met uw' gepeys.
Ghy bereyt met eygen handen
Al een schroomelijcker kot
Als ghy sondight tegen Godt.
Daer ghy branden, niet verbranden,
Sult tot inder eewigheydt,
Soo ghy sus van hier verscheyt.
Laet u dan den Hoven wesen
Een gestadigh Sinne-beeldt
Dat daer uw' gedacht op spelt,
Om uyt desen brandt te lesen
't Branden vande helsche pyn:
VVant dat sal u saligh zyn.

Backer oft *Broodt-maker* mijnen goeden Vriendt, sonder wien ick niet en kan leven; dunckt u niet, dat ick hier voren de waerheydt hebbe geseyt? ende dat ick in uwe daghelijcksche handelinghe hebbe stoff aen-gewesen: om daer mede uwe gedachten tot der ziele Saligheydt besigh te hauden, ende alsoo niet alleenelijck, om het lichaemelijck, maer oock om het geestelijck voetsel, te bereyden?

Ick heb u geseyt dat onder het Meêl ('t welck

nochtans soo nootsaeckelijcke vrucht is, ende door de scherpe ende swaere Meulen-steenen ge-morselt) noch al semels gevonden worden, die daer uyt moeten gesift wesen, om wit ende suyver Broodt te backen. Ende ick heb u geraden, dat gy daer uyt sault bemercken, hoe suyver wit ende schoon dat eene ziele moet wesen, de welcke eeu-wigh saude blincken; maer hoe verre dat gy noch van die baene zyt, die, niet alleenelijck noch niet gebuydelt oft gesift en zyt, maer oock noch niet gemaelen ende gebroken, noch niet met allen ver-storven in uwe ongeregelde driften ende begeir-lijckheden.

Ten tweeden heb ick u in het Deegh-maecken de bestandigheydt vande oprechte deught voor-gehauden, ende geseyt: gelijck gy het Meêl met waerme vochtigheydt moet begieten ende beslaen (want sonder dat en kont gy geen goedt Broodt maecken, hoe wit oft suyver dat de Blomme oock mochte wesen) Dat alsoo alle uwe wercken, hoe wit ende suyver, hoe sedigh ende rechtveirdigh datse schynen te wesen, geene rechte deughden en mogen genaemt worden: ten sy saecke datse be-slaghen ende begoten zyn met eene warme voch-tigheydt, met Godt-vruchtigheydt, dat is met eene devote aen-dachtigheydt ter lieffde van uwen Godt.

Ten derden ende ten lesten heb ick u voor uwen Hoven gestelt, getoont dat vierigh hol ende vlam-spauwende Back-huys, ende gevraeght: oft

ghy

gy in dat warm beddeken wel ſaut begeiren ge-ſteken te worden met den hoofde voor-waerts: om levende gebraden te worden in het vier, het welck gy ſelff geſtockt hebt? maer my docht dat gy'er geenen grooten treck toe en hadt. Nochtans ontſteeckt gy wel een ander vier in eenen ſoo ſchroomelijcken Hoven, datter dit maer Kinder-ſpel by te gelijken en is, met een ſolffer-priem van eene doodelijcke ſonde; in het welck gy ſeker-lijck ſult geworpen worden om inder eeuwig-heydt te branden: ten ſy ſaecke dat gy dat Hoven-gat in tydts ſtopt met eene goede bichte, ende het vier bluſt met rauwighe tranen.

Dit heb ick u al geſeyt ende gevraeght, goeden Vrient, op hope dat gy dit overleggende, u ſelven niet alleenelijck en ſult ont-hauden van grove ende openbaere ſonden, maer oock van kleyne ende geringhe fauten, die u oock al eenen vreeſſe-lijcken hoven bereyden in het Vagenvier. Gy en ſult niet meer aen het Deêgh pitſen, maer het Broodt zyn recht gewicht laeten. Gy en ſult uwe Semelen in ander liede Meêl niet verwercken, daer gy te voren ſoo veel Blom' plaeht uyt te ſiften. Int-kort: gy ſult u van alle ongerechtigheden in uwe neiringe leeren myden; de welcke, ick hier ſal ſwyghen, om u niet te leeren, het gene gy miſſchiên noch niet en weet.

Peyſt liever oft gy dit raedtſel wel weet.

Als mijn Hooſt is aff-geſchoren
Ben ick grooter als te voren;

Maer verlies ick mynen buyck,
Ben ick Edel lyckx gebruyck.

Ende

Raed' wat is het dat den Backer
Magh versetten al den dagh;
'tGen' den Boer op sijnen Acker,
Op den hals, niet doen en magh?

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Backer.

Die eens placht te laven
Menschen naer den heesch;
Spyst nu, hier begraven,
VVormen met zijn vleesch.

BARBIER.

VRyên Meester vande Schaer,
Mayér van het menschen hair,
'k Sau u wel eens willen vraghen,
Hoe dat uwen handel gaet?
Waer in dat de konst bestaet
Die u Meesters naem doet draghen?
Segh wat, hoe en waer ontrent
Dat ghy uw' verstandt gewent?
Waer uw' konst is in-gelegen?
Op dat ick wat goedts daer in
Naer den geestelijcken sin,

Soeck',

Boeck', en trachte t' over-wegen.
Ghy gebruyckt (en ist niet waer?)
Mes en Vliem, Lançet en Schaer,
'Somtyts oock scherpe Saghen,
En voorts al wat steckt off snyt
Moet ghy in uw' kas altydt
Off in uwen Koker draghen.
En die dienen altegaer:
Om den Baert en om het Hair
Van het Hooft oft vande Kaecken
Aff te schrabben: om den mensch
Te verçieren naer den wensch
Ende schoon en fraey te maecken.
Off sy dienen: om een zeer,
Off om eenen herden weer
Op te snyden: off om wonden
Schoon te maecken naer den heesch
Van het aen-gewassen vleesch;
Maer, en siecken en gesonden
Die van u gehandelt zijn
Voelen al te samen pyn,
Ende moeten al wat lijden:
Al ist dat ghy maer op 't vel
Schrabt den Baert (ick weet het wel)
Doe'je seer, ick swygh van snyden.
Emmers 't is waerachtigh waer

Uwen handel altegaer,
Weêr ghy çiert off wilt genesen,
Seght ons, dat ghy levend' syt,
Dat uw' Vliem off Schaer-mes snyt,
En dat wy gevoelijck wesen:
Vrient en siet ghy dar in niet
Hoe 't met ons gemoet-geschiet
Alsser hair is aen-gewassen.
Van een qua' genegentheydt,
Door de over-vloedigheydt
Van wat geldts? (van stoff en asschen?)
Godt, die oock wel scheiren kan
Schrabt en krabt dat hair daer van,
Om u weder fraey te maecken:
Nocht' en laet'er niet meer aen,
Dan ghy hoeft, om wel te gaen,
En te konnen door-geraecken.
Godt die weirt den over-vloet
Dickmaels van het werelts goedt,
Om de menschen te verçieren;
Maer die soo geschoren wert
Voelt al pyn en smert in 't hert
Die hem opper-waerts kan stieren.
Oock den selven goeden Heer
Meestert menigh duysent zeer
En veel schroomelijcke wonden,

Die

Die ons brenghen inden noot
Van een tweede ziele-doodt:
'k Spreeck van doodelijcke sonden.
Maer hoe (meen-je) Meester by?
Even-eens gelijck als ghy:
Nu met steken, dan met snyden,
Nu met zuer en dan met soet,
Min noch meer dan g'lijck ghy doet:
Nimmer sonder pyn te lijden.

Beminden *Baert-Scheirder* ende *VVond'heeler*, die my ende veel ander soo dickmaels het mes op de keêl stelt om gelt te kryghen (doch met onsen goeden danck, ende sonder in't minste te misdoen) en gaet het soo niet in uwen handel, gelijck ick segge? al uw' getuygh ende gereetschap is om seer te doen, tot de plaesters toe, de welcke ghy niet sonder smert vande wonden op en licht; maer uw' oogh-wit even-wel en is geen ander, dan om den mensch te verçieren, of te genesen.

Doch dat verçiersel en bestaet wederom nergens anders in, dan in het aff-scheiren ende weghnemen van het over-vloedigh hair, laetende daer niet meer dan de wel-standt ende hoedanigheydt vanden persoon en betaemt.

Het hair is over-tolligh aen het lichaem, ende niet noot-saeckelijck aende nature: sulcx zyn de ryckdommen, gelijck onsen H. Vader *Augustinus*

van die is sprekende *tract. 50. in Joan. post medium.* *Capillis terge: si habes superflua da pauperibus, & domini pedes tersisti. Capilli enim superflua corporis videntur: habes quod agas de superfluis, tibi superflua sunt &c.* *Drooghtse met hair: ist dat ghy over-vloet hebt, geeft den Armen, ende ghy hebt de voeten des Heeren ghedrooght. VVant het hair schynt over-vloedigh aen het lichaem te wesen. Gy hebt wat ghy doen moet met uwen over-vloet, ghy hebt over-vloet en:* onsen H. Vader leert ons daer de H. *Maria Magdalena* naer-volghen. Doch evenwel merckt ghy genoegh dat desen Heylighen en geleerden Man het hair by de tydelijcke goederen vergelijckt, ja by de over-vloedighe, die afgesneden moeten worden, ende de tranen der Armen daer mede gedrooght.

Daer-en-boven gelijck door het langh hair heete, sweet ende wormen ver-oorsaeckt worden; alsoo wort den mensch door de groote over-vloedigheydt lichtelijck verhit in begeirlijckheyt, sweetende ende uyt-ghestort tot alle boosheydt, ende daer toe groyen wormen der bederffenisse, die sijne ziele inder eeuwigheydt sauden knagen; ten waer saecke dat onsen bermhertigen Godt, als eenen konstighen Scheir-Meester dat al te langen hair van tydelijken voorspoet quame te korten eñ te raseren; soo om de ziele te bewaeren als te verçieren met het weiren van het gene wy te veel hebbẽ.

Ick segge te veel: want Godt en sal uw' hair soo seer op den kam niet scheiren, oft hy sal het noch breet ende groot genogh laten, u middelen

besorghen

beſorghen ſoo veel als u noodigh zyn om uwe ſaligheydt te wercken.

Ick ſegge u dan met *Chriſtus* by *Mattheus* aen het 6. *nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes: quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo operiemur? &c. ſcit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. Daerom en wilt niet ſorghvuldigh zijn ſeggende: wat ſullen wy eten oft drincken? oft waer mede ſullen wy gedeckt worden &c. want u Hemelſche Vader weet wel dat ghy alle deſe dinghen behoeft.*

Ende gelijck hy wel kan ſcheiren naer de konſt, ſoo kan hy oock ſeer wel geneſen van alle quaelen ende wonden des gemoets. Geen ſoo vervuylt oft ingegetē ſondigh zeer, het welck hy niet meeſterlijck ende bermhertighlijck en weet te beteren; maer gelijck men ſeght, dat eenen ſachten Genees-Meeſter niet en doôght: om dat hy ſijne patienten ont-ſiet wat pyn te doen lyden, ende midderlertydt de wonden laet vervuylen ende verargeren; ſoo en meeſtert den voorſichtighen Heere oock gheenſſints ſonder ſmert ende pyn. *Dominus vulnerando electos ſuos ad ſalutem revocat, & dum ipſos affligit exterius, ipſos ſanat interius.* S. Greg. 6. mor. cap. 14. *Den Heer roept ſijne uyt-verkoren tot de ſaligheydt met die te quetſen, ende als hy hun uyt-wendigh quelt, ſoo geneeſt hyſe in-wendigh.* Al om dat de wonden van binnen niet verargeren en ſouden.

Leert dan uyt het bedienen van uw' Ampt, dat ons geene quellingen over en komen, ten zy om de ziele door verduldigheydt te netten, ende door oodtmoedigheydt te verçieren: oft emmers, om

die te meesteren ende te genesen van haere stinckende wonden der sonden, ende te brenghen tot vol-komen ghesondtheydt in het eeuwigh leven. Leert dan (segh ick) alle over-komende swaerigheden gewillighlijck verdraghen met vast betrauwen dat alles tot uw' meerder goedt is gheschiedende:

Spreeckt met onsen H. Vader *Augustinus*, ende troost u selven met sijne woorden. *In fornace ardet palea & purgatur aurum: illa in cinerem vertitur. Fornax mundus, aurum justi, ignis tribulatio, Artifex Deus. Quod vult ergo Artifex facio. Ubi ponit me Artifex tollero. Jubeor ergò tollerare: novit ille purgare. Ardeat liceat palea ad incendendum me, & quasi consumendum me: illa quasi in cinerem vertitur, ergo sordibus careo.* super Psal. 60. *In den hoven brandt het stroey, ende wort in asschen verkeert, ende het gaut wort'er gesuyvert. Den hoven is de wereldt, het gaut de recht-veirdighe, het vier de quellinge, ende Godt den Konstenaer. Soo dan wat den Konstenaer wilt dat doen ick: ick verdraghet waer dat hy my stelt. VVord' ick geboden te leyden, hy kan my suyveren. Laet het stroey branden: om my te ontsteken ende gelyck te verteiren. Dat sal gelyck in asschen verkeert worden, ende ick ontslaghen van alle vuyligheden.* Spreeckt soo, en onder-tusschen

Seght eens, goeden Vriendt, wanneer
Doet de Scheirders Schaere meer;
Alsse gaept en open-staet,
Ofte toe-tast metter daedt?

GRAF-

GRAF-SCHRIFT.
Van eenen Barbier.

Hier recht onder leyt in d'aerd'
Die in 't leven was vermaert,
Dat hy in een anders wonden
Sijne wel-vaert hadt gevonden.

BEELT-HAUWER.

VVAnneer ick uwen VVinckel sie'
Soo vol van onbezielde Lie'
Van steen, van haut, soo groot als kleen,
En min oft meerder, alst gemeen.
Som' schoon en fraey, en ryck gehult,
Som' leelijck en mismaeckt gebult.
Daer eenen Vasten-avont-sot,
Hier eenen Mars *oft ander Godt,*
En daer een Venus *als een hoer,*
Hier eenen Koninck ofte Boer,
Ter zyden eene Moeder Maeght,
Daer Christus *die het kruysken draeght*
Oft aen de zuyl gegeesselt wort,
Oft met den witten rock gegort;
Het is hier vol met dit oft dat,
Daer staet aen alle kanten wat,
VVat (dunck-je) Meester, dat ick die
Gestaltenissen soo besie'?

Geloff-

Gelooft-je dat ick al uw' werck
Soo nauw' bespeur' en over-merck!
Om iet te keuren uyt den hoop,
En dan te spreken vanden koop?
Neen Vriendt myn bors is veel te slap
Voor sulcken schoone Koop-manschap.
VVel, meen-je dan, dat ick, gelijck
Een Ketter, daer van Oordeel stryck;
En denck', dat ghy die Beelden eert?
(Gelijck die vuyl canailli' leert)
Dat ghy dat haut ofte steen aenbidt,
En daer voor op uw' kniën sit?
Dat ghy uw' eygen werck voor Godt
Saut eeren, tegen sijn gebodt?
Neen, goede Man, en vreest dat niet;
Ick eer het gen' uw' Beeldt-bediedt,
En pryse de gestaltenis
Naer datse wel gesneden is?
Maer even-wel, ick siender wat
Dat ghy misschiên noch niet en vat.
Ick sien, die Beelden, haut en steen
En geven u hier niet alleen
Den noot-druft voor uw' huysgésin:
Daer steckt noch al wat anders in.
Die Beelden, die, die ghy daer snyt,
VVanneer ghy daer mé besigh sijt,
Die konnen u voor altydt wel
Oft eeuwigh helpen inde Hel.
Och ja! die onbezielde liên,
Die wy daer voor ons ooghen sien,

Van

Van Haut, van Steen, Metael off Loot,
Die geven t' leven en de doodt.
Hoe dat? Een naeckt gesneden Beeldt,
VVanneer daer uw' gedacht op speelt.
Oft emmers dat ghy oorsaeck geeft
Dat jmant vuyl gepeysen heeft,
En door dat sien, wat voorder malt;
En soo door u, in sonden valt:
Dat Beelt dat slaet uw' ziele doodt,
En brenght u in verdoemden noot.
Maer als ghy Petrum *inde Rots,*
Oft een bedruckte Moeder Godts,
Oft eenen Christum aen het Kruys,
Met daer ontrent het Joods gespuys,
Off diergelijcke stucken maeckt;
En noch met uw' gedacht geraeckt:
VVaerom dat Symon Petrus *kreet,*
Voor wie die onsen Christus *leed,*
En waerom dat die suyver Maeght
Soo droevigh en Mis-troostigh klaeght,
Oft als ghy goede dingen peyst
Naer dat het Voor-gewørp vereyst:
Dan sal het Haut off Steene-stuck
U geven veel en goedt geluck,
En naer 't gebruyck van 't tydelijck
Een erff-deel in het Hemel-ryck.
Ja daer en sal niet eenen traen
Oft goedt gedacht, naer boven gaen,
Die op de straet oft inde Kerck
Verweckt sal wesen door uw' werck,

Oft ghy sult oock, gelukkigh Man!
Genieten paert en deel daer van.

Hebdy my verstaen Meester? weetje wat ick wil seggen? oft hebje soo besigh in uwe konste geweest dat ghy naer mijne woorden niet geluystert en hebt? ick sal't u noch eens segghen: wat goedts magh wel twee-maels her-haelt worden.

Eerst heb ick uwen winckel door-sien, ende alle uwe Beëlden bekeken. De welcke ick pryse om de konst; ende eerse, om het gene sy verbeelden ende bedieden; maer ick en aen-bidse niet, nochte en sause niet aen-bidden, al stondense op den hooghen Authaer vande Hooft-kerck: gelijck de Ketters aen hun verdoolde Toe-hoorders willen doen gelooven.

Dan heb ick u geseyt, dat die stomme Beelden, soo doodt ende ongevoelijck alsse zyn, u inde Helle oft Hemel konnen helpen. Inde Helle ende eeuwighe verdoemenisse: wanneer ghy uw' verstandt ende konst mis-bruyckt: om ongeschicte ende schandaleuse Beëlden te maecken, waer op uwe gedachten dan blyven spelen; oft ten minsten waer door ghy andere in peryckel stelt van in on-suyvere gepeysen ende doodelijcke sonden te vervallen met verlies van hunne eeuwighe saligheydt. Inden Hemel: met eerlijcke, ghestichtighe ende godt-vruchtighe verbeeldinghen te snyden; waer door gy u selven ende andere stoff geeft: om op den Hemel ende uwe wel-vaert te dencken: om de Heylighen aen te roepen: eenen jver te

ver-wee-

ver-wecken, om hunne wercken naer te volghen: op Godt te peysen: hem te aen-bidden, ende andere salige begeirten te vernieuwen in het gemoet, naer dat het voor-werp van uwe konst uyt-beeldt.

Dit heb ick geseyt, goeden Vrient, op dat gy uwe wetenschap ende Meesterlijcke handen saut besighen ontrent eerbaere ende godt-vruchtighe wercken: want ick verseker u, dat (gelijckerwys gy mede-plichtigh wort vande sonden, door het aen-sien van uwe on-eerlijcke stucken begaen) gy oock mede deel-achtigh sult wesen van alle de heylighe gebeden, verlanghende suchtjes, ende minnelijcke acchjes, de welcke door het besien van uwe beweegelijcke Beelden ten hemel sullen gesonden worden: om te verkryghen, dat gy niet alleenelijck hier in dit leven met uwe konst eerlijck en saut door-glieraecken, maer oock hier naer-maels den eeuwighen loon ont-fangen.

Eer ick sluyt moet ick u wat van uwe konst laeten raden.

Ghy ciert uw' Beelden ergens mê
Gelijck als oock uw' Meester deê:
Nochtans 'ken kan 't daer in niet kycken,
Al kan ick daer naer Oordeel strycken.

Wat is dat?

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Beeldt-hauwer.

Die niet dan stomme Beelden maeckte
Light stom begraven in dit Graff:
Want alsoo haest de doodt hem raeckte
Soo gonck hem oock het spreken aff.

BEEN-HAUWER.

GY, die soo veel tamme beesten,
Die soo veel onnoosel bloedt
Stort: op dat ghy onse feesten
Met bequame spyse voet.
Die door 't bleêten ende tieren,
Door het lyden en de smert
Van die sprackeloose dieren
Nimmer-meer beweeght en wert.
Schynt uw' Ambacht niet te stryden
Tegen onsen menschen Aert,
dat ghy, sonder mede-lyden,
Niet een vette beest en spaert?
Dat ghy met soo koele sinnen
d' Arme beest de keel aff-steckt,
En, om uwen kost te winnen,
Halleff doodt, het vel aff-treckt?
Neen: ick moet uw' Ambacht prysen.
En ghy doet gelijck ghy moet:
Want sy zyn om ons te spysen
En te kleeden, op-gevoet.
Verckens, Schapen, Ossen, Koyën
Heeft den Vader voorts-gebracht,
En op d' Aerde laeten groyën
Voor het menschelijck geslacht.

Om voor ons behoeff te sterven
En te leven: alst ons past
Moeten sy hun leven derven:
Daer aen is hun noot-lot vast.
Noch geen beest en magh'er klagen,
Om den last van sulcken lot:
Want het is het wel-behaghen
Vanden Schepper onsen Godt.
En oock om geen ander reden
Moôght ghy storten al dat Bloedt,
Sonder wetten t'over-treden,
Sonder dat ghy qualijck doet.
Lieven Vriendt, ick sau wel willen
(Al en sondight ghy dan niet
Als ghy besigh zyt met villen,
En op d'arme beesten siet)
Dat ghy uyt de soete Schapen,
Die aen niemant en mis-doen,
Eenigh voetsel wilde rapen,
Dat uw' ziele saude voên.
Dat d'Ossen, ende Koyën
Hoogher dinghen deden sien,
Die soo droevigh staen en loyën
Door den grooten schroom misschiên.
Peyst eens: sterven dese dieren
Enckelijck om uw' behoeff;

Waerom wilt ghy tegen-tieren,
Soo mis-troostigh zyn en droeff,
Dat ghy arm zyt en moet sorghen,
En geduerigh zyt in noot
Tot den avont vanden morghen?
Gy en wort noch niet gedoot.
Werckt ghy, slaeft ghy, dient ghy, lyt,, ghy
Al het gene dat ghy doet,
En al wat ghy zyt dat zyt ,, ghy:
Om dat ghy het wesen moet.
Om in sulcken staet van leven,
En in die gelegentheydt,
U ten dienst van Godt te geven
Tot uw' eyghen saligheydt.
Want ghy zyt alleen geboren
Om te dienen uwen Heer,
Naer dat hy u heeft verkoren,
Ryck oft byster, hoogh' off neer.
Weest dan altydt wel te vreden,
Lyt oft doet geen dinghen noo;
Segbt: ick sal: om dese reden,
Dat het Godt belieft alsoo.

Gaet binnen u selven, goeden Vriendt, ende over-leght eens inde Raedts-kamer van uw' verstandt, wat *Apostille* oft Antwoorde, dat een vreedsaem ende onschuldigh (doch wel gemest) Schaepken saude krygen om sijn oodtmoedigh versoeck:

waer het saecke dat het u in deser voegen toesprack met sijne vreesachtighe ende bleêtende stemme: Myn Heer Schepen oft Borghemeester (want heden-daeghs sau men den duyvel wel mijn Heer noemen, alsser maer wat baet van komen mocht) waer het saecke dat de bermhertigheydt ende de gerechtigheydt u kost bewegen, om de onnooselheydt selve te spaeren: soo saude ick hopen uwe bebloede handen te ontwycken. Want over wien sult ghy uwe medogentheydt loffelijcker konnen uyt-storten, dan over my; die my niet en kan nochte en wil beschermen, veel min wreken, over eenigh ongelijck ter wereldt? ende waer suldy gerechtigher handelen; dan wanneer ghy my, een vreedsaem ende onnosel Lammeken geweirdight te spaeren, ende vande doodt te ontslaen? Ghy hebt daer sulcken dieff-achtighe Kat ende nydigen Hondt, de welcke soo menighmael de doodt verdienen om hunne boosheydt ende haeckende klauwen en tanden: ende sy behauden het leven, ende ick moet sterven! daer ick in tegendeel loff ende loon verdiene door mijne vlijtighe gehoorsaemheydt. Waerom vervolght gy my dan soo ongenadighlijck? Is het misschien om profyt met mijn gemest vleesch te doen? spaert, en spaert my, ende ick sal u Jaerlijcx noch meer met mijne Wolle in-brengen, ende onder-tusschen vermoeght wesen met den Armen kost op schraele ende dorre Heyen te moghen soecken.

Wat *Apostille* (vraegh' ick u) saut ghy op sulc-

ken oodtmoedigen ende niet min waerachtighe *Requeſt* verleenen? geen ander, gelooff ick vaſtelijck, dan deſe: Ghy hebt groot gelijck, onnooſel Schaepken, mijn Kat ende Hondt zyn ſeer wederſpannigh ende dieffachtigh; maer ghy altydt gehoorſaem; gy laet my uwe Wolle ſcheiren, ende zyt met dorre tacxkens te vreden; maer even-wel gy zyt een Schaep ende geſchapen: om ons met uw vleeſch te ſpyſe. 'Tis waer gy zyt onnooſel ende vreedſaem, maer een Lammeken te zyn is alleen reden genoegh, om gedoodt te worden. Maer weet oock dat gy ſult begraven ja verkeert worden in een deel van een redelijck menſch, ter wylen dat de geſtorven Katten ende Honden moeten rotten ende bederven op vuylviſ-hoopen.

Aldus ſegh ick aen u oock, wanneer gy klaeght dat gy ſoo veel te lijden hebt, dat gy altydt moet ſlaven ende wercken, ende noeyt ſonder eenigh verdriet off ſwaerigheyt en zyt: daer gy nochtans altydt ſoo beſorght zyt om de geboden Godts te onder-houden, ende niemant eenigh ongelijck te doen. (Al ſoo gy meent, maer Godt weet oft 't waer is) Gy ſiet (ſeghje) dieffachtighe Katten ende nydighe Honden, booſe menſchen, die ſoo gerechtighlijck groote ſtraffen verdienen, die ſiet gy welluſtighlijck leven, ende ſonder eenighen tegen-ſpoet vrolijck ende verheught zyn.

Siet (ſeghje met den Koninck *David*) *de ſondaers ende over-vloedende inde wereldt hebbē beſeten de ryckdommen. Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt divitias.*

eevitias. Psal.72. Maer ick geef u voor Antwoorde, nochte en weet geen beter *Apostille* op uw' klaghschrift te stellen, dan de woorden vanden verduldighen Job. cap. 5. *Homo ad laborem nascitur. Den mensch wort geboren tot Arbeydt* ende geen troostelijcker affvaerdinge dan de woorden van onsen Saligh-maecker by Lucas cap. 6. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Saligh syt gy Arme: want uwe is het rycke Godt. Saligh syt ghy die nu honger hebt: want gy sult versaet worden. Saligh syt ghy die nu weent: want ghy sult lacchen.*

Weest dan te vreden met uwen staet, ende zyt verduldigh in het gene u den Heere over-sent, denckende dat het sijn wel-behaghen is, dat ghy hem in sulcker voeghen dient ende sijnen wille vol-brenght: *VVant niemant van ons en leeft sy selven, ende niemant en sterft sy selven: want 't sy oft wy leven, soo leven wy den Heere' t sy oft wy sterven, soo sterven wy den Heere. Daerom 't sy oft wy leven oft sterven, wy behooren den Heere toe. Nemo enim nostrûm sibi vivit, & nemo sibi moritur: Sive enim vivimus, domino vivimus, sive morimur Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus* ad Rom. 14. Gy behoort hem toe, hy magh u laeten leven, hy magh u doen sterven, hy magh u in voor-spoet laten verheugen, oft in tegen-spoet laten quelen, al gelijck het hem belieft: want ghy zyt tot zijnen dienst geschapen, gelijck de beesten voor u. *Animalia Deus fecit propter hominem, hominem propter se ipsum. Seght den H. Ioannes*

Chrysostomus sup. Matth. *Godt heeft de beesten om den mensch gemaeckt, ende den mensch om sijn selven.*

Denckt dit dan, Vriendt, ende ick betrauwe dat u dit gedacht een Spoor sal wesen, om de deught van verduldigheydt te achter-haelen. Gy sult u gemoet suyver hauden van sonden, ende uw' vleeschelijck-lichaem ten besten geven, om ter eeren Godts alles te verdraghen wat u over mocht komen: Op dat het weirdigh magh gevonden worden den loon ende Kroon der Rechtveirdighe te ontfanghen inde eeuwighe vreught. Soo veel te suyverder, ist saecken dat gy nimmermeer ongans oft bedorven Vleesch en hebt verkocht: ende soo veel te gerechtiger, ist dat gy in uwe woorden niet valsch ende leugen-achtigh, nochte in uwe weêgh-scaele onrecht-veirdigh en sult geweest hebben.

Seght my nu noch met een woort:

VVat neemt ghy de Koy' sonder selff te hauden,
Op dat wy het onse bewaeren sauden?

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Been-hauwer.

Die met dooden huys moest hauden,
  Badt sijn Vrinden, eer hy stirff,
Dat sy hem begraven sauden,
  Eer hy levende bedirff.

BLECK-

BLECK-SLAGHER.

VRiendt ick sien, ghy hebt met hoopen
Kramerij van Bleck te koopen:
'tBlinckt en 't bralt hier al-tegaer
Oft al Ten ja Silver waer.
Trefters, Decksels, Doosen, Horens,
Lepels, Raspen Nestel-dorens,
Lampen, Blaeckers, Buysen dicht;
En Lanteirens sonder licht.
VVat gerieffelijcker saecken
Kan men van het Bleck niet maecken!
VVat en heeft van langer-handt
Niet gevonden het verstandt!
Om gemackelijck te leven,
Om den mensch gerieff te geven,
Om te leeren, dat een vrau
Doe, dat sy niet doen en sau.
VVant waer sau sy al die dingen
By de wercke konnen bringhen.
Soo het al, tot grooten kost,
Lauter Silver wesen most?
Ten oft Loot dat sau tot desen
Al te swaer oft sachtjes wesen:
En het yser is te swert
Om te slaen op 't Tenne-bert.
't Coper sau noch eensints dueren,
Maer het kost te veel van schueren:
Even kanse, soo ghy siet,
Sonder desen Huys-raedt niet.

Doch hier uyt soo kont ghy leeren
Hoe den grooten Heer der Heeren
Heeft sijn Arme-schepsels lieff
Ende sorght voor hun geriff.
Die u niet alleen die saecken
Leert voor het gerieven maecken;
Maer hy stelt u dees oock voor
Als een spiegel ofte spoor.
Om u tot de deughd te keeren,
g'Lyck ick u terstont sal leeren,
Sonder veel parabelen,
In een kleyn Lanteireken.
Dit getuygh is: om te draghen
Keirssen door de winde-vlaghen,
Sonder dat het vlammigh licht
Voor de selfste stormen swicht.
VVant het is rontom van voren
Aff-gestopt met Bleck en Horen.
Daer den wint niet aen en heeft,
En de Keirss' haer licht door geeft.
Maer van boven, naer den Hemel
Is 't vol gaetjens, daer 't gesthemel
En de dampen, roock en smoor
Vande vlamme vlieghen door.
Anders sau de vlam' versmachten,
Al en deed' den wint geen krachten:
Daer de Keirss' geen locht en vint
VVorden haere straelen blint.
Hier uyt moet ghy sien en mercken,
Hoe ghy met uw' goede wercken,

Met

Met het licht van uwe deught
Door den wint geraecken meught:
Sonder dat die uyt ſal waeyen,
Sonder dat den waen ſal ſchaeyen
En bederven al het geen
Dat te voren Heyligh ſcheen.
Stopt uw' deughden, berght uw' zeden,
Sluytſe ront-om toe beneden,
Doet niet om geſien te ſijn;
Al iſt ſaecken dat den ſchyn
En de ſtraelen van uw' wercken
Sich daer buyten laeten mercken:
Dat en let niet aen het goedt,
Als ghy t' daerom niet en doet.
Maer doet u van boven open:
Ghy moet vanden Hemel hopen
Locht te krygen, macht en kracht,
En van Godt te zyn geacht.
VVant geen werck kan loff-baer weſen
En voor deughdigh zyn gepreſen,
Als ghy dat geen locht en geeft,
Daer Godt d'eer niet van en heeft.

Alſoo, Meeſter, en kont gy niet alleenelijck de groote voorſichtigheydt ende Vaderlijcke ſorge vanden Heere na-ſpeuren uyt de kleene waerde ende groot gerieff van uwe Kramerye ende Blecke-waeren in het Algemeen ende te ſamen genomen; maer oock in elck beſonder iet bemercken: om u te vervremden vande ſonde, oft tot de deught ende Godts-dinſtigheydt aen te porren.

De Trefters, boven uyt ende onder ſmal, dienende om alderhande vochtigheydt door nauwe halſen, ſonder ſtorten, in Aerde Fleſſchen te ſchencken; en ſullen u die niet konnen verſekeren vande hope, de welcke ghy op Godt moet ſtellen? Want die is van boven ſoo wyt als uw' betrauwen is: ende van onder ſoo ſmal, dat gy daer door bequaemelijck alle Hemelſche gaven inde brooſe Fleſſche van uw' gemoet kont verkrygen.

Konnen u de deckſels, waer mede de Potten oft Schotels over-deckt worden ende, voor ſtoff ende vuyligheydt bevrydt worden, niet lichtelijck de ſtil-ſwygentheydt aen-pryſen? Alſoo de ſpraecke het deckſel van uw' hert is. Sal u een Doosken, daer alles in bewaert kan blijven in volle krachten, de Oodtmoedigheydt; ende een Keirs-horentjen, daer het licht mede verſmacht wort, de hooveirdigheydt niet eygentlijck verbeelden?

Sal de Raſpe niet dienen tot een Sinne-beeldt van verſtervinghe ende verduldigheydt? moghen u de Neſtel-doorens oft Maillien niet verſekeren, dat het beginſel vande deught ende geeſtelijck leven maer ſcherp ende herd'en is;ende het volgende ſacht, gemackelijck ende gevoeghelijck, gelijck de Neſtel? Sal u de Lampe niet getuygen, dat ſy niet en licht ſonder Olie, datter geene goede wercken uyt en ſchynen voor Godt; ten ſy datſe geſtockt zijn met de Olie van bermhertigheydt?

Sullen

Sullen de vertende Blaeckers ſchoon geſchuert ende wat hoogh gehanghen niet meerder licht van ſich-ſtraelen over de ganſſche Saele , dan eenen ſilveren Kandelaer op de Taefel; gelijck de oodtmoedigheydt, ſuyverheydt, bermhertigheydt ende andere deughden helder ſchynſel van goedt *exempel* ſullen geven over de ganſſche Stadt oft Lantſchap in eenen perſoon van hoogh geſagh ende weirdigheydt , dan in een gemeen-man oft ſimpel Religieus: al waeren die oock van ſilver (dat is) bekleet met de onnoſelheydt ſelve? Ende ten leſten, kan u een kleyn Lanteirentjen niet onder-richten (gelijck ick betoont hebbe) hoe dat ghy uwe Godt-vruchtighe wercken moet draghen ſonder uyt te waeyen,door den wint van waen ende hooverdye? Ghy moet gelijck den Lanteirne , beneden rontom affgeſloten zijn (dat is) niet doen ofte beſtaen : om vande menſchen geſien oft gepreſen te worden. *Sic ſit opus in publico , quatenus intentio maneat in occulto.* Greg. hom. 11. *Dat het werck ſoo ſy in het openbaer dat het Oogh-wit blijve in het heymelijck ut* (gaet hy voort) *& de bono opere proximus præbeamus exemplum , & tamen per intentionem , qua ſoli Deo placere quærimus, ſemper optemus ſecretum. Op dat wy ende aen onſen Even-naeſten van het goedt werck een voor-beeldt geven , ende nochtans door het Oogh-wit , met het werck wy Godt alleen ſoecken te behaghen , altydt menſchen verborghen te zijn.* Maer boven moet gy locht-gatjens hebben : om daer door uwe wercken aen Godt alleen op te draghen.

Ende al ist saecke dat de straelen ende licht daer van, van andere gesien ende geacht worden: dat en kan u niet letten; maer aen uwen Even-naesten grootelijckx helpen, om u naer te volgen. Ja dan sult gy selve soo veel te meer een Lamp oft Lanteirne gelijcken, naer het seggen vanden H. Gregorius. *Qui in occulto bene vivit, sed alieno profectui minime proficit, carbo est: qui vero in imitatione sanctitatis positus, lumen rectitudinis ex se multis demonstrat, Lampas est: qui & sibi ardet, & alijs lucet.* Hom. 5. sup. Ezech. *Den welcken in het heymelijck wel leeft, maer aen een ander geen voordeel en doet, is een kole; maer den welcken inde naer volginge der heyligheydt gestelt wesende, het licht vande gerechtigheydt uyt sijn selven, aen veele vertoont, is een Lampe, de welcke ende voor sich selven brandt, ende voor andere licht.*

Neemt dan, goede Man, uyt alles wat goedts, ende laet niet voor-by gaen, het gene u eenigh geestelijck profyt ende voor-deel kan by-brenghen: gelijck gy de passanten naer-roept om in uwen Winckel te komen koopen, al die u dunc-ken dat iet van noode hebben. Maer handelt dan oock gelijck gy-se belooft: geeft uwe waeren ten redelijcken pryse, oft en bedrieght niemant, besonderlijck die onnoosel zijn, ende op uwe woorden betrauwen ende koopen.

Siet nu voort oft dit raedtsel op uwen Naem niet en past, my dunckt ja.

Geheel ſoo ben ick eenen ſtiel,
B min, ſoo iſt dat ick verniel,
'Min vyſtich, ſau ick konnen klappen,
'Maer hondert min, weêr koop-manſchappen.

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Bleck-ſlagher.

Hier leyt begraven in dit Graff,
Die veel verkocht en luttel gaff,
Tot datter niet is by gekomen,
Dat heeft hem alles aff-genomen.

BLEYCKER.

VVEl wat dingen doe' je Claes?
Ba! ghy zijt een neirſtigh baes,
Altydt beſigh met dat plaſſchen?
Saegh' ick niet het tegendeel,
'kVreeſde dat ghy gans en heel
't Lynwaet ſaut in ſtucken waſſchen.
Seker 'k meyn, dat al dién bras,
Soo veel ſpoelen en geplas,
Spreyën, ſpannen, recken, gieten
My niet aen en ſaude ſtaen:
Ick heb al te lieff gedaen:
't Sau my, vreeſ' ick, haeſt verdrieten.

Doch

Doch een Ider mint het sijn:
Uw' vermaeck' dat waer my pyn.
En misschien sau u het lesen,
Schryven, sitten, stilligheydt
Arger dan den Arrebeydt,
Ja een groote quelingh' wesen.
Onder-tusschen, goede man,
Seght eens: wacht ghy iet daer van?
Al dat wercken ende slaven,
Brengh'et in de Keucken wat?
Al dat water ende nat
Kan het uwe bors wat laven?
Maer ick vraegh' het gen' ick weet:
Had' ick sulcken goedt bescheet
Dat uw' gieten ende spoelen
Soo veel deught in uw' gemoet
(Als het in uw' borsse doet)
Dede peysen en gevoelen!
k' Sau nu moeyt en Arrebeydt
Spaeren, om die wittigheydt
Van uw' Lynwaet 't onder-soecken:
Om aen u in al uw' werck
Een Godt-vruchtigh Oogh-gemerck
Te doen lesen, als in Boecken.
't Eygen van uw' wetenschap
Is, om eenen grauwen lap,

Een onsienelijck stuck laecken,
Door het trecken vande locht
En de krachten van uw' vocht
VVitter dan den sneeuw' te maecken.
'k Segh: door 't trecken vande locht
En het toe-doen van het vocht:
Want 't en magh noeyt drooghe leggen;
Maer alst wit is en bequaem
Hanght ghy 't ergens op de raem
Om te drooghen, naer uw' seggen.
Siet wat, hoe dyn eygen daet,
't Bleycken van het Lyn-gewaet
U kan alle daghen leeren:
Hoe ghy uwe grauwe ziel
(Op den voet van uwen stiel)
In een hagel-wit moet keeren.
'k Vreese, s' is al dick-maels grauw'
En, gelijck het lijn-waet, rauw',
On-gebleyckt en on-gesoden:
s' Is al dickmaels soo beslijckt,
Dat s' haer selven niet gelijckt
Door 't vertreên van Godts geboden.
Maer het trecken van de locht,
En het storten van uw' vocht
Van een deel benouwde tranen,
Over uwe ziel gespreyt

Konnen

Konnen d'eerste wittigheydt
Wederom voor u bemanen.
Die van Godt getrocken wort,
En beneden tranen stort
Vyt een leet en rauwigh-wesen
Sal haest worden hagel-wit,
En al waer hy swert als git
Sal hy van sijn quael genesen.
Maer, gelijck ick heb geseyt,
Dat uw' ziel niet droogh en leyt,
Haut niet op van bidden, smeeken,
Voor dat ghy heel wit en zyt
Door de Bicht, en dan ist tydt
Soo niet meer te blijven bleecken.
Want dan is uw' ziel bequaem
Om te drooghen op de raem
Door een sterck en vast betrauwen,
Dat u quaet vergeven is.
En ghy meught daer op gewis
Als op Christus *selve bauwen.*

Neirstighen *Bleycker*, oft om beter te segghen, *Bleecker* dat is, Bleeck off Wit-maecker, Al laet ick my voor-staen dat ghy nu genoegh begrypt: hoe dat ghy uyt uw' eygen Ambacht moet leeren uwe ziele bleeck ende wit-maecken; nochtans oft ghy misschien iet niet wel vestaen en had, soo sal ick noch eens segghen, het gene soo noot-

saeckelijck

saeckelijck ghy bleyckt oft bleeckt het grauw' eñ rauw' lynwaet onder den vlacken Hemel, door het trecken ende wercken vande warme locht ende heete Sonne-ſchyn, in ſulcker voeghen dat ghy neirſtighlijck ſorght om het laecken noeyt droogh te laeten ligghen: maer oft ghy leght het inde kuyp, ghy ſpoelt het, ghy waſcht het eñ vringht het: oft het leyt nat onder de locht, emmers 't en magh niet drooghen voor dat het gans wit is: dan magh het vande aerde verheven worden ghedrooght ende op de Raem oft ſtaecken ghereckt weſen.

Even-eens moet gy uwe grauwe, rauwe ende ſondighe ziele wit maecken ende ſuyveren onder de locht, door het trecken vanden Sonne-ſchyn, door de gratie Godts, de ſelve gedueriglijck beſproyende met tranen van een op-recht leet-weſen, ſonder op-hauden, ſonder de ſelve drooghe te laeten, voor dat gy heel wit ende ſuyver zyt geworden door de Bichte.

Maer dan mooght ghy u vander aerden verheffen, ende uwe tranen laeten op-drooghen door een vaſt betrauwen, dat den goeden Godt, door ſijne grondeloose bermhertigheydt, alle uwe miſdaden heeft vergeven. Niet dat ick ſegge: dat ghy niet meer en mooght weenen naer de bichte, om dat gy dien goeden Vader te voren ſoo verthoornt hadt; maer ick meijne dat gy niet meer miſ-trooſtigh en moet weſen, als oft gy noch eenen ſone des gramſchap ende des verdoemeniſſe waert, ende

al-noch geen ver-ghiffenisse en hadt verkreghen: Seght met *Raguel. Non dubito quod Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit.* Thob. 7. *Ick en twyffel niet, Godt en heeft mijn gebeden ende tranen in sijn tegen-woordigheydt laeten komen.*

Stort onder-tusschen vryelijck tranen van liefde ende leet-wesen soo langhe als gy leeft. *Deduc quasi torrentem lacrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.* Tren.2. *Brenght tranen voort als een beke des daghs ende des nachts, en geeft u selven geen rust, noch en laet den appel uwer ooghe niet swygen.* Want het weenen heeft meer dan eene uytwerckinge ontrent de saligheydt vande ziele. *Cassiodorus* sal't ons leeren: *fletus consolatio est animarum, corroboratio sensuum, ablutio peccatorum, refectio mentium, lavacrum culparum.* Cass. sup. Psal. 41. *Het weenen* (seght hy) *is de vertroostinge der zilen, de ver-sterckinge der sinnen, de aff-spoelinghe der sonden, het vermaeck des gemoets, ende het wasch-vat der schulden.*

Weent dan, kryt dan, ende stort over-vloedige tranen: want *saligh zijn zy, die droevigh zijn: want zy sullen getroost worden. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur* Matth. 5.

RAEDTSEL.

Seght eens: soo ghy't hebt gelesen,
Oft groen gars oock bleeck kan wesen,
Inde plaetse, daer den Man
Witten sonder verwen kan?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Bleecker.

Den Man, die men hier onder begraven heeft
Is bleecker gestorven als hy hadt geleeft.

BODE.

BOd' van brieven, die altydt
Reyst en op de wegen zyt,
Die ons metter daedt betoont
Dat men hier niet vast en woont:
Ick geloof, dat ghy de baen
Menigh-mael alleen moet gaen.
Sonder dat ghy in het veldt
Jmant vint, die u verselt,
En bevallijck met den kaut
In het reysen onder-haut.
Maer als ghy soo eenigh reyst,
Laet eens hooren wat ghy peyst:
Waer zijn uw' gedachten dan?
Denckje somtydts nergens van
't Gen' u ziel en uw' gemoet
Achter-deel en schade doet?

Peyſt ghy ſomtydts anders niet
Dan ghy voor uw' oogen ſiet ?
Hier van water , daer van landt ,
Nu van dreven wel geplant ,
Hier van bempden , daer van boſch ?
Vlieghje ſomtydts niet te los ,
Buyten ſporen vande deught ,
Voorder dan ghy peyſen meught?
'k Vrees' voorſeker , 'k vrees' al ſeer;
Want gedachten zijn ſoo teer,
En ſoo licht gelijck een pluym ,
En den duyvel leyt op luym ,
En vervoertſe dickmaels daer :
'k Laet u ſeggen hoe en waer.
Ick en ſegh u maer alleen
Dat ghy duyſent hebt voor een ,
Duyſent dinghen op uw' reys .
Stoff voor eenigh goedt gepeys:
Soo ghy d' ooghen vallen laet
Op de weghen , daer ghy gaet:
Denckt dat ghy van ſtoff , gelijck
Zyt en worden ſult , aen 't ſlijck.
Soo ghy naer den hemel ooght ,
Peyſt hoe ghy daer komen moôght.
Soo ghy naer de bempden kyckt ,
Peyſt eens , wie dat die ver-ryckt,

Met soo menigh duyst millioen
Van dat veyen sappigh groen.
Soo ghy door de bosschen gaet,
Peyst wie datse groyën laet.
Soo ghy door de velden sweeft
Peyst wie dat de vruchten geeft.
Soo ghy door het water ryt,
Peyst wie dat u daer bevryt.
Is het schoon en vrolyck weêr,
Danckt en looft den goeden Heer.
Stort'er regen, wort ghy nat.
Wort ghy vuyl, beslijckt, bekladt,
Peyst, als ghy de sonden raeckt,
Dat ghy u veel vuylder maeckt.
Vries'et sneeuw'et, is het kaut,
Peyst hoe dat uw' vier verflauwt,
Hoe het vriest in u, hoe 't sneeuwt,
Hoe ghy inde deughden geeuwt.
Hoordy soeten Vogel-sanck,
Peyst dan op den Hemel-klanck.
Siet ghy inden dageraedt
Hoe het doncker schuyven gaet,
Peyst hoe dat den nacht verdwynt
Daer het Hemels licht verschynt
Valt den Avont, komt den nacht,
Peyst dat ghy een doncker wacht

Eenen nacht wanneer het licht
Sal vergaen van uw' gesicht.
Slaet ghy d'ooghen op uw' Mael,
Peyst die Brieven spreken tael,
Daer ick mijnen kost mé win,
Hebben wonder saecken in:
d'Eene droefheydt d'ander vreught,
Desen boosheydt, genen deught;
Al gelijck de werelt is,
Vol van sorgh' en kommernis.
Peyst soo, en passeert den tydt
Als ghy eenigh gaet off ryt.
Maer als ghy geselschap siet
Op de baen, en klapt dan niet,
Vyt den Bybel, *dats geseyt,*
Spreeckt dan van geen vuyligheydt:
Quetst oft rooft dan nimmer-meer
Door uw' raesen jmants eer,
Maer verhaelt en kaut wat goedt
Tot Profyt van uw' gemoet.

Doet soo ende reyst soo, goeden Vriendt, ende den Heere sal u geselschap hauden met sijne Vaderlijcke sorghe ende beschermen voor alle ongevallen, de welcke aen u schadelijck sauden moghen syn. Hy sal uwe reyse vervoorderen ende uwe saecken helpen bestieren: op dat gy niet alleenelijck dese kleyne, maer oock die gewichtighe ende groete

groote reyse van dit leven geluckighlijck saut mogen over-vaeren tot de gewenschte have vande eeuwighe saligheydt.

Onder-tusschen, getrauwen Bode, al ist dat ick geseyt hebbe, dat ghy alleen over wegh reyst, dat en moet ghy maer vanden lichaem verstaen, ende niet vanden geest; besonderlijck ist dat ghy (gelijck ick geloove) een wys ende deughdelijcken Man zyt: want den *H. Hieronymus* is van gevoelen, dat alsulcken mensch noeyt alleen en kan wesen, hoort sijne woorden: *Sapiens nunquam solus esse potest: habet enim secum omnes qui sunt, & qui fuerunt boni, & animum liberum, & quocumque vult profert & transfert: quod corpore non potest, cogitatione complectitur, & si hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo: nunquam bonus solus erit.* Contra Jovin. *Nimmer-meer en kan eenen wysen mensch alleen sijn: want hy heeft met hem alle de goede, die sijn ende die geweest sijn ende een los gemoet, dat hy draeght ende verdraeght waer hy henen wilt: 't welck hy metten lichaem niet en kan, dat doet hy met de gedachten. ende ist datter menschen gebreck sijn, soo spreckt hy met Godt: nimmer-meer en sal eenen goeden alleen wesen,*

Ist saecken dan, dat ghy wys syt, soo en kont gy noeyt alleen wesen, maer emmers met de gepeysen by Godt, oft met sijne wonderheden besigh ende verslonden. Hebt gy geen geselschap van menschen? *In omnibus viis tuis cogita.* Prov. 3. *In alle uwe wegen soo peyst.* Maer wat sult gy peysen? *Illum. Op hem.* Gelijck de wyse, *wiens gedachtenisse by*

den Alder-hooghsten is. Cogitatio illorum apud Altissimum. Sap. 5. De gedachten van wyse ende Godt-vruchtighe zielen en blijven niet wroetelen inde Aerde, in het slijck van verganckelijcke wellusten. *VVant verkeerde gedachten verscheyden van Godt. Perversæ enim cogitationes separant à Deo.* Sap. 1. maer sy verheffen sich *by den Alder-hooghsten:* Sy vlieghen van d'aerde naer den Hemel (dat is) sy overweghen uyt sienelijcke schoonigheden de onsienelijcke ende toekomende goederen van daer boven. Sy over-leggen wat hier naer-maels sal gebeuren. *Vivens cogitat quid futurum sit.* Eccle. 7. *Den levenden peyst watter toe-komende is.*

Maer wanneer gy geselschap hebt, ende met Vriendt oft vrempde den tydt ende den wegh passeert, sijn uwe woorden dan oock altydt by den Alder-hooghsten? klapt gy dan van Goddelijcke saecken? voor-waer ick vreese seer neen: nochtans ick wenschte wel dat gy de vermaninge vanden Wysen Man waer naemt ende in-volghde, den welcken u seght: *Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint procul à te* Prov. 4. *Doet van u den verkeerden mont, ende de achter-klappende lippen laet verre van sijn.* want *de Doodt komt in door uwe deur: ist saecken dat ghy lieght, ist dat ghy ongeschicktelijck, oft spytelijck spreeckt, ten lesten ist dat ghy spreeckt daer het niet noodigh en is.* Seght den *H: Ambrosius. Ingreditur mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter si procaciter, postremo si ubi non oportet loquaris.* Lib. 1. de Virg.

Men kan wel sonder Sonden genuchelijck kau-

ten; maer niet ongeſchicktelijck, ſonder den Heere te vergrammen, ende ſijn eygen ziele te quetſen. Spreeckt, boert ende kaut ſoo, dat gy daerom naermaels geen vrolijckheydt en moet ſwygen, ja in plaets van boerten en jocken, weenen en ſuchten. Doch wat gy over-wegh doet oft niet, ick ſegge even-wel.

Al ſyt ghy wys en kloeck van geeſt
Al kont ghy ſeer bevallijck klappen:
Uw' Peirt, nochtans al iſt een beeſt
Dat draeght al veel meer wetenſchappen.

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Bode.

Die hier te reyſen placht tot Alle-mans gerieven,
Geladen met een Mael vol packen ende brieven:
Die liet alhier de Mael daer ſijne ziel in ſtack,
Om eene meerder rys te doen met meer gemak.

BONT-WERCKER.

MEeſter Hayrman goeden Vrint
Seght eens, wat je meer bemint,
Somers weder, heete vlaghen;
Oft den zueren winter tydt
Die door Broeck en VVambas byt,
En ons tot in 't ſchauw' doet klagen?

En bevalt u 't Somers weêr
Niet wel seven reysen meer,
Dan die bonte VVinter-Kraeyen?
Alsmen altydt wel in 't schau
Tusschen 't asschen kruypen sau
Om Castaniën te brayen?
Neen: den VVinter hebje lieff
Om 't profyt, en om 't gerieff
Sult ghy liever kaude kiesen:
VVant ghy wint soo veel te meer,
Hoe 't meer sneeuwt van boven neer,
Hoe het straffer komt te vriesen.
Hier komt Peêties beste vaêer
Koopen van uw' velle-waer
Eenen Rock gevoêrt met Beiren:
Daer sijn oude groote Vrauw;
Om die ysselijcke kauw
Met een Vossë-vel te weiren.
d'Eene komt om dry, vier paer
Halse-vellekens met Hair,
d'Ander vraeght naer warme VVanten
Oft naer Moffels. Somma ghy
Oogst dan op uw' vellery,
En uw' huys is vol kalanten.
Die daer komen altegaer
Koopen van uw' bonte-waer
Om het lichaem te bevreyden
Tegen dien noortschen wint
Die dan gram is, en gesint
Om een ider te bestryden.

Maer gelooffje goede Man,
Dat u vell' -stoff maer en kan
't Lichaem voor de kauw' beschermen?
'k Segge dat ghy met uw' bont
Oock de ziel gerieven kont
Inden winter, en vermermen.
Over-leght eens, oft ghy 't hair
Tot een toe van al uw' waer
VVel saut konnen over-tellen;
En ist dat ghy dat kont doen:
Peyst eens hoe veel millioen
Datter staen op duysent vellen.
Peyst dan oft die hairkens al
Vellen wirden in 't getal,
Hoe veel sauder dan wel wesen!
En als dit soo noch thien-reys
VVirt verdubbelt met t' gepeys:
VVie sau dat getal dan lesen!
Peyst dan voorder: oft een hair
VVirt naer soo veel duysent Iaer,
Als daer hair is, uyt getrocken;
VVanneer sauden Altemael
Dese vellen wesen kael
Van soo veel ontel-baer vlocken?
En nochtans de eeuwigheydt,
Goed' oft quaed', die ghy verbeydt,
Sal, naer soo veel duysent Jaeren,
Niet een hair verloopen zijn:
Noch de blijdtschap, noch de pyn
Minder wesen dan sy waeren:

Peyst die somtydt, en het bont
Sal uw' kaude ziel terstont
Soo verwermen, ja schiër heeten:
Dat uw' halff bevrosen borst
(Spyt den winter en den vorst)
Inde liefde Godts sal sweeten.

Alsoo sullen uwe bonte Vellen en Pelssen niet alleen uwe leden voor de kaude beschermen, ende de borse vullen met goede winninge; maer oock bequaem sijn, om uwen verkildeṇ ende slappen jver te verwermen, uwe bevrosen borst te ontdooden, ende uwe ziele te doen sweeten, ja blaecken inde goddelijcke lieffde, ende om alsoo in uw' herte te verwecken eene kloeck-moedigheydt om inde deught te aerbeyden.

Want hoe het gaet oft niet, daer en is voor ons niet anders te verwachten dan de eeuwigheydt, de welcke wy goedt oft quaet naer dit leven moeten beginnen. *Quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ.* Eccles. 12. *VVant den mensch sal gaen int huys van synder eeuwigheydt.* Wy moeten alle-gader eens sterven, ende gaen in het huys van onse eeuwigheyt van onse (segh ick) ende elck van sijne, naer de wercken die sy gedaen hebben: om daer altydt te blijven wel oft qualijck, altydt geluckigh oft altydt ongeluckigh, altydt in weelde ende vreught, oft altydt in allende ende on-lijdelijcke tormenten: naer dat wy hier in dit leven sullen verkoren hebben.

Verkiesen wy het verganckelijck goedt, ende bemin-

beminnen wy de sonde; eylas! het huys van onse eeuwigheydt, sal de wooninge wesen van de eeuwighe doodt: want *Sy sullen pyne lijden ter doodt eeuwelijck duerende van d'Aen-schyn des Heeren. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini.* 2. Tess. 2. *Justi autem in perpetuum vivent.* Sap. 5. *Maer de recht-veirdighe sullen inder eeuwigheydt leven.* Die de rech-veirdigheydt alhier betrachten ende de deught oeffenen, sullen in het Huys des Heeren gaen, ende aldaer inder eeuwigheydt moghen blijven woonen. *Daerom* goeden Vrient, *soo verkiest ghy het leven: op dat ghy leven mooght. Elige ergò tu vitam: ut tu vivas* Deut. 30. gaet nu in het huys, ja in alte-beyde de huysen vande eeuwigheydt met uwe gedachten: op dat uwe ziele naer dit leven magh gaen inde wooninge vande geluck-salighe eeuwigheydt.

Brabbelingh.

Om dat gy had in huys een Kat
Die Ratten vongh', en Muysen at:
  Soo segh' ick dat uw' haire-waer
  Kan zijn en blijven, sonder haer.

GRAF-SCHRIFT.

Van eenen Bont-wercker.

Die schier noeyt Kat off Hondt liet ongevilt voor desen,
Die heeft hier ongevilt begraven willen wesen;
  Maer 't gen' soo menigh dier door hem heeft onder-gaen,
  Dat hebben hem alhier de wormen oock gedaen.

BRAU-

BRAUWER.

Baes oft Brauwer,, wiëns wauwer
Is soo kustelijck en nut
Dat ghy daer oock geldt uyt put:
Oft ten minsten,, wiëns winsten,
(Diemen d'een aen d'ander acht)
Komen uyt den water-gracht:
Mocht ick bidden! ,, oft ghy midden
In uw' Brauw-Cuyp, als ghy werckt
Geen gelijckenis en merckt?
Die u saude,, (soo ick haude)
Leeren doen, op korten tydt,
On-uyt-sprekelijck profyt.
Want 't sau wesen,, hoe naer desen
Gy saut vinden eeuwigh gaut
Dat ghy hier vergad'ren saut,
Ende maecken: ,, oock van saecken
Die niet meer en zyn van kracht
Dan het water uyt den gracht.
Wat, beminden, ,, is te vinden
In het water? voetsel? geen.
Reuck oft smaeck? ghy weet wel neen.
En al even,, 't kan u geven
Reuck en smaeck, 't wort bier en 't voet,
Als ghy daer goedt graen by doet.

't Gen' te voren,, was geboren
 Oft geschapen, sonder smaeck,
 Wort daer mede sulcken saeck,
Dat-se voeden,, en behoeden,
 Datse krachten geven,, kan,
 En ons hauden leven,, kan.
Drincken, eten,, koopen, meten,
 Rotsen, reysen, loopen gaen,
 Wercken, rusten, sitten staen,
Planten, graven,, sorghen; slaven,
 En het Ampt van uwen stiel
 Is als water voor de ziel.
Sonder krachten,, sonder machten,
 Sonder quaet, en sonder goedt,
 Sonder voetsel voor't gemoet.
Sonder winsten,, off verdinsten.
 Sonder dat den grooten Al
 Daer voor jmant loonen sal.
Maer ist saecken,, ghy wilt maecken
 Dat dit water krachtigh zy,
 Doet'er Gerst en Haver by:
Seght: ô Heere! t'uwer eere
 Sal ick dit off dat gaen doen;
 En dan sal dat water voën:
Hauden leven,, krachten geven:
 En al was het niet en sier,

Dan sal't worden lecker bier,
Ja waer vooren,, ghy sult hooren;
Komt tot my getrauwen vrient:
Want ghy hebt my wel gedient.

Te weten: als ghy sult komen te sterven, ende voor Godt Al-machtigh verschynen, om loon naer uwe wercken te ontfangen. Want gelijck'erwys daer niet door de vluwe en sal schieten, gelijck onse Moeder de H. Kerck is singende: *Nil inultum remanebit. Daer en sal niet on-gewroken blyven.* Soo en salder oock niet on-geloont vergeten worden: niet met allen het welck ter eeren Godts sal gedaen wesen.

Niet alleen de deughdelijcke; maer oock de on-onder-scheydelijcke wercken, de welcke van sich selven nochte goedt nochte quaet en zyn, sonder reuck oft smaeck. Gaen en staen, matelijck eten ende drincken, slaepen ende waecken, het doen van uw' Ambacht oft Stiel, zyn voor de ziel sonder eenigh voetsel, gelijck het klaer water voor het lichaem is. Ende sy worden nochtans goedt, smaeckelijck ende voedende, wanneerse gemenght worden met een heyligh voor-nemen, gesoden en uyt-gewerckt ter liefde van Godt Al-machtigh.

Ja eenen teughe natuerlijck water selve alsoo geschoncken, sal inde eeuwige glorie vergolden worden. *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Matth. 10. *Soo*

wel

wie te drincken geeft jmanden van dese Alder-minste eenen krous kouts water alleenelijck inden naem van eenen Discipel: voor waer ick segge u, die en sal sijnen loon niet verliesen.

Siet dan *Bier-baes* wat een on-uyt sprekelijck profyt ende voor-deel, dat gy kont trecken uyt alle uwe wercken! als gy dese gelijckenis neirstighlijck wilt waer-nemen! hoe gemackelijck suldy den Hemel verdienen, ende (gelijck men seght) met kaussen ende schoenen inden Hemel geraecken!(behaudens dat gy de deure voor uwen neus selve niet en komt toe te trecken, door het over-treden van Godts geboden.)

Gy moet emmers Brauwen, om uw' Huys te onder-hauden! Gy moet eten, drincken, slapen op sijnen tydt, saut gy leven! gy moet gaen ende staen, sorghen ende reysen, om uwen handel te verrichten:gy moet (segh ick) dat en dier-gelijcke saecken bedryven: sonder dat den Heer u daer voor eenighen loon schuldigh is; nochtans gy kont met dat selve werck, het welck gy doet ende even-wel moet doen, Godt behagen, vergiffenisse van uwer sonder verkrygen, ende eeuwighe schatten inden Hemel vergaderen. Ist saecken dat gy den goeden raedt vanden Apostel waer-neemt, den welcken hy aende *Corrinthien* ten selven eynde heeft gegeven, schryvende: *Sive ergò manducatis, sive bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* 1. Cor. 10. *Daerom 't sy oft gy eet oft drinckt, oft iet anders doet, doet dat al ter glorie Godts.*

Siet dan(segh ick noch eens)Beminden Vrient, waer in dat uwe winst gelegen is: Slaet uwen handel gaede ter wylen dat den tydt hier is: want den tydt sal komen datter sulcken Bier niet meer en sal konnen gebrauwen worden. Van het water (het welck niet en is, dan een kaut ende vochtigh *Element*, sonder alleen te konnen eenigh voetsel geven, hoe wel dat het nootsaeckelijck is) Brauwt gy soo kracht-gevenden dranck voor het lichaem, als gy daer graen by doet; ende van het water der voor-gemelde wercken (die, hoe wel noot-saeckelijck, nochtans het gemoet ende de ziele geen voetsel en geven)kont gy soo kostelijcken dranck voor de ziele Brauwen met dit weynigh graen, het welck voor u soo gemackelijck is om krygen, als is, uw' hert eens tot Godt te verheffen.

Alle de Bier-brauwers (die neirstigh sijn) worden ryck ende machtigh: om datse het water voor niet hebben,ende het selve met graen versoden synde, soo dier verkoopen, datse ruym d'een Ton aen d'ander winnen; Maer soo wie van dit geestelijck water ziel-bier wilt brauwen, gelijck ick verhaelt hebbe, sal soo schat-ryck worden, dat hy het eynde van zijn middelen niet en sal weten, want sy sullen eeuwigh zijn. Hy en sal niet alleen d'een aen dander, maer hondert voor een winnen. *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Matt. 19. *Die sal hondert-faut ontfangen, ende het eeuwigh leven besitten.*

Soo sal 't in twee sinnen waerachtigh wesen dat.

In Tagus *vischt-men Gaut en Peirlen uyt de Zee;*
Maer uyt een Deël *soo put den Brauwer dese twee.*

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Brau-wer.

Die het water noeyt en spaerde
Maer geweldigh veel bedirff,
Vreesde 't water, als hy stirff:
Daerom leyd' men hem in d'Aerde.

DOCTOOR.

Siecken - Meester, krancken - diender,
Polssen taster, Tongh-besiender
Oft soo-danigh als ghy zyt,
'k Sal van daegh met mijn gepeysen,
Over al met u gaen reysen:
'k Heb nu wel een urtjen tydt.
Laet my dat geluck gebeuren
Van met u te mogen speuren
Altemael uw' krancke-liên,
Laet ons 't samen uwe siecken
(Schoon sy vies en qualijck riecken)
In hun qualen, over-sien.
VVat allenden ende pynen
Sullen daer voor ons verschynen!

VVat en sullen wy niet sien!
Drooff-heydt jammer, wonden, zeeren,
Om daer uyt te konnen leeren
VVat aen ons oock kan geschiên,
Hier gans aff-geteirde leden,
Die van boven tot beneden
Niet en zyn, dan vel en been,
Sullen ons voor ooghen stellen,
Dat die quaelen, die hun quellen,
Alle menschen zijn gemeen.
Daer sal eenen liggen beven
Om den lesten snick te geven,
VVeiren, woelen met de Doodt;
Om aen ons te leeren leven
Om op't eynde niet te beven
In soo weireloosen noot.
Hier wort een de Borst verbeten;
Oft den Buyck halff uyt gegeten
Vanden Kancker: om aen u,
En aen my te laten weten,
Hoe de wormen sullen eten
Ons, gelijck sy dese nu.
Daer woort eenen dry, vier Teenen
Handen, Armen ofte Beenen
Aff-geset met groote smert:
Desen laet sich villen, snyden,
En wilt geiren alles lijden,
Als hy maer genesen wert.
Ander liggen, over-trocken
Vol van zeer en Etter-pocken;

'Ander met het Flerecyn!
'Ander in de Korts en branden!
Som' soo jammer inde tanden
Datse schier uyt sinnigh zyn.
Somma, waer wy sullen wenden
Sullen 't vinden vol allenden,
Vol verdriet en ongeval,
Om daer in gelijck te wesen
VVat aen ons geschiet kost wesen,
Oft misschien gebeuren sal.
Om, als my ons kranck-heydt kennen,
Onsen trotschen Aert 't ont-wennen
Van te meynen dat wy meer
Zyn versekert vande plagen,
Die wy sien veel ander dragen.
Menschen zijn al even teer;
Doch al even kloeck van herten,
Om onlijdelijcke smerten
In het lichaem t'onderstaen,
Om dit leven te behauden.
Och oft wy ons soo benauden,
Om de ziel doen wel te gaen!
Om de ziele te genesen!
Op dat sy gesterckt sau wesen
Tot de reys van d'eeuwigheyt,
Die sy in het kort oft lange
Even-wel eens aen moet vangen,
Als sy uyt het leven scheyt.
VVant de konste moet verslappen,
Trots de diepste wetenschappen,

Trots die alle kruyden kent?
Alle salven, alle drooghen
Konnen niet met allen dooghen,
Daer de Doodt haer Pylen sent.

En belght u niet, Myn-Heer, dat ick u te voren Siecken-meester genaemt hebbe; want, al en syt gy het misschien niet, gy saut het even-wel geirne wesen. Krancken-diender zyt gy gewilligh van Rycke voor geldt, ende van Arme voor niet; soo ick hope. De andere naemen waer ick u mede bejegende, gaen uwe konst aen, ende quamen my effen in 't Rym te pas.

Maer voor-taen in 't Rym-loos en sal ick u niet anders noemen dan Myn Heer den *Doctoor*, Arts oft Leeraer; Op hope dat ick u noch van daeghe sal verwilligen, om een leerlingh' te worden. Ende dit met de woorden van Christus onsen Saligh-maecker, de welcke hy by *Lucas* aen het 4. Capittel op een ander gespreck te pas brenght, seggende; *Medice cura te ipsum. Geneeſ-meester geneeſt u selve.* Doctoor oft Leeraer leert selve, ende laet my met u leeren.

Gy wort by Siecke menschen geroepen, om hunne quaelen te kennen; ba, komt by: om uwe eygen kranck-heydt ende broos-heydt in een ander te spiegelen. *Memento quoniam omnes in corruptione sumus* Eccli. 8, *Gedenckt dat wy allegader in verderffenisse zyn.* Ende als gy nu de sieckte kent, oft meynt te kennen; dan gaen alle uwe sinnen te raede, om den allendighen te genesen naer den

Lichaem; Godt gave! datſe gebeſight wirden, om door de kenniſſe van uwe eygen allende de ontſteken ſieckte van uw' gemoet te verdryven.

Want *ghy zyt beter, iſt dat ghy u ſelven, kent; dan oft ghy, u ſelven ver-onachtſaemende, den loop der Sterren, de krachten der kruyden, de aerten der menſchen, de natueren der beeſten, ja alle Hemelſche ende Aertſche ſaecken verſtont. Melior es, ſi te ipſum cognoſcas, quam ſi, te neglecto, curſus ſiderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, cæleſtium omnium & terreſtrium ſcientiam haberes. Hugo de Clauſtro animæ.* Lib. 1. om dat het den rechten-wegh naer den Hemel is. *Magnus acceſſus ad Deum eſt cognitio infirmitatis ſuæ. t' Is eenen open toe-ganck tot Godt de kenniſſe van zijne eygen kranckheydt.* ſeght *Caſſidorus* Sup. Pſal. 50. de welcke gy in geen Scholen oft Sermoonen beter en ſult leeren, dan in uwe viſiten voor de bedtſteden van gebreckelijcke menſchen.

Ja niet alleen en kont gy daer volle kenniſſe krygen vande menſchelijcke katyvigheydt; maer oock verſekert worden, door eygen onder-vinden, dat wy alle-gader moeten ſterven, dat de Doodt alle de konſten ende genees-middelen uyt-lacht, ende dat den Poëet de waerheydt ſchryft.

Contrà vim mortis non eſt medicamen in hortis.

Dat is ſoo veel geſeyt als - -

Al de kruyden vande Hoven

Gaet de kracht des Doodts te boven.

Alle welcke ſaecken aen u niet anders en kon-

nen toe-brengen dan gesont-heydt voor uw'gemoet ende saligheydt voor uwe ziele.

Gaet dan *Geneeſ-meeſter* ende *geneeſt u ſelven*, Leeraer leert u selve genesen. Het gebreck ende quellinge van een ander maeckt u ryck en over-vloedigh, ende versoent uwe Borse om vredelijck huys te hauden: Laet dat selve gebreck ende quellinge van andere u ryck ende over-vloedigh in deughden maecken, ende met Godt versoenen; om vredelijck ende geluckighlijck te sterven.

Den Medecyn ,, die moet wel zijn
Van wonder-lijcke taelen:
VVant hy magh vry ,, van u en my
Verborghen quaet verhaelen.

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Doctoor.

Den Man die nacht en dagh bedocht
Hoe hy de Doodt versenden mocht,
Die leydt hier nu van haer verslonden,
Om eens dat sy hem heeft versonden.

DRAEYER.

ALs ick uw' werck en winckel sie',
En uw' Gedraeyde konst bespie',

Dan

Dan word' ick schielyck hier en daer
Wat goedts voor ons gemoet gewaer.
Ick sie', daer met een halfft gesicht
Al veel, het gen' ons onder-richt:
Veel sinne-beelden voor de ziel.
Den Haspel en het Spinne-wiel.
Den Bol, den Kegel, en Babyn,
Die sauden daer al goedt toe zijn.
Maer dat in al die Draeyery'
Te toonen, waer te langh' voor my,
Soo dat ick u maer een van al
Alhier voor ooghen stellen sal.
Om tusschen uwen Arrebeydt
Te dencken op uw' saligheydt,
Beminden Vriendt, wanneer ghy draeyt.
En sulcken effen dingen fraeyt,
Soo ront, soo sacht gelijck ghy wilt
Soo dat het niet een hair en schilt.
Hoe doet ghy dat? ick wilde wel
Dat ghy wat saeght op uw' gestel
Offt draey-getuygh: ghy sult daer in
Misschien wat sien naer uwen sin.
Uw' Draey-Banck staet (gelyck ghy weet)
In sulcker voegen toe-gereet,
Dat zij niet licht, als met gewelt,
En wort verschoven oft verstelt

En boven 't hooff, een weynigh hoogh
Daer spant een swacke sperr' off boogh',
En daer aen is een coord' gepast
Aen 't midden, oft aen't eynde vast:
Die hanght van boven los en lanck
Tot onder aen een halve planck.
En als ghy dan uw' werck begint
Soo ist dat ghy die koorde wint
Twee reysen om end' om het haut
(Het welck ghy effen snyden saut
Gelijckelijck aen elcken kant
In scherpe pinnen vast geplant)
Dan treed' ghy onder met den voet
Soo dat het neêr-waerts draeyen moet.
Het welck als ghy het schieten laet
Weêr opper-waerts als voren gaet.
En dit gaet altydt gins en weêr
En wentelt snellijck op en neêr:
Ter-wylen dat den beetel byt
En naer de konste schaeft en snyt.
Maer 't meeste, dat ick seggen wil,
Is: dat uw' haut blyft op de spil,
't Zy dat het neêr-waerts draeyën moet,
Oft dat ghy't op-waerts keeren doet,
Het draeyt en went al even-wel
Al even ront, en even snel:

En als het ſoo niet gaen en ſau,
Dan ſau het blyven plomp en rauw?
Beminden vriendt, ick ken een man
Die ſoo de menſchen ſchaven kan:
Den Draeyër, die de Son en Maen
Met heel den Hemel ront doet gaen.
En deſen (ſegh ick) draeyt de ziel
By-kans op ſulcken Draeyërs wiel;
Doch even-wel met dit verſchil:
Uw' haut dat draeyt naer uwen wil;
Maer eenen menſch die draeyt altydt
Naer dat hy iet gewilligh lydt.
Als Godt den menſch beneden ſtoot,
Dan draeyt hy naer gebreck en noot,
En met het lichten vanden voet
Soo keert hy op naer over-vloet.
('k acht neder-waerts verdriet en pyn,
En opper-waerts in vreught te zyn.)
Maer als den menſch ſus op en neêr
Naer wil en wenſch van onſen Heer,
Al even wel, al even bly,
Al even ront, al even vry,
Al even ſeer gewilligh went,
Naer dat den Heer hem over-ſent:
Al even wel te vreden is
In blyſchap en bekommernis.

Dan maeckt den Heer met ſulcken draey
De ziel ſoo ſchoon, ſoo net en fraey,
Soo konſtigh en ſoo koſte-lijck,
Als Sterren van het Hemel-ryck.
Maer als den menſch in over-vloet
Geen maet en haut, gelijck hy moet:
Oft als hy mort, en knort en klaeght,
En drooff-heydt ongewilligh draeght:
Als hy niet wel en draeyt van pas,
Dan blijft hy plomp, gelijck hy was.

Soo haeſt als ick maer en begonſt te gapen, neirſtigen *Draeyër*, hebt gy my beter verſtaen, ende deſe gelijckeniſſe klaerder begrepen, dan ick u de ſelve met meer woorden kan uyt-leggen; maer om dat ick my laet voor-ſtaen, dat het altemael geen Draeyërs weſen en ſullen, de welcke dit ſullen leſen, ſoo wil ick my noch wat meer verklaeren.

De Draey-banck dan, moet vaſt ende onberoerlijck ſtaen, te weten voor het werck, datter mede gedaen wort. Boven 't hooft, is een ſwacke Speir, oft geſpannen Boghe, ende daer aen eenen Sack-bant oft Kempe-koorde, ſlack aff-hangende, ende van onder vaſt gemaeckt aen het eynde van een ſtuck berdt halff voets breedde; welcke koorde twee-maels om den ſtock oft haut (dat gedraeyt ſal worden) gewonden ſijnde, de koorde doet ſpannen, ende het onderſte berdt op-licht, alſoo

alſoo middel gevende: om 't ſelve met den voet neder te konnen dauwen: het welck door de ſperre oft boghe weder op geheven wort, met dat den voet gelicht is. Ende aldus moet het vernoemde haut met eene ſnelligheydt opper-waerts ende neder-waerts draeyen. Wel verſtaende dat het ſelve haut gepraemt ſtaet lancx in twee ſcherpe pinnen, ſonder dat het anders bewoghen kan worden dan inde ronde: ter-wylen den konſtighen Werck-man den draeyënden ſtock op zynen ſcherpen Beetel oft groeff yſer laet ſpelen ende aff-ſchaven naer zyne believte. Soo datter niet te doen en ſaude weſen, waer het ſaecke dat den ſtock niet ront en draeyde.

Even-eens heb ick geſeyt dat diën Almogenden Konſtenaer, die Sonne ende Maen met ſoo veel ontallijcke lichten des Hemels doet draeyen ende wenden naer ſijnen wille, ende tot onſen oorboir, oock een Draey-banck heeft, daer hy de menſchen op-ſchaeft, effent ende gereet maeckt, om inden Hemel gebeſight te worden tot vermeerderinge van ſijne glorie.

Deſe Banck is de wereldt, de welcke vaſt genoegh' ſtaet, naer het werck datter op gedraeyt wort, dat is, dit tegen-woordigh leven: in het welck niet geſtadigh, niet ſtandt-vaſtigh en is, dan de ongeſtadigheydt ende onſtant-vaſtigheydt ſelve. Het draey'ter al geduerigh op ende neer. Nu Dagh, dan Nacht, nu Somer, dan Winter: nu ſchoon dan vyl weder: nu Peys dan Oorlogh: nu blijdt-

blijdt-ſchap dan drooff-heydt: nu voor-dan tegen-ſpoet, nu dit dan dat; ende nimmer-meer en blijft'er jet in eenen ſtant. *Et nunquam in eodem ſtatu permanet.* Job. 14.

Ende hier op ſchaeft hy den menſch ende draeyt hem met de koorde van ſijn goddelijck wel-behaghen, nu opperwaerts door geſontheydt, eere ende ryck-dommen: dan neder-waerts door ſieckte, ſchande ende Armoede, om alle quade genegent-heden ende ongeregelde drieſten af te ſnoyen, beſonder-lijck (gelijck als op de Draeybanck geſchiet) wanneer den menſch verdruckt ende neder-waerts gedraeyt wort.

Maer het haut moet draeyen, ſau het konſtigh ende fraey geſneden worden: 't moet tuſſchen de twee Pinnen ront draeyen, goede vrienden, ſonder opper-waerts verheven, oft neder-waerts verleeght te worden. 't Moet ront draeyen, ende den menſch oock. Ons gemoet en magh niet opper-waerts verheven, (door voor-ſpoet verhooveirdigh) nochte neder-waerts verleeght (door tegen-ſpoet wanhopigh) worden; maer het moet ront draeyen ſonder andere beweginghe. Dat is, 't ſy dat hem den Heer opper-waerts draeyt, 't ſy dat hy hem neder-waerts went, hy moet ront, gewilligh ende verduldigh draeyen: al even-wel te vreden in voor-als in tegen-ſpoet weſen, ende blijven vaſt tuſſchen de Pinnen vande Lieffde ende vreeſe Godts; betrauwende op ſijne konſt, ſijne voor-ſichtigheydt, met de welcke hy voor-ſiet

ende weet: hoe dat gy kont (als gy wilt) tot uwe Saligheydt geraecken.

Ende dan sal u den Heer soo effen, suyver ende konste-lijck aff-schaven van alle rauwe bochten ende leelijcke schorssen, dat gy sult mogen gestelt worden *tot een Vat ter eeren. Vas in honorem.* In zyne Eeuwighe Bruyd'loff Kamer: om aldaer te proncken voor het aen-schyn van alle de Heylighen, beneffens den verduldighen *Iob.* die sich opper-waerts (*Dominus dedit. Den Heere heeft het gegeven*) ende neder-waerts (*Dominus abstulit. Den Heer heeft het wegh-genomen*) heeft laeten keeren ende wenden naer den wille Godts (*Sicut Domino placuit, ita factum est. Gelijck het den Heere belieft heeft, alsoo is het geschiet* gewilligh-lijck ende sonder eenigh tehen-morren, dan dese H. Woorden. *Sit nomen Domini benedictum. Den Naem des Heeren sy gebenedyt.* Job. 1.

Als ghy konstigh Draeyen moet
Swaeyt ghy onder met den voet,
Maer wanneer ghy Aerdigh draeyt,
VVaer met ist, dat ghy dan swaeyt?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Draeyer.

Hy die in sijn leven
Altydt placht te sweven
Op en neder-waert,
Is oock soo verschoven:
Synen geest naer boven
't Lichaem hier in d'Aerd'.

DRUC-

DRUCKER.

DIe ſau willen onder-ſoecken
Waer toe dat die ſchoone konſt
Van de Letters en van Boecken
Is gevonden en begonſt:
Sau voorſeker achter-haelen
Dat het eynde maer en tracht,
Om te ſpreken ſonder taelen
Aende ooren van't gedacht.
s' Is gevonden van verſtanden:
Om te ſpreken ſonder ſpraeck,
Oock in thien verſchyde lande
't Seffens van de ſelve ſaeck.
s' Is gevonden: om t' onthauden,
Om te weten, om te ſien
Saccken, die wy noeyt en ſauden
Dencken, hoe dat die geſchiên.
Somma, s' is des wyſheydts kiſte,
s' Is den Spaer-pot van't verſtandt,
't Gen' noeyt jmant ſagh off wiſte.
Heeft de Druck-konſt voorts-geplant.
Sy doet hemelſche gepeyſen,
En oock helſche, voor't gemoet,
Door de ganſſche wereldt reyſen:
Zy leert quaet, en ſy leert goet.

Leert

Leert sy quaet? en leert sy goedt ,, doen?
Helsch en Hemels? Lieven Vrint
Over leght wel, wat gy moet ,, doen,
Als ghy Boecken Druckt oft Bint.
Suldy Drucken? suldy Binden
Al wat u te voren valt;
't Sy daer deught in is te vinden,
't Sy daer jmant schandigh malt?
Vraeght eens vanden Beelden-snyder,
Wat dat ick hem heb geseyt:
Want ick hem breedt en wyder
Sulcke saecken uyt geleyt.
Deughdelycke Beelden geven
Aenden snyder alle goedt;
Maer onkuyssche rooven 't leven,
Maecken dat hy sterven moet.
't Selve sal ick v met reden
Seggen vanden Letter-Druck,
Dat sy oock voor d'eeuwigheden
Geeft geluck oft ongeluck.
Druckt ghy deught? het sal v baten.
Druckt ghy quaet? ghy sult alhier
Daerom syn misschien ver-waten,
Schuldigh van het eeuwigh vier.
't Is wel waer: verkeerde Boecken
Worden dickmaels meer gesocht,

En, al liggen sy in boecken,
Eerder dan iet goedts verkocht.
Daer is dickmaels veel te winnen
Aen een schandelijcke saeck:
Om dat ons bedorven sinnen
Daer in scheppen meer vermaeck;
Maer al kan dat nu wat geven,
Is daer nu wat meer gewin:
Naermaels in het ander leven
Synder bancqueroten in.
Ey! wat sal het toch al baten
Hier een handt vol geldt en goedt;
Moetje naermaels daerom laten.
En verliesen 't eeuwigh goedt?
Ja verliesen ende derven!
Om een schandigh bladt off twee,
Suldy, als ghy komt te sterven,
Roepen wee! en voelen wee.
Wacht u dan Beminde Vrinden,
Als van doodelyck venyn,
Van te Drucken oft te Binden
Boecken, die verboden syn.

Ja niet alleenelijck van te Drucken oft binden, maer oock van eenighe te vercoopen: want al en hadde gyse niet gedruckt nochte gebonden, goeden Vriendt, verkoopt gyse maer? soo zyt ghy schuldigh ende plichtigh van sulcke mis-daden,

haer

naer dat dese Boecken min oft meer verboden zijn. Ick wil seggen: als gyse verkoopt, (niet tegen-staende dat gy vastelijck weet, oft emmers ducht, dat die geen deught en verkondigen ende verboden zijn) sonder even-wel behoorlijcke sorghe te draghen, om die door gewoonelijcke Oversienders te doen toetsen.

Doet liever uw' best om goede ende stichtelijcke Boecken te Drucken ende te verkoopen: op dat gy mede-deelachtigh mooght worden vande deughden, de welcke daer door sullen gedaen worden. Maer boven al moet gy u selven onderhauden met iet goedts te lesen; aen-gesien dat den Heer de weten-schap ende de gelegent-heydt u daer toe is verleenende.

Ick mocht u wel seghen met den Apostel. *Ab infantiâ sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu* 2. Thim. 3: *Ghy hebt van uwe Kints-heydt de Heylighe Schriften geweten, die u mogen wysen ter Saligheydt door 't geloove datter is in Christo Iesu.*

Gy hebt van jonckx aff geleeft ende verkeert inde Boecken ja daer mede de noot-saeckelijckheden voor uw' lichaem gewonnen. Laet de selve oock het onder-haut voor uwe ziele besorghen. Gy hebt soo menigh Godt-vruchtigh Boecxken, vierigh gebedt, Heylige vermaninghe, ende Hemelsche beschauwinge in uwen Winckel veyl voor geldt voor een ander; maer gy kontse voor niet lesen, ende daer naer al even dier verkoopen. Ghy

hebt de Letters, de Predikanten in huys, de welcke u konnen leeren ende onder-wysen ter Saligheydt, de welcke u konnen vertroosten in tegenspoet, ende voor-sichtigh maecken in voor-spoet; Gy hebt voor niet in over-vloedigheydt, het welck andere moeten soecken ende dier betaelen.

Ghy die de Letters kent,
En altemael de stucken,
Hoe veele wass'er nood'
Om desen Boeck *te Drucken?*

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Boeck-drucker.

Den Man die in dit Graff
Geleyt is en bedorven,
Hadt vanden Druck geleeft,
En is van Druck gestorven.

GAREEL OFT SADEL-MAEKER.

GHy die Toomen en Gareelen,
Sadels, Cingels, en soo voort
Wat uw' Ambacht toe-behoort,
Maeckt, en weet dat al te deelen.

Over

Over 't lichaem van het Peirt,
Om te doen dat ghy begeirt.
Om de krachten te bedwingen,
Om te maecken dat die Beest
Oock voor eenen Jonghen vreest.
Sauden alle dese dinghen,
Met dat over-machtigh dier
Konnen leeren niet een zier?
Jase, Vrient, en 't waer te wenschen
Dat ghy daer wat dieper in
Saeght den geestelijcken sin,
En dat altemael de menschen
Vyt het harnas van dit Beest
Leerden toomen hunnen geest.
Eerst voor al, ghy weet de krachten
Die het Peirt betoonen sau,
Als het die gebruycken wau:
't Sau de banden haest verachten
Daer het onder buygen moet,
Als men hem den Toom aen doet.
Maer alst ongetemt sau loopen
Wonen inde wildernis;
Sau 't dan zijn, gelijck 't nu is?
Sau m'er dan oock graen voor koopen?
Sau-men 't stallen? sau men 't voên?
Sau-m'er al die moeyt voor doen?

Mensch! uw' Peirt, uw' eygen willen
Is soo machtigh, dat daer van
Niemant meester worden kan:
Niemant kan uw' driften stillen,
Dat ghy wilt, dat wilde ghy,
Uwen wil is loos en vry.
Maer ist dat ghy diên laet loôpen
Ongetemt, gelijck in 't waut,
Als ghy hem niet op en haut;
Meynt ghy dan van Godt te hopen
Dat hy u in sijnen stal,
Als sijn Peirt, begeren sal?
Meen' je dat? ghy syt bedroghen:
Godt en wilt de willen niet
Die hy niet getoomt en siet.
Die hy niet en saude moghen
d'VVingen, naer dat hy begeirt,
Als een wel gebreydelt Peirt,
Wilje dan by Godt geraecken,
Kryghen van sijn erreff-deel?
Doet den Toom aen, en 't Gareel,
Ghy moet voor u selven maecken
Cingels, Sadels, en soo voort
Al gelijck het Peirt behoort.
Ghy moet eerst uw' Tonghe toomen
Van berispelijcken praet,

En

En uw' Keel van Over-daet:
Dan voor geen Gareelen schroomen,
Noch voor Sadels: treckt off draeght
Al dat uwen Godt behaeght.
Onder-tusschen moet ghy weten
Dat ghy moet geçingelt gaen,
Sau den Sadel blijven staen:
Ghy en moôght u niet vergeten
In on-kuysheydt, oft den Heer
Werpt ghy aff van boven neer.
Godt en kan niet blijven sitten,
Daer den Saeld' niet vast en leyt
Door den brandt van suyver-heydt.
Saelt dan, çingelt, toomt uw' litten,
Toomt u selven als een Peirt:
Op dat u den Heer begeirt.

Ick ver-gelijcke uwen vryen wille alhier by een Peirt goeden Vrient, om dat se beyde groote sterckte hebben, ende onbedwingelijck sijn, 't en sy met Toomen ende banden. Hoe sterck ende onbedwingeljck dat sonder Toom, een Peirt is, getuygen uwe gebroken riemen dick-maels.

Den wil hoort u toe van Godts weghen. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Eccli. 15. *Godt heeft vanden beginne den mensch gestelt, ende hem gelaten inde handt syns raedts.* Godt heeft u daer van syne macht ende heerschappye als over-gelaten. Ende wie vande men-

schen kan eens anders wil bedwingen? ist saecken dat de Tonghe niemant en kan dwinghen, naer het seggen van den Apostel *Iacobus* in sijnen derden Brieff. *Linguam autem nullus hominum domare potest: Maer de tonge en magh geen mensch temmen*; wie sal den wil oft genegenheydt konnen temmen? niemant anders, dan elck den sijnen eygen met de gratie Godts. Gy alleen kont uwen wil toomen ende ringelen.

Enderen sy dat ghy het oock doet, soo en sal den Heere u niet bereyden, nochte gy en sult in sijnen stal van hem niet versorght worden, maer blijven loopen in het wildt, gelijck een wild'ende ongetemt Peirt, in blijckelijck gevaer van door de helsche Leeuwen ofte Wolven verscheurt te worden.

Leert dan uyt uwen dagelijck-schen handel oock uwen wilden wil beteugelen, gelijck ick u geseyt hebbe: want *Het is den Man goedt, als hy des Heeren jock gedragen heeft van sijn Ionck-heydt. Bonum est viro, cùm portaverit jugum ab Adolescentiâ suâ.* Tren. 5. Toomt eerst voor al uwe tonge van allen ongeschickten ende berispelijcken klap. *Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos.* Eccli. 28. *Maeckt uwe woorden een waghe, ende rechte toomen uwen monde.*

Toomt uwe Keêle van alle gulsigheydt, *Neque ad conflictum spiritualis agonis consurgitur: si non prius in nos ipsos hostis positus gulæ scilicet appetitus, edomatur.* Greg. Moral. lib. 30. *VVant men kan den slagh vanden geestelijcken strydt niet beginnen: ten sy saecke dat eerst*

den vyandt der gulsigheydt tegen ons gestelt synde, te weten de graegheydt werde getemt. Al oft hy wilde seggen: het is te vergeeffs den Sadel oft Gareel op het Peirt te leggen, ten sy dat het eerst voor al ge- toomt is.

Maer als gy nu soo gebreydelt syt, ende u sel- ven getoomt hebt, schudt dan het Gareel over den Hals, leght den Sadel op uwen rugge; om alles te trecken ende te verdraghen soet ende suer, het welck u den goeden Godt sal over-senden.

Doch en vergeet niet, goeden Vriendt, den Sadel te çingelen, ende onder den buyck toe te gespen. Ick wil seggen: wacht u van uyt den bandt te springen, ende de wetten van suyverheydt in uwen staet, te buyten te gaen. Oft ick verseker u, dat uwen Sadel haest van boven neder sal tuyme- len, ende gy sult uwen Heere ende Godt, die u besat uyt uwe ziel verjaghen.

Weest Oodtmoedigh, weest bermhertigh, zyt veel in 't gebedt, strengh over u selven in vasten ende waecken, doet niemant eenigh ongelijck, ende syt begaeft met andere deughden; ist dat uwen Sadel niet gegespt en is, 'tis al om niet. *Re- demptori etenim nostro unum sine altero placere nequaquam potest: si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquina- menta non deserit.* Greg. Hom. 13. *VVant aen onsen verlosser, en kan d'een sonder d'ander geensints behaghen: ist saecken dat, oft den genen die goedt doet, noch de besmettingen vande onkuysheydt niet en verlaet &c.* ende een weynigh leeger. *Nec opus bonum est aliquid*

sine castitate. Nochte het goedt werck en is iet sonder de suyver-heydt.

Hoe machtigh oft Heyligh dat God is, Vrient, het Peirt, den wil, wiens Sadel niet vast geçingelt en is met de onthaudinge ende suyver-heydt, sal hem van boven aff werpen: Soo dat ick hier wel saude moghen te pas brengen de woorden van den Heyden-schen *Seneca*, op eenen anderen sin gesproken. *Vincit sanctes dira libido.* Trag. 8. *De vleesschelycke begeirlyckheyt verwint de Heylighen.* Verjaeght Godt selve uyt het herte, daer sy binnen dringht ende ont-fangen wort.

Seght eens wat ist, dat een Peirt
Meest beknabbelt, minst' verteirt?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Gareel-Maecker.

Die het alder-sterckste Peirt
Kost betoomen en bestieren,
Wort hier vande naeckte Pieren
Over-rompelt en verteirt.

GAREN-TWYNDER.

ICk heb al dickmaels blijven staen
Daer allen uw' Babynen gaen,
En in mijn Jonck-heydt met genucht
Staen gapen op dat groot gezucht.

Den

Den grooten Haspel, daer ghy ront
Het Garen tot een Streên op wont,
Die wende soetjens, niet te ras;
Maer onder, al dat kleyn gebras,
Die kleen Babyntjens altegaer,
Die druysten, en die rolden daer
Met sulcken over-snel gejagh,
Dat ickse niet dan ront en sagh.
Dit draeyen van uw' Haspel-rat
Geduerden onder-tusschen wat,
Tot dat ghy saeght dat hier off daer
Een roltjen aff-geloopen waer:
Want inde plaets van die Babyn
Moest dadelijck een ander sijn.
Oock onder-tusschen brack'er een,
En wel soo dick-maels, dat ick meen
Dat qualijck een van hondert track
'tEn eynde, sonder dat het brack.
Ja qualijck een van Altemael
En liep'er, sonder breken, kael.
In dat vertoogh, en dat getier,
Hadd' ick vermaeck en groot plaisier:
Daer hadd' ick dan behaghen in;
Maer nu begryp ick eerst den sin,
Ick merck' nu eerst de less' daer van,
En wat ick daer uyt trecken kan.

Het

Het Garen is ons levens draet
Dat op den grooten Haspel gaet,
Dat wort gewonden en gespreyt
Allenskens ront naer d'eeuwigheydt.
Die kleyn Babyntjens, dat syn wy,
Oft emmers seer gelijck daer by:
Wy syn gelijck aen een Babyn
Vol garen, vol van levens twyn,
Wy rollen, loopen al den dagh
Soo snel, als jet verloopen magh.
En dat kan dueren totter tydt
Dat wy het garen al sijn quyt,
Het welck ten alder-hooghsten maer
Kan loopen tot een hondert Iaer.
Maer hoe veel breck'ter, sterft'er niet!
Veel meer dan aen uw' werck geschiet:
Van hondert duysent qualijck thiên
Die 't eynde van hun klauwken sien,
Die draeyen, sonder breken, om
Dat sy vergaen van Ouderdom.
Van duyst niet een die 't festigh Iaer
Blijft leven, 'k laet tot hondert daer.

Gy wort meer gequollen, ende hebt meer moeyt met de gebroken draeytjens aen een te knoopen, dan met nieuwe Babynen op te stellen: want, gelijck gy weet, misschiên van hondert ende meer en loopt'er nauwelijcx een geheel aff, son-

der

der oeyt twee, dry, reysen te breken.

Laet dan inde ooghen van uw' verstandt spelen het voor-werp van uwe neiringe. Peyst dat dien grooten Haspel den tydt is, den welcken geduerigh-lijck ronde strenen der eeuwigheydt is op-windende, vant garen vande kleyn Babyntjens daer beneden ront-om snellijck draeyende: ja soo snellijck dat gy schier niet en kont mercken van wat maeck-sel, ver-we oft stoff datse sijn; ende laet u voor-staen, dat dit alle de menschen sijn, ende de draeytjens dit leven: het welck soo ras om-loopt, dat gy niet en kont weten wat het tegen-woordigh is. *Velut non esse constat, quod cum tantâ velocitate transcurrit.* Greg: Mor. 12. *Het is seker dat het gelijck niet en is, het welck met soo groote snellighbeydt voor-by loopt.*

Al is d'een Babyn by naer aff, als d'ander noch vol is nochtans sy loopen al even ras: den eenen mensch Oudt den anderen Jonck maer de daghen van d'een ende d'ander loopen al even snellijck henen ten eynde. Onder-tusschen gelijck uwe draeytjens soo wel int begin, als int lest breken, missChiên daer gy het alder-minste dacht: alsoo gaet het oock met de menschen, die sterven soo wel Jonck als Out, ja het breckt meestendeel, eer dat den draet van uw' leven tot den uytersten Ouderdom affgeloopen is. Ende dit al, daer ende wanneer gy sulcx niet en verwachtede *Brevis est vita, & ipsa brevitas semper incerta.* S. Aug. de verbis div: Serm: 16. *Het leven is kort, ende de kort-*

beydt

heydt selve is altydt onseker. . Seght onsen H. Vader: Al en isser misschien niet seer veel garen op onse Babyn gewonden want *De daghen onser Jaeren, sijn in haer selven 't seven-tich Jaeren. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.* Psalm. 89. Nochtans dat kort draeytjens is soo teer, onseker, ende breckt soo lichtelijck! och ja! *de kortheydt selve is altydt onseker.*

Nochte en hopt niet, dat gy den gebroken draet van uw' leven, gelijck die van uwen twyn, oeyt sult konnen aen een knoopen: 't en gaet'er soo niet, goeden Vrient, daer het breckt daer breckt het, ende blijft gebroken; 't sy in 't eerste oft leste: 't sy dat gy Jonck oft Oudt syt, als gy sterft: gy sterft ende breckt maer eens, daer en valt niet te knoopen. *Statutum est hominibus SEMEL mori.* ad Heb. 9. *Het is gestelt de menschen EENS te sterven.*

VVaerom ist dat uwen twyn
Garen magh geheeten zyn?
Ist misschien om dat de draeyen
Meest vergaeren ende naeyen?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Garen-twynder.

Hier leyt onder desen steen
Die veel eynde knocht' aen een;
Maer in t' eynde van sijn leven
Is sijn konst in faut gebleven.

GLAS-

GLAS-MAECKER.

O! *Vrint, uw' werck,, is dat ſoo ſterck*
Gelijck het ſchynt te tooghen?
Het is ſoo vaſt ,, wanneer men 't taeſt,
't En laet hem niet eens booghen.
Het klinckt ſoo hel ,, gelijck een Bel
't Is gladt, gelijck 't kryſtael,, is,
En 't is ſoo klaer ,, alſt het waer
Noch gaeffver al t' Metael ,, is.
Neen Vrient , ick weet ,, daer van beſcheet,
Al ſchynt het ſulcx te weſen,
't En is ſoo niet : ,, gelijck ghy 't ſiet
En dient het niet gepreſen.
Ick weet , ghy merckt ,, als ghy 't verwerckt
En daer op meent te ſmyten,
Hoe licht die ſtoff ,, met eenen doff
Sal morſelen oft ſplijten
Het is een tuygh ,, dat geen gebuygh
Noch kloppen en kan dwinghen,
Alſt wat te herdt ,, gehandelt wert
Sal 't ſtracx in ſtucken ſpringhen.
Maer 't arghſt' van al ,, 't gelas en ſal
Hem ſoo niet laeten breken,
Gelijck ghy proeſt ,, en dat behoeſt
Om ergens in te ſteken.
Al is een ſtock ,, noch eens ſoo ſprock,
Ghy ſult hem konnen kraecken
Naer wenſch van pas ,, maer het Gelas
Sal ſelden eſſen raecken.

't En sy dat ghy't ,, eerst over-snyt
Met eenen Diamant ,, steen,
En dat ghy krom ,, de stucken om
Dan booght, met elcke handt ,, een.
Dat is alleen ,, en seer gemeen
Manier, om Glas te snyden:
En't is oock een ,, (gelijck ick meen)
Om u te leeren lijden.
VVat dat het Glas ,, voor desen was
En moet ick niet verhaelen:
Noch oock waer off ,, oft van wat stoff
Dat alle menschen daelen.
VVant ick beken' ,, hoe dat ick ben
Van Asschen op-genomen:
Gelijck gewis ,, 't Gelas oock is
Van sulcken stoff gekomen;
En 'k meyn, dat ick ,, niet mis enschick
En 't vonnis qualijck strycke,
Ist dat ick nu ,, 't Gelas met u,
En al die leeft, gelijcke.
Eerst wat een werck ,, hoe vroôm en sterck
En schynen met de menschen?
VVie vande Liên ,, (in t' gen' wy sien)
Sau hoogher derren wenschen?
Den mensch die leeft: ,, den mensch die heeft
't Verstandt en sijn vyff sinnen,
VVaer met hy kan ,, gebruycken van
Al, dat wy hier beminnen.
Nochtans eylas! ,, dat wormen-Aes,
Dat raeckt soo licht aen stucken:

VVat kant, wat heet,, een weynigh leet
Doet ons ver-ongelucken.
Maer 't arghſt' van al!,, den menſch en ſal
Noeyt breken effen kanten,
Ten ſy dat hy,, door-ſneden ſy
Met ſcherpe Diamanten.
Den Diamant:,, een vaſt verbandt,
Godts vrient-ſchap ende lieffde
Heeft menigh menſch,, gekraeckt naer wenſch,
Gelijck hem Godt door-klieffde.
't En is geen noot,, al komt de Doodt,
Off hondert duyſent plaghen:
Als ſus een hert,, door-ſneden wert,
't En ſalder niet naer vraghen.
Het ſcherp alleen,, van deſen ſteen
Kan ſoo den menſch door-kerven
Dat hy van pas,, gelijck t' Gelas,
Sal breken, lijden, ſterven.

Wat ſeghje *Glaſ-man*, en preyſt ghy uwe waeren niet aen voor klaer, voor effen en glad? Jaje toch, en ſomtyts meer dan het is. Maer wanneer looft gy die, voor ſtercker dan ſtael? nimmermeer. Ende met reden: want haere broos-heydt is te ſeer veel aen een jder bekent.

Even-wel al is het ſoo kranck ende broos, oock is het ſoo ſprock ende onbuygh-ſaem, dat het met het minſte gewelt aen duyſent ſtucken berſt; inder voegen datter menigh ſtucken moeten verloren gaen, om een ruyt te paſſen; het welck gy wel anders ſaut klaeren, waert faecken dat gy

 niet

het koſt ſcheuren oft ſnyden, gelijck eenen heeten Boeck-wey-koeck.

Wat raedt dan, goeden Vrient, om van pas te breken? geenen anderen, dan gelijck gy weet ende oock gebruyckt, te weten den *Diamant-ſteen*, daer toe ſcherp-geſlepen. Waer mede gy het Glas over-ſcherpt oft ſnyt, gelijck gy dat begeirt te hebben, ende dan neemt gy het ſelve met twee handen, ende booght het achter-waerts om, het welck alſoo lichtelijck aff-breckt, ende dat ſoo effen, gelijck eenen draet.

Dat doet gy dagelijcx; maer merckt gy daer oock dagelijcx wat goedts in? treckje daer niet een ſalighe leſſe uyt? Sy ſteckt'er nochtans in, gelijck ick u geſeyt hebbe, ende voorder ſal toonen.

Het Glas komt van Aſſchen. Wat ſijn wy? vraeght het den Heer, ende hy ſal het u ſegghen: *Quia pulvis es*. Gen. 3. *VVant gy ſyt ſtoff der aerden.* Het Glas is ſchoon, klaer ende blinckende naer den ſchyn. *Quid eſt homo, quia magnificas eum?* Job. 7: *VVat is den menſch dat ghy hem groot acht?* Hoe treffe-lijck en is den menſch niet? wie iſſer diet iet beter oft heeer-lijcker op deſe werelt ſaude konnen wenſchen te ſijn; dan ſulcken redelijcken Schepſel naer het Beeldt Goedts geſchapen? Ende nochtans hy is ſoo kranck ende broos, ja krancker en brooſer, dan het Glas. *Repletur multis miſeriis.* Job. 14: *Hy wort vervult met veel allendigheden. Et conteritur, & fugit velut umbra. Ende hy wort in ſtucken gevvreven, ende*

ende vliet wegh als een ſchaduwe. Ende (het welck noch de meeſte ſwaerigheydt is) hy is ſoo ſprock ende onbuygh-ſaem: dat, al wilt men hem breken, ende al moet hy breken, om tot ſijne Saligheydt gepaſt te worden, 't ſy door lijden ende ſwaerigheden inde werelt, oft door het kraecken vande droeve Doodt, hy nimmer-meer effen ende van pas en ſal breken; maer met de minſte harder handelinghe van beproevinge, in duyſent ſtucken eñ brocken ſperckelen van on-verduldigheydt ende wan-hope: oft hy ſal, met het kloppen vande Doodt, morſelen in de eeuwighe allenden.

Ten ſy ſaecken, dat hy alvoren door ſchrept ende door-ſneden ſy met eenen *Diamant-ſteen.* Den welcken (naer het ſeggen van *Dioſcorus*) een juweel is van verſoeninge, vrient-ſchap, ende Lieffde ende, naer het gevoelen van *Iſidorus* Libr. 16. *de Cryſtallis*, machtigh het venyn te ont-decken, ende de vreeſe te verdryven.

Siet hier wat al ſchoone bemerckinghen, dat gy uyt uw' Glas kont trecken, om u aen te moedigen: op dat gy uw' herte alhier met deſen koſtelijcken *Diamant* ſout door-ſnyden, om van pas, Saligh-lijck, te breken, te lijden ende te ſterven.

Verſoent u met uwen Saligh-maecker, hout vrient-ſchap, ende bemint hem boven al: ende gy ſult alle vergiffeniſſe inſpraeck vanden duyvel gewaer worden, gy ſult de ſlap-hertighe ende wanhopighe vreeſe over-winnen, ende alſoo over alle helſche aen-vallen zege-praelen; 't ſy dat gy met

allenden ende miserien geproeft wordt,'t sy dat gy (gelijck wy alle eens moeten) de benaude deure des doots komt te passeren: hoe dat gy breckt, gy sult effen ende wel breken tot wel-vaert van uwe ziele.

Seght waer syt ghy meest gebrilt
Als ghy vensters maecken wilt?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Glas-Maecker.

Hier leydt onder desen zerck
Die door-luchtigh was in 't werck,
Al ist datmen sijn geslaghte
Niet seer groot oft Eêl en achte.

GRAFF-MAECKER.

G*Raven-delver, als ick merck*
Wat uw' neiringh ende werck
U kan leeren, u al goedt
Klaer voor ooghen stellen moet,
Dunckt my schier, dat ick Moy-al
Beter laeten swygen sal.
Want ghy syt den maecker van
't Beste datmen dencken kan;

Om

Om t'herbacken eenen fiel
In een deughdelijcke ziel,
Om te sorgen, dat een hert
Noeyt met sonden vuyl en wert.
Maer wiên is het, die ghy dient?
Voor wie werckt ghy, goeden Vrient?
Is het niet voor sulcken Liên
Die nu d'eeuwigheydt aensien?
En wat maeckt ghy? eenen put
Maer alleen bequaem en nut
Om een Adem-loos stuck vleesch
In te werpen, naer den heesch:
't Gen (alst leffde) was als ghy,
Fris; gesont, gerust en blij:
't Gen' niet een gepeys en hadt
Dat de Doodt soo jmant vat.
Vrient, als ghy soo werckt en slaeft,
Als ghy sulcken putten graeft,
Nu voor deês, en dan voor die,
Alsoo wel voor Edel-lie'
Als voor eenen Ambachts Man,
Ja voor al die sterven kan.
Seght uw' werck dan niet genoegh
Dat ghy oock eens laet oft vroegh
In het Graff geraecken sult
En met wormen sijn vervult?

Ja, 't vermaent, al swygh' et stil
Straff genoegh, die 't vatten wil.
Maer al leert het Graff u dat,
Wildy hooren, 'k weet noch wat,
'k Hebb' noch al wat meer gemerckt
Als ghy in uw' Graven werckt.
Peyst oft ghy in sulcken kuyl,
Die soo doncker is en vuyl,
Levende gaen liggen moest
Sonder dat g' u roeren koest,
Sonder dat ghy oeyt de locht
Vatten off bekycken mocht.
Sonder spys en sonder dranck:
En dit hondert Jaeren lanck.
Wat verdrietelijcke pyn
Sau u desen tydt niet sijn!
Maer oft dat u wirt geseyt:
Ghy sult inder eeeuwigheydt
Moeten liggen in dat Graff
Sonder sterven, voor een straff.
Ist dat ghy u niet en myt
Ende noch eens droncken syt:
Oft soo ghy u eens vergeet
In die sonde, die ghy weet:
'k Meyn dat ghy u van die faut
VVel te deghe wachten saut;

Boven al, wanneer ghy dacht:
Die my dreyght, die heeft de macht.
En nu dreyght u Godt den Heer,
Door sijn Leeraers, al veel meer.
Niet met eenen aerden kuyl,
Maer met putten vol gehuyl,
Met een Graff int eeuwigh vier,
Ist dat ghy het quaet alhier
Vande sonde niet en vliet;
En nochtans g'en wacht u niet.

Goeden Vriент, het is eene groote d'waesheydt ende dommigheydt vande menschen, dat sy door vier ende vlamme (by manier van spreken) getrocken ofte gejaeght worden: wanneer sy gelockt oft gedreyght sijn van jmant, die sy gelooven, dat hy sijne geloften kan ende sal volbrenghen, oft sijne dreygementen uyt-voeren. Soo eenen Koninck ofte Prins iet toe-seght: wat perijckel oft Arbeydt sal ont-sien worden om hem te believen? Soo hy iet verbiet op lijff-straff, wie sal teghen sijn gebodt kanten? waerom? wy gelooven ende vreesen den genen, die de macht ende de gelegent-heydt heeft van te loonen oft te straffen.

O! verblinde menschen! gy vreest een sterffelijck mensch die van natuere soo kranck is als gy: ende gy en hebt geen betrauwen, ofte achterdencken, dat den Koninck van Hemel ende Aerde, Godt

de, Godt selve, u kan ende sal lonnen oft straffen naer de verdiensten van uwe wercken. Wilt ghy jmant vreesen? *Vreest veel meer hem die de ziele ende het lichaem magh verdoemen inde Helle. Potius timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* Matt. 10.

Wildy jmant gelooven ende betrauwen? betraut hem die getrouw' is. *Deus fidelis & absque ullâ iniquitate.* Deut. 32. *Godt is getrauw, ende sonder eenighe onrecht-veirdigheydt.* Hy ist, die u beloofs de Hemelsche genuchten voor het onder-hauden van sijne geboden, ende hy ist, die u dreyght, niet met hondert oft duysent Jaer in een spelonck oft Graff te sluyten, sonder Sonne oft Maen te sien, maer met het eeuwigh vier, met een on-eyndelijcke gevangenisse, in onbegrypelijcke tormenten: ist saecken dat gy sijn soet Jock ende lichten last van uwen hals werpt, ende den duyvel met de werelt gaet dienen.

Raed' eens oft het kan geschien,
Leven in de doode sien?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Graff-Maecker.

My onderhaut het Graff
Nu doodt, maer sonder ziel,
Dat my met ziel en lijff
Te voren onder-hiel.

HERBERGIER.

S Eght eens VVeirt oft Herbergier
Hebt ghy allen daghen schier
Niet geduerigh ander gasten?
Nu van hier, en dan van daer,
En van (ick en weet niet) waer?
Maer noeyt geen die geiren vasten,
Ofte spaeren uwen VVyn,
Als sy aen uw' Taefel sijn:
VVant als sy daer sijn geseten
Moeten sy voldoen gelijck,
VVeêr sy wesen Arm oft ryck,
VVeêr sy veel oft luttel eten.
Maer wie siet ghy liefst' van al?
Die daer meest verteiren sal,
En oock vaerdighlijck betaelen,
Dat is uwen besten Vriendt
Die ghy over-geiren dient,
Ende vlytigh in sult haelen.
Diën sult ghy tegen gaen
Met uw' beste baccus aen,
Stuypen, neygen, Mutsken-affen,
En, 'ken weet niet, wat al meer
Dat ghy doet, om sulcken Heer
Naer den mont te lisse-lassen.
Maer belijdt eens, goede Man,
VVeet ghy wel, hoe dat ghy dan
Handelt met alsulcke menschen,
En met al, die t'uwent huys

Komen voor hun munt en kruys,
Eten, ende ruste wenschen?
Soo gelijck den helschen hondt
In sijn huys (de wereldt ront)
Handelt, ende troetelt geiren
Sijn kalanten, die hy mint:
Om dat hy-se dick-maels vint
Aen sijn Taefel sitten teiren.
Ghy moet weten dat ick hier
Satan neem' voor Herbergier
En de wereldt met haer lusten
Voor sijn Herbergh, voor sijn huys,
Daer den mensch voor munt en kruys
(Voor verdriet) begeirt te rusten.
Als jmant geseten is
Inde wereldt aenden dis,
Met sijn lieffde, met sijne sinnen:
'k Meyn, als jmant sijn vermaeck
In een tydelijcke saeck
Hecht en rusten laet van binnen;
VVeêr hy Arm oft weeldigh leeft,
VVeêr hy vreught off drooff-heydt heeft,
Is sijn hert maer aen-geseten:
Die de wellust maer en wilt
Heeft sijn gelt soo wel verspilt
Als die graegh heeft sitten eten.
't Sy dat jmant lustigh smeirt
En van boven neêr verteirt
Van het gen' hy heeft ont-fangen:
't Sy dat jmant spaerigh ,, is,

Gierigh

Gierigh ende kaerigh „is:
Synse maer aen 't Aertsch gehangen,
Sitten sy aen eenen dis
Daer den VVeirt den duyvel is;
'k Segh u: datse beyd' verteiren
Sullen even dier gelagh:
VVant den duyvel sal en magh
Al die sitten, dapper scheiren.
Oock als eenen gauwen VVeirt,
Mint hy seer, die veel verteirt,
Ja die sal hy in gaen haelen,
Dienen, toeven op sijn best,
Maer sy moeten 't op het lest,
Als sy scheyden, dier betaelen.
Al die schulden sijn hem goedt,
Selden kryght hy bancqueroet
Van sijn onbetaelde kerven:
VVant die hier de wereldt dient,
En den duyvel heeft te vrient;
Sau die anders konnen sterven?

Saude sulcken ouden Minnaer van tydelijcke genuchten, sulcken getrauwen kalant ende Vrient vanden Duyvel, op het eynde van sijnen Adem wel geraecken banck te maecken, ende den Duyvel uyt te strycken? Sau de ziele van sulcken verheerden Sondaer wel moghen, ende konnen tegen hem de *præferentie* oft voor-tocht uyt-winnen van haere vry-gekochte saligheydt met het Dierbaer Bloedt van onsen Heere? ja ick en kan nochte en magh niet loochenen, dat dit kan geschieden,

den, ende oock somtydts gebeurt is. Maer soo selden, eylaes! soo selden siet men swerte Raven wit worden, soo selden is de Doodt anders dan het leven geweest is. Dat ick het een wonder ende mirakel derre noemen, wanneer het anders uyt-valt,

Maer om het voorigh Rymtje wat te herknauwen, moet ick u vraghen, oft gy my niet ten eersten toe en staet, dat de wereldt een rechte Herbergh is? alwaer dagelijcx nieuwe gasten inkomen ende andere uyt trecken, ja daer alle menschen op hunne reyse naer d'ander eeuwe, moeten logeren. Den Apostel seght het ons klaer genoegh. Heb. 11. *Peregrini & hospites sunt super terram. Sy sijn Pelgrims ende vremdelinghen op der aerden.* 't Samen aenwysende *ad Eps.* 6. Wie dat den Weirt is, ende waer mede dat wy te handelen hebben, die noemende. *Mundi rectores tenebrarum harum. De Regeirders der wereldt van deser duysternissen.*

De wereldt dan is de Herbergh verçiert ende gemeubeleert met den inboel van haere wellusten: den Duyvel den Weirt, ende de menschen de reysende gasten.

Wat volck, goeden Man, komt'er al in uw' huys logeren? van alle natien. Wie is den Weirt? gy die meester vanden huyse zyt. Waer voor onthaelt ende dient gy de liên? voor munt ende kruys, voor gelt. Wie siet gy het lieffste komen? die meest verteiren ende wel betaelen. En wie verteirt'er meest? Die aende beste Taefel willen sitten,

Want

Want naer de Taefel daer ſy willen aen-ſitten, wort hun gelagh gerekent, 't ſy dat ſe Arm oft Ryck ſijn, veel oft luttel eten.

Wat volck logeert'er al inde wereldt? van alle ſoorten, al die leven. Welcken is den Weirt? den Duyvel die meeſter daer van is, gelijck hier voren geſeyt wort, den Regeirder vande wereldt. Waer voor dient ende tracteert hy ſijne gaſten? oock al voor munt en kruys; voor munt: voor een Wapen-teecken voor eenen ydelen naem, voor een katyvighe hooverdye, voor een verſierde ende ingebeelde vreught. Ende voor kruys: dat is, voor lijden ende verdriet hier ende hier naer-maels. Wie ſiet hy het lieffſte? die hunne ziele verteiren. Wie ſijn deſe? die aende beſte Taefel, plaiſieren ende genuchten willen ſitten: want Arm oft Ryck ſijn, veel oft luttel eten, quiſt-goedt oft gierigh weſen, en wort ſoo ſeer niet aen-geſien, als wel den wil: het gelagh wort gerekent naer de Taefel, naer het willen aen-ſitten, naer de begeirten ende genegent-heden vanden menſch.

Mits *dat uw' werck ſulcx ſal zyn, gelijck uw' oogh-wit ſal geweeſt hebben: Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua.* Iſid. lib. 2. ſolil. Al en eet gy miſſchien niet veel, zyt gy Arm oft ongeſont, dat en ſal u niet verſchoonen, iſt ſaecke dat gy even-wel den wil hebt tot verboden genuchten. Den Heer ſal ſoo ſwaerlijck ſtraffen ende tot den leſten penninck doen betaelen, die wel gegeten hebben, die eens anders goedt geſtolen, oft onkuyſ-heydt bedre-

ven hebben, als de gene, die, dat onbehoorlijck begeirt ende gewilt hebben: want alsulcke sitten beyde aen eene Tafel, sy verteiren gelijck gelagh, ende over-treden Godts Geboden, soo wel met quaet te willen, als met quaet te doen: om dat den selven Godt die geseyt heeft: *Non mæ:haberis. Non furtum facies* Eoxd. 20. *Ghy en sult geen overspel doen. Ghy en sult niet stelen.* Oock geseyt heeft. *Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus. Ghy en sult uws naesten huys niet begeiren, ghy en sult syn Huys-vrauwe niet begeiren*

Maer ghy saut my hier, op moghen dienen: hoe dat ick derre seggen, dat alle menschen inde wereldt logeren ende gasten worden, daer den Duyvel den Weirt is; aen-gesien datter soo veel goede zielen te vinden sijn, die niet anders dan Godt en soecken? die geen gemeen-schap en hebben met dese werelt? Antwoorde: dat ick geseyt hebbe, dat elckx gelagh gerekent wort naer de Taefel daer sy aen-sitten: naer de mindere oft meerdere genegent-heydt, die sy aende wereldt ende haere verganckelijck-heden hechten; ende aen-gesien datter niemant en is den welcken geen sonde en heeft. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* 1. Joan. 1. *VVant ist dat wy seggen, dat wy geen sonde en hebben, soo bedriegen wy ons selven, ende de waerheydt en is in ons niet.* Ende *ons leven en kan in dese uytlandtsche reyse sonder sonde niet wesen, seght, onsen H. Vader. Vita nostra in hâc peregrinatione non potest esse sine*

peccato

peccato. Aug. ſup. Pſal. 60. Soo is het waerachtigh dan dat alle menſchen inde werelt by den duyvel logeren, ende min oft meer verteiren, naer dat ſy in kleyne oft grove ſonde vervallen.

Onder-tuſſchen, *Herbergier* en moet gy u niet belgen, om dat ick u by den duyvel vergelijcke, (al iſt ſaecken dat ick u niet kan goedt doen, dat gy hem ſomtydts ſeer na gelijck ſyt, ja ſijnen alder-beſten Vrient, met ſchatten en ſcheiren, twee dry voor een te ſchryven, met onbehoorlijck volck willens ende wetens te Herbergen &c.) want ick en doe' dit maer, om myne invallen wat klaerder uyt te leggen ende voor uwe ooghen te ſtellen: gelijck onſen Saligh-maecker ſijn ſelvē oock ſomtydts by eenen Steen, Leeu, ſchaep ende anderſſints heeft geleken; oock *Petrum* ſijnē Apoſtel bejegent met den naem van *Satanas.* Mat. 16. En belght u dan niet, Vrient: want iſt dat ghy geenen duyvel, oft duyvels gelijck en ſyt, ick en ſal 't u niet maecken.

Raed' waerom kryt den VVeirt
Als jmant veel verteirt?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Herbergier.

Hier onder leyt het riff
Van eenen Herbergier
Wiêns ziel miſſchiên noch leyt
En brandt in 't Vagevier.
Dus Reyſer, wenſcht hem ruſt
Met eenen *Requiem:*
U is ſoo menigh-mael
Goe' reys gewenſt van hem:

HO-

HOED'-MAECKER.

'T Is voor-waer, gelijck men seyt,
't Geldt verlicht den Arrebeydt;
't Maeckt dat eenen Ambachts Man
Swaeren last verdraghen kan,
Kaut en heet, en vuyl en schoon
Sal hy lijden om den loon.
Ist niet soo? wat vuylder stanck
Rieckt ghy heele daghen lanck?
En hoe, grooten Arrebeydt
Doet ghy met ver-duldigheydt,
Om uw' Ambacht wel te doen.
En uw' Kinders op te voên?
'k Weet wat stanck dat ghy verdraeght:
Om dat u het geldt behaeght.
'k Weet wat Arbeydt dat ghy doet
Om te maecken eenen Hoet:
'k VVilde dat ghy soo veel leed'
En soo groote moeyte deed
Om te komen inde vreught
Daer uw' Ambacht niet en deught.
Maer ter wylen, dat ghy werckt,
Hebt ghy somtydts niet gemerckt?
Hebje somtydts niet gedacht
Wat die on-gewevén vacht;

Wat

Wat dat diên off desen Hoet
Al voor koppen decken moet?
Hebje somtydts niet gelooft
Datter menigh loter hooft
Van uw' haire-waer gebruyckt,
En voor Son' en regen duyckt?
Want ghy dient een jgelijck,
Wyse, Sotten, Arm en rijck.
Uwen Hoet geraeckt soo wel
Op een moedigh Kryghs-gesel,
Als op een ver-vaerde Kat.
En een borgher vande stadt
Gaet soo wel met eenen Hoet
Als den Koninck selve doet.
Eenen trotsen loter-bol
Deckt sijn hersens met uw' wol,
Ende Mannen van verstandt
Draghen Hoyën in dit landt:
Ja schiêr niet een Man die leeft
Die u noeyt gebruyckt en heeft.
VVel dan, Meester aengesien
Dat ghy alle soort van Liên
't Hooft, daer al het quaet in steckt,
Voor de quaede luchten deckt:
'k Sau wel wenschen, dat ghy mocht
Decken voor de quade locht;

Noch een ander hooft, de ziel,
Met een less' wt uwen stiel:
VVant ick meyn, dat alle Man
Sich daer mè wel decken kan.
Seght eens, goeden Vrient, waer off
Maeckt ghy hoyen? heeft de stoff
Niet gestoncken als een pry?
En wat isse? seght het vry,
Aende ziel en aen den geest,
Dat het hair is van een beest,
Die voor desen heeft geleeft,
En de Doodt geleden heeft.
Deckt uw' hooft met sulcken hoet:
Peyst dat ghy eens sterven moet:
Denckt dat ghy eens stincken sult
En met wormen sijn vervult:
Denckt geduerigh op de Doodt,
En uw' ziel en sal geen noot
Hebben voor de quade lucht
Daer ghy voren sijt beducht;
Gaet vry wt: want desen Hoet
Is in Son' en regen goet:
Is in voor- en tegen-spoet
Die de ziel bedecken moet.

Desen Hoedt, goeden Vriendt, te weten de gedachtenisse vande Doodt, in uw' vernieuwt ende ver-

de ververscht door uwen Hoedt (gemaeckt van hair van een doode beest, ende niet sonder ysselijcken stanck bereydt ende gekneedt), is seer goedt aen-gedaen tegen alle quade luchten van broos ingeven vanden duyvel; oft van ydel glorie ende verwantheydt. Hy is sterck ende dick in Sonne-schyn ende in regen, in schoon ende vuyl weder, in voor-ende tegen-spoet.

Eenen kloecken Soldaet oft Kryghs-man sal hy bewaeren voor vermetentheydt, roeckeloose daden, ende verboden gevechten. Eenen bloeyaert oft vervaerde Kat, sal hy versterckens, om inden regen te derren gaen, ende geen swaerigheydt te vreesen in het oeffenen van deughdelijcke wercken. Eenen Borgher sal hy dienen, om de al te groote lieffde ende betrauwen op tydelijcke middelen, wegh te nemen; als hy sal gedencken, dat hy die misschien voor den Avont sal moeten verlaten. Eenen Koninck, om hem indachtigh te maecken, dat de Sonne-schyn gevaerlijck ende ongesont is, dat den hooghen Staet ende Koninckklijcken luyster moet overdeckt sijn met de kennisse van sijn eygen kranckheydt. Eenen hooveirdighen keyaert sal hy doen achterwaerts dencken, ende wys-maken, dat hy set is, wanneer hy gelooft, dat hy beter is, dan een ander.

Een geleert Man sal hy beschermen voor de ongesonde licht van laet duncken, ende leeren, dat de beste weten-schap is, niet veel wel te we-

ten, maer wel te leven om wel te ſterven. Int kort Al die Hoeden op hebben, oft ſien draghen, konnen op de voor-ſeyde maniere indachtigh worden: wat hun te doen ſtaet, om eenen Hoet te krygen, waer mede ſy inden benouden dagh des doodts niet hun hooft maer hunne ſonden ſullen konnen bedecken. Want *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Pſal. 31. *Saligh ſijn ſy, der welcker booſ-heden ver-geven ſijn, ende der welcker ſonde bedeckt ſijn.*

Ende ſaligh ſult gy oock weſen: iſt ſaecken dat gy uw' Ambacht in ſulcker voegen behert, dat gy boven uwen tydelijcken loon tot onder-haut van uw' huys-geſin, dit geeſtelijck profytjen oock wel waer-neemt tot behaudenis van uwe ziele,

VVat iſt dat meeſt de wyſheydt deckt
Die in voorſcheyde menſchen ſteckt?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Hoed'-Maecker.

Die voor deſen ,, placht te weſen
Hooff-digh in ſijn werck,
Die beſtormen ,, nu de wormen
Onder deſen zerck,

HOROLO-

HOROLOGIE-MAECKER.

H Eer! wie sau soo willen knoyën,
Werck, dat voortſ-gaet en kan ſpoyën,
Daer begeir', daer haud' ick van.
Altydt passen! altyt meten!
Hoe langh' hebje nu geseten
Aen de Vur-werck Meester Jan?
Ey! ghy wilt te seker wercken
Wie sau dat toch konnen mercken
Dat het hier oft daer wat loôgh'?
Sau het met een hair te schillen
Blijven staen, oft qualijck willen?
Is het dan gelijck mijn oogh'
Daer het minste zierken seer „ doet?
't Moet voor-seker wel een teer „ goedt
Wesen, 't gen' niet gaen en wilt
Om een blutsken, om een scharken
Om dat dit oft dat een hairken
Onder soo veel stucken schilt.
Even-wel wy sien 't voor ooghen,
't Werck en sal in 't heel niet doôgen
Om een ziertje, datter let:
Al en waer van duysent tanden,
En van vyff-en-twintigh randen
Eenen maer niet wel geset.

En al waeren al de pinnen,
Gatjens, spillen, raders binnen
Soo uyt-nemend' wel gemaeckt,
Als sy emmers sauden meughen,
Noch en sal den bras niet deugen,
Soo daer tusschen zandt geraeckt.
Dapper Meester, 'k sau wel wenschen,
Dat, en ghy, en al de menschen
Naer den geestelijcken sin
Dese konstelijcke wercken
Dieper wilden over-mercken:
Want daer is een leeringh' in,
Die ons kan een voor-beeldt geven
Hoe een Christen mensch moet leven,
En hoe hy gelooven moet,
Hoe dat sijn gelooff moet wesen:
Op dat hy eens magh naer desen
Komen tot het eeuwigh goedt.
'k Heb u van uw' werck gesproken,
Dat het is geheel gebroken,
Emmers qualijck wesen sal.
Schilt off isser iet verschooven:
En nu spreeck ick van 't gelooven,
Schilt' er iet soo schilt het al.
Uw' gelooff is heel bedorven,
Heel te niet en gans verstorven

Soo ghy mist in 't minste deel:
't Kleenste stipje salder letten,
Wilje dat niet effen setten,
Soo ist qualijck in 't gebeel.
Daer-en-boven al waert saecke
Datter niet en zier gebraecke:
Waert ghy suyver in 't geloof,
Komt'er tusschen sandt gevlogen:
Uw' gelooff en kan niet dogen,
Maer 't sal wesen doodt en dooff.
Daer het sandt (de sonden) schuylen
En de ziele doodt ver-vuylen,
Is het gans gelooff bekaeyt:
Noch 't en kan alsoo bestoven
Niemant helpen tot daer boven:
Want 't en wyst niet, noch 't en draeyt.
't Blijft wel goedt gelijck te voren;
Maer het heeft sijn kracht verloren
Door het stoff van sulcken quaet
Even-eens gelijck u lieden
Aen uw' wercken siet geschieden
Als ghy die bestuyven laet.

Ende in-der waerheydt, my dunckt dat dese gelijckenis soo wanschapen niet en is, dat-se niet en saude mogen passeren. Wy sien datter al veel tandekens en randekens, veel stucxkens en brockxken, spillekens, gaetjens en pinnekens

in een Uuer-werck sijn: de welcke altemael soo wel van pas ende meesterlijck moeten gemaeckt wesen, sau de *Horologie* deughen. Ghy weet: ist datter eene maer te lanck oft te kort, te breedt oft te smal en is, soo is de geheele *Horologie* bedorven, ende niet deugende, tot het gene daer-se toe gemaeckt is; want al roert-se misschien noch wat, sy en sal even-wel den tydt niet te recht aff-meten ende de Uren aen-wysen.

Oock al-waer het schoon soo, dat het werck in alle deelen wel ende meesterlijck waere uyt-gevoert soo datter niet aende konst en gebrack: komt'er maer wat sant tusschen gevlogen, is het wat te seer bestoven, soo is het weêr al verbrodt ende bekacyt, het Uur-werck is stom ende doodt, daer en is geen leven, geen roeren meer in: het staet stil ende 'ten wyst voor-taen maer eens daeghs wel.

Goeden Vriendt, aen die kostelijcke *Horologie* van het Geloove, roodt verguldt door de liefde Godts, stekende in een groen Fluweele kassje vande hope, sijn oock al veele randekens ende tandekens, stuckjens en stipjens (gelijck gy weet) daer sijn al veele poincten, die wy gelooven moeten; om een vol-maeckt ende suyver geloove te hebben, volgens de over-leveringe van onse Moeder de H. Kercke; op dat wy daer door de uren sien, de wegen vinden leydende naer de eeuwighe Saligheydt.

Dese moeten alle-gader soo van pas wesen, datter

datter niet een te langh nochte te kort en ſy: gy en moóght nochte te veel nochte te luttel gelooven, oft het gans werck is bedorven, ende uw' heel gelooff is quaet. Nochte het en ſal u niet anders dan ver-keerde uren, dolende wegen wyſen, leydende naer de eeuwige bederffeniſſe. *Quicumque autem totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* Jac. 2. *VVant ſoo wie alle de wet onder-hant, ende miſdoet in't eene, die is ſchuldigh geworden van alle.*

Maer al hadt gy het recht ende ſuyver gelooff, Vrient ende dat gy ſoo ſterck ende meeſterlijck gelooffde, al watter te gelooven is, dat gy oock bereyt ſaut weſen daer vooren uw' bloedt te vergieten, ende het leven ten beſten te geven. Raeck-t'er ſandt tuſſchen? wort gy beſtoven met doodelijcke ſonden? doodt is uw' gelooff, ſtil ſtat uwe geeſtelijcke *Horologie* ende het en wyſt maer eens daeghs wel, dat is, naer de Bichte ende leet-weſen, om vergiffeniſſe te kryghen van uwe miſdaden.

Want iſt ſaecken dat het waerachtigh is, het gene den H. *Jacobus* ſeght, *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt.* Ep. 2. *Gelijck een lichaem ſonder geeſt doodt is, alſoo is het gelooff ſonder wercken oock doodt.* Hoe veel te meer ſal het gelooff doodt ſijn; het welck niet alleen en is ſonder goede wercken, maer oock met quade wercken, met grove ſonden beſtoven?

Leert dan uwe Uur-wercken, dat uw' gelooff in alle deelen goedt ende op-recht moet weſen,

ſau het niet heel verdorven ſijn; Ende al iſt ſaecke dat het oock goedt ende ſuyver is, gedenckt datter geen ſandt, geen grove ſonden en moghen tuſſchen komen, oft dat het anderſſins doodt ende ſonder kracht is.

Is een Uur-werck
Niet een ruur-werck,
Om dat een dinck moet meten
Dat noeyt ſtil en heeft geſeten.

GRAFF-SCHRIFT,

Van eenen Horologie-maecker.

Ick, die hier onder ligg',
Heb menigh Uur verſleten,
Als ick noch Uuren hadt,
Met Uuren aff te meten;
En nu en heb ick geen,
O Leſer! als ick weet
Hoe ſaligh dat hy is
Die d'Uuren wel beſteedt.

HOVENIER.

GHy, die niemant dan uw' Moeder
Meer en morſelt, vreeden Broeder
Die uw' Suſters naeckt en bloodt,
Hadt, ver-volght, en quetſt ter doodt;
Om uyt d'een en d'anders ſterven
Groote winſt te moghen erven;

Op

Op dat dese straffigheydt
Salight uwen Arrebeydt.
VVil ick u eens laeten weêten
VVaer het slaven ende sweeten,
VVaer het landt te bauwen, van
Goe' gepeysen geven kan?
Daer toe sau ick heele Boecken
Moeten schryven: Onder-soecken
Al de kruyden van het landt,
Al de zaeytjens die ghy plant.
Maer nochtans 'k en magh niet swyghen
Gy moet oock een weynigh krygen
Onder-richtingh', maer in 't groff,
Vyt de vruchten vanden Hoff.
Eerst de vruchten en de granen
Konnen u altydt vermanen,
Hoe het menschelyck geslacht
VVort van onsen Heer geacht,
Hoe dat dien goeden Vader
Voor syn schepsels allegader
Sorght, en geeft Jaer in Jaer uyt
Graen en alder-hande kruyt.
Als by sulcke kleene dingen,
'Lyck het zaet is, voorts doet bringen
Vruchten daer ghy selff by leeft
En aen duysen ander geest.
Als ghy siet oock hooghe Boômen
Vorts van kleyne spruytjens komen,
Al alleen tot uw' gerieff:
Peyst dan wie u heeft soo lieff.

Maer

Maer als ghy ſyt moe' van graven,
Mat van wercken, en van ſlaven,
Als ghy ſoo veel Arbeydt doet,
Als ghy dapper ſweeten moet:
Om uw' landen om te delven:
Om dat d' Aerde van haer ſelven,
Niet en geeſt; gelijck-ſe gaff,
Voor de ſonde, voor de ſtraff.
Eer dat Eva *hadt gebeten,*
Eer dat Adam *hadt gegeten*
Van dat dier verboden fruyt
Dat ſoo nau den Hemel ſluyt.
Als ghy 't landt moet ſpitten, ſpaeyen,
Ploegen, roeren, keeren, draeyen,
Kont ghy dencken, hoe het nu
In dit leven gaet met u.
Dat den Hoff in ruſt bleeff ſitten
Sonder hem ocyt om te ſpitten,
VVirt den Acker nimmer-meer
Om-gewent, dat op dat neer;
Sau hy ſulcken nut-baer dinghen
Inde wereldt konnen bringhen?
Sau het landt Jaer in Jaer uyt
Geven ſulcken goeden kruyt?
Daer en ſoude voor de Koyën
Qualijck voet-ſaem onkruyt groyën,
Diſtels, Doorens voor-der handt
Saut ghy vinden op uw' landt.
Vrient dat ghy uws levens daghen
Noeyt een Ploegh' en moeſt verdraghen:

Dat

Dat ghy altydt waert in rust,
VVeeldigh naer uws herten lust;
Dat ghy noeyt en moest gevoelen
't Lyden van het werelts woelen,
Dat ghy noeyt en wirt geproeft,
Dat ghy noeyt en waert bedroeft,
Dat ghy noeyt en moest versuchten;
Meen-je dat ghy sulcken vruchten
Vol van deughden draghen saut?
Dat ghy Godt behaghen saut?
Dat ghy saut misschien soo jeughdigh,
En soo vey staen, en soo deughdigh
Syn, gelijck ghy nu wel sijt,
Als ghy soo veel lijden lijt?
Ach! het waer' al seer te vreesen
Dat ghy, als den Hoff, saut wesen,
Daer de Schuppen niet en doen,
Vol van quaet en sondigh groen.

Dit kont gy al dencken *Adams* Kint, ende naer-volger van sijn Ampt, ja oock vastelijck gelooven: datter in een hert, het welck niet om-geploeght en wort met het yser van lijden ende beproevinge, niet anders en sullen groyen dan stekende Distelen van hooveirdigheydt, ende heete Netels van brandende begeirlijckheydt.

Gy siet dat uwe Moeder, de Aerde geroert, om-gesmeten, ende alsoo, by maniere van spreken, gequollen moet worden: saude sy het in-geworpen zaet, door de warmte vande Sonne geholpen, voorts-brengen tot vol-wassen vruchten.

Ghy weet door dagelijckxſche onder-vindinge, dat ſy in tegen-deel niet anders dan Netels, Diſtels, Doornen ende onkruyt voorts is brengende, als ſy ongeploeght ende ongeroert blijft liggen. Ende wat ſult gy anders van u eygen ſelven (die Aerde ſyt) derren verwachten, dan onkruyt? wat anders, dan ſonden en verachtelijcke vruchten; by ſoo verre dat gy door geen verdriet om-geſpit ende beroert en wort?

De Schuppe oft Ploegh, den tegen-ſpoet moet het neer-geſoncken hert vanden menſch om-keeren ende verlichten, om het zaet vande Goddelijcke inſpraecken te ont-fanghen: ende de Grietſel oft Egge, het verdriet ende lijden moeten alle die klontjens van ſijne ongebroken genegentheden morſelen ende effen leggen: op dat hy geholpen door de wermte, door de gratie van de Sonne der Recht-veirdigheydt voorts-brenge loff-baere vruchten van deughden.

Ende hoe dat ons hert alſoo meer bearbeydt, gequollen ende om-geploeght wort, hoe dat daer in ſchoonder vruchten van deughdelijcke wercken ſullen groyen. *Quantò in hoc ſæculo perſecutionibus, paupertate, inimicorum potentiâ, vel morborum crudelitate fuerimus afflicti: tantò poteſt reſurrectionem in fututuro majora premia conſequemur.* Hieron. Ep. ad Cypri: *Hoe meer dat wy in deſe werelt met vervolgingen, Armoede, over-vallen der vyanden, oft vreetheydt der ſieckten ſullen gequelt geweeſt hebben: hoe dat wy naer de verryſſeniſſe in het toe-komende grooteren loon ſullen ont-fangen*

Dat

Dat is geseyt op onsen sin: hoe wy alhier beter om-gespit sijn, ende meer door-ploeght sijn door tegen-spoet, hoe dat wy beter vruchten, grootere verdiensten voor onse ziele sullen voorts-brengen.

Raed' eens, Saeyman, kloecken geest,
In wat hoven, pluckt men meest?
En waer is het, dat men snoyt
't Gen' daer nimmer-meer en groyt?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Hovenier.

Wiêns leven nimmer-meer
Het graven rust en gaff,
Diêns sterven heeft hier rust
Gevonden in het graff.

HUYD'-VETTER.

HUyd'-vetter, die altydt,
Syt besigh met vellen,
Van d'een oft d'ander beest,
Te schaven oft te schellen,
Te weycken inden put,
Te leggen inden Kalck
Off Schors-meêl, en daer naer
Te hanghen aende balck.

VViêns

VViens Ambacht maer alleen
Bestaet in sulcke saecken
Die u de Doodt altydt
Indachtigh konnen maecken:
VVant al wat ghy bereydt,
En voor wie dat ghy 't doet,
Is, 't gen' gestorven is,
En die noch sterven moet.
Bedenckt ghy dat wel oeyt?
En hebben uwe vellen
VVel soo veel kracht, dat sy
V dit voor ooghen stellen?
Soo levendigh en klaer,
Dat gy daer door bereyt,
Schaeft, weyckt, en stroeyt met kalck
Uw' vel tot d'eeuwigheydt?
Dat ghy daer door uw' Vel
(Uw' zeden) leert bereyden:
Om wel bereyt te sijn,
Als ghy van hier sult schyden?
Dat ghy daerom uw' huydt
('k meyn uwen handel) schelt,
Schaeft, weyckt, en leght in Kalck,
En alles effen stelt?
Den Omme-ganck, ô mensch!
Den handel, onse zeden

Gelijck'

Gelijck' ick by het vel,
En dit om dese reden,
Dat onsen handel is
Het gen' van buyten steckt,
Gelijck het vel het vleesch
En litten over-deckt.
En dese rauwe huydt,
Dit vel van uw' gedachten
Moet ghy oock naer de konst
Bereyden en versachten:
Dit moet gesuyvert zyn
Van quyl en vuyl gebras,
En dapper aff-geschaest
Van sondigh aen-gewas.
't Moet weycken inden Put
Met op de Hel te peysen ,
Waer ghy met uw' verstandt
Moet dick-maels henen reysen.
't Moet liggen inden Kalck:
De liefde Godts, die moet
U trecken van het quaet
En stieren tot het goedt.
En dan daer naer moet ghy
Dat aenden balck gaen hanghen:
Om dat het drooghen magh,
Om troost van Godt t'ontfanghen:

Ghy moet, al wat ghy doet,
Verheffen van het Aertsch,
En stieren 't naer den Heer
t'En Hemel opper-waerts.
Dan sult ghy naer den eysch'.
Met vel, met lijff en ziele
Gevet sijn en bereydt:
Op dat ghy (soo 't geviele
Dat Godt u haestigh riep,
Gelijck hy roepen sal)
Niet onbereydt sau gaen
Uyt dit allendigh dal.

Siet daer *Huyd'Vetter, Leirtauwer, Ploter*, ende alle die met vellen oft huyden te bereyden, uwen kost ende noot-druft moet winnen: siet daer (segh ick) de konst om u eyghen vel, uwen omme-ganck handelinghe ofte zeden te leeren wel vetten ende bereyden, ende daer van goedt Leir te maecken, het welck u naeckte ziele sal konnen bedecken in den benauden dagh des Oordeels.

Gedenckt eerst voor al, dat het gene gy handelt niet anders en is dan Vellen van die gestorven sijn: ende dat gy voor niemant anders en werckt, dan voor sulcke die eens sterven sullen voor oft naer u. Ende met dese gedachtenisse des doodts, geloove ick, dat gy wel haest vol-leert ende vry-Meester sult wesen in dese geestelijcke Huyd-Vetterye.

Gy

Gy fult wel haeft fien, dat ghy uwe *Converſatie* oft handelinge inden put moet laeten wycken, op de Helle peyſen, ende dencken wat ſchroomelijcker pynen dat al-daer voor u bereyt ſijn: ten ſy ſaecke dat gy die ende deſe bochten ende quylende ſlijmen aff-ſchaeft, ten ſy dat gy uw' leven voort-aen betert, ende aff-ſtandt doet van ſoo veel ſonden daer gy dagelijcx in-valt. Gy ſult u met Kalck beſtroyen, ende wentelen in Meel van Eycken-ſchorſ'; dat is, gy ſult uwen Schepper beginnen lieff te hebben ende boven al te beminnen, ende door deſe lieffde een bitter leet-weſen gevoelen in uwe ziele, om dat gy dien goeden Godt ſoo menigh-mael vergramt hebt; beſonderlijck als gy in het Schors-Meel licht, als u te voren kömt die oneyndelijcke lieffde, die hy u getoont heeft, wanneer hy aenden Galgen-boom des Kruys ſijn leven voor uwe Saligheydt ten beſten heeft gegeven.

Soo dat gy aldus geweyckt, geſchaeft, met Kalck ende Schors-Meel beſtroeyt ſijnde, ſult om hooghe gehangen worden: om niet alleenelijck gedrooght, getrooſt te worden vanden Hemel, maer oock, gelijck vander Aerden ver-heven weſende, niet anders te dencken, te ſpreken, oft te handelen, dan van Hemelſche ende Goddelijcke dingen: om met den *H. Paulus* te moghen uyt-roepen. *Converſatio noſtra in Cælis eſt.* Phil. 3. *Onſe wandelinge is inde Hemelen.* Met vaſt betrauwen, dat gy hem in ſijne geluck-ſalighe reyſe metter tydt

naer de ziel daer-waerts henen ſult volgen.

In wat Vellen handelt ghy
Meeſt in uwe Vettery?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Huyd'-vetter.

'k Ben geweeſt een Huyde-vetter,
Dats te ſeggen, Vellen-netter:
Want ick heb mijn leven lanck
Vellen ſchoon gemaeckt van ſtanck;
Maer nu ligg' ick ſelff vol etter.

KEIRS-GIETER.

FOy, foy, Gebuer', wat ſtinckt hier ſoo?
Al rieck' ick roock van Toe-back noó,
Noch roóck ick liever ſulcken ſmoor,
Dan deſen, ganſſchen daghen door.
My dunckt 't is Ruet, dat ghy daer ſmilt,
En dat ghy Keirſſen maecken wilt.
Ey Vrient, is dat den lieven geur
Die ick daer roóck tot aende deur?
VVel Heer! hoe kont ghy deſen ſtanck
Verdraghen ſoo veel uren lanck!
Voor-ſeker voor die neuſe-pyn
Verdien'je wel geloont te zijn:
En uwen ſwaeren Arrebeydt
In ſulcken ſtanck en vuyligheydt

Is

Is weirdigh dat ghy wel te keur
Off dobbel winst' ont-fanght daer veur.
VVant sonder u en waer den dagh
Niet halff soo langh, gelijck hy plagh,
En 't savonts waer de duysternis
Verdrietigh, dat nu anders is
Door dese kleene Sonne-schyn
Gelijck de Ruete-Keirssen zijn.
Ja toch uw' Keirssen sijn soo goedt
Dat ick'er wat van schryven moet,
En u daer mé gelijck betael
Voor dese lieve schemel strael.
Beminden Vrient, hoe handelt ghy
In uwe Keirsse-gietery'?
Ick hebb'er somtydts op-gelet:
't Lement hanght aen een haute spet
VVel thien oft twintigh neffens een,
Elck VVieckxken aen een oogh alleen;
Die steckt ghy t'elcken twee-maels in
De loode vorm, noch meer noch min:
Soo datter van 't gesmolten Roet
Allenskens wat aen-kleven moet:
VVant als ghy die den tweeden keer
Gesteken hebt, dan wacht ghy weêr,
En hanght de spet wat daer ghy wilt
Tot dat het smeirsel is verkilt,
VVanneer ghy wederom als voor
Begint, en treckts'er twee-maels door,
Tot dat-se sijn van sulcken schick.
Gelijck ghy wilt, 't sy dun oft dick.

Maer hoe dat gy-ſe maeckt off niet
En raeckt my niet; dan hoe 't geſchiet
Daer let ick op, daer ſpreeck ick van,
En ſegh: dat u dat leeren kan:
Dat al te ſeer gejaeghden ſpoet
Geen deught aen goede dingen doet.
Men raeckt allenskens trap voor trap
Tot konſten ende weten-ſchap.
Men raeckt allenskens meer en meer
Tot Staeten en verheven eer:
Men ſpeurt allenskens naer de vreught
't Genoegen van d'oprechte deught:
En wy en worden maer geleyt
Allenskens tot de Heylighеydt.
Int kort gelijck men Keirſſen maeckt
Soo is het datmen boven raeckt;
En als m'er ſoo geklommen is,
Dan is men ſeker en gewis,
Dan ſtaet-men vaſter, daer men ſtaet
Dan alſmen ſeffens boven gaet.
VVant als wy ſus allenskens aen
En trap-wys komen op te gaen,
Dan killen wy, en worden ſterck,
Ja Meeſters in dat loff-baer werck.
Noch ons en kop en draeyt,, ſoo niet,
Noch ons verſtandt en ſwaeyt,, ſoo niet
Door trotſigheydt en ydel waen,
Al iſt dat wy ſeer hooghe ſtaen;
Gelijck 't gebeurt aen leegen Niet
Die 't ſeffens klimt tot hoogen Iet.

De Ruete Keirſſe, dat groot gerieff en kleynen koſt, die aen-gename Huys-Sonne, de welcke den ſchroom vanden nacht, ende het verdriet vande winterſche Avont-ſtonden verdryft door haere heldere ſtraelen; deſe Keirſſ (ſegh ick) dat gerieffelijck Licht-ſmeir wort allenskens gemaeckt, gelijck ghy weet: daer en ſal gheen haeſt baten, iſt dat gy emmers goede waere wilt maecken. Als gy de Spet met de Aen-hangende lementen oft Wiecxkens twee reyſen int geſmolten Roet hebt gedopt, dan moet het wat killen ende verſtyven, eer het voor de derde ende vierde keer daer wederom in-geſteken wordt.

Hier in wil ick u doen bemercken, goeden Vrient, dat het ſpreeck-woort waerachtigh is, het welck leert dat *haeſtighen ſpoet ſelden goedt* is. Ja dat niet alleen; maer oock dat het meeſten-deel beter ende ſekerder gaet, tot Ryckdom, tot Eer, tot Staet, tot Konſt en weten-ſchap tot uyt-muntende deught ende aen-ſienelijcke heyligheydt trap-wys ende allenskens te geraecken, dan daer boven op met eenen driftighen ſprongh te vlieghen.

Reden daer van dunckt my te weſen: om dat den genen, den welcken, alſoo van langer handt tot eenige der voor-gemelde aen-genaeme heuveltjens oft berghen verhooght wort, onder-wegen tydt ende gelegentheyt heeft, om gelijck een Keirſſe te ſtollen ende te verrſtyven. Ick wil ſeggen: om ſijn ſelven nu ende dan allenskens ſterck te maecken in ſijne hoedanigheydt: om de mis-

ſlaghen ende peryckelen ontrent ſijnen Op-ganck ende toe-lacchende *Fortune* te bemercken: om ſijn gemoet te wapenen; op dat hy door ſyne onvoorſichtigheydt wederom niet geheel geſmolten ende vernietight en werde;ofte(noch arger)op dat hy door den wint van hooverdye ende op-geblaſentheydt,van het top van ſijn geluck niet af-geſmeten en wordt,ende hals ende beenen kome te breken, met verlies van ſijn tydelijck ende eeuwich geluck.

Dit voor-deel dunckt my te hebben den genen , *die* allenskens ver-voordert ende verheven wort: van het welck onverſien is den anderen, die door eenigh lacchende geluck , oft met een brandende haeſtigheydt daer toe is gekomen, oft, om beter te ſeggen , ſchynt oft meynt gekomen te weſen. Want , gelijck wy gevoelen dat ons hooft draeyt, ende alſoo in groot perycken ſtaen van te vallen: wanneer wy op eenighe hooghden geklommen ſijn, beſonderlijck als wy neder-waerts ſien ; alleen om dat wy ongewoon ſijn ſulcke leeghden onder ons te aen-ſchauwen.Alſoo draeyt lichtelijck door verwaende kueren , het hooft aenden genen , die ſchielijck tot verheventheydt op-gevlogen is : ende hy is in groot gevaer van te vallen , beſonderlijck als hy gelijck neder-waerts ſiet naer de aerde , dat is, de andere menſchen begint te verſmaden, ende leeger (minder) te achten dan hem-ſelven : om dat hy dat niet gewent en is.

Onder-tuſſchen oft gy my vraeghde oft dit een leſſe voor u is? oft ick u met ſulcken onder-

wyſingh

wyſingen betael, die aen u niet te pas en komen? Al-ſoo ick genoegh behoorde te weten, dat gy nochte Ryck, nochte ſeer geleert, nochte tot groote ſtaeten gekomen en ſyt; veel min, dat gy geen groote deught ende Heyligheydt achter-haelt en hebt? 'tis waer Vrient, dat weet ick oock wel; maer oft gy dat oock geweten wilt hebben, ende u laet voren ſtaen dat gy ſulcx niet en ſyt; dat en weet ick niet. Ende oft gy wel te vreden ſaut ſijn waert dat gy wiſt dat een jder geloofde, dat gy Arm, Eerloos, van ſlecht geſpuys, plomp, bot, ende eenen ſondaer waert (al-waer het oock al ſoo) dat en gelooff ick niet.

Over-ſulcx Vrient, d'welck gy niet en ſyt, dat laet gy u miſſchiên voor-ſtaen, oft haeckt'er ende wenſcht'er naer uyt quaet inſicht ende verwaentheydt: dien-volgende kan deſe leſs'u niet dadelijck helpen, ſy ſal u ten minſten beſchauwighlijck onder-wyſen. Daer-en-boven (noch eens geſeyt ten ſullen niet alle Keirs-gieters ſijn, de welcke dit ſullen konnen leſen.

Kont gy lichter dingen hebben
Als het Boeck-gaut, pluymen, webben?
Even haud' ick voor gewis
Dat uw' werck noch lichter is.

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Keirs-gieter.

Den Man die hier begraven leyt
Deed' groote moeyt en Arrebeydt
Om jder een goedt licht te geven:
Ey wenſcht hem t' licht in 't eeuwigh leven.

KETELAER.

VV At gerammel maeckt ghy hier!
't Is gelijck een helſch getier;
Liggen hier geen Muyſen
In het kraem oft Kinder-bedt?
'k Meyn, ghy ſaut, gelijck den Smet
Die haeſt doen verhuyſen.
Maer dat ghy van dat geklop
Hauden waut een weynigh op:
'k Sau u gaen vertellen,
Wat ick voor een leſſ' bemerck
In uw' wyt-geruchtigh werck
Van die ketel-bellen.
Meeſter let eens wat ghy doet,
Als ghy ketels meeſen moet
Ende wyder maecken:
Ghy ſlaet op den buyten kant
Daer ghy 't met uw' ander handt
Op een ſtael wilt raecken.
g' Haut een Anbeldt in het hol
Vanden rauwen Ketel-bol,
En ghy klopt daer tegen,
Tot dat uwen Ketel lap
Is naer wil en wetenſchap
Breedt genoegh geſlegen.
Maer uw' konſte die beſtaet

Dat

Dat ghy wel van passe slaet,
Ghy moet sien te klutsen
Op den Anbeldt, die ghy haut
En van onder tegen daut,
Oft uw' werck sal blusten.
Ghy moet sien met d' ander handt
Uwen Anbeldt met verstandt
Altydt recht te hauden:
Op dat hy den hamerslagh
Op den Ketel, breken magh,
Die hem quetsen saude.
Ketel-boeter, merckt ghy niet?
'k Meyn dat ghy 't begryp al siet
't Gen' ick u wil seggen:
'k Sau dit geiren op een hert
Passen, dat gequollen wert.
'k Salt u uyt gaen leggen.
Als den mensch iet lijden moet:
Swaerigheydt en tegen-spoet
Dat syn hamerslaghen,
Die hy, wilt hy meer en meer
Syn in d' ooghen vanden Heer,
Willigh moet verdaghen.
Hy moet hebben het verstandt
Dat hy eenen Anbeldt plant
Binnen in syn herte,

Tegen

Tegen allen het verdriet,
Dat aen ons geslacht geschiet
Tegen alle smerte.
Desen is verduldigheydt
Die, ter liefde Godts, bereydt
Is, om al te dragen,
Daer 't geval hem me' bedroest,
En daer Godt hem mede proeft,
Sonder eens te klaghen.
Want daer dese Anbeldt staet,
Doet den hamer-slagh geen quaet,
't Lyden, 't slaen en 't stooten
Van het spytigh ongeval
Hem niet anders doen en sal,
Dan syn deught vergrooten.
Maer wanneer den Hamer smyt
Daer men onverduldigh lijt,
Maeckt hy niet dan blutsen:
't Lyden is daer eften goet
Om allendigh het gemoet
Voorts van een te klutsen.

Gelooft, ende peyst gy dit onder-tusschen wel, grooten Rammelaer, wanneer gy met eenen halff-genoegh-uyt-geslagen Ketel op uwe knien sit en tingetanght, datter de gansche straet door in roeren staet? hebt ghy 't niet gedacht? peyst het nu, Vrient, want het is, soo, gelijck ick u segge.

Gy moet wel neirſtighlijck toe-ſien, dat gy uwen kleynen Anbeldt dapper van binnen inden Ketel paſt ende verſet naer ende waer dat gy met uwen ſlagh-hamer ſult kloppen: want ſoo ghy mis-ſlaet, ſoo iſt een bluts ende miſſchiën een gat, naer dat gy 't treft. Maer als gy recht ſlaet (gelijck gy oock konſtighlijck weet te doen) dan effent, dan verwydt ende dan vergroot gy den Ketel, ende geeft hem ſijn behoorlijcke vorm.

Dat de ongevallen ende ſwaerigheden deſer wereldt, al dapper Hamer-ſlaghen ſijn, die ons ſeer doen, en ſuldy niet lochenen; Ende dat deſe noot-ſaeckelijck zijn, om de ziele inde deught te verſtercken, oft te vol-maecken, ſal ons mijnen H. Vader getuygen met deſe woorden. *Nullus hominum ſic juſtitiâ præditus eſt, cui non ſit neceſſaria tentatio tribulationis, vel ad perficiendam virtutem, vel confirmandam ſeu approbandam.* Aug. contrà Fauſtum. *Geene der menſchen en is ſoo begaeſt met de recht-veirdigheydt, dat hem niet noot-ſaeckelyck en ſy de beproevinge des verdriets, 't ſy om deught te vol-maecken, t'ſy om te beveſtighen oft om goedt te kennen.*

Maer dat de verduldigheydt ter lieffde Godts, den Anbeldt van de ziel is, welcke van binnen neirſtighlijck moet geſtelt worden tegen alle over-komende ſwaerigheden: ende by gebreke vande welcke alle quellingen te vergeeffs ende vruchteloos geleden worden, is ſoo ſeker, als het waerachtigh is dat de onver-duldigheydt aen Godt miſ-haeght.

Over-sulcx derr' ick seggen, dat de menschen door den tegen-spoet ende ongelucken maer gequetst, geblutst ende gedoodt worden naer de ziel, wanneer sy die ongewilligh ende met wanhope verdragen; daer in tegen-deel de selve hun verbeteren, vol-maecken ende verçieren, als die op den Anbeldt van verduldigheydt ont-fangen worden. *Afflicti terrena perdimus, sed afflictionem humiliter sustinentes cælestia multiplicamus* Greg: lib. 2. mor. *Gequollen synde, soo verliesen wy de Aertsche saecken, maer de quellingen oodt-moedighlijck verdragende, soo vermenigh-vuldighen wy de Hemelsche.*

Dit kont gy uyt uw' Ambacht trecken ende gebruycken, als het u pas sal komen: het welck al meer dan eens 'sjaers sal wesen. Maer dit volgende moet gy maer eens seggen:

VVaer sijn Ketels (mocht ick vraghen)
Toe gemaeckt oft toe-geslaghen?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Ketelaer.

Die hier onder leyt bedorven,
Waer tot noch toe niet gestorven
Hadt de Doodt vervaert geweest
En voor groot gerucht gevreest.

KLEER-

KLEER-MAECKER.

GRoot Schepper van gewaed'
(maer niet van onse leden)
VVyck-Meester van het lijff
In wolle nieuwigheden:
Voor-vechter vande schaemt',
Verwinnaer vande kaeuw':
Hoogh-opgeseten Vorst,
En Heer van Rock-gebauw'.
Ick heb u al te lieff,
Ken magh u niet vergeten,
Maer moet, wt uwen mont
VVat van uw' Ambacht weten:
Ghy moet my (soo 't u past)
VVat seggen van uw' werck:
Op dat ick u daer op
Ver-eer' een sinne-merck.
VVanneer toch is een kleet,
Gelyck het dient te wesen?
VVaer in? en waerom wort
Een kleedt met recht gepresen?
Is dat, wanneer het bralt
Van alle kost'lijckheydt?
Ost als het is gemackt,
Gelyck de Mode seyt?
Ost is het, soo 't behoort:
Alst konstigh is gesneden,
En, naer den heesch genaeyt
Van boven tot beneden?

Int

Int kort: neemt dat dit al
Te ſame in een kleedt
VVaer' Meeſterlyck te ſien;
Iſt dan al wel gereet?
Niet al: iſt dat dit kleedt
Voor imant die 't moet draghen
Te groot is oft te kleyn,
Sal ſulcken werck behaghen?
Naeyt, çiert gelyck ghy wilt
Uw' konſt en gaet niet vaſt,
Het werck en is niet goedt
VVanneer het niet en paſt.
Laet eene gaude broeck
Tot op de ſchoenen hanghen:
Oft een Caſacq van pan
Gelyck een harnas pranghen:
Steckt eenen kleynen dwergh
In 't wambas van een Man:
Ghy weet, al waert fluweel,
Dat ſulcx niet ſyn en kan.
Een ider naer het lyſt,
Naer teer' oft grover leden
Is met ſyn kleedt alſt paſt,
't Sy kleyn oft groot te vreden:
Een kleet miſ-ſtaet ſoo ſeer
Dat al de ſlordigh hanght
Alſt gene perſt en praemt
En al de leden pranght.
Ick meyn, bemindem Vrient,
Dat ghy, wanneer ghy wandelt

Oft ergens besigh syt
Daer ghy met menschen handelt,
Schier altydt uw' gesiaht
Op hunne kleeren slaet,
En siet, wat datter wel
Oft watter qualijck staet.
Uw' Oogh' is op uw' werck;
Maer mocht ick u wat vraghen,
Hoe dick-maels dat ghy siet
Mis-schapen kleeren draghen,
Te byster kleyn oft groot?
'kEn twyffel daer niet aen:
Ghy siet daer slechte lie'
Al dick-maels mede gaen.
Maer siet ghy menigh-mael
Oock geen voor-naemde Heeren
Met al te mottigh groot',
Oft al te kleyne Kleeren?
Ghy meynt misschien dat neen:
En ick meyn seker jae
Met al die hooren wilt
Wat ick door 't kleet verstae.
De Kleeren die ghy maeckt,
Bedecken onse leden:
De kleeren die ick meen,
Zyn Staeten, waerdigheden
En Ampten, die den mensch
Bedecken en bekleên,
Die dick-maels sijn te groot,
Oft nauwe naer de leên.

De leden sijn 't verstandt
En al de ziele krachten,
Die groff ofte teerder sijn,
En min oft meerder t' achten,
VVat danckt u van die slagh?
En steckt'er menigh Man
Soo niet in meerder Kleet,
Dan hy vervullen kan?
Hoe menigh kranck van hooft!
Hoe veele Kiecke-bollen,
Veel kleynder dan de mauw
En willen 't VVambays vollen!
Ja, Snyder, 'k meyn dat ghy
Al menigh mensch bekleet,
VViens hooft den van *alleen*
Van sijn bedieningh' weet.
VViens leden ('k meyn 't verstandt)
Soo passen in sijn Kleeren
Dat hy een Kleet geheel
Sau kryghen uyt de geeren:
Ick segh: al waer hy maer
Den dienaer van sijn Ampt,
Noch waer, al wat hy weet
En kan, daer aen verklampt.
En dese meynen noch
Heel fraey en moey te wesen:
En sy en weten niet,
Dat dan een Man gepresen
Alleen moet sijn, als hem
Den Staet die hy beleeft

VVel

VVel past, als hy verstandt
En herssens daer toe heeft,
Dees synse, die alhier
Te groote Kleeren draghen,
En daerom aenden Heer
Geweldigh seer mis-hagen:
Om dat aldus hun Ampt
Niet wel bedient en wort,
En hier een VVedüwe,
En daer een VVees verkort,
Maer ander die den Staet,
Die sy bedienen, weirdigh
Misschien en machtigh sijn,
Doch daer in soo hooveirdigh,
Soo trots en barstigh pruts,
Dat die hooveirdigheydt
Hun Kleeren bersten doet,
Hun middels neder-leyt.
Dat sy door sulcken Ampt
Soo poffen en soo swillen,
Soo boven hunne macht
En ryck-dom vliegen willen,
Dat hun het kleedt van Staet
En middels, menighmael
Berst aff en splijt van 't lijff,
En en worden kael en schrael.
VVat seghje goeder Vriendt,
En sijn alsulcke mannen,
Niet al te seer gepraemt
En in het Kleet gespannen?

En hoe veel sijnder wel
Die soo gespannen sijn?
Al meer dan gy'er kent
Van buyten, uyt den schijn.
Die dick-maels om de Broeck
(Gelijck men seght) te lappen,
Gebruycken Stoff en twyn,
Verboden wetenschappen:
Sy naeyen slincx en rechts,
Het krygen is hun vry,
Soo 't schynt: het gae soo 't wilt,
'k Moet leven *seggen sy.*
Sy moeten 't huys-gesin
En staet sien t' onder-hauden,
Godt geve! waer van dan
Dat sy het haelen sauden:
Het kreygen is een konst:
VVanneer sy hun maer wel
En myden voor de strop,
En vreesen sy geen Hel.

Ick meyne, Beminden Vriendt, dat ghy my vande Nailde tot den Draet verstaen hebt, ende nu gelooft datter al meer soort van Kleerderen sijn, dan die gy maeckt: ende de welcke ondertusschen al veel te groot oft te kleyn sijn. Maer wat wilje doen? 't is nu soo de *Mode*, Een jder wilt *Officien* oft Ampten koopen: ende dit niet naer dat-se sullen passen, niet naer de bequamigheydt van hun verstandt; maer hoe grooter, hoe beter, hoe hoogher, hoe liever: al ist saecke dat-se dat vullen,

vullen, gelijck een Kat eenen Hop-ſack.

Men laet ſich hedens-daeghs voor-ſtaen, datmen fraey ende van een jder geacht is, wanneer men tot eenighe treffelijcke bedieninge ver-voordert wort: alſ-men *Myn-heer dit* oft *Myn-heer dat* magh heeten; Al iſt ſaecke dat ſy'er (Ach Armen!) ſoo bequaem toe ſijn, gelijck eenen Schoen-lapper om een Lant-kaert te maecken. Sy kennen rechts den *Van* oft naem van hunne weirdigheydt, ſy weten waerſe ſitten, ende hoe veel dat-ſe trecken moeten: ende dat is al genoegh, ſoo 't ſchynt.

Onder-tuſſchen wordenſe begeckt ende beſpot achter den rugh: om dat een Naentje de Broeck van eenen Reus aen heeft, daer hy niet eenen voet mede en kan verſetten, ſonder met den neus in 't ſlijck te vallen. Sy geven mis-ſlagh op mis-ſlagh? valt het ſomtydts anders uyt 't is meer geluck dan wysheydt: want die en hebbenſe niet; maer Scheiren en trecken weten ſy meeſterlijck. Ende met reden; want ſy moeten het laecken ende het maecken van dat groot Kleedt daer mé betaelen.

Sulcke menſchen draghen al te groote Kleeren; maer die eenigh Ampt, 't ſy door goede vrienden, geldt oft neirſtigheydt hebben verkregen, het welck ſy miſſchiën machtigh ende gelettert genoegh ſijn te bedienen: ende het gene hun oock wel paſſen ſaude om ter eeren de wereldt te beleven: waer het ſaecken dat hunne leden (hun verſtandt ende ſinnen) niet te ſeer en ſwollen door verwaentheydt ende hooverdye, Die hebben al te

kleene Kleeren, aen ende daerom berstense hun van het lijff. Sy willen hunne trotsigheydt vol-doen, sy trachten hoogher te reycken dan hunne Armen lanck sijn, dan hunne middels strecken; ende sy bersten (segh ick) uyt het wambays, sy worden kael ende schrael.

Onder-tusschen sy moeten leven, het huys-gesin moet onder-hauden sijn. Wat raedt dan? garen en lappen gesocht om het Kleedt aen een te hauden. Krackeelen, dobbel-heden, bedriegeryen ende alle behendigheden (geoorloft oft ongeoorlooft) over-leyt, om sijn selven te handt haven. Men denckt'er op geen Helle, men peyst'er op geen ziel, ja menighmael op eere ende naem niet; magh de schauwe maer roocken, ende den rugh van zyde klincken, blijvense bevryt voor de galge, soo is de Schuyt inde Have. Siet-men dit niet dagelijckx?

Voor-waer Seker Vriendt en schoot niet verre over den doel, als hy seyde: dat het schynt dat een huys-haudende Vader in dese bedorven Eeuwe by naer soo groote sorghe behoorde te dragen, om sijne tydelijcke middelen (met Godt en met eeren) by een te hauden, als om deughdelijck te blijven in alle sijne handelinge; Om dat wy hedens-daeghs onder-vinden dat de lieffde tot de deught, ende den iver tot de recht-veirdigheydt lichtelijck, ja gemeynelijck verdwynen, al waer den noot-druft ont-breeckt, ende de *Capitaeltjens* verslobbedobt sijn, om den staet boven den staet te on-

ſe onder-handen. Inder voegen dat den tengenſpoet ende gebreckt van middelen de menſchen nu tot booſ-heydt ende bedrogh dickmaels verleyt, dieſe tot vol-maecktheydt behoorden te brengen.

Maer Meeſter *Kleer-maecker*, wat mergh oft onder-wyſinghe ſult gy hier uyt trecken? gy en ſtaet emmers naer geen hooghe bedieninghen? 't is u genoegh dat gy hoogh geſeten ſyt, ende veel te naeyen hebt. Ey! Vrient, laet voor een ander, dat u niet ſmaeckt. Al hebje miſſchiên een paſſende effen Kleedt aen, gy en hebt miſſchiên geen effen handen; ende al en doet uwe hooveirdigheydt uw' Wambays niet berſten, uwe gierigheydt doet uwe Schaer dick-maels ander lieden laecken ſcheuren, ende ſoo groote lappen door haer ooghe haelen, dat gy'er, en ſy ſteeck-blindt van wort, om de gequetſte recht-veirdigheydt ende uwe gedreyghde ſtraffe te beſchauwen.

'tIs waer; al lipt gy hier en daer eenen Mantel, al geeft gy den Rock een ploye te min, al maeckt gy de Strickxkens eenen teirlinck korter, al ſnyt gy een voorſte oft achterſte dobbels op datter wat Laecken, wat Stoff, wat Kanten, Tanden oft Linte overight blijven, 'tis waer (ſegh ick) gy hebt de konſt van dat ſoo behendigh te doen, dat het niemant gewaer en wordt, oock weet gy 't over-ſchot beter te paſſe te brengen, dan die het betaelt hebben. Nochtans oft dat werckjen ſijn die uw' Ambacht raecken, daer ſau ick by-naer

aen twyffelen; want het heeft'er ſoo wat den naem van. Maer oft ſy uwe Saligheydt ſullen bevoorderen, weet ick wel plat uyt neen. Betert u dan, iſt dat gy ſchuldigh ſyt, oft uw' Kleet ende uwe ziele ſal berſten.

Ick moet eens hooren wat Man dat gy in uwe konſt ſyt.

Meeſter die van ſnyden weet,
'k Geeff u heden te geraeyen:
Oft ghy een vol-komen Kleet
VVel kont ſnyden ſonder naeyen.

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Kleer-Maecker.

Hier leyt eenen dooden onder
Sonder ziel; 'ten is geen wonder:
Hy en hadt by hem geen draeyen
Om ſijn ziel aen 't lijff te naeyen.

KOCK.

A *Ltydt neirſtigh inde Keucken!*
Altydt in die lecker reucken!
Altydt beſigh! noeyt gedaen!
Meeſter Kock, hoe kont ghy 't herden?
Ba, ghy ſult noch machtigh werden

Blijft

Blyſt ſoo voorts uw' neiringh' gaen.
Gy kont lichtelijck ter weken
De twee derde boven ſteken :
Want het meeſt dat ghy behoeſt
Om den Pols te hauden leven,
Can aen u den af-val geven
Van uw' Ambacht, als ghy proeſt.
En het tweede dat de menſchen
Hier in deſe wereldt wenſchen
Zyn de kleeren daer ghy ſchiêr
Oock niet eens en moet naer vragen:
Want ghy zyt geheele daghen
Slecht gekleedt, en by het vier.
g'Hebt den koſt dan en de kleeren,
g'Lyck de leige Lie' begeeren.
Koſt en kleeren, lieven Heer!
Wenſcht ghy niet, dat ghy naer deſen
Eeuwigh ſaligh mochte weſen?
Hemel-ryck en dan niet meer!
Kock-man, wil ick u eens ſeggen
Hoe dat ghy het aen moet leggen
Om te komen in de vreught ?
Doet niet meer, dan ghy int ſmöken,
Dan ghy doet om wel te koken,
Weeſt ſoo neirſtigh inde deught.
Sorght ghy niet om vier te ſtoken?

Sorght ghy niet om wel te koken:
Op dat uwe spys wel smaeckt?
Suldy oeyt met uw' gedachten
Oft met wercken iet betrachten
Anders, dan uw' keucken raeckt?
Suldy oeyt met vrye sinnen
Willens wetens iet beginnen
't Gen' uw' spys bederven sau?
Snyt ghy, scherst ghy, wast ghy, spoelt,, ghy,
Druypt ghy, tast ghy, proeft ghy, woelt,, ghy
Niet gedurigh inde schau?
Zyt ghy niet den heelen morghen
Besigh: om van deigh' te sorghen
Voor de spysen, tot den noen?
En van 's oenens wort ghy even
Seer tot 's avonts toe gedreven,
Om het Avont-mael te doen.
Sorght oock soo voor alle saecken
In uw' ziel een vier te maecken
Vande Goddelijcke min.
Sorght uw' lichaem ende leden
Gans en heele te bestieden
Naer den Goddelijcken sin.
Scherst uw' woorden, snyt uw' zeden,
Wacht u van te over-treden
Willens wetens sijn gebodt;

Laet uw' sinnen oft gepeysen
Nergens elders henen reysen,
Dan ontrent den dienst van Godt.
Peyst voor noen: om wel te leven,
Om uw' ziel den kost te geven
In dit wereldts ballingh-dael.
Naer den noen: om wel te sterven,
Om geen Bruydt-loff-kleedt te derven
In het Hemels Avont-mael.

Ick derr' u wel verfekeren van uwe eeuwige Salligheydt Sorgh-vuldighen *Kock*, ist saecken dat gy soo veel wilt by-brenghen, om wel te leven, gelijck gy doet om wel te Koken. Wat hebje soo noodigh, dat gy'er niet sonder en kont? Vier. Laet, ey! laet uwe eerste sorghe sijn Vier van liefde te maecken, waer sonder dat gy niet met allen en kont uyt-rechten, dat Gode saude meugen aen-genaem wesen. *Sola charitas est quæ vincit omnia, & sine quâ nihil valent omnia.* Aug. lib. de doct. Christ. *'tIs alleen de liefde, die het al verwint, ende sonder de welcke alles niet en deught.*

Welcke sijn uwe gepeysen? wat denckt ghy? waer mede syt gy altydt bekommert? wat beneirstight gy anders, dan om wel te Koken? om uwe speysen aen-genaem ende smaeckelijck te maecken op de tonghe van uwen Heer? Och! oft gy niet anders en droomde! niet voorder en bevlijtighde! geen andere oeffeningen en beminde! dan

dan in alle uwe handelingen Godt te behaghen: dan te ſorgen, dat uwe wercken woorden ende gedachten ſmaeckelijck ende aen-genaem mochten weſen inde oogen van uwen Schepper? hoe Heyligh ſaut gy worden!

Waert ſaecken, dat gy ſoo beſorght waert, om de gramſchap uyt uw' herte te weiren, gelijck gy de gal uyt de Vogels en Viſſchen konſtighlijck weet te rucken: Dat gy uwe genegentheydt ſoo ſchoon van het Aertſch aff-ſpoelde, gelijck gy het Solaet, ende andere kruyden van de Aerde weet te ſuyveren: Dat gy ſoo voor-ſichtigh waert om uwe voor-nemens te betalen, oft-ſe ſacht oft rauw' ſijn, gelijck gy uwe ſpyſen beproeft. Wat eenen grooten Vrient Godts ſaut gy weſen,

Voor-waer, gy ſaut u wel wachten van immermeer willens ende wetens het minſte te begaen, ſtrydende tegen d'eere ende wetten Godts: uyt vreeſe dat het hem mochte miſ-haghen, gelijck gy noeyt al willens uwe ſpyſen en ſult bederven.

Gy weet alle ſpeceryen ſoo aerdigh ende met beſcheydentheydt te beſighen, het ſoet daer het ſoet moet weſen, het ſaut daer het ſaut, het zuer daer het zuer moet ſijn: gy weet Peper en Caneel, Nagels en Noten met alle lieffelijcke droggen daer, ſoo ende wanneer het behoort, naer mate te gebruycken; Maer dat gy aldus alder-hande ſpeceryen van deughden beoeffende, ende naer ſtaet, tydt ende gelegentheydt beſcheydelijck betrachtede: wat Man ſaut gy weſen! hoe lieffelijck ſau gy uwe ziele koken! Noch-

Nochtans, Vrient, dit ſtaet u al toe. Doet gy ſoo veel om uwen koſt te winnen, ende een ander menſch te believen; ſult gy ſoo veel niet doen, om Godt te believen? om hier uwe ziele tegen den noen (in dit leven) met alder-hande ſpeyſe van deughden te verſorgen? ende tegen den Avont; om wel te ſterven? om tot het eeuwigh Avont-mael, niet als *Kock*, maer als genooden gaſt in-gelaten te worden?

Seght: wat ſoort van Vleeſch altydt
Dat ghy meeſt voor't branden myt?
VVanneer ghy ſmockt
En Hutſ-pot Kockt

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Kock,

Hier leyt eenen *Kock* begraven
Om daer wormen mé te laven;
Maer s'en eten hem niet rauw':
Want hy was geroockt in't ſchauw'

KRAMER.

VV*At ſchilderyen ſtaen daer veur*
Geſchildert boven uwe deur?
En daer noch by geſchreven:
Wie niet en ſiet dat hem behaeght
Die kom' in huys, en daer na vraeght.

Sant

Sault ghy het ons dan geven?
Waert dat ik diên off desen slagh
Van stoffen hier niet veur en sagh,
Gelijck my waer bequamer,
En dat ick daerom binnen quaem;
Sau ick die kryghen uyt uw' kraem
Voor niet? 'ken meyn't niet Kramer.
VVant uwen winckel is alleen
Soo-voor-gestelt, gelijck ick meen,
Voor gelt, en om te winnen.
En die aen u geen geldt en biet
En kryght van uwe waeren niet,
Al quaem hy ses-mael binnen.
Off deed' ghy dat, soo waert ghy haest
Gans uyt-gekocht, en gans de naest
Om in het Schip te treden,
En dan te vaeren met de schuyt,
Dweirs door de straet van Jan Reyn-uyt
Naer sinte Bedelheden.
Maer even-wel, waert saecken dat
Gy sulcken groote middels hadt,
Soo ryck waert, soo genomen,
Dat ghy uw' waeren soo verkocht,
En jder geven kost en mocht
Aen die sau binnen komen.
En datter noch gescreven waer:

Wie iet begeirt die vraeght er naer,
't Is sonder gelt te kryghen;
En saut ghy die niet achten bot
Oft emmers dobbel geck en sot
Die, in gebreck, sau swyghen?
Voor-waer nochtans beminden vriendt,
Al wat u in dees wereldt dient,
En al wat ghy meught hopen,
Om hier vernoeght en wel te zyn,
En naermaels inde Sonne-schyn,
Dat is alsoo te koopen.
VVant Christus *onsen milden Heer,*
Die schryft, die vryst, en roept soo seer.
Al wat gy mynen Vader
Versoecken sult in mynen naem
Dat sal hy *uyt sijn Hemels kraem*
U geven *Al-te-gader.*
VVel is den geen dan niet geck,
Die sit en sucht, en lyt gebreck,
En niet een woort wilt spreken?
ô! Leignert 't is uw' eygen schult
Dat ghy vergaen en sterven sult
Van quaelen en gebreken
Ick segg' noch eens: 't is wel besteedt
Dat ghy vergaet: om dat ghy weet
Soo lichtelijck te krygen,

Al

Al wat u nut en noodigh is
Tot uw' geluck en laefffenis,
En even wel wist swygen.
Vraeght Luyaert eer het wort te laet,
Ter wylen 't kraemken open-staet:
VVant als het toe sal wesen,
Dan ist te laet, dan sijt ghy quyt,
VVaer in ghy nu geluckigh sijt,
En wesen kont naer desen.
Versoeckt ghy spys? men spyst u hier:
Gevoel'je kauw'? hier krygh'je vier:
Brant ghy? men sal u koelen:
Al wat u let, al wat u schort,
Hier altemael genesen wort,
Hier suldy troost gevoelen,

Ick vraegh u noch eens, *Kramer*, oft alsulcken niet dwas ende weirt bespot en saude wesen, den welcken uwen Winckel sagh open staen, ende hoorde seggen voor de waerheydt: ja oock sulcx in andere alsoo bevont, dat gy alle saecken voor niet uyt-deelde aen den genen, die binnen quam ende daer naer vraeghde;ende even-wel in gebreck bleve, ende te luye waere sijnen mont open te doen? sonder twyffel ja hy: dat siet gy wel ende ick oock. Maer onder tusschen wy en bemercken onse eygen d'waesheydt ende luyigheydt niet in eene saecke van veel meerder belangh.

Onsen Godt stelt den Winckel van sijne on-
eynde-

eyndelijcke mildtheydt open, soo langhe als wy in dese wereldt sijn: hy schryft'er voor, ende hy roept'er voor *Amen: amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Joan. 16. *Vooor-waer voor-waer ick segge u, ist dat ghy iet vanden Vader begeirt in mijnen naem, dat sal hy u geven.* Seght maer alleenelijck wat gy van noode hebt: vraeght maer, ende gy sult het verkryghen: niet voor geldt, Vriendt, maer voor niet met allen. *Venite emite absque Argento, & absque ullâ commutatione.* Isa. 55, *Komt coopt sonder geldt* (seght den Heer) *ende sonder eenige wisselinge.* Vraeght het maer inden naem vanden Sone, ende den Vader sal het u geven. En twyffelt niet, hy heeft de macht, hy is ryck genoegh, ende het moet wel waer sijn, ende seker gaen: want *de waerheydt* selve belooft het ons.

O! onverdraeghelijcke onacht-saemheydt vanden genen, die hier niet en komt vraegen, al waer alle wenschelijcke saecken te verkrygen sijn; die gevraeght worden inden naeme vanden Sone.

Maer wat is dat? welcke dingen en worden inden naeme vanden Sone niet versocht? den H. Vader *Augustinus* sal het ons leeren Tract. 102. in Joan. *Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contrà rationem salutis. Al watter gevraeght wort tegen onse wel-vaert, dat en wort niet gevraeght inden naeme vanden Saligh-maecker.* Wilt gy dan weten, wat dat gy in synen naeme moet begeiren, om wel te begeiren, ende oversulcx om te ont-fangen? *Petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* Joan. 16. *Be-*

geirt ende ghy sult het ontfangen, op dat u blydt-schap magh vol sijn.

Vraeght het gene uwe Saligheydt belanght: Lyt gy honger ende gebreck van goede wercken? vraeght-se hier, ende den Heer sal u met sijne gratie versterecken. Gevoelt gy kauwe in de devotie? versoeckt hier vier vande Goddelijcke lieffde, die sal u verwermen, ja doen branden. Begint gy te blaecken in onsuyvere gedachten? hier, hier alleen vint gy verkoelinge, hier vind'je water om sulcken brandt te blusschen vreest gy te beswycken in tegenspoet? hier sijn krachten te bekomen, om alle swaerigheden ter eeren Godts kloeckelijck te weder-staen. Int kort: *Vraeght ende ghy sult ont-fangen op dat uwe blijdt-schap magh vol sijn.*

Het Kraem vanden Heer is wel voor-sien van waeren dienstigh voor de ziel: ende men koopt, daer sonder gelt, men wort'er gerieft voor vraghen; maer in uw' Kraem en sijn maer waeren voor het lichaem, ende men koopt-se voor gelt. Aende ziel wilt den Kramer voor niet geven: aen het lichaem wilt den Kramer winst doen. Siet wat verschil! voeght'er u naer dan: Ende seght my eens, soo gy 't kont vatten:

Hoe ist dat ghy meught bedriegen,
Sonder quaet te doen, ost liegen?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT
Van eenen Kramer.

Hier ligg' ick, om in ſtoff
En Aſſchen te vergaen:
Die eertydts Koop-man-ſchap
In ſtoffen heb gedaen.

KRUYDENIER.

VV El wat drommel Kruydenier
Maeckje voor een helſch' getier?
Speel'je deſen ſoeten ſlagh
Menigh-reyſen op den dagh?
'k Hoorde liever ander ſpel;
Doch 't moet ſyn al even-wel,
Ghy moet ſtampen, ghy moet ſlaen
Op uw' dorre droggen aen,
Oſt ſy blijven onbequaem
Voor den Kock en voor uw' Kraem.
'tBreken maeckt uw' ſpecery'
Dat-ſe goedt en lecker ſy;
En het geeſt ons, als ghy ſpeelt
Een bevallijck Sinne-beeldt,
Dat den menſch on-geurigh is
Soo hy geen bekommernis,
Soo hy geenen Ancxt en heeſt,
En al-hier in lijden leeſt.

Sonder ſtampen en verdriet
Komt den menſch daer boven niet.
Onder-tuſſchen, ſonder dat
Leert uw' ſtooten noch al wat,
Het vertoont ons noch al iet
't Gen' geen ſlechte leſſ' en biet,
Let eens, als ghy ſtampen moet;
Al de krachten, die ghy doet,
Al dat yſſelijck geklop,
Valt dat niet van boven op?
En al ſwaeyt ghy nu en dan
Van ter zyden; komt dat van
Uwen Arm, van boven, niet?
Peyſt dan eens wat dit bediet.
Sau u dat niet doen Verſtaen,
VVaer uw' ſwaerigheydt van daen
Komt? en wie u lijden doet?
VVie daer ſtampt in uw' gemoet?
Al van boven, 'tis den Heer,
Uwen Godt die ſtampt ſoo ſeer.
En al dunck'et u miſſchiên
Dat ghy lijt van ander liên,
Van ter zyden: Even-wel
Godt die ſpeelt alleen dat ſpel:
'tIs den Heere, die daer ſtampt
Oock als ghy ter zyden klampt,
Dien ſwaeyt u vanden kant,
Als ghy trooſt en onder-ſtandt
Soeckt van menſchen buyten hem:
Als uw' herte wack en klem

Plackt en kleeft ter zyden aen
Om sijn geeßels te ont-gaen.
Ghy en weet al dick-maels niet
VVaerom dat u leet geschiet,
Hier van uwen besten Vrient,
Daer van jmant die u dient,
Off van jmant van uw' bloedt,
Nu in d'eere, dan in 't goedt.
Vrient, dat is: op dat uw' hert
Op geen mensch gehecht en wert:
Op dat hy u vanden kant,
Van geschapen onder-standt,
Vanden troost, die ghy ver-wacht
Vande menschelijcke kracht,
Aff treckt, en gelooven doet
VVie dat ghy betrauwen moet,
VVaer in dat ghy hopen meught
Om te raecken tot de vreught,
Daer geen droeffheydt nochte pyn,
Daer geen ſtampers meer en ſijn.

Gy hebt nu ſoo dick-maels gehoort, Goden Vrient, dat den menſch alleen door lijden ende verdriet tot ſijne Saligheydt kan geraecken. *Chriſtus* is voor-gegaen, de Apoſtelen hebben 't ons met worden geleert, ende metter daet voorſekert. Voorts mercken wy dagelijcx dat alle Godtvruchtighe zielen ſonder vervolginge ende tegenſpoet door deſe wereldt niet en geraecken.

Inder voeghen dat gy niet meer en kont twyffelen, oft wy moeten alle door die baene vol

 doornen,

doornen. Wy moeten geproeft ende gesuyvert worden, gelijck het Gaut, in het vier van quellinge: oft, om beter tot onse stoffe te spreken: Gy gelooft dat wy Al-te-gader gestampt ende gemorselt moeten worden door de voor-sichtighe handen van onsen sorgh-vuldighen Vader.

Maer ghy twyffelt misschien al dick-maels, oft dat gy oock van uwen Godt gestampt wort: wanneer gy door uwe Vrienden oft vyanden met opgesetten ende boosen wille beschadight ende verdruckt wort; ende daerom syt gy mogelijck al wat onverduldigh, oft al te seer mistroostigh in die kloppekens, die u van ter zyden raecken, soo gy meynt, Ey Vrient, daer en valt niet een bladt vanden Boom sonder de kennisse ende toe-laten van Godt Al-machtigh. Daer en vlieght niet een Vogeltjen op uwen Acker neder, oft het en geschiet met sijn wel-behagen. *Nonne duo passeres Asse veneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro* Matt. 10. *En worden twee Musschen niet verkocht om eenen kleynen Penninck, ende een van dien en valt op der Aerden niet sonder uwen Vader.*

Wanneer gy van ter syden, van uwen evennaesten gequollen syt: dat en is niemant anders, dan den Heer, die u vanden kant draeyt ende swaeyt met sijnen Stamper, daer gy misschien al te vast aen plackte door al te grooten betrouwen op menschelijcke hulpe ende bystant. Gy waert misschien tegen den kant gesprongen, naer menschen geloopen, als den Heer u stampte: Ende Godt

draeyt

draeyt om u daer aff te krygen ; hy laet u vande menſchen wat weder-ſien, ende gequollen worden: op dat gy van dien kant aff ſaut vallen, ende tot hem weder-keeren met een op-rechte Overgevinge in ſijn Goddelijck wel behaghen.

Wel aen dan, goeden Vrient, Leert uyt uwen Stamper ende Mortier, dat gy oock geſtampt moet worden, hier vervolgingen lijden, om *Chriſtum* ende den Hemel te vinden. *Multi ſunt qui in otio quærunt Chriſtum & non inveniunt: & ſunt qui quærunt in perſecutionibus, & citò inveniunt. In periculis fidelium ſuorum adeſt.* S. Greg. de Iſaac. *Daer ſynder veel die Chriſtum ſoecken in ledigheydt, ende ſy en vinden hem niet: ende daer ſynder die hem ſoecken in vervolgingen, ende ſy vinden hem haeſt. Inde peryckelen van ſyne getrauwe dienaeren is hy tegen-woordigh*, Seght den *H. Gregorius*. Maer bemerckt uyt de wyſe van het ſtampen, dat ghy (gelijck ick te voren geſeyt hebbe) niet met allen en gevoelt ſonder den Arm, ſonder het toe-laeten van uwen Hemelſchen Vader: 't ſy dat het van boven door onverhoedelijck offt gevalligh ongeluck komt, oft van ter ſyden, door de boos-heydt der menſchen u aen-ranſt.

Schept moet, verheught u, iſt dat gy in lijden ſyt: veel geluckx wenſch ick u met uwe toe-komende Saligheydt. Want *Semper Deus hic hos vulnerat, quos ad ſalutem perpetuam præparat.* Iſid. ſol. lib. 1. cap. 4. *Godt quetſt hier die altydt, de welcke hy gereet maeckt tot de eeuwighe Saligheydt.* Gy wilt deughdelijck weſen: maer den H. Leo ſeght: *Nulla ſunt ſine*

tentationum experimento opera virtutis. Daer en sijn geen deughdelijcke wercken sonder het beproeven der bekoringe. Gy seght dat gy gelooff hebt: Al goedt; maer *daer en is geen gelooff sonder verstooringhen. Nulla sine perturbationibus fides.* Gy wilt een Kryghs-man van Godt wesen: maer *daer en is geenen krygh sonder vyant. Nullum sine hoste certamen.* Gy hoopt dat ghy Meester sult worden over den duyvel; maer *daer en is geen zege sonder strydt. Nulla sine congressione victoria.* S. Leo. Serm. 25.

Dit voor-gaende heb ick u al verhaelt, maer het volgende vraegh ick u.

Seght eens: Baes, ist dat ghy 't weet:
Wanneer is het Peper heet?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Kruydenier.

Hier onder leyt een riff
En stinckt gelijck een pry'
Al heeft het langen tydt
Geleeft van specery'.

KUYPER.

M*eester Kuyper,, (somtyts: Suyper*
Want uw' konst en wetenschap
Is geweldigh by den Tap)
Sauden Tonnen,, u niet konnen
Leeren.

Leeren, hoe ghy wercken moet:
Om te winnen 't eeuwigh goedt?
Syn uw' vaten,, soo verlaten,
Dat ghy, siende, daer in niet
Eenigh onder-wys en siet?
Soo dyn oogen,, niet en dooghen,
Om te sien een Sinne-merck
In het reeden van uw' werck:
Sal ick geiren,, my geneiren,
Om te toonen, dat ick in
't Kuypen goede lessen vin?
Wanneer pryst,, ghy?,, hoe bewyst,, ghy
Dat uw' werck is, soo 't behoort?
Wat getuygen brengh'je voort?
Als de Kuypen,, niet en druypen,
Niet en leken sijnse goedt,
En uw' werck soo't wesen moet.
Want die sonder,, bodem onder
Zijn, oft al te seer gescheurt.
Worden quaet en af-gekeurt.
En met reden:,, want beneden
Inden bodem zypt het nat
Door het Alder-minste gat;
Hoe veel eerder,, ende seerder
Sau het storten, waer't dat daer
Geenen bodem in en waer?

Alsser gaten,, inde vaten
Syn van onder, ist voor niet
Al wat ghy van boven giet.
Wy die leven,, sijn al even
Als een Ton oft water-vat
d'Welck geschapen is: op dat
Daer den regen,, ofte segen,
Vanden goddelijcken dauw'
In, van boven, storten sau,
Maer die onder,, dickmaels sonder
Bodem, oft gespleten, sijn
Door het sondigh ziel-venyn.
Al ist saecken,, dat wy maecken
Dat alsoo den zegen wort
Weder wt de ziel gestort:
Laet off eerder,, min oft meerder
Naer de sonden, naer het quaet,
Naer de boosheydt vande daedt.
Als de sonden,, dood'lyck wonden.
Valt den Bodem 't sessens uyt
Met verlies van al den buyt:
Doch als dese,, kleynder wesen,
Kryght hy maer alleen daer deur
Hier en daer een kleyne scheur
Maer al even,, sij ontweven,
Ende maecken, dat het hert

Oock

Oock allenskens lichter wert.
Noeyt en tont ,, ghy ,, oft dit kont ,,ghy
Peysen , ende sien daer uyt,
Hoe ghy uwe ziele sluyt.
Gy kont speuren ,, wt de scheuren
Die de Kuypen maecken leck,
Dat u oock een kleyn gebreck
Leck kan maecken ,, van veel saecken
Vanden zegen, die Godt giet,
Als ghy niet wel toe en siet,
En laet leken ,, dagben, weken:
VVant allenskens wort een Vat
VVel gelicht van al sijn nat.

'tIs seker dat u Kuypen ende Tonnen, de welcke gans leck oft bodem-loos sijn, niet veel meer dan den brandt en verdienen inde schauwe, oft ergens op eenen staeck, als-men Vreughde-vieren laet schynen. Ten waere saecke dat sy u noch dit voor-gemelt Sin-vertoogh in het verstant druckten, ende daer mede waer-schauwden, om uwe ziele altydt van onder wel dicht gesloten te hauden. Ick segge: van onder, ende verstae daer door, dat gy se niet open en meught laeten neder-waerts naer het Aertsch: naer het werelts, ende de verganckelijcke genuchten door de sonde; maer wel van boven, naer het Hemels, om de Goddelijcke gratie te ont-fangen.

Bemerckt (ick bid u) met my noch een reyse

uwe Kuypen, ende peyst wat dat het saude helpen daer iet van boven in te gieten, in-gevalle den bodem daer onder uyt waere? oft hoe langh sau het Vat vol blijven, als jmant den bodem in stucken smeet? Al-soo ende niet anders, gaet het met de ziele vanden mensch: de welcke geschapen is, om Godt Al-machtigh te dienen, ende een Vat te wesen vol vanden Hemelschen Segen. Wanneer daer geenen bodem in en is, wanneer hy met doodelijcke sonden besmet is; laet'er van boven ingieten, laet hem goede wercken doen. *Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.* Eccli. 21. *Het herte van eenen Sot is als een gebroken Vat, ende 't en sal geen wys-heydt behanden.* 't Sal als storten ende uyt-loopen: Eene sondighe ziele is een bodem-loos Vat.

Daer-en-boven, gelijck een op-gevulde Tonne (den bodem brekende) dadelijck ydel wort van alle vochtigheydt: hoe kostelijck dat die oock saude mogen wesen; al-soo sal eene ziele, in doodelijck sonden vervallende, terstont ende op den selven oogen-blick ge-ydelt ende berooft worden vande Goddelijcke gratie, ende van alle sijne verdiensten, Al hadt hy daer van soo vol geweest, al de Al-der-heylighste Maghet selve. Den wysen Man getuygh'et. *Gratiæ fatuorum effundentur.* Eccli. 20. *De gratien der Sotten sullen uyt-gestort worden* Door welcke *Sotten* niemant beter dan de sondaeren verstaen konnen worden: want, wie synder Sotter dan sulcke, die de eeuwige goederen voor een

kort-

kort-ſtondigh vermaeck ſijn vermangelende?

De doodelijcke ſonden dan, ſnyten den bodem uyt de ziele; maer de dagelijckſche fauten, doen deſen ſcheuren oft ſplijten min oft meer, naer de mindere oft meerdere ſwaerigheydt vande ſelve. Waer door de ziele (gelijck een Vat) leck wort, ende allenskens verlieſt haere koſtelijcke vochtigheydt. Ja al en dooden ſy de ſelve niet, ſy ſijn even-wel een beginghſel van meerder allende. *Peccatum veniale eſt quaſi diſpoſitio ad mortale*. Tho: 1. 2. q. 88. Art. 2. *De dagelijckſche ſonde is gelijck eene beleedinge tot de doodelijcke.* Seght den Engelſchen Leeraer. Ende ſy en ſijn niet ſeer kleyn te achten, beſonderlijck als ſy dick-wils ende menighvuldigh ſijn want *Timenda eſt ruina multitudinis* Aug. lib. de 10. Cord. *De vernielinge vande menighvuldigheydt is te vreeſen.* Seght onſen H. Vader. Sy ſullen ſoo groot profyt aen uwe ziele doen, gelijck de kleyne ſcheurtjens ende ſpleetjens aen uwe Vaten.

Soo dan, ſorght gy ſoo ſeer, om uwe Vaten dicht te maecken: op datter water magh in blijven? ſorght noch meer, om uw' herte wel dicht te ſtoppen, om den dauw' vanden Goddelijcken Segen daer in te bewaeren: want ick ben van gevoelen:

De Kuypen
Die druypen:
De Tonnen die leken,
En Vaten
Vol gaten.
En moet men niet breken. (Waerom?)

GRAF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Kuyper.

Hier leyt, die menigh Vat
Met kloppen heeft gebonden
Door 't kloppen van de doodt
In duygen en geschonden.

LOOT-GIETER.

VRiendt van groote swaerigheden,
Meester vande vochtigheydt
Die ghy konstigh van beneden,
Oft van boven, henen leyt
Door uw' dicht-gesloten buysen
Uyt den Put, oft van het Dack
Op de straeten, en in huysen
Tot gerieff, en groot gemack.
Sauden uwe swaere wercken
U en my, met al die wilt
Op uw' Ambacht naer-der mercken,
Niet wat leeren, als ghy smilt?
Als ghy sulcken grove baeren
Maeckt door 't vier soo schoon en root.

Die

Die te voren maer en waeren
Leelijck, grau, gebocchelt Loot?
Gaet ghy daer met d'oogh' op letten
Als het rauw' is? 't is ſoo ſwert:
Wilt ghy 't raecken? 't ſal u ſmetten:
Taſt ghy 't? het is kaud' en herd'.
Maer als ghy dat inden Hoven
VVerpt, en dat het vier daer van
Al-te-mael die ruyge roven
Smilten en verteiren kan:
Noeyt en ſaeghdy gaude mijnen,
Noeyt en ſaeghdy Maene-ſchyn
Met een ſchoonder ſchoon verſchynen,
Dan alſoo die baeren ſijn.
't Blickt en't bralt, het blinckt ja't hemelt,
't Schynt ſoo ſuyver ende klaer
Datter het geſicht op ſchemelt
Schiêr al oft 't de Sonne waer.
Tot hier toe ſijn veele menſchen
Seer gelyck de baeren loot;
Maer Godt gaeff! en 't waer te wenſchen
Dat het op-hiel met dat root!
Datſe niet gelyck en bleven
Aen het Loot, oock als het is
Van het vier, en weêr verſteven
In ſijn eerſte ſtaltenis!

Siet

Siet den Sondaer in sijn sonden,
Is hy niet soo leelyck, grauw,
Soo geboccbelt en geschonden,
Vuylder als de vuylste scauw'?
Soo g'hem raeckt, en met hem handelt,
Treckt hy tot de sonden niet,
Die met hem gemeynsaem wandelt
En sijn quaey banteringh' siet?
Soo g' hem tast, en spreeckt van saecken
Die den hemel oft de Doodt,
Die sijn ziele welvaert raecken,
Is hy rauw' en kaut als Loot.
Maer wanneer hy wort gesmeten
In het vier van tegenspoet,
En dat hy de scherpe beten
Van benautheydt lyden moet:
Sal hy smilten door berauwen,
En door lieffde worden root,
Ende sijn, om aen te schauwen
Schoonder als gesmolten Loot
Hy sal vloyen, 't sal hem leet,, sijn
Dat hy oeyt gesondight heeft.
Hy sal brandigh, root en heet,, sijn
Soo hem Godt gesondtheydt geeft.
Maer eylaes! hoe veel! hoe veele
Syn het Loot gelyck daer naer!

Een

Een van duysent, 't minsten deele
Blyft'er schoon en suyver klaer.
Als het vier is uyt den hoven,
Stolt het Loot, en leelijckt ras:
Soo de qualen sijn verschoven,
Wort den Sondaer die hy was.

Ick weet genoegh, Swaer-gesinden Vrient, dat gy u niet seer en verheught, al ist saecken dat gy uw' grauw', swaer, leelijck ende bekruysende Loot verandert siet door de krachten van het vier, in een vloyende, blinckende, klaere ende suyvere stoff. Gy en verblijdt u niet, als oft het Gaut waere geworden: hoe wel in schyn daer nu niet aen wyckende: want gy syt versekert, soo haest als het vier sal vergaen, als uw' Loot sal kaut worden ende stollen, dat alle sijne schynende schoonigheydt sal verdwynen, ende dat Loot noch eens Loot sal wesen soo kaut ende grauw' als te voren.

Eylaes! hoe menighen Sondaer (die Loot is, oft Loot gelijck, swaer ende neder-waerts sinckende tot verganckelijcke wellusten, grauw' ende leelijck door de sonden, bekruysende ende besmettende door sijnen Ommegangh', kaut ende verkilt in Godt-vruchtighe begeirten) hoe menighen Sondaer (segh ick) en wort'er niet geworpen inde hoven, in het vier der beproevinge, alwaer hy smilt in tranen van leet-wesen over sijne voor-gaende misdaden, hy wort root door de lieff-

de tot Godt, hy wort bobbelende door Hemelſche begeirten, ô wat al heylige voor-nemens! wat al ſalige beloften en doet gy niet? by ſoo verre den bermhertighen Heer hem komt te verloſſen uyt ſijne benautheydt. Wat wil ick u veel ſeggen? hy heeft ende geeft de ſchoonſte verwe van beterniſſe die men ſaude konnen wenſchen: hy is het leet-weſen ſelve, hy brandt van lieffde, 'tis een rots van geloove ende van betrauwen. En het is oock ſoo, ſoo langh' als hy over het vier ende in benautheydt is.

Maer ſoo haeſt als dat vierken uyt gaet, als de roede vanden rugg' is: wat iſt dan? gelijck ons het oudt ende kranck-voetigh klippel-dichtje ſeght.

Den Duyvel ſtont op, en hy genas,
En was arger, dan hy te voren was.

Daer ſijn noch veel *Pharaônes* inde wereldt, de welcke genoegh beloven, wanneer ſy de ſlaghen gevoelen; maer die, als ſy verloſt ſijn, niet genoegh en vol-brenghen. Sy ſeggen, ende ſy ontſchuldighen hun datſe door de droeffheydt over-wonnen waeren, ende dat-ſe in hun gemoet hunne beloften al, *Vi coactus Met gewelt bedwongen*, onderteeckent hebben, meynende al-ſoo heel vry ende ongehauden daer van te weſen.

Ick en ſegge niet, goeden Vrient, dat gy aen al-ſulcke gelijck ſyt: maer iſt dat gy het ſyt ende met uwe geſontheydt uwe beloften van beterniſſe vergeten hebt, ſoo moôght gy wel vreeſen. *Deus non irridetur.* Gal. 6. *Godt en wort niet bedroghen.* Daer en valt

en valt met hem niet te gecken: nochte 't en sal u niet baten leet-wesen gehadt te hebben, ist dat gy naer het weenen wederom her-valt. *Inanis est pænitentia, quam sequens culpa coinquinat.* Aug. lib sol. *Het berauw is ydel, het welck de volgende schult wederom besmet.* Seght onsen H. Vader ende een weynigh leeger. *Persiste ergo in confessione, esto in patientiâ fortiter confirmatus, vitam bonam quam accepisti tenere non desinas, propositum bonæ vitæ conserva jugiter. Haut aen dan inde belydenisse, weest sterckelijck bevestight inde verduldigheydt, het goedt leven, dat ghy ontfangen hebt, en verlaet dat niet, ende onder-haut eeuwighlijck het voor-nemen van een goedt leven.* Weest gy uw' Loot gelijck (soo ick geseyt hebbe) tot dat het gesmolten, vierigh ende schoon is, sonder voorder.

Onder-tusschen vraegh ick u:

Hoe sau ick in uw' handen
Loot heeten sonder branden?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Loot-gieter.

Die hier begraven light:
Wanneer hy quam te sterven,
Liet al sijn swaerigheydt
Syn erf-genaemen erven:
Op dat hun swaerigheydt
Genesen saude wesen,
Gelijck men heet met heet
Al dick-maels kan genesen.

LYN-DRAEYER.

VVAnneer ick dese daeghen stont
Daer ghy met uwe gasten spont,
Soo sagh ick wat op uw' gespin
En vont daer Sinne-beelden in
Ick sagh'er dat ick schryven wau,
En vont'er 't gen' u leeren sau,
Voor aen, sagh ick een VViel off Rat
Daer eenen kleynen Jonghen sat:
Die deed' dat Wiel geduerigh gaen
En wendet sonder rusten, aen.
En met de peze van dat wiel
(Die boven op dry rollen hiel)
Daer rolden oock dry haeckxkens mé
d'Welck al de koorden draeyen dé.
Voorts sagh ick eenen die begon
En noch niet verr' van't wiel en spon
Met sijnen schoot vol Kennep Vlas:
Den tweeden, die ten halven was
Die hadt oock Vlas, maer halff soo veel:
Den derden hadt het minste deel:
Want desen was de langhe baen
By naer ten eynden wt-gegaen.
En dese gasten alle dry
En gongen niet, gelyck als wy;

Maer

Maer voet voor voetjen achter-waert,
Sy schenen schiêr van kreften Aert.
't Gesicht naer't Vlas geslagen neêr:
Oock wiggel-waggel gins en weêr
Gelijck een schuytjen over kant:
Sy beten somtydts met den tant,
Om hier en daer een Kennep vlock
(Noch ongebrocken op den block,
En daerom al te groff en straff)
Te byten van het garen aff.
 Dit gonck soo voort, tot dat het Vlas
Allenskens aft gesponnen was.
Dan wirt de vol-gesponnen koor'
Gelost, en tusschen steenen door
Gewonden op een ander ront,
Off Haspel, die ter zyden stont:
Om daer van sulcken bast off tau
Te maecken, g'lijck het passen sau.
 Hoort Vriendt, by wie dat ick dit al
Gelijcken ende passen sal.
Het VViel off Rat, dat is het Jaer,
Dat draeyt d'een voor en d'ander naer
Den Jongen, die daer sit en went
Die heb ick voor den tydt bekent.
De Peês en Rollen sijn het lot
Dat ons is op-geleyt van Godt,
Waerom en hoe dat ons den tydt

Door't draeyen vande jaeren slyt.
Die spinnen, zijn de menschen, al
Die leven in dit ballingh-dal,
Het kennep is ons levens pael
Die Godt verleent aen al-te-mael.
Die voren aen het wiel begint,
Ten halven, oft ten eynde spint,
Zyn Kinders, Jongh-mans, Oude-liên,
Gelijck wy inde wereldt sien:
Die gaen allenskens achter-waert,
Met 't aensicht naer het gen' verjaert,
Sien qualijck oeyt van achter om
Voor't eynde vanden Ouderdom.
't Gesicht op't vlas: s'en peysen schiêr
Niet anders dan op't leven hier.
Sy gaen al wiggel-waggel voort
Soo kranck, soo los, soo licht gestoort,
En soo verschert als een schip
Dat helt en swaeyt ontrent een klip.
Sy byten somtydts met den tant:
Wanneer de reden en't verstandt
Hun onder-tusschen doen verstaen
Dat sy te grove wegen gaen,
Dat spyt hun dan, en maecken staet
Voort-aen te myden al het quaet.
En soo loopt hunnen tydt voor-by

Tot dat het vlas verſponnen zy.
Dan worden ſy van't wiel gedaen:
De ziele moet uyt 't lichaem gaen,
Oock tuſſchen ſteenen, dats geſeyt:
Met d'alder-meeſte bangigheydt.
En worden op een ander wiel
Off rat gewonden, daer de ziel
Sal dienen tot al-ſulcken baſt
Gelijck den draet, haer leven, paſt.

Daer hebt gy uw' Ambacht Vrient, ten naeſten by geſchreven; ende den Omme-ganck ende woelinge vande menſchen in deſe wereldt daer naer ſoo on-eygentlijck, niet aff-gemaelt; doch oft het miſſchiên in uw' verſtandt noch maer als gedoodt verwt en verſcheên, ſoo ſullen wy alhier de moeyte nemen van het ſelve noch eens te over-loopen, ende de redenen daer van wat levendiger te beverwen.

Uw' Wiel heb ick voor het Jaer genomen, het welck met twelff ſpeecken, twelff maenden onder-ſteunt (laet ons peyſen datter twelff ſpeecken ſijn) geduerighlijck ende ſonder op-hauden gedraeyt wort, t'een voor 't ander naer, door eenen kleynen Jonghen, den welcken ick nu by den Tydt vergelijcke; want wat iſſer kleynder als den tegen-woordighen Tydt, die ſoo kleyn is, dat hy niet bedeelt en kan worden; ende die niet eenen oogenblick en duert, oft hy en verandert inden voor-leden Tydt? Ende wat iſſer jonger, dan het

gene van s'Morgens tot s'Avonts gedurighlijck ander en anders wort? *A manè usque ad vesperam immutabitur tempus* Eccli. 18. *Van Smorgens tot den Avont sal den tydt verandert worden.*

De Peês ende Rollekens met haeckxkens, waer aen uwen draet (den welcke ick neme voor het leven) vast is, ende draeyt met het keeren vande Wielen, om-gevoert door den Tydt, noem' ick die onverandelijck noot-wendigheydt, de welcke ons pramt, soo haest als wy geboren sijn: om met het om-loopen vande Jaeren, door den tydt te draeyen, dat is, te veranderen ende te verouderen, oft het ons lieff oft leet is. *Nos nati, continuò desinimus esse.* Sap. 5. *VVy geboren synde, hebben terstont op-gehouden van te sijne.*

De welcke in het eerste vande baene, ten halven, oft by naer ten eynde spinnen, sijn wy menschen Jonck en Oudt, de welcke hier leven, ende die veel oft luttel gesponnen, ende te spinnen hebben naer dat Godt gestelt heeft, ende veel oft luttel Vlas gegeven. Welck Vlas ick vergelijcke by de Pael, over de welcke niemant en sal leven, gelijck als gy geen langer Koorde en kont spinnen, dan uw' Kennep en streckt. *Terminum posuisti, quem non transgredientur.* Psal. 103. *Een Pale hebdy gestelt, daer sy niet over gaen en sullen.*

Wy gaen oock al achterwaerts met het Aensicht naer het begin, peysende ende sprekende veel tyts van het gene gepasseert is, ende met den Rugge naer het eynde, luttel denckende op het toe-

toe-komende. Ja als blindelincx naer het eynde dat wy verwachten, ende naer de ſwaerigheden oft verganckelijcke genuchten, hoe wel niet altydt ſiende, nochtans met het Aenſicht derwaerts henen gekeert; maer met d'Ooghen op het Vlas geſlaghen: Alle onſe toe-ſicht ende bedachtigheydt wenden wy ende beſighen wy, om dit leven, naer de wereltſche handelinge wel te verſorghen.

Onder-tuſſchen wiggelen ende waggelen wy gins ende weder, met het Hooft, met onſe genegentheden gelijck den Maſt van een varende Schipken, in duyſent peryckelen van 't onderſt' 't opperſt' te tuymelen. Wy ſijn ſoo haeſt beroert, ſoo ongeſtadigh, ſoo lichtelijck vander rechter ſyde tot der ſlincker ſyde, van goedt tot quaet hellende.

Even-wel onder al dat woelen en vergeten wy niet ſomtyts met de tanden grove ende ongebroken vlocken van fauten uyt ons Vlas te byten: want niemant (gelooff ick) en is ſoo Eer ende Godt vergeten, de welcke niet altemets een voncxken van reden en gebruyckt, om eenige mis-ſlaghen in ſijn ſelven te bemercken, die hem ſpyten, ende de welcke hy daerom voort-aen ſoeckt te myden.

Ende al-ſoo loopt ons leven voor-by, ende het Vlas wort verſponnen. Wy worden van het haecxken los gemaeckt, wy ſterven, ende worden getrocken tuſſchen twee ſteenen door, tuſſchen hope ende vreeſe, door de benaude ende

pramende deure vande doodt: om op eenen anderen Haspel oft Wiel van het onsterffelijck leven gewonden te worden, ende, naer de deught oft ondeught vanden draet die wy gesponnen hebben, van het leven dat wy geleeft gebben, verbesight te wesen tot de eyndeloose tauw' van een goede oft quade eeuwigheydt.

Siet daer het Aff-beeltsel getrocken naer uw' Ambacht; belieft het u, gy kont'er wat profytelijckx uyt trecken, 't welck betrauwende, sal u voorts besigh laeten met dit Raedtseltjen te ontknoopen.

Hoe langh' moet een koorde meten
Om een zeel te mogen heêten?
En hoe kan men van een zeel
Maecken zeelen tweemaels heel?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Zeel-draeyer.

Die hier leyt en lagh hier niet:
Hadt hy zeelen konnen vinden,
Om de Doodt soo vast te binden,
Als ghy hem daer selver siet.

MAN-

MANDE-MAECKER.

MAnde-wever, wiens twyn
VVissen off widauwen sijn:
'k Meyn dat uw' door-luchtigh werck
Anders saude wesen sterck,
Soo ghy gebuyghsaem haut
Vromer laeten groyen waut.
Siet wat jonck en teer gebras,
Datter 't jaeren niet en was,
En dat desen Somer maer
Is gewassen, vlichtje daer.
Daer van maeckt ghy (soo ick sie')
Korven, Manden voor de Lie'.
VVel! en is dat geen bedrogh!
En dan seght, ja sweirt ghy noch
Dat uw' Manden syn soo sterck
En soo taey, als eeuwigh werck.
Ba! seght dat, als ghyse weeft
Van een haut dat kruymen geeft,
Maeckt eens Manden van een haut
Thien oft twintigh Jaeren oudt:
VVeeft-se van een eycke spruyt,
Ende roept dan over-luyt:
Dat uw' Korven sijn soo sterck
Als geslagen yser-werck.
VVel! ghy lacht met mijnen raed?;
Oordeelt ghy hem dan soo quaet?
Dunckt u, dat een slacke VVis
Stercker als een Esser is?

Dat

Dat een vrome VVilge sau
Eer verslijten dan widau?
Neen, ghy gremmelt: om dat ghy
Peyst dat ick uyt geckerny
U dit vraegh'; en 'tis oock waer:
'k Vraegh'er om de botse naer.
Maer noch daerom niet alleen,
Oock om dat (gelijck ick meen)
Ick daer in wat anders sie
Goedt voor u, en al de Lie.
'k VVeet, dat ghy soo grooten macht
Niet en hebt, noch soo veel kracht,
Dat ghy sulcken dicken haut
Buygen ende vlichten saut.
'kVVeet wel dat een VVilge VVis
Niet gelijck den tronck en is
Die kan buygen desen niet.
Doch voor desen ist geschiet,
Als hy jonck was en noch teer
Kost het sijn, maer nu niet meer.
Jonghe scheuten vlicht men wel
Maer de troncken sijn te fel,
Daer en helpt geen pramen aen,
'k Laet veel meer het vlichten staen.
Treckt hier uyt, en leert hier van
't Gen' u dick-maels dienen kan.
Al dat jonck is buyght en ploeyt
Maer dat oudt en groff is, noeyt,
Merckt ghy in u selven iet
Dat de zeébaerheydt verbiedt?

Siet

Siet ghy dat in uw' gemoet
Eenigh quaet beginghsel broet?
Buygh'et als het noch een wis
Eer het oudt geworden is.
Stracx als ghy die saut bekent,
Vlicht, eer gyse wort gewent.
Ploeyt, eer dat-se grooter VVast,
Eerse groyt tot eenen mast.
Praemt haer eerse ouder werdt,
Praemt u, eer ghy wordt verherdt.
Eer ghy acht oft thien-maels valt,
Eer ghy, uyt gewoonte, malt,
Eer gewoonte wort natuer,
Eer natuer wort straff en stuer,
En veroudert in het quaet:
VVant dan isser weynigh raedt.
Oude troncken buygen noeyt
Maer een jonghe VVis die ploeyt.
't Is soo grooten Arrebeydt
Om een oud' genegentheydt
Aff te wennen, 't valt soo herdt
Eer het recht gedwonghen wert,
'tGen', met vroegher toe te sien,
Sonder moeyte kost geschiên.

Neirstighen *Haut-wever*, ick heb u daer gevraeght, het gene ick te voren wel wist. De Wissen kan men buyghen ende vlichten, ende daer van maeckt ghy uwe Manden, maer Wilghe troncken en Eycke kluppels synder te dick en te groff toe wanneer het haut te oudt is, dan sal het eer

breken dan buygen, 't moet jonck en dun sijn, sau 't gevoeghsaem wesen.

Dat bevestight uw' Ambacht: waer uyt ick aen u wil doen bemercken, hoe moyelijck ja by naer on-mogelijck dat het is eenighe sonden te ont-wennen, de welcke door herhaelde gewoonten veroudert ende als troncken geworden sijn: om u te waer-schauwen, dat gy in tydts op uwe hoede moet wesen, soo haest als gy eenige gebreken in u selven gewaer wort; om die te buygen ende te pramen ter wylen dat het noch maer Wiskens en sijn, eer dat-se in eene gewoonte verwassen: want *De gewoonte te over-winnen is eenen herden strydt*. Seght onsen H. Vader. *Vincere consuetudinem dura est pugna.* Aug. sup. Psal. 30. Het welck niet seer te verwonderen en is: aen-gesien dat *De gewoonte een ander natuere is. Consuetudo est altera natura.* Arist. lib. 7. Eth. Maer gy ende ick proeven somtyts wat een herd' beëtjens dat het is de nature te over-winnen, ende tegen onse aen ende in-geboren driften te kanten, oock in kleyne ende geringe voor-vallen.

Wilt gy dan desen grooten ende gevaerlijcken last van uwen hals schudden? En begeirt gy niet te proeven, hoe pynlijck dat het is quade gewoonten aff te leggen? En laet in uw' gemoet geen misbruycken soo langh groyen, tot dat-se tot een gewoonte op-geschoten sijn. Snyt, buyght en ploeyt in 't eerst uwe zeden tot de deught, eer sy verherden in het quaet: oft gy sult peryckel loopen van

uwe

uwe eeuwighe Saligheydt Want *De quade gewoonten hauden hem vast, den welcken sy eens gekreghen hebben, ende worden dagelijckx herder nochte en worden geëyndight ten sy met het leven vanden Sondaer.* Seght den H. Gregorius. Tenent. *Pravæ consuetudines quem semel ceperunt, atque quotidie duriores existunt, & non nisi cum peccatoris vitâ finiuntur.* Lib. 15. Moral.

Voorts leeft naer het voor-gaende, ende raed' het volgende.

Raed': waer hebben al de Liên
Die met Mande-maecken
Aen den kost geraecken,
Eygen teenen, meer als thien?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Mande-Maecker.

Hier rust eenen styff en kaut
Met een Wambays aen van haut,
Die, geduerende sijn leven,
Placht met hauten twyn te weven.

MET-SER.

GRoot-maecker, wiëns konst
Voor desen is gevonden,
Als al de menschen noch
Malckanderen verstonden,

En

En waeren van een Tael:
Eer dat sy wilden gaen
Den Thoren en de Stadt
Van Babel *bauwen aen.* Gen. 11.
Man, sonder wiëns ampt
En konstige Truweelen
Geen Konincklijck Paleys,
Geen Steden oft Casteelen,
Geen duysent-jaerigh werck,
Geen eeuwigh Huys-gebau
De gansche wereldt door
Te vinden wesen sau.
Verhael' wat van uw' konst;
Waer wercken uwe knechten?
Wat moet ghy nu voor een
Gebauwsel op gaen rechten?
Wat is het voor een huys?
Ist buyten oft in Stadt?
Sal't groot zijn, ofte kleen?
Voor wiën maeckt ghy dat?
Maer 'k vraegh' u, dat ick weet:
Het is van Steen, en buyten:
't Sal groot zijn en versterckt
Om Dieven uyt te sluyten.
En daer ghy dat voor-maeckt
Dat is een Edel-man

Die

Die uwen arrebeydt
Vol op betaelen kan.
Het is den Heer van 't Dorp,
Een jonck en jeughdigh keirel,
Ontrent een jaer getraut,
Een Man gelyck een peirel:
Die in dat nieuw'kasteel,
En op sijn Heerlyckheydt
Gaet woonen met sijn Vrauw:
Gelyck hy heeft geseyt.
Maer oft dat waer sal sijn,
En derr'ick u niet seggen:
De Doodt sal hem misschiên
Te voren slapen leggen,
Al heeft u desen Heer
Doen maecken sulcken bauw
Wie weet, oft dat sal sijn
Voor hem oft voor sijn Vrauw?
Aen-merckelycke saeck!
Ghy bauwt voor die u loonen,
En daer ghy dat voor bauwt,
Godt weet! off hy 't bewoonen
Oft oeyt volmaeckt sal sien;
En schoon dat hy het sagh,
En oock bewoonen mocht
Tot sijnen ouden dagh;

Wat geeft oft neemt u dat'?
Dat bauwen ende welven
En is al even-wel
Niet voor u eygen selven:
En 't selve dat ghy metst
En sult ghy self misschiën,
Al is het uwe niet,
Oock niet seer langh besien.
Ghy die de huysen maeckt
Vergaet en moet haest sterven,
En die-se maecken doen
Verdwynen en bederven.
Ja uwe wercken selff,
Hoe machtigh dat-se staen,
Die moeten, metter tydt,
Verdwynen en vergaen.
Ey! Bauw'-Man, soo ghy wilt
Veel stercker leeren bauwen
En stichten, soo dat ghy
Dat altydt sult aen-schauwen:
Ist dat ghy wilt voor u
Soo metsen, dat den tydt
Noch t' u, als ghy 't bewoont,
Noch oock uw' werck verslijt.
Kom' bauwt, gelijck ick u
De middelen sal toonen,

Bauwt hier een ander huys,
Om eeuwigh in te woonen:
'tIs langh genoegh gemetst
Voor 'tlichaem, dat bederft,
Sorght nu wat voor de ziel,
Die nimmer-meer en sterft.
't Is licht voor u te doen,
Ghy kent en weet de saecken
En regels, die de konst
Van 't bauwen moghen raecken:
Want 't gaet al even-eens,
En schier op eenen voet,
Dat jmant voor den geest
Een woon-plaets-bauwen moet.
Den Grondt dient eerst geleyt,
Om sekerlyck te bauwen;
Den Grondt steen om daer op
Dit huysken te betrauwen
Diên is het oudt Gelooff
Van d'Algemeene Kerck,
Tot sulcken eeuwigh huys
Alleen bequaem en sterck,
De mueren ront en om
Die sullen moeten wesen.
De vier-hooft-deughden: want
Die schutsels sullen desen

Begonnen bauw' genoegh
Verçieren en voorsien
Op datter geenen rooff
Op u en sau geschiên.
Ist dat u dan daer op
Een dack belieft te trecken:
Soo moet ghy dat, met hoôp
En vast betrauwen, decken;
Ist over-deckt met hoôp
Van boven, vanden Heer,
Soo sijt ghy wel bewaert
Voor ongeluckigh weêr.
Te weten: als ghy werckt
Met Moortel van Godts Liefde:
Want niet, dat daer mé kleeft.
En scheurde noch en kliefde,
't Is seker dat men noeyt
Volmaeckter werck en sagh,
Dan daer de Liefde Godts
Den Moortel wesen magh.
De Steenen, die daer mé
Gemetst sijn en bestreken
Sal geenen donder-slagh
In stucken konnen breken:
Daer Steen, stant-vastigheydt
In Liefde wort verwrocht,

Daer wort een eeuwigh werck
Gemetst en vorts-gebrocht.

Met dit weynigh, dat ick u hier voor-gehauden hebbe, moet gy te vreden wesen, goeden Vriendt, met gespreeck nochtans dat ick u daer aen niet en wil verbinden: In sulcker voeghen dat gy uyt uw' werck geene andere Sinne-beelden ende Godt-vruchtighe aen-merckinghen, (waer het vol en over-vloedigh van is) en saut moghen suyghen.

Siet vryelijck uyt de heerlijckheydt van uwe gebauwsel de Grootheydt ende pracht vanden Hemel. Bemerckt uyt de ruinen ende vervallen gestichten, wat kracht ende macht den Tydt heeft over alle verganckelijcke saecken, den welcken soo stercke ende on-brekelijcke mueren neder-stort. Overtelt oft alle de Huysen vande Stadt niet meestendeel gebruyckt ende bewoont en worden by de gene, diese niet en hebben doen maecken. Onder-soeckt eens, hoe veel dat gy'er selve veran-dert oft gemetst hebt: waer van den Eygenaer noeyt oft luttel tydts het geniet gehadt heeft. Peyst ten lesten dat gy uwe daghen verslijt met metsen ende bauwen meesten-deel voor een ander, seer selden voor uw' lichaem, ende nimmer-meer voor uwe ziele: de welcke nochtans eeuwighlijck sal leven; Ende voor de welcke dat gy al hier een Huys moet stichten: op dat sy in de andere we-reldt eene woon-plaetse magh gereedt vinden.

Ende ick hope dat gy sin en liefde sult krygen,

om voor haer een hutteken te beginnen, gelijck ick u hier vooren aff-geteeckent hebbe. Het sal u gemackelijck sijn: want gy hebt meer dan vyfthien voor; om dat gy de Bauw-konst verstaet, de welcke geheelijck in dit geestelijck matsement moet na-geboôst worden.

Het fondament oft Grondt gaet voor al, den gront-steen moet eerst geleyt wesen, oft het is on-mogelijck eenigen bauw' te stichten. Desen is het oprecht Gelooff, 't welck is het fondament der Apostelen ende Propheten, op het welck onse wel-vaert gebauwt is. *Super edificati suprà fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, Eph. 2. Ende sonder het welck het oock on-mogelijck is Gode te behaghen. *Sine fine impossibile est placere Deo.* ad Heb. 9.

Op dit fundament suldy oprechten vier mueren, dat sijn de vier hooff-deughden. *De Recht-veirdigheydt* tegens den *Oosten*: en doet niemant ongelijck, besonderlijck daer gy de over-handt hebt. *De sterckheydt* tegen den *VVesten*: En laet den moet niet sincken in lijden en tegen-spoet *De matigheydt* tegens den *Zuyden*: wacht u van onkuyscheydt ende over-daet. Ende de *Voor-sichtigheydt* tegens den *Noorden*: En laet u niet overwinnen ende weghvoeren van grammoedighe harts-tochten.

Daer over suldy een dack trecken van een vaste hope ende betrauwen inden Almogenden Heere: ende gy sult beschermt wesen van alle stormen ende tempeesten, die u sauden konnen over-

komen

komen. Want *Met sijne rechte handt sal hy henlieden bedecken, ende met sijnen Heyligen Arm sal hy die bescher-men. Quoniam dexterâ suâ teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos.* Sap. 5. Ende *Saligh is den Man, die inhem hopt. Beatus vir qui sperat in eo.* Psalm. 33. *Spes autem non confundit.* ad Rom. 5. *Maer de hope en be-schaemt niet.*

Maer dit moet al gemetst ende geplaestert we-sen met den moortel vande Lieffde Godts. *Super omnia autem hæc Charitatem habete, quod est vinculum perfectionis* ad Coll. 3. *Maer boven alle dese, soo hebt de Lieffde, d'welck is den bandt der vol-maecktheydt.* Het fundament van uw' Gelooff, de mueren der deugh-den, ende het Dack van hope moet al geplackt ende gelympt worden met den mortel oft bandt vande Goddelijcke Lieffde, oft het gans werck en sal niet met allen deugen, gelijck ons den groo-ten Leeraer versekert van sijn selven 1. *Cor.* 13. Al-waert saecken dat hy hadde konnen spreken met tongen der Engelen, bergen versetten door sijn geloove, alle sijne middelen den Armen uyt-dee-len, ende andere groote wercken doen, dat hy even-wel sonder de Liefde Godts niet met allen en saude sijn: dat het al voor niet, ende te vergeeffs voor hem saude wesen.

Maer en vergeet niet, Vrient, dat gy oock met Steenen moet metsen, met Steenen van eene on-beroerlijcke standt-vastigheydt ende moedige vol-herdinge inde Lieffde Godts. Soo dat gy niet alleenelijck met den voor-noemden Heyligen

Apoſtel ſeggen, maer oock met de wercken beveſtigen moet. *ad Rom.* 8. dat u noch Doodt noch Leven, noch Engels, noch Heer-ſchappyen &c. nochte eenigh ander ſchepſel en ſal mogen ſcheyden vande Lieffde Godts, de welcke is in *Chriſto Jeſu* onſen Heere.

Doet dat, en ſeght dit:

VVat Steen en metſt den Met-ſer niet,
Om dat hy daer profyt in ſiet?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Met-ſer.

Die altydt beſigh was
Met ſterck en duerigh werck:
Was kranck, ja ſtirff, en leyt
Hier onder deſen zerck.

MEULENAER.

MEulder, die met alle winden
VVeet profyt en baet te vinden
Als ghy uwen Meulen Draeyt
Naer het koeltjen, datter waeyt.
'k VVeet dat ghy al menigh reyſen
Tydt hebt, om wat goets te peyſen,
Als ghy voor het ſtort gat ſtaet
Ende ſacken gaede ſlaet.

Maer

Maer ost ghy daer toe van binnen
Hebt den wil en effen ſinnen,
Oft u ſulcken dingen paſt,
Dat geloeff ick niet te vaſt.
'k VVeet uw' Ambacht, kan u ſaecken
VVeirt gedaen, indachtigh maecken;
Maer oft ghy die ſaecken ſiet,
Dat en weet ick oock al niet.
Even-wel, oft ſoo geviele
Dat ghy ſomtydts voor uw' ziele
VVat beſorght wirt en benaut
Hoe ghy haer beſchermen ſaut
Ende dat u die gedachten
Tot een goe' begeirte brachten,
Uwen Meulen ſal't ſermoen
Daer op aerdigh konnen doen.
Hy kan u voor ooghen ſtellen
't Voor-beelt vande pyn der hellen,
Als ghy ſiet, hoe dat den ſteen
Al die graentjens plet van een.
Voorts kan hy u leeren leſen,
Dat ghy moet recht veirdigh weſen,
Uyt de weêgh-ſchael: die men ſeyt
't VVapen van recht veirdigheydt,
Uyt de ronde van uw' ſteenen
Oft het draeyen, kan hy leenen
Een verbeeldingh', dat den tydt
Noeyt en endt, en altydt ryt.
Hy kan in die ſnelle keeren
U den loop der jaeren leeren

Hoe geswind' den tydt versheyt,
En in 't ronde d'eeuwigheydt.
Maer wanneer ghy sult bemercken
Hoe dat al die raders wercken,
Hoe dat alles binnen draeyt,
Als den wint van buyten waeyt.
Kan hy wysen en besluyten:
Dat, daer lyden is van buyten,
Daer het lichaem stryden moet,
't Herte goede winningh' doet.
Uwen steen en sal niet draeyen
Alsser geene winden waeyen,
Als ghy buyten niet en lijt
Doet ghy binnen geen profyt.
Ooste winden, VVestsche buyen,
Noortsche koeltjens, blaes van Zuyen,
En wat datter buyten woet
Is u al van binnen goedt.
Als ghy weet uw' kot te keeren
En uw' zeylen te vermeeren,
Oft te strycken, metter haest,
Naer het koeltjen datter blaest.
VVat verdriet, wat druck off lijden
Dat u buyten komt bestryden,
Is voor uwen Meulen wint,
Die u, om te maeken, dint.
'k Segh van buyten: want de sonden,
Die den mensch inwendigh wonden,
Baten aen de ziel soo veel
Als de Ratten in het meel.

Maer

Maer gy moet den Meulen leeren
Naer den wint, die waeyt, te keeren,
En uw' zeylen min ofte meer
Op te stellen, naer het weêr.
Al ist dat ghy wort bestreden
Met verdriet en swaerigheden,
En al ist dat ghy bekent,
Dat u Godt die over-sent.
Al ist dat ghy uw' betrauwen
Oock geheel op Godt wilt bauwen:
VVeet dat hy van u begeirt
Dat ghy oock u selven weirt.
Sent hy sieckten, sent hy plaghen:
Meynt ghy dat ghy die moet draghen;
Sonder dat den Medecyn
Magh van u geroepen sijn?
Laet hy u van jmant quellen,
Ende met krackeel ont-stellen,
Tegen reden, om uw' goedt;
Meynt ghy dat ghy 't geven moet?
VVort ghy s'nachts beroofft van dieven;
Sal het daerom Godt believen
Dat ghy, als het is geschiet,
Naer uw' goedt niet om en siet?
Neen, al laet u Godt bedroeven
Om uw' lieffde te beproeven,
Hy en wilt niet, als ghy lijt,
Dat ghy sonder sorgen syt.
Godt is daer in wel te vreden,
Dat ghy in uw' swaerigheden,

In

In uw' droeffheydt ende pyn
Hulp' soeckt, om verlost te sijn.
't Is genoegh dat ghy de plaghen
VVillig h't synder eer wilt draghen,
En al wort ghy niet bevryt,
Oock niet onverduldigh lijt.

Ick hadde gedacht u den Meulen voor ooghen te stellen als een Sinne-beeldt vande *Fortune* oft Geval, ende daer door de ongestadigheydt vande wereltsche saecken aen te wysen, ende klaerlijck te betoonen: dat den genen, die heden boven is, morgen nederdaelt, ende die nu beneden sit, naer een weynigh tydt verheven wort. Ick meyn: die heden (dat is) in dit leven, boven is, in een voorspoet leeft, ende die de wereltsche goederen niet alleen en gebruyckt, maer oock geniet, morgen, dat is, naer de doodt, neder sal daelen inde eeuwige allende; maer die nu hier verdruckt wort ende vervolginge lijdt om de rechtveirdigheydt, sal flus, naer een weynigh tydts (want *Een weynigh tydts is den heelen tydt, op den welcken dese tegenwoordighe eeuwe voor-by vlieght. Modicum est hoc totum spatium, quo præsens pervolat sæculum.* Aug. tract. 101 in Joan.) verheven, vertrooft ende verblijdt worden vanden Hemelschen Vader, *Mundus gaudebit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium* Joan. 16. *De werelt sal blijde sijn maer ghy lieden sult droeff sijn, maer uwe droeffheydt sal in blijdtschap verandert worden.* Al gelijck uwen Meulen draeyt.

Maer ick sal u selve dat laeten over-leggen ende uyt

de uyt leggen, gelijck het u goedt ſal duncken, ende onder-tuſſchen wat nieus verhaelen, het gene gy miſſchiên noch niet gepeyſt en hadt. Want my dunckt al hebt gy tydt genoegh, dat gy nochtans niet te veel op het toe-komende en ſyt denckende: 't en waer wat wint datter ſal waeyen.

Ick ſal uwen Meulen ſonder ſpreken laeten ſeggen. Als gy den Meulen-ſteen ſoo ongenadigh hoort ruyſſchen en rommelen over die Aerme koren-grantjens: dat gy moet gedencken, hoe ſchroomelijck dat dien vergramden Rechter (die *de Berghen is omkeerende, ende de Steen-Rotſen in ſtucken brekende. Subvertens montes & conterens petras.* 3. Reg. 19. Ende *de Ceder boomen vernielende. Vox Domini confringentis Cedros.* Pſal. 28.) de herdt-neckighe Sondaeren hier naer-maels ſal morſelen, ſonder immermeer te geneſen. Want *de quetſure is ongeneſelijck. Inſanabilis fractura tua.* Hier. 30.

Voorts ſal hy u in die ſnelle keeren vanden ſelven Steen doen bemercken de ſnelligheydt vanden Om-loop van onſe Jaeren: ende inde ronde, de on-eyndelijcke eeuwigheydt, die gy oft wel oft qualijck ſult moeten beleven.

Hy ſal u de Waghe, het wapen ende Sinne-merck vande rechtveirdigheydt toonen: de welcke u miſſchiên ſoo menigh-mael overtuyght door haere ongelijcke ſchaelen, dat gy de Aerme menſchen ongelijck doet, ende het Graen ſteelt, 'twelck ſy in het ſweet huns Aen-ſchyns hebben gewonnen. Hy ſal u mogelijck verſekeren, dat het on-

noodigh

noodigh is jmants Graen te verwisselen oft mengelen met Rogge oft slechter Terwe: Alsoo de Lieden genoegh te vreden sullen wesen met het Meel komende van het graen dat-se gekocht hebben: sonder te konnen gelooven dat gy sulcx om beters wil oft tot hun profyt doet; dies te meer, om dat sulcke eerste veranderinge geschiet, buyten hun kennisse, boven op den solder by den back al-waer u niemant en siet dan Godt, ende de tweede tusschen de steenen, die sy maer alleen en verwachten.

Maer als gy dit Meel soo wit ende suyver van tusschen die steenen, sult sien schuyven, het welck gy daer van boven soo groff ende grauw hebt laten in-vallen; hoe lichtelijck en sal u dan niet te voren komen, dat dit al geschiet door den storm ende wint, door den strydt, die de zeylen van buyten gevoelen? ende dat in sulcker voegen den mensch van binnen maelt, profyt ende winst doet, wit ende schoon wort naer de ziele, als den wint ende storm van tegen-spoet ende lijden van buyten tegen het lichaem, tegen de zeylen vanden mensch, is aen-kantende? Als hy uyt-wendigh bevochten wort, wort hy inwendigh geholpen ende verbetert. Ja ick derre meer seggen: dat den mensch sonder lijden sijne Saligheydt niet en kan bevoorderen, gelijcker-wys den Meulen sonder wint niet en kan malen.

Maer het lijden, den wint en storm en magh maer uyt-wendigh wesen. De sonden, die de ziel van

van binnen quellen, en sijn geen koeltjens die desen geestelijcken Meulen sauden doen draeyen, ende Meêl malen: ten waer tot de eeuwige verdoemenisse. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur*. Ezech. 18. Want *de ziele die sondight, die sal sterven.*

Daer-en-boven den Meulen moet gekeert worden, ende de zeylen gestreken oft op-gedaen naer den wint. Al komt u den Heer besoecken met swaerigheydt, al blaest hy, nochtans en verbiet hy u niet het zeyl naer den wint te voegen; ende is den wint te groot, uw' zeyltjen te strycken: geenssints, *Helpt u selven soo helpt u Godt* seght de spreucke. Soeckt troost, soeckt vrylijck hulp en bystandt, maer niet buyten Godt. Hy seght het ons selve. *Cum persequentur vos in civitate istâ, fugite in aliam.* Matt. 10. *Als sy u vervolgen sullen in dese Stadt, soo vliet in d'andere.* Ja hoe dickmaels en heeft onse Saligh-maker selve niet gevlucht, ende voor de handen der Joden geloopen, eer sijne ure gekomen was?

'tIs genoegh, ô mensch! dat Godt siet dat gy gewilligh lijt ende niet on-verduldigh en syt in het gene hy u over-sent: 't is al goeden ende Saligen wint, wanneer gy niet en wan-hoôpt, maer stantvastigh blijft in uw' betrauwen op den Heer, al ist saecke dat gy van uwe quellingen niet verlost en wort.

Syt bedroeft, maer niet mis-troostigh: soeckt by-standt, maer niet buyten Godt: vreest en sucht, maer en wanhoôpt niet. Het is al soo grooten moeye-

moeyelijckheydt medecynen te gebruycken als sieck te sijn, te procederen en pleyten als on-recht lijden, sijn verloren goedt te soecken als bestolen te sijn: 't syn al swaerigheden, het sijn al winden en buyen, om u Saligh te maecken, ist dat ghy wilt.

VVaerom staet den Meulen-steirt
Anders, dan van 't Meulders Peir?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Meulenaer.

Diên de stilligheydt voor desen
Plachte moyelijck te wesen:
Wensch' nu stilte, peys en vrè,
'k Bid' u, Leser, wenscht het mè.

PENNE-MEESTERS.

Voor al, Geleerde Lie',
Moet ick u laten weêten,
Wie dat ick, naer de Penn',
Derr' Penne-Meesters heêten:
En segh', dat ick die al
Voor sulcken Meesters dicht,
Wiêns Ampt besonderlyck
Bedient wort met de schacht.

Radts-

Raedts-heeren, Procureurs,
Greffiers en Advocaten,
Met al die met pratycq,
En van Pratycq iet baten,
Boeck-hauders, en soo voort:
Al wie de Penn' hanteirt
Diên acht ick desen naem
Van Penne-Meesters weirt.
Die sijn't, die spreeck ick aen,
Die noem' ick myne Vrinden,
Om dat ick onder hun
Na-maeghschap weet te vinden:
Die geeft ick hier een less',
Om dat ick door de Penn'
Gevoestert, op-gequeeckt
En voorts-geholpen ben.
Maer laet ons eerst besien;
Wat was de schacht te voren,
Al eerse tot de konst
Van't schryven wirt verkoren?
En is haer aff komst niet
Van vleugels van gediert,
Dat locht-genegen is,
En altydt boven swiert?
En is het niet een Veêr
Getrocken uyt den vlogel

Van een vol-wassen Gans,
Oft diergelycken vogel?
En is het niet een pluym
Die dickmaels op-waerts toôgh,
En geiren inde locht
Ontrent den Hemel vloôgh?
Wel! daerom raed' ick u,
Vry-Meesters vande Pennen,
Dat ghy uw' klaer vernuft
Tot vliegen saut gewennen:
Als ghy uw' Schacht besiet,
Kryght vleugels inde handt,
Kryght vleugels inden mont,
En vleugels in't verstandt.
Kryght vleugels inde handt:
En wilt noeyt iet beschryven,
't Gen' uwe ziel hier naer
Van boven sau doen blijven:
En schryft noeyt met de Penn',
Het welck de Pennen van
Uw' ziele, naer uw' doodt,
Geheel bederven kan.
Kryght vleugels inden mont:
En geeft noeyt sulcke raden,
Die uwe Hemel-vaert
Hier naermaels sauden schaden:

Want

Want al die hier met list
Bedrieght en leugens lieght,
Weet dat hy naerder-handt
Ten Hemel niet en vlieght.
Kryght vleugels in 't verstandt:
En soeckt geen valssche vonden
Waer door dat jmants recht
Verkeert zy en geschonden:
Want die door sijn vernuft
Soo jmants recht verderft,
Sal sonder vleugels sijn
Gevonden, als hy sterft.
Neemt eer de Penn' ter handt
Tot voorstandt vande rechten,
Om Arme Weduwen.
En Weesen voor te vechten:
Gebruyckt uw' gladde tongh
Gelijck u herte peyst,
En peyst noeyt met uw' hert
Dan dat de reden eyst.
Ey laet voorts uw' verstandt,
Uw' sinnen en gedachten
Niet anders dan de deughd
Beherten en betrachten:
Kryght vleugels inden geest,
Verheft u van het Aerts,

Met hoôp, Gelooff en Lieffd'
Ten Hemel opper-waerts,
Maer kryghtse van een Duyff,
Kryght pennen, daer voor desen
Den Man naer Godes hert,
Mé socht begaeft te wesen:
Kryght haer soet-aerdigheydt:
Want sy is sonder gal.
Kryght haer on-nooselheydt
En voorts haer deughden al.
Die sullen vleugels zijn,
Om u te leeren vlieghen,
Daer twist noch krygh en is,
Noch lieghen, noch bedriegen:
Maer daer de liefde woont,
Al-waer alleen den mensch
Genoeghen vinden sal,
Naer sijnen hooghsten wensch.

Hoort *Penne-meesters*, hoort alle wiêns Ampt met schryven en vryven betreffen wort. Gy hebt de Pennen inde handt: Godt geeff u die wel in de handt, wel inden mont, ende wel in het verstandt! De vogels hebben vleugels, welcke sijn gelijck hun handen, waer in sy Pennen hebben om te vlieghen. Haut gy oock de Penne inde handt om te vliegen: niet door hooverdye ende op-geblasentheydt, om een ander over het hooft te kycken;

ken; want *Job* seght u, ist dat gy trots ende verwaent wort, dat gy oock eenen dieff gelijck sult wesen. *Penna Strutionis similis est Pennæ Herodii & Accipitris. 39. De vederen vanden Struys sijn gelijck de vederen vanden Valck ende vanden Havick.*

De welcke vleugels hebben van verwaentheydt hebben gelijck vleugels, om te rooven ende te stelen. Maer haut de Penne: om te gedencken, dat gy met uwe gedachten naer den Hemel moet vlieghen, dat gy niet met allen en meught schryven oft doen met uwe handen, het welck uwe ziele-vleugels saude bekorten.

Hebt de Penne inden mont: gedenckt dat den wysen Man seght. *Qui habet Pennas annuntiabit sententiam.* Eccli. 10. *Die vleugelen heeft sal de meyninge bootscappen.* Die Pennen heeft sal de Sententie, het Vonnis uyt-spreken. Gy *Penne-meesters* syt van Godt gestelt om het recht voor te staen, om bedrogh ende ongelijck te weiren, ende om rechtveirdighe Vonnissen uyt te spreken. Maer weet: *Judicium durissimum fiet his qui præsunt.* Sap. 6. *d'Alderherdste Oordeel sal geschieden over de gene die Overste sijn.* Siet dan wel voor u wat gy seght, haut de Penne inden mont: want *VVie sijnen Mont bewaert ende sijn Tonghe, die bewaert sijn ziele van benautheden. Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab augustiis animam suam.* Prov. 21. Als gy sult komen te sterven, soo en sult gy geen vleugels hebben, om naer de eeuwige vreught te vliegen, ist saecken dat gy hier met uwen mont niet recht gevlogen en hebt.

Ten lesten hebt de Penne int verstandt: wacht u van met het licht ende vernuft van uwe hersse-nen hoogh te vliegen: om valssche, behendighe ende door-trapte vonden te bedencken, om het recht krom oft blint te maecken. Het is soo scha-delijck te peysen om de wetten te verkeeren de selve tegen de waerheydt ende uw' eygen Oordeel uyt te leggen, door listige om-weêghskens, ende dat om menschen te believen, oft wat geldt te ver-gaeren: want *Verkeerde gedachten verschyden van Godt.* Seght den wysen Man. *Perversæ cogitatione separant à Deo.* Sap. 1.

Ey! Vrienden roept liever ende wenscht liever met den Koninckklijcken Propheet *David* om vleu-gels van duyven. *Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam?* Psal. 54. *VVie sal my vederen geven als van eender Duyve, ende ick sal vliegen ende rusten?* De Duyff en heeft geen gal, geen bitter-heydt oft nydigheydt: sy is vrindelijck ende soet-aerdigh: sy is sonder valsheydt oft bedrogh, ja de onnooselheydt ende een-vaudigheydt selve; vlieght met dese vleugels, weest vrindelijck in uwe woorden, eenvauwdigh ende recht-sinnigh in alle uwe wercken.

Ende alsoo sal de Penne, de welcke gy in dit leven gebruyckt sult hebben tot Godts eere, ende tot verdedinge van Weduwen ende Weesen, aen u in de andere werelt dienen: om boven de wolc-ken ende sterren tot inden schoot van onsen He-melschen Vader te vliegen, ende alder te rusten

in vol-maeckten vrede tot inder eeuwigheydt. *Amen.*

VVat Advocaet vol-leert in 't recht en in 't Latyn,
Kan nu en nader-handt geen Rechtsgeleerde sijn?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Penne-meester

Hier ruſt, die door en van
Het recht heeft moeten leven;
Maer heeft hy recht geleeft
Soo leeft hy ſonder beven.

POORTIER.

POortier van Stadt,, verhaelt ons wat,
Van't gen' ghy alle daghen
Ontrent de poort,, aen-ſiet en hoort,
Te voet, te peird', te waghen.
Ick denck' dat ghy,, ſoo veel voor-by
Uw' deur, en door de Poorte
Siet komen aen,, oft buyten gaen
Van alder-hande ſoorte,
Op eenen dagh:,, als ick'er ſagh
Miſſchiên op ſeven weken;

En dat gewis ,, alst merckt dagh is,
Dan gaet het buyten streken.
Maer noch veel meer ,, (meyn ick) wanneer
Het Kermis inde Stadt ,, is,
Dan komt het al ,, in't ront van mal
Geloopen , al dat wat ,, is.
Wie datter dan ,, iet bergen kan
En gelt op panden lichten,
Die komt-dan aen ,, naer't Stadt ge-gaen
By Neven ende Nichten.
Doch wie daer komt ,, wie vast oft bromt
Op sulck' off ander daghen
En geeft my niet: ,, 'k en wil maer iet
Van dat voor-by-gaen vraghen.
VVie kander sien ,, meer vremde Liên,
Uyt alder-hande Stêden;
Dan ghy , die veur ,, uw' eyghen deur
Hun inde poort siet treden?
En wie kan eer ,, sien, wie daer weêr
De reys heeft aen-genomen;
Dan ghy , die sluyt ,, langhs waer zy uyt
En binnen moeten komen?
VVel aen-gesien ,, dat ghy de Liên
Die buyten gaen , oft reysen,
Soo dick-maels siet; ,, en saut ghy niet
Dit somtydts connen peysen?

Dat

Dat die ghy nu,, daer ſiet voor u
Geſont en ſterck van leden,
Noeyt meer miſſchiên,, en ſult aen-ſien
Ter Poorten in-gereden,
Om dat de doodt,, hem haeſt den ſtoot
Op 't onverwachts ſal geven:
Oft om dat ghy,, noch eer dan hy
Sult reyſen uyt dit leven.
VVant hy noch ghy,, en zyt hier vry,
Noch ſeker, wie ſal voor,, gaen:
Gelijck ghy niet,, van nu voor-ſiet,
VVie 's morgens eerſt ſal door,, gaen.
VVant als de Poort,, gelijck 't behoort,
Des morgens vroegh is open,
Zyn arm en ryck,, geheel gelijck
Om uyt en in te loôpen.
Noch ghy en weet,, wie eerſt gereet
Sal weſen, om te reyſen:
Gelijck 't gewis,, onſeker is,
VVie ſterven ſal, te peyſen,
VVant Heer noch Knecht,, geleert noch ſlecht
En hebben hier geen voor-deel:
Een jder gaet,, 't zy goet oft quaet
Gelijck hy komt, ten Oor,,deel.

Ick en wil u alhier anders niet indachtigh maecken, goeden Vrient, dan dat gy ſoo ſeer aenden

kant vande Stadt niet en woont, en verre van 't Kerck-hoff, oft gy en kont daer oock al seer Salige gepeysen rapen uyt die groote Poorte: waer van de sorghe om die open ende toe te doen, u op-geleyt is.

Gy moet bekennen dat niemant beter gelegentheydt en heeft dan gy, om alder-hande reysende lieden te sien: ende ick segge, dat gy dies te beter gelegentheydt hebt om op uwe aenstaende reyse vande doodt te dencken: besonderlijck op den on-verwachten ende onsekeren tydt van haer aen-komen.

Gy siet soo menigh gesont ende kloeck keirel voor-by uwe deure gaen (want ick en meyne niet datter veel krancke ende flauw slip-voeten gaen reysen) nochtans sonder te konnen weten, oft dat gy den selven noch immer-meer sult sien; niet, om dat hy misschiên niet meer weder en sal keeren, maer om dat gy niet en kont voor-sien, wie van u beyde eerst sal sterven. Laet hem oudt sijn ende gy jonck: oft syt gy oudt? laet hem jonck sijn: dat kan uwe meyninge oft gissinge wel wat leyden om daer naer te tasten, maer niet bevestigen oft versekeren.

De doodt en spaert niet meer de Wiegh als de Kruck, Jonck en Oudt, fraey en leelijck, sterck en slap, Ryck en Arm en worden niet aen-gesien, veel min verschoont van haer ongenadige Seyssen. Ende met goede reden: want het is den uyt-ganck ende groote Poorte van alle menschen, daer nie-

mant

mant geen voor-deel en magh hebben.

Let eens 'smorgens, wanneer gy de Poorte, naer gewoonte ont-ſloten hebt, wie magh'er eerſt uyt gaen? moet den Armen menſch naer den Rycken wachten? moet den Arbeyder naer den Edel-man vertoeven? geenſſints des Stadts Poorten ſtaen voor een jder open, wie komt gaet'er door Arm en Ryck even naer: ſoo om door de Poort te trecken, als om te ſterven. *Unus eſt omnibus introitus ad vitam & ſimilis exitus* Sap. 7. *Alle menſchen hebben eenen inganck tot het leven, ende eenen gelijcken uyt-ganck.*

Maer weet gy wel 'savonts te voren wie 'smorgens eerſt ſal uyt trecken? gy kont'er miſſchiên naer raden, als u jmant de wete heeft gelaten van ſijne aen-ſtaende reyſe, maer even-wel niet ſeker ſijn: want dat kan noch altydt veranderen oft uyt-geſtelt worden, ende een ander magh voorgaen. Al-ſoo oock en kont gy nimmer-meer weten, wie dat voor ſal ſterven, gy oft een ander, deſen oft genen: want al is jmant ſieck oft oudt, deſen kan geneſen, oft dien langer leven, ende jmant anders, daer gy niet eens van en peyſde, kan ſterven en voor-gaen.

Leert dan, ende gedenckt dan uyt het bedienen van uw' Ampt, wat eene Poorte dat gy eens ſult moeten uyt-gaen ('k ſegh eens, ende geen tweemaels) naer de eyndelooſe blijdſchap, oft naer de eeuwighe vernielinge. Maeckt u al vry gereet, om wel voorſien te ſijn tot ſoo gevaerlijcken

reyſe: want het en ſal miſſchiên niet langh meer aen-loopen, gy ſyt miſſchiên al vande gene, waer *David* van ſpreckt, dat-ſe nu al aende Poort vande doodt ſtaen. *Appropinquaverunt uſque ad Portas mortis.* Pſal. 106. *Sy ſijn gekomen tot de Poorten des doodts.* Ende *ſerò parantur remedia cum mortis imminet periculum.* S. Aug. lib. de doct. Chriſt. *De help-middelen worden laet gereet gemaeckt; als het peryckel vande doodt is aen-ſtaende.* 't Is ſpaey ende laet (ſeght onſen H. Vader) te ſorgen, om eene geluckige doodt te ſterven, op den leſten oogen-blick, wanneer men nu al bereydt behoorde te weſen.

VVaert dat een Stadt
Geen Poorten hadt;
Raed' eens vrienden, lancx wat ſyden
Dat m'er uyt en in ſau ryden?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Poortier.

Hy, die de Stadt ont-ſloot en ſloot
Light hier geſloten door de doodt,
Tot dat hem weêr ont-ſluyt den Man
Die door de doodt de doodt verwan.

POT-BACKER.

POtte-backer, wel hoe Kuys,
En hoe ſuyver hant ghy huys!
Seker uwen Vloer vertoont
Dat hier geenen Gaut-ſmet woont,

Die

Die het vylsel van syn gant
Anderssints in weirden haut,
Dan ghy uwe Pot-aerd' doet:
'k Sweir u, dat hy anders moet
Sijnen aff-val gaede slaen,
Oft hy moet naer kaehs gaen.
Maer syn Gaut is oock meer waerdt
Dan uw' vuyle Potten-aerd'.
Ba ja, vuyl: besiet me vry!
'k Seght noch eens: want wat is sy
Anders dan een vuyl gebras,
Slyck en aerde, grau moras?
d'VVelck een jder, die het raeckt,
Vuyl, bekladt en leelijck maeckt.
Maer nochtans, ick sien en weet
Als die wacker is gekneedt,
Datmen daer fraey potten van
Draeyen ende backen kan.
Potten daermen wyn in schinckt,
Potten daermen bier uyt-drinckt,
Potten daer den Kock in kockt;
Potten daermen vier in stockt,
Potten die te water gaen,
Potten die met bloemen staen,
Potten daer et cetera;
VVeetje't niet, geraeyt'er na.
Onder-tusschen siet ghy klaer
Dat die Potten al-te-gaer
Die ghy bootst, 't zy fyn oft groff
Komen vande selve stoff,

Dat

Dat de kannen, die ghy backt,
Dat de heyſen, die ghy plackt,
Soo voor water als voor wyn
Al van eene ſtoffe ſijn,
Iſt niet ſoo? geloffje dan
Dat d'een pan beroemen kan
Dat-ſe meer dan d'ander is;
Om dat ghy haer tot den dis
Hebt gedraeyt, oft tot den wyn,
Daer veel anders anders ſijn?
Neen, *uw'* Potten *ſtaen gelijck:*
VVant ſy ſijn van 't ſelve ſlijck.
Meeſter, als ick in uw' werck
't Een en 't ander over-merck,
Sien ick dat een menſchen-kint
Daer veel goede leſſen vint.
Menſchen-kint, bekent hier eens:
VVeet ghy waer ghy light gemeens?
Denckt maer van wat ſtoff ghy komt,
En dan, waer op dat gy romt.
Ghy ſyt aerde-werck gelijck:
VVant ghy ſyt gemaeckt van ſlijck,
Van moras, van kley en ſtoff
Komen alle menſchen off.
Alle menſchen, Arm en Ryck
Slecht en Edel ſijn gelijck.
Menſchen, die met Kroonen ſtaen,
Menſchen, die met pyën gaen
Menſchen wys als Salomon,
Menſchen ſterck als Gedeon,

Menſchen

Menschen schoon als Absalon,
Menschen suyver als de Son,
En voorts al die menschen syn
Syn van Aerde; wat den schyn,
VVat het wesen anders toont,
't Is al Aerde datter woont,
Ider-een, en alle-man
Syn soo Eêl gelijck de Pan,
En malckander soo gelijck
Als het modder is aen slijck.
Boer en Coninck wys en Sot
Syn geschept uyt eenen Pot.
Is hy dan niet on-bedacht
Die syn selven beter acht
Dan een ander: om dat hy
Komt van Edel bastardy,
Off van sulcken ouden stam
Daer des Keysers Vaêr aff quam?
Sekers Vrient, wie dat geloost
Is van recht verstandt berooft,
'k VVeet wel dat ick over al
Veele menschen vinden sal
Daer ghy verr' in geldt en goedt
Schuyven en voor wycken moet;
Veele meerder van verstandt,
Veele gauwer vander handt,
Veel van meerder schoonigheydt,
Veel van meer bevallijckheydt,
Veel van meerder kracht en macht,
Veel van meerder staet en pracht,

Veel in meerder eer en loff;
Maer niet een van beter stoff:
Maer niet eenen, wiens stam
Niet van stoff en kley en quam.

Dese waerachtighe gelijckenisse sal misschien by veele ten deele geen gelooff vinden: oft al vint sy wat, sy en sal even-wel geen oft luttel profyt doen (vrees ick.) Om de stercke in-beeldinghe, die de herten der menschen nu beheerst, dat Edeldom ende Oudtheydt van Geslachte hun van meerder gesagh ende grooter weirdigheyt maekt: sonder te over-peysen, dat sulcx alleen waerachtigh is, wanneer hunne eygen verachtelijcke zeden den luyster der Voor-ouders niet en over-wolcken. Naer het oordeel van den *H. Joannes Chrysostomus in Joan.* 8. al-waer hy seght: *Melius est de contemptibili clarum, quam de claro genere contemptibilem nasci. Het is beter Edel van een verachtelijck geslacht, als verachtelijck van een Edel geslacht geboren te worden.*

Ick segge datse ten deele geen gelooff en sal vinden: om dat ick genoegh versekert ben, datter niemant en twyffelt, oft alle uwe kannen en pannen en zyn van een gelijcke stoff ghebootst ende gebacken. Een wyn-kan is vande selve kley ghemaeckt daer een water-kan het wesen van heeft. Een scheeve ende mis-maeckte Teyl is soo Edel van stoff, als een soet op-gepronckt Suycker-potteken.

Maer dit weten alle uwe Potten ende Kannen genoegh ende sy begrypen ende ghelooven dat al

seer

seer wel (naer het Potte verstandt dat se hebben) wilje preuve? Laet'er hondert ja duysent in een besloten kamer seven jaeren 't samen woonen sonder uyt-gaen: ghy en sulse niet een enckel woordeken hooren spreken van hunnen Edeldom, door-luchtighe aff-komste, oft meerdere waerdigheydt. Sy swyghen daer van. Maer en laet niet meer dan twee aerde vatjens, twee krancke mensch kens van aerde gebootst (*de limo terræ.* gen. 2. *van slyck der aerde*) geen seven jaeren, maer een halff-ure te gader wandelen: besonderlijck van die slagh die'r soo wat Rapier-oft-papier-achtigh uyt sien. Ick verseker u, dat gyse wel haest sult hooren kakelen van Aff-komste, van Maeghschap, van Wapenen &c. dien sal beter zyn als desen: genen is vande goede, ende heeft soo veel *quartieren* in sijnen schilt, den derden maer soo veel: ja, om noch plomper te spreken, noemen sy den eenen van beter Aff-komste dan den anderen. Nochtans en zyn zy van geen Edelder, rycker oft machtiger geslacht dan *Salomon* (soo ick meyne,) die sich wel anders beroemt, wanneer hy sijnen Struyk beschryft: *Sum quidem* (seght hy) *& ego mortalis homo, similis omnibus hominibus, ex genere terreno illius, qui prior factus est.* Sap. 7. *Ick ben oock een sterffelijk mensch alle menschen gelijck, ende uyt den aertsinen Ghe-slachte des genes die eerst gemaeckt was.*

Van sulcken geslacht was den wysen *Salomon*, van sulcken Geslacht zyt ghy me Joncker, ende uwen Verckens Keyser magh'er oock sijn rekeninge

ninge naer maecken, ende segghen dat hy van dien kant soo Edel is als ghy zyt, al zyt gy rycker ende machtiger.

Doch zyt ghy misschien deughdelijcker? zyt gy geleerder, ende tot hoogher weirdigheydt, door uwe verdiensten, op-geraeckt? dan sal ick gheIooven dat gy Edelder ende prys-baerder zyt dan uwen knecht: (ist saecken nochtans dat ghy u daer van niet en beroemt. Want *eenen Stoeffer is gerechtelyck ende op het meeste te versmaden. Jactator justissimè & maximè vituperandus est.* Arist. lib. 4. Eth.) Maer zyt gy van dat volckxkens, waer van den Propheet *Oseas cap.9.* seght: *Gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu. Hun glorie is vande baeringe, ende vanden buyck, ende van dat ontfangen.* Is dat alle uwe glorie ende luyster? is dat den Edeldom die ghy hebt? komt die al van uwe Ouders? soo en zyt gy niet een boon weirt. *Ipse enim se vacuum ab omnibus bonis ostendit, qui gloriatur in parentibus.* Chrys. sup. Matth. 4. *VVant dien toont sijn selven ydel van alle goederen, die in sijne Ouders glorieert en stoeft.* Daerom seght *Seneca* seer wel. *Qui genus laudat suum, aliena laudat.* Herc: trag. *die zyn geslacht pryst, die pryst vremde dingen.*

Dan wat wil ick me Joncker beschuldighen? al is hy plichtigh van onlydelijcke verwaentheydt: daer zynder al meer dan hy, die dese key lotert. Penne-leckers, Rentiers en Koop-mans kinderen weeten dit toontjen oock heel vast. Sy en singen noch raesen schièr niet anders dan van *qualiteyt*

(want

(want op d'outheydt van hun aff-komste te blaesen, en is niet al te seer geraedtsaem oft seker, uyt vreese van met den tweeden oft derden stap achterwaerts inden Meêl-sack oft koe-stal te treden, oft ergens over een deel verlegen Ambachts tuygh te suckelen) ach armen! *Qualiteyt* moet daer oock gesift ende gevattoeyt wesen!

Maer saudense misschien oock wel weeten, wat dat *Qualiteyt* te seggen is? dat woort is al verre gehaelt: 't is oock al van oude Aff-komste: want *Qualitas* latyn heeft *qualité* frans geteelt, ende *qualité* frans heeft *qualiteyt* bastaert-vlaems voorts-ghebracht: het welck in platte Neder-lantsche taele hoedanigheydt is te seggen. Vraeght my nu imant hoe danigh dat die oft dese zyn van Aff-komste? van boosheydt? van sterfflijckheydt? van stoff en soo voorts? dat hy dat van *Paulus* vraeght, die seght het met vyff woordekens. *Qualis terrenus: tales & terreni.* 1. Cor. 15. *sulcx als de aertsche is, soo zyn de aertsche.* Alle menschen gelijck, hoe danigh den eenen is, soo-danigh dat is den anderen. Vraeght ghy hoe-danigh dat-se zyn van weerdigheydt en de op-rechten Edeldom? Ick antwoorde: soo danigh als hunne deught is. *Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus.* Hieron. ad Cel. *Den aldermeesten Edeldom by Godt is door-luchtigh in deughden te zyn.* De deught maeckt Edel, de sonde maeckt on-edel.

Wilt'er noch imant meer weten, die soecke meer: ick blyff onder-tusschen van geloove, dat

alle die andere *qualiteyten*, van een Edel-man van een Kaedts-Heer, van een Advocaet, oft van een Koop-man voor Vader te kennen, niet anders en zyn dan *kaliteyten* oft kaligheden. Gelijckmen in't Fransch de *Qu.* gelijck een *R.* uyt-spreekt, ende *kalité* voor *qualité* seght.

Onder-tusschen en is mijn voor-nemen niet, te segghen datter geenen Edeldom oft Geslacht van deughdelijcke Voor-ouders te achten en is, oft dat imant de loffelijcke wercken van sijne Voor-saten niet en magh verkondigen ende bekent maecken. Dat niet; maer ick haud' het alleenelijck met den voor-noemden *H. Chrysostomus Hom.* 5. al waer hy seght: *Nobilitas vel bonitas cognatorum non valet, nisi fuerimus nos ipsi boni. Den Edeldom oft goedtheydt van onse maghen en helpt niet, ten sy saecken dat wy selve goedt zyn geweest.* Ende met den geleerden *Boëtius. Splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit.* De Phi. cons. lib. 3. *Eens anders glans en geeft u geenen luyster, ist dat ghy uwen niet en hebt.* Looft ende pryst vrylijck uwe Voor-auders, ende tracht hun na-te-volgen; maer en laet u niet voor-staen, dat ghy, om hunne deughden, goedt zyt, oft in uwe fauten van Godt verschoont sult worden.

VVat doet ghy de Pan
En niet aende Kan?
En wat aende Pot,
En niet aende Pan?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Pot-backer.

Aen wiën d'Aerde gaff
Voor desen stoff tot werck,
Geeft sy nu plaets tot rust
Hier onder desen zerck.

SAGER.

DEn Heere zy met u.
'kEn denck' niet, stercke gasten
Dat ghy verplicht saut sijn
Op desen dagh te vasten
Al waer het vasten-dagh:
Noeyt oeyt, wanneer ghy saeght
En door soo dicken Boom
Die staele tanden jaeght.
'kEn meyn niet, dat ghy moet
Veel vremde saussen koken,
Om 'snoenens etens-lust
In uwe maegh te stoken.
g'En vraeght niet veel naer Sauss'
Als ghy van 'smorgens vroegh
Soo besigh syt geweest;
De Saegh' is sauss' genoegh,

Het is een lastigh werck
Den heelen dagh te saghen:
Voor my, dat ick 't moest doen,
'k Sau 's avonts dapper klagen
Want, naer my dunckt, soo is
Uw' Ambacht voor een Man
Soo lastigh ende swaer
Als eenigh wesen kan.
Tis eenen Arrebeydt
Den welcken al de leden
En heel den Man begeirt;
Ghy moet daer toe besteden
Uw' krachten al te mael:
Om dat een staegh gewelt
Haest een gemeene kracht
Verswackt en neder-velt.
Maer aen-gesien dat ick
Mijn ooghen heb geslagen
Op u, en op den last
Van dat gestadigh Saghen,
Soo voel ick my geneyght,
Om een gelijckenis
Te doen, die my daer van
Eens in-gevallen is.
('Ken meyn niet, Lieve Maets,
Dat ick u sal verstooren,

Al

Al spreeck ick u wat aen,
Uw' werck en stopt geen ooren,
Als is het moyelijck,
't En heeft nochtans den geest
En sinnen niet van doen,
Gelijck als jmant leest)
Uw' Ambacht dan, dat is
Een Ambacht wiëns gasten
Belichaemt moeten sijn:
Want Sagen aen te tasten
En is geen Kinder-spel,
Gelijck ick heb geseyt
't Is lastigh boven al,
Vol sweet en Arrebeydt,
Voorts sijnder Twee van doen,
Om naer den Eysch te Saghen,
En met dat tandigh stael
De balcken door te knagen:
Want al waer eenen Man
Voor sess' off seven sterck,
't En is al even-wel
Voor hem alleen geen werck.
Den eenen vande Twee
Moet boven staen, en wercken,
En met een sterrigh oogh'
Op sijnen regel mercken:

Den tweeden staet beneên
Wat met het hooft gebooght,
Maer soo nochtans dat hy
Geduerigh op-waerts ooght.
Hy siet oock naer de schreeff
Op dat hy niet ter syden
Het teecken dat daer is
En saude moghen snyden:
Want alles waer verbrodt,
Als jmant vande Twee
Niet neirstigh op en sagh,
En op sijn maet en snee,
Oft soo sy alte beyd'
Van boven oft beneden
Tegader, neffens een
Gelijcken Arbeydt deden:
'tEn sau al wederom
Niet gaen, het Saeghen vraeght
Dat eenen onder werckt
En eenen boven Saeght.
Ten lesten, dit noch al
En souде niet genoghen:
Wanneer sy niet te gaer
Gelijc' en last en droeghen:
Wanneer den eenen wrocht
Te weyningh ofte niet,

En al-te-mael den last
Op sijn geselschap liet.
Komt by, gehauwde Lie',
Komt by, en siet hier Saghen,
En leert uyt dit gestell'
Een tweelinghs pacxken draghen:
Siet hier een Sinne-beeldt,
Waer in dat ghy den grondt
En plicht van uwen staet
Bevallijck speuren kont.
Het Sagers Ampt is swaer
En lastigh boven maten:
Den hauwelijcken Staet
Weeght meer dan alle Staten,
Peyst eenen die ghy wilt,
Den swaersten die daer is
En heeft het thiende niet
Van uw' bekommernis,
Daer sijnder twee van doen
Om naer den Eysch te saghen:
Twee synder oock van noó
Om 't hauwelijck te draghen,
't En is geen een-mans werck,
Noch vande vrauw' alleen,
Sy moeten 't samen sijn,
Ja twee gelijck als een.

Den eenen vande Twee,
Den Man moet boven wesen,
(Want dese plaets is hem
Van Godt gejont voor desen) Gen. 3.
Van daer sal hy de sorgh'
En last van sijnen staet
Betrachten, datter niet
En wycke buyten maet.
De tweede, dats de Vrauw',
Die sal het hooft wat buyghen,
En soo gehoorsaemheydt
Aen haeren Man getuygen;
Maer even-wel met d'oogh;
Geslaghen op den last
Die aen het huys-gesin
En aen de keucken past.
Sy moeten elck in't sijn
Van boven en beneden
Al even neirstelijck
Hun volle macht besteden:
VVant alsser een van beyd'
Den rechten regel mist,
Dan wort dat huys-gesin
Geschonden en verquist.
Maer soo ghy anderssints
Gaet boven oft van onder

Te gader neffens een;
t' VVaer wonder boven wonder
Dat sulcken hauwelijck
Het eygen wit betrooff
Van desen weirden staet
Met voor-spoet ende loff.
Want daer de Vrauw' begint
Haer horens op te steken,
Om neffens haeren Man,
Oft boven hem te spreken:
Oft daer den Man sich moyt
Met vrauwelijck beslagh,
Daer rolt het huys-gesin
Vol baspels al den dagh.
Ten lesten, schoon den Man
Syn best doet, om te sorghen,
Al-waer de traghe Vrauw'
Niet eens en peyst op morghen:
Oft is hy sorghe-loos
En sorght de Vrauw' alleen,
VVat voor-spoet kan daer sijn:
VVant daer en saeght maer een?
Soo niet, gesegent Paer,
En laet op d' een oft d'ander
De lasten niet alleen
Maer saeght en helpt malckander,

Bemint ghy uwe Vrauw,
En helpt ghy uwen Man:
En weet dat uwen ſtaet.
Niet anders ſtaen en kan.

Ick weet wel, goede Vrienden, dat-men oock wel alleen kan ſaghen; maer gedenckt dat ick hier ſpreêck van plancken en ribben te ſaghen, de welke van een Man alleen niet en konnen geſaeght worden, hoe ſterck dat hy oock zy. Daer moetender twee toe weſen; gelijck ghy daghelijcx voor Timmermans ende Scheep-maeckers deuren aenſchauwen meught.

Ende dit Ambacht (naer mijn Oordeel) is het ſlaeffelijcxſte oft emmers een vande ſwaerſte die wy in deſe landen ſien. Waerom ick het al-hier derre gelijcken by den Hauwelijcken Staet, den welcken ruym den laſtighen Staet is van alle Staeten: gelijck, niet ick, maer alle die hem gheproeft hebben, getuygen ſullen. *Nemo enim melius ſcire poteſt, quid ſit uxor vel mulier illo qui paſſus eſt.* Hieron. cont. Jov. c. 15.

Het Hauwelijck beſtaet tuſſchen Man ende Vrauw waer van den Man boven moet weſen. *Caput Mulieris* Vir. 1. Cor. 11. *der Vrauwen hooft is den Man.* Ende gelijckerwys het hooft den zetel is vande reden ende verſtandt: ſoo behoort den Man toe reden ende verſtandt boven alle te ghebruycken, om ſijn Huys-geſin wel te beſtieren ende te beſorghen; op dat alles naer den regel ende maete be-

vlijtight werde, het gene sijnen staet belanght.

Maer de Vrauwe moet beneden staen, gelijck den Heer bevolen heeft. *Sub viri potestate eris.* Gen. 3. *Ghy sult onder de macht des Mans wesen.* Den onderstaenden Sager buyght sijnen hals, maer siet evenwel neirstighlijck op-waerts naer de mate, die voor hem aff-gheteeckent is: want het saude weynigh helpen, dat hy sijne plaets beneden hiel, ende dat den anderen boven stont: waer het saecken dat den eenen oft den anderen het merck-teecken niet en volghde. Al buyght de Vrauwe onder den Man, al geeft ende laet sy hem de over handt, sy moet even-wel de ooghen in't zeyl hebben, om haere saecken binnen s'huys te beneirstighen: Zy moet oock op eenen draet wercken ende haere plicht waer-nemen; oft soo haest als d'een oft d'ander, Man oft Vrauwe, buyten oft binnen, de bescheydentheydt in het bestieren, oft de sorghvuldigeydt in het huys-hauden ende gehoorsamen, te buyten gaet: soo saghen zy ter zyden den Regel, zy sagen scheeff, ende verbrodden hun wel-vaert, eer, naem ende faem.

Ende gelijckerwys beyde de Sagers 't samen boven oft beneden niet en meugen arbeyden: om een effen planck te maecken; al-soo en kan alsulken Hauwelijck in geender manieren effen, wel ende sonder twist oft krackeel wesen, wanneer Man ende Vrauw 't samen boven oft beneden willen sorghen. Want als een Vrauw haer leeghe plaets verlaet (de welcke haer weynighe hersienen

ruym

ruym wercx genoegh gaff) ende naer boven klimt neffens den Man wilt spreken, oft boven hem kraeyen,met sijne saecken bemoyen ende van alles thol begeirt; behalvens dat haer keucken ende huyshauden lichtelijck kan om zeep loopen, soo stelt sy haer selven in peryckel van het ontsagh ontrent haer over-hooft te verliesen, ende de wetten Godts te over-treden door weder-spannigheydt, emmers sekerlijck van haeren goeden naem te bederven.

Insgelijcx wanneer den Man sijn boven plaets (daer hy oock niet genoegh en kan voor besorgt wesen) verlaet, ende by sijne Vrauw beneden wilt arbeyden,over den heirt komen sitten geheele daghen, om van het zaut datmen inden Pot doet,bewys ende *Reliqua* te hebben: behalvens dat hy sijnen naem ende arbeydt sal verliesen; soo is hy verseckert van soo veel kneuteren en preutelen(by soo verre het daer mé noch op-haut) dagelijcx te hooren,als een Vrauw sal komen voor den dagh bringen, dat is, sonder eynde.

Elck dan moet sijn werck doen:den Man Mans werck, de Vrauw' Vrauws werck, (behaudens in haer geheel de liefde, raedt, troost ende bystandt, de welcke zy malcanderen in tydt ende stont schuldigh zyn) want soo een van beyde sijn plicht versuymt, sal des anders neirstigheydt luttel baeten. Laet den Man nacht ende dagh sorghen om te vergaederen: is de Vrauw een klappeye ende sonder achter-dencken, ten sal niet gaen. Oft is de

Vrauw

Vrauw neirstigh, ende den Man eenen deugh-niet, ten sal niet deughen.

Wel hoe sult ghy het dan doen Vrienden? hoe sult gy-lieden dat lastigh pack ten eynde bringhen, ende aen uwe saligheydt te gader uyt-komen? gelijck de Sagers saghen, ende gelijck den Apostel u vermaent. *Mulieres subditæ estote Viris, sicut oportet in Domino. Viri diligite Uxores vestras, & nolite amari esse ad illas* Col. 3. *Gy Vrauwen weest onder-danigh uwe Mans, gelijck dat behoort inden Heere. Gy Mans hebt lieff uwe Huys-vrauwen, ende en wilt niet bitter zyn tot haer.*

Stercke Sagers: 'k moet u vraghen:
In wat ver-gelegen landen
Dat de Sagers sonder handen
Ofte Meulens, Balcken Saghen?

GRAFF-SCHRIFT

Van eenen Sagher.

Hier leyt eenen Armen Man,
Die nochtans geweldigh wan,
En noch dagelijcx katheelen
Van sijn vrienden quam te deelen.

SAN-

SANGER.

SOeten Schreeuwer van sol la,
Singht ons eenen la, sol, fa,
Oft la sol fa mi,, re,
Dat wy hooren, wat ghy kont:
Laet een deuntjen uyt den mont
Schieten dry oft viere.
'kVVeet dat uwen gaggel-beck
Menigh over-soete treck
Door de lucht kan jaghen
Die aen eenen viesen vent,
Die geen vrolijckheydt en kent
Even sau behaghen.
Uwe vriendelijcke stem
Saude somtyts noch uyt hem
VVel een lacchje krygen:
Oft een ander gremmel koe,
Sluyten 't preutel bacchus toe
En krackeel doen swygen.
VVant musicq off soete sanck
Ergens op een weder-klanck
Heeft verholen krachten:
Die door d'ooren in 't gemoet
Sluypen, en 't ont-steken bloedt
Dempen en versachten.
't Singen kan een rauwigh hert
Doen vergeten pyn en smert
Die daer is van binnen,

En die droeve bitterheydt
Door een bleyde ſoetigheydt
Dickmaels over-winnen.
Maer eylas! wat is den ſanck?
Eenen galm, geluyt off klanck,
Die daer ſoo wat ſchatert
Inde ooren, door en door,
Daer de blijdtſchap van't gehoor
VVeynigh tydts mé klatert.
d'Ander ſinnen alle vier
Krygen daer van niet en ſier:
Enckelijck ons ooren
Konnen daer van inde lucht
VVat vermaecken en genucht,
In't voor-by-gaen, hooren.
Int voor-by-gaen: want ſoo drá
Als den lieven ſa ſol la
Buyten is gevloghen,
Is het kittel-ooren uyt,
En't gehoor van't ſoet geluyt
Dadelijck bedrogen.
Soeten Sanger, dat ick ſeyd',
Dat mijn ooren al te beyd
VVaeren als de menſchen
Die verganckelijcke vreught
Meer beminnen dan de deught,
Die wellusten wenſchen;
Sau ick uwen ſoeten ſanck
Niet, met uwen goeden danck,
Meughen vergelijcken

By het tydelijck geschal
Van het werelts wel geval,
Dat soo haest gaet strycken?
Laet my dat als-heden toe,
En ick heb gevonden, hoe
Dat ick u sal leeren
Hoe de wereldt henen vlieght,
En met klanck alleen bedrieght
Die met haer verkeeren.
VVant gy syt (gelijck ghy weet)
Oock tot haeren dienst gereet,
Om ons te bedriegen:
En, al voelen wy in't hert
Ongerustheydt, pyn en smert,
Als in't slaep te wieghen.
Maer dat eenigh werelts goedt
Aen het ongerust gemoet
Rechten troost sau bringhen;
Dat en sijn (gelijck ick meen)
Voor de losse wereldt geen
Mogelijcke dinghen.
Sy verdooft ons somtydts wel
Met haer jocken en gespel
Voor een luttel uren;
Maer die rust en is niet lanck,
s'Is gelijck aen uwen sanck,
Sy en kan niet dueren.
VVant met dat sy is gedaen
(Als sy noch soo langh blijft staen)
Is de blijdtschap henen:

Ende

Ende ruste, peys en vreé,
Die sy u te voren deé
Voelen, is verdwenen.

De wereldt magh u genucht ende vermaeck gheven gelijck zy kan, goeden Vrient, ende ghy meughtse verstaen, soo ghy wilt. Ick segh u evenwel dat zy niet anders en doet dan singhen: ende dit noch maer slaep-liedekens, om het quellijck ende ongerust gemoet vanden Sondaer in't slaep te loere-liere-lauwen.

Ghy weet uyt uwe konst, wat een vast goedt dat den sanck is. 't Is waer de soetigheydt van het *Musicq* vermagh veel over het ghemoet van den mensch. Sy kan grammodighe stillen, droeve verblyden ende mistroostighe verquicken: sy kan pynen ende swarigheden doen vergeten, maer nochtans meesten-deel niet langer, dan den galm en is duerende: soo langh als ghy gaept ende uwe stemme laet hooren leeft den sanck ende sijn vermaeck.

De wereldt ende haer genuchten en vermogen niet dan al te veel over de herten der menschen: om de selve in't slaep te wieghen, ende de swarigheden ende peryckelen vande eeuwighe verdoemenisse, daer zy in zyn, te doen vergeten: op datse den tydt niet waer en sauden nemen, om die te ont-vluchten. De wereldt singht Vrient, als sy u voorspoet ende geluck toe-sent: sy singht, als sy u verheft tot eer ende acht-baerheydt: zy singht, als ghy vroom ende wel te pas zyt: voorts zy singht, soo dickmaels als ghy u selven in eenighe tydelijcke ge-

ke genuchten zyt vermaeckende. Ick segghe: zy singht; alle haere plaisieren en zyn maer sanck, de welcke maer eenen oogen-blick en dueren, ja welcker schynende soetigheyt meer geleghen is in het verwachten van die, als in het genieten selve. Want nauwelijck en zyn die genoten, oft zy en zyn wegh verdwenen gelijck eenen soeten sanc die nu op-hout, sonder datmen weet hoe oft waer hy vervloghen is. Ja men saude by-naer meynen datmen gedroomt hadde: waer het saecken dat zy in het gemoet niet achter en lieten een wroegende ende knagende on-rust, de welcke ons verseckert dat wy bedroghen zyn.

Maeckt dese gelijckenisse, soeten *Sanger*, soo menighmael als ghy uwe keêl soo konstighlijck laet gaggelen. Denckt op de verganckelijckheydt, broosheydt ende schadelijckheydt vande verganckelijcke behaegelijckheden; ende ick sal u derren betrauwen, dat ghy u wel sult wachten van uwe konst tot ongeschickte ende verdoemelijcke Liedekens te gebruycken: welcker haest verdwynende vreught ghy met eene eeuwigh-duerende benautheydt saut moeten vergelden.

VVelcke Schudden zyn altoos.
Teghen eensoo nydigh boos:
Dat den sangh oft stem daer van
Noeyt te samen deughen kan?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Sangher.

Ick die met mijn ſoete ſtem
Eertydt hebb' verheught de menſchen:
Bidde dat zy my nu wenſchen
Eenen ſoeten *Requiem.*

SCHAILLIE-DECKER.

Leſt-mael over luttel daghen,
Daer ick by geſelſchap was,
Quamp'er van dit ampt te pas:
Hoe't Schaillie-deckers waghen
En voor een kleyn ghewin
Klimmen op een Thoren-pint.
Hoe ſy ſwieren ende ſwaeyen
Maer aen eenen kennep baſt
Met twee ſtaele baecken vaſt,
En ſoo ront de nailde draeyen,
Om te wercken, met gemack,
Aen dat hoogh-verheven dack.
'kVraeghde eenen, die daer, mede
Van dit Ambacht, neffens ſtont:
Oft hy dan niet meer en wont?

Ende wat hy't beste dede
Om het draeyen vanden kop
Te beletten, boven op?
Daer op sprack hy: dat hun-lieden
Alle daghen dobbel geldt,
Als sy klimmen, wert getelt;
En om het gevaer te vlieden
Vande draeyingh', is het goedt
Dat-men maer sijn werck en doet,
Sonder veele naer beneden
Aff te kycken, waer ghy zyt;
't Alder-best is sijnen tydt
Wel en neirstigh te besteden,
En te letten op het geên,
Dat-men maecken moet, alleen.
't Best is voor den neus te kycken,
En niet veel beneden-waert:
Want dat aff-sien maeckt vervaert,
Dat doet draeyen en beswycken,
Dat bedwelmt het hooft soo seer
Dat-men springht van boven neêr.
Soo sprack hy. En oock met reden;
(Naer mijn oordeel) want dat sien
Sich soo hoogh', en d'ander liên
Schiêr als kinderkens beneden
Maeckt den mensch benaut, bevreest,

En gelijck als sonder geest.
Maer, die Schailli-daecken decken
Moghen volghen dit vermaen
Als sy op de torens gaen;
Onder-tusschen sal ick trecken
Oock een leeringh' uyt den raedt
Die ons desen decker laet.
'k Sal uyt dese lesse leeren
Hoe een hoogh-verheven Man
Sonder vallen, leven kan:
Hoe een Man van staet, van eeren
Sonder draeyingh' inden kop
Blyven sal daer boven op.
Want als imant is verheven
Kryght hy dickmaels eenen draey
Inden kop met groote schaey:
En in plaets van wel te leven
Op den top van staet en eer
Valt hy, door sijn trotsheydt neer.
'k Sau hem dan, voor't beste, raeyen
't Gen' my desen decker riedt,
Dat hy niet om leegh en siet,
Soo en sal sijn hooft niet draeyen;
Maer dat hy sijn ooghen slaet
Daer 't hem toe te sorghen staet.
'k Segge: dat hy naer beneden

Niet te veel om leegh' en kyckt,
Sich by dander lie' gelijckt:
Dat hy sijne weirdigheden,
Ryckdom, wysheydt ofte macht,
Niet te seer by ander acht.
Dat hy niet en peyst te wesen
Door verwaende hooverdy
Dat hy meer dan ander sy:
Oft ick meyn voor-waer, dat desen,
Die soo naer beneden siet,
Luckigh is, en valt hy niet.
Maer dat hy sijn ooghen keere
Sijn gepeysen en verstandt
Naer het gen' hy heeft ter handt;
Dat hy maer en tracht ter eere;
En met Godt den staet beleeft
Die hem Godt gegeven heeft.

Den besten raedt dan, die de Schaillie-deckers ende hooghe klimmers weten (naer datse de zeelen ende tauwen wel versekert hebben) om niet te vallen, ende om geen draeyingh' inden kop te kryghen, is: niet naer leeghe te sien, nochte te letten hoe hoogh dat sy hanghen boven alle menschen ende huysen: maer neirstighlijck voor hun te kycken, ende hunnen tydt ende werck waer te nemen, om dat wel ende ghetrauwelijck uyt te voeren. Want dat nederwaerts gapen doet achter-dencken kryghen

kryghen oftse vielen, het achter-dencken veroorsaeckt vreese, de vreese benoutheydt, ende de benoutheydt bedelmtheydt ende suyſſelinghen in het hooft, daer den schroomelijcken val naer-volght.

Geenen beteren raedt en weet ick oock te bedencken voor die hooghe klimmers, verheven mannen in weirdighdeden, ampten, geleertheydt, ryckdommen &c. om geenen draey inden kop te kryghen, ende daer door van boven neer te tuymelen. Sy en moghen niet veel nederwaerts kycken oft het salder vuylen. Willen zy naer andere geringhe persoonen sien, ende gaen over-peysen, hoe leeghe dat die zyn, ende hoe verheven dat zy zyn: dat die veracht worden, ende sy gepresen: dat die verworpen zyn, ende sy al-weirdigh: dat die kranck, arm en bot zyn, ende sy machtigh, ryck ende geleert: in't kort, dat zy hoogher dan andere, meer dan andere, beter ende heyligher dan andere zyn; 't is gedaen, vrienden, met hun: sy zyn kaut ende doodt, het hooft sal draeyen, ende zy sullen eenen allendighen spronck doen: is het niet naer den lichaem in dit leven, ten minsten ende ten arghsten naer de ziele hier naer-maels.

Ick segge dat hun hooft sal draeyen, ende neem' dit uyt onse gemeyne maniere van spreken met de welcke wy eenen verwaenden sot bejegenen. Men seght niet van dien oft desen trotsaert: 't is eenen hooveirdighen Man. Maer gemeynelijck: 't is eenen hooveirdighen oft verwaenden sot, hy heeft eenen draey gekreghen, oft, de key lotert hem.

Ende 't is seer wel ghesseyt: want het is altydt waerachtigh. Selden is imant sot die niet hooveirdigh en is, maer nimmermeer en wort imant hooveerdigh, oft hy wort 't samen sot ende verdraeyt. Het welck my bewoghen heeft om te segghen, dat, die sijn selven hoogher ende beter acht, dan sijnen Even-naesten, hooveirdigh wort, sot wort, ende eenen draey in't hooft kryght, waer door hy suyssselen sal, hals ende beenen breken, ick meyn, ziel ende lichaem verliesen.

Siet dan wel voor u, hoogh-verheven Mannen ende beroemde koppen, ja ghy alle, die ergens in uyt-steckt oft meynt uyt te steken: wil-dy versekert zyn ende niet vallen? volght eenen *Schaillie-deckers* raedt: want sulcken gasten weeten van klimmen. En kyckt niet beneden-waerts, maer siet voor u, let op uwe saecken, nemt uwe gelegentheydt waer, slaet uwe bedieninge gade, ende tracht uw' Ampt wel ende loffelijck met Godt ende met eeren te beoeffenen. Werckt ende arbeydt daer ghy zyt, sonder om leegh te gapen; soo en sal uw' hooft niet draeyen, ende onder-tusschen sult ghy dobbelen loon verdienen, ende dien op sijnen tydt hier vande menschen, ende naer-maels vanden Heer ontfangen. Want *Qui bene præsunt Præsbyteri duplici honore digni habeantur* 1. Tim. 5. *De Priesters die wel regeren, die zijn dobbel eere weirdigh.*

Seght Schailli-decker, oft
Dat ghy de reden weet,

VVaerom

VVaerom ghy niet en zijt
Geheel, gelijck ghy heet?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Schailli-decker.

Die hier onder desen zerck
Light begraven, plaght voor desen
Veel meer boven op de Kerck
Dan daer binnen in te wesen.

SCHILDER.

AL die uwe konst bekycken,
Derren haer by naer gelijcken
By de wonderlijcxste saeck
Die de menschen oeyt bedachten,
En in 't licht te voorschyn brachten
Tot verçiersel en vermaeck.
Want sy weet ons alle dinghen
Int gesicht soo voor te bringhen
Dat hy seker door den schyn
(Die de kennis van die saecken
Niet en hadde) sonder raecken
Licht bedroghen saude sijn.

Ja

Ja alſulcke niet alleene,
Maer oock veel (gelijck ick meene)
Die uw' wetenſchap verſtaen,
Kont ghy ſomtydts fraey bedrieghen:
Als hun ooghen ſchielijck vlieghen
Op een ſtuckxken wel gedaen.
Doch wat raes ick van bedrieghen?
Uwe konſt en kan niet liegen
Noch bedrieghen: want die iet
Maeckt, gelijck hy dat moet maecken,
Die bedrieght niet, al iſt ſaecken
Dat het jmant ſcheeff beſiet.
Ja uw' konſte daer-en-boven
Is ſoo veel te meer te loven,
Soo veel naerder aen 't volmaeckt:
Hoe ſy beter ſchyn kan geven,
Met de verwen, van het leven,
Hoe ſy naerder 't weſen raeckt.
Hoe ſy klaerder aen ons ooghen
Kan, 't gen' niet en is, vertooghen,
En doen ſchynen: hoe dat wy
U meer eer en loff bewyſen,
Hoe wy hoogher moeten pryſen
Uwe ſchoone Schildery.
O verwonderlijcke ſaecken!
Hoe ghy ons meer wys kont maecken,

Hoe

Hoe ghy d'ooghen meer verblint:
Hoe dat wy met hert en ſinnen
Uwe konſte meer beminnen,
Hoe dat ghy meer koop-mans vint.
Seker wonderlijcke dingen!
Maer die mijn gedachten bringen
Inde wereldt, die veel Liën
Eeren, pryſen en heminnen,
Al iſt ſaecken ſy daer binnen
Anders niet dan ſchyn en ſien.
s' Is gelijck de Schilderyën,
Die vermaecken en verblijën
Met het gen' ſy niet en ſijn:
Sy ſchynt vol genucht te weſen,
Weirt aen-beden en gepreſen,
Maer eylaes! haer ſijn is ſchyn.
Sy weet d'aldermeeſte vreughden,
Ja de treffelijcxſte deughden
Voor te ſtellen aen 't gemoet:
Maer die dadelijck verſterven;
Want 't en ſijn maer enckel verven
Van het aen-geboden goedt.
En nochtans, wy ſotte menſchen,
Soecken, achten, pryſen, wenſchen
Ende koopen deſe vreught:
En hoe meer dat wy gewennen

Haere

Haere valsheydt niet te kennen,
Hoe dat sy ons meer verheught.
Hoe sy klaerder aen ons ooghen
Kan, 't gen' niet en is, vertoogen,
Hoe dat sy meer dienaers heeft,
Ende minder wort vergeten:
Al ist saecken dat wy weten
Dat sy niet dan schyn en geeft.

Laet ons noch eens wat naerder ende klaerder gaen onder-snuffelen, hoe aerdighlijck dat dese twee saecken op elckanderen passen: hoe gelijck dat een Schilderye aende Wereldt ende de wereldt aen een Schilderye is.

Ick weet Vrient dat uwe konst ende wetenschap soo veel liooghcr styght, hoe sy het leven ende gedaente van sinnelijcke saecken naerder ende beter weet te treffen ende na te bootsen. Ja het verheught u, ende vernoeght uw' ooghen, als gy een levendige aff-beeldinghe aen-schauwt: om dat gy daer uyt noch altydt wat hoôpt te leeren. Laet u dan dese Aff-beeldinge (die seer wel gelijckt naer mijn Oordeel, een ander magh 't sijn seggen) oock vermaecken: want ick ben seker, dat gy daer uyt oock al wat kont leeren, niet tot vermeerderinge van uwe konst; maer tot wel-vaeren van uwe ziele. Waer voren gy soo veel te meer moet besorght wesen, hoe sy weirdigher, kostelijcker ende beter is.

Eerst

Eerst dan: wat is eene schilderye? *Eenen lijnnen-doeck ofte Panneel, ende daer op eene vermengelinge van verwen uyt-beeldende eenigh sienelyck voor-werp aen het gesicht.* Niet anders? niet anders, Vrienden, ende voor niemant anders, dan alleen voor het gesicht, Smaeck en reuck, gehoor ende gevoelen sijn hier uyt. Wy sien dat, wy weeten dat ende wy gelooven dat; Even-wel om dat ons gesicht wat vermaeck heeft, ja niet met allen en heeft dan schyn ende bedrogh: soo prysen wy die, ende betalense hoogh en dier; ja soo veel dierder ende liever: hoe wy sekerder sijn, dat sy ons meer de ooghen steelt ende bedrieght, vertoonende het welck daer niet en is, nochte wesen en kan.

Wat is de wereldt anders dan een broos ende verganckelijck schepsel? wat sijn haere genuchten meer, dan *een vermengelinge van verwen*, van vreughden? schyn sonder meer, dan op-rechte goederen? *uyt-beldende*, dat is, vertoonende, oversulcx niet gevende, *eenigh sienelijck voor-werp aen het gesicht?* Dienvolgende geen selff-standigh voetsel oft wesentlijck voordeel verleenende aende ziele. Dit sien, weten ende gelooven wy, dit bemercken wy klaerder dan de Sonne met de ooghen van ons verstant. Wy bekennen dat *de wereldt vergaet, ende al wat in haer begeirlijcx is. Mundus transit & concupiscentia ejus.* Joan. 1. cap. 2. Wy gevoelen in ons gemoet dat het maer verwe, ende geen warachtige blijdtschap en is, welcke sy kan geven. Wy tasten dat alles bedrogh ende niet dan rauwigheydt en is, wan-

neer

neer wy naerder komen, ende haere lusten genieten.

Niet-tegen-staende de menschen zijn soo verblint, ja niet verblint; maer soo sot ende dul, dat sy haer even-wel beminnen ende willen volgen: soo veel te meer ende te vieriger, hoe dat sy beter schyn van levende wellusten kan geven, hoe naerder dat sy de vreught aff-beeldt ende na-bootst, de welcke in haer niet en is, nochte bestaen en kan.

Siet! Siet dan, ô wereldts mensch! waer voren dat gy soo veel geldts geeft als de eeuwige ende waerachtighe goederen sijn! Siet! voor wat eene bedrieghelijcke Schilderye, dat gy soo onwierdeerlijck Juweel vermangelt gelijck uwe ziele is. Want die de wereldt dient ende bemint en kan de Lieffde Godts in sijn herte niet hebben. *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Joan. 1. c. 2. *Isser jmant die de werelt lieff heeft, soo en is de Lieffde des Vaders in hem niet.* Maer daer de Lieffde Godts niet en is. (*Quod est vinculum perfectionis.* Coll. 3. *t'VVelck den bandt der volmaecktheydt is*) wat hope kan daer wesen vande eeuwighe Saligheydt? geene Vrienden.

Ick sluyte dan mette woorden vanden voornoemden H. Joannes. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt.* 1. cap. 3. *En wilt niet lieff hebben de wereldt, noch t' gene dat inde wereldt is.*

VVat tydt? wat Ouderdom
Van Jaeren, dient gegeven:

Om

Om jmant alder-beſt
Te ſchilderen naer 't leven?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Schilder.

Ick, die hier onder ligg',
Pleegh' eertydts niet te wenſchen
Dan wel te maelen aff
Het weſen vande menſchen;
Ach! had' ick ſoo gepleeght
Het weſen vande deught,
Soo had' ick nu den wenſch
Van d'alderhooghſte vreught!

SCHIPPER.

SEe-Man die de wilde baeren
Vanden hellen Oceaen
Dickmaels over hebt gevaeren
Met peryckels t' onderſtaen.
VVat ſau jmant konnen ſeggen
Tot een leeringh' voor den geeſt,
Die het al wau uyt gaen leggen,
VVat men van uw' vaeren leeſt?
VVat en ſau hy niet al vinden
Van het Schip en Schips-gewant?
Veel genogh, beminde vrinden

Voor een hoogh-geleert verstandt.
Ick, voor my, ick sal te vreden
VVesen, dat ick maer en segh'
Korte woorden, korte reden
Van soo spoore-loose wegh.
Ick en sal u maer doen weten
VVat ghy over-peysen kont;
'Als ghy, in het Schip geseten,
Kyckt van alle kanten ront:
Daer ghy niet dan plas en Hemel,
Niet dan locht en zee en siet,
Dat geduerigh in gewemel
Rolt en holt, en anders niet.
Denckt dan op uw' voor-genomen
Reyse, waer ghy wesen moet;
En hoe ghy daer hoopt te komen,
Op wat tydt en op wat voet.
Hoe kont ghy versekert wesen,
Dat ghy naer die landen vaert,
Daer ghy mogelijck voor desen
Nimmer-meer te Scheep en waert?
VVant hoe scherp ghy siet van voren,
Ghy en siet noch thuyn noch staeck,
Ja noch niet den hooghen thoren,
Die u dienen mocht voor baeck?
Nergens mede, dan van boven
Vanden Hemel, die u leert,
VVyst en seght, en doet gelooven
Oft ghy wel oft qualijck keert.
Naer de sterren kont ghy meten

VVaer dat ghy gekomen syt,
Daer uyt kont ghy seker weten,
Op dat ghy de klippen myt.
Maer al is die konst, van lesen
Sulcken wegen, uyt de locht:
Sy wort even-wel gewesen
Van die 't hebben ondersocht.
Sy wort u al-hier beneden
VVys-gemaeckt en voorts-geleert
Van die sulcken reysen deden,
En geluckigh syn gekeert.
Noch 't en geest niet: al ist saecken
Dat het somtydts soo geschiet,
Datter som' aen 't doolen raecken:
Dat en doet den Hemel niet
Maer sy missen: ost om reden
Van te groote duysternis:
Ost wel om d'onachtsaemheden
Vanden Man, die stier-man is.
Is de wereldt niet vol baeren?
Is dit leven niet een zee,
Daer wy menschen over-vaeren
Naer een ander gulde ree?
Naer die Salighe landauwen
Vol van allen over-vloet,
Om daer eeuwighlijck t'aenschauwen
Godt ons alderhooghste goedt?
Maer hoe meynen wy te komen
Tot dat Hemels Vader-lant?
Het gesicht is ons benomen,

Wy en sien noch staeck noch kant.
Sauden wy niet konnen dolen
Op soo spoore-loose baen,
Daer de wegen sijn verholen
Die wy hoorden in te gaen?
Ja wy seker: hadt den Heere
Inden Hemel niet gedicht
Eene Goddelijcke leere
Die ons daer in onder-richt.
Maer die ons hier in dit leven
Wort van mannen uyt-geleyt
Die van handt tot handt gebleven
Syn in sulcken acht-baerheydt;
Dat sy daer in soo voor desen
Syn geleert door Godes geest,
En van Christus *onderwesen,*
Die daer henen hadt geweest.
Daerom segh' ick: al ist saecken
Datter ondertusschen een
Niet te recht en komt te raecken,
Dat is sijne schult alleen.
Oft: om dat hy door misdaden
Deckt de locht met duysterheydt:
Oft, dat hy veracht goe' raden
Wegens sijn onachtsaemheydt.

See-man, *Schipper*, oft wie gy syt, die somtyts over Zee moet reysen, om uwe saecken te verrichten: u laet ick de peryckelen ende schroomelijcke tempeesten van dien onbepaelden Plas overleggen en verhaelen, als het u belieft: den wysen

Man

Man heeft u daer toe verloff gegeven. *Qui navigant mare, enarrant pericula ejus.* Eccli. 43. *Die ter Zee Schepen, vertellen haere perychkelen.* Wat my belanght, ick en weet daer aff tot noch toe van geen gevoelen te ſpreken.

Daerom ben ick ſchiêr ſelff verwondert, hoe dat mijn Sangh-Goddin ſoo diep in Zee is geloopen, dat-ſe noch lant noch thoren meer en ſagh; ende op het *Compas* oft Streeck-wyſer naer de Sterren heeft moeten 'thuys keeren. Even-wel ſy heeft'er geweeſt, ende geſien, datter ſoo menighe de wilde Zee bevaeren; doch geene ſonder *Compas*, beneffens de kenniſſe ende wetenſchap daer van, die ſy geleert hebben van andere, die de waerheydt ende ſekerheydt van dat te gebruycken, oft ſelve, oft wederom door andere handen beproeft ende goedt gevonden; de welcke nochtans deſe ſchroomelijcke ende ongetemde Zee vande wereldt derren in-loopen, ende betrauwen over te vaeren tot de eeuwige Saligheydt, alleenelijck met de Caert ende *Compas* inde handen, ende (deſe noch halff, oft ſeer geſchonden) ſonder eenighe onder-wyſinge oft uyt-legginge daer van, te willen aen-hooren van jmanden: hoe datſe ſelve moeten gebruycken oft verſtaen, dan alleenelijck hun eygen ingevallen.

De Hemelſche teeckenen ende Sterren, goeden Man, ſyn ſekere ende onfeylbaere wetten, naer de welcke gy uw' Schip moet wenden ende beſtieren; om tot de voor-genomen have te geraecken;

ken; nochte daer en sijn geen andere middelen, dan dese eenige, die vast gaen. De konst ende kennisse daer van sijn de Caerten ende Streeck-wysers behelsende. Ist niet soo? maer wat sal u Caert ende *Compas* helpen; ist saecken dat gy die niet en verstaet, ende het gebruyck weet? oft hoe sult gy se verstaen, sonder dat u jmant (die daer de preuve van heeft genomen, oft die van andere, de waerheydt daer van ondervonden hebbende, onder wesen is) de selve uyt-leght? Ende wat sal u de kennisse helpen, ist dat gyse niet en volght? Gy weet emmers wel, dat gy sonder dese dinghen sekerlijck saut vergaen, ende nimmer-meer te recht uyt-komen. Ende daerom sau het eene onlijdelijcke dulligheydt, ende uwe sekere verderffenisse wesen: dat gy alleenelijck met Caert ende *Compas* in Zee voert, sonder eenigh voorgaende onderwys, om al-daer die selve gaen by preuve te leeren kennen. Om dat gy misschien u selven mocht laten voorstaen, dat gy alleen het recht gebruyck daer van saut hopen te achterhaelen: als oft alle de voor-gaende gemist hadden, om datter sommige (niet-tegen-staende dese wetenschap) verdoolt loopen. Gy weet emmers wel dat de Sterren vast, seker ende onfeylbaer sijn; doch dat jmant kan dolen, 't sy door de verduysterde locht, oft door sijn eyghen onachtsaemheydt.

Op de selve voet, *See-man* deser wereldt, derre ick u versekeren, datter sekere, onfeylbaere leeringen vanden Hemel aende menschen gegeven sijn,

ſijn, naer de welcke wy ons Schipken, onſe ziele, moeten ſtieren, om tot de have vande eeuwige Saligheydt te geraecken, ende ſonder de welcke wy ſekerlijck ſullen verloren gaen. De Caerte ende Streeck-wyſer, de konſt ende kenniſſe daer van behelſende, is de Heylige Schrifture. Maer wat kan u de Heylige Schrifture geven, by ſoo verre gydie niet en verſtaet? oft hoe ſult gyſe verſtaen, ten ſy ſaecke dat u deſelve werde uyt-geleyt door de gene, de welcke van handt tot handt, ende by overleveringe, de uyt-legginge daer van ontfanghen hebben van *Chriſtus* onſen Salighmaecker ſelve, die deſen wegh gewandelt hadde? Ende ten leſten, wat ſal u de onder-wyſinge oft kenniſſe baeten, iſt dat gyſe niet en wilt gelooven ende naer-volgen.

Geloolt my, Gelooff-ſoeckenden *See-man*, Al hebt gy een Zee-Caert ende *Compas* ter handt, al leeſt gy den *Bybel* Vrient (mogelijck vervalſch ende bedorven) ten is niet genoegh, om ſekerlijck in Zee te loopen: Gy moeſt mannen te rade gaen, die daer by over-leveringe aen-komen, ende niet uwen ongeſtadighen geeſt, veel min, het raeſen van eenen beſeten Monick, die ſijn gelooff hervormde, om te ſamen ſijnen *Brevier* voor een Vrauwe te moghen verwiſſelen.

Laet u onder-richten, ende leert deſe Zee-Caert kennen van die, wiens voorſaten de reyſe gedaen hebben: Ende ſoo ſult gy ſekerlijck de rechte ſtreken vinden naer uwe Saligheydt; ten

waer saecke dat gy de locht verduysterde door uwe sonden: oft door leigheydt ende onachsaemheydt dese leeringhe niet en onderhielt.

Stauten Schipper, die misschien
Veel in 't reysen hebt gesien:
VVaer ist dat de Schepen vaeren
Onder water: niet met baeren
Over-loopen voor een deel;
Maer in kalmten, altydt, heel?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Schipper.

k' Ben van sterven vry geweest
Daer ick 't sterven hadt gevreest:
Ende daer ick niet en meynde
Quam ick tot mijn 'slevens eynde.

SCHOEN-MAECKER.

SEght ons eens beminden Vrient
Waer toe dat uw' Ambacht dient?
Waer toe zijn de schoenen goet?
Synse niet, op dat den voet
Als ghewapent met het leir
Geenen quaden wegh en dier?

'k Sien

'k Sien dat soo, beleeffde Man,
Voor soo veel ick mercken kan:
'k Sien ghy sorght: op dat den voet
Nergens tegen seer en doet,
Al ist saecken dat wy gaen
Over een on-effen baen.
't Eygen eynde van uw' konst
Is gevonden en begonst,
Om te gaen door rauw' en slyck
Suyver ende gemackelijck.
Dats de reden, en daer voor
Sorght ghy gans uw' leven door:
Dats het Ambacht dat ghy doet
Daer ghy mede leven moet.
Maer en merckt ghy voor de ziel
Niet en sier in uwen stiel?
Peyst ghy niet, wanneer ghy snyt,
Oft met naeyen besigh zijt:
Op dat ghy een ander schoyt,
Hoe dat ghy soo grooten moyt
Onder-staet, om jmant el
Net, gemackelijck, en wel
Te versorghen aenden voet
Als hy ergens reysen moet;
En nochtans u selven niet
Van goe' schoenen en voor-siet?

Van goe' schoenen : om te gaen
Naer den hooghen hemel aen.
Want den wegh, die derwaerts leyt
Heeft al groote swaerigheydt ,
Daer zijn diestels , daer is slyck
Voor de reysers moyelijck.
Maer gelijck wy dese baen
Naer de ziele moeten gaen :
Soo verstaen ick door den schoen
Die ghy daer toe hebt van doen,
Schoenen daer de ziel mé gaet
Ongeschonden door het quaet.
Goede zeden , zijn de stoff,
Snyt daer stercke schoenen off,
Doet die aen , en gaet daer mé
Lancx de straeten vande Sté,
Gaet daer mede naer de kerck,
Staet daer mede , op uw' werck,
Drinckt daer med' een pinte bier,
Sit daer mede by het vier,
Spreeckt daer med', en peyst,, daer mé,
Slaept daer med' , en reyst,, daer mé,
Hoort en siet , en voelt,, daer mé
Smaeckt , en rieckt, en woelt,, daer mé,
Somma doet , al wat ghy doet
Met die schoenen aenden voet,

Doetse

Doetse noeyt uw' leven aff,
Draeghtse mede tot in't graff,
Leeft'er med', en sterff'er mé,
En ghy sult daer mé tot vré
Seker en gemackelijck
Komen in het Hemelryck.

Sorght dan om sulcke Schoenen aen uwe voeten te kryghen, Vrient ende gy sult geluckighlijck de reyse van dit leven voleynden sonder eenigh perijckel, ende geraecken tot uw' Hemels Vaderlant, daer ghy toe geschapen syt. *Ut Filii lucis Ambulate.* Eph. 5. *VVandelt als Kinderen des lichts.* Doet Schoenen aen van goede manieren ende betamelijcke zeden, ende beschermt daer mede uwe voeten, dat sijn uwe genegentheden, de welcke onsen H. Vader de voeten naemt. *Pes meus affectus meus, Mijnen Voet is mijn genegentheydt* Seght hy. Want als uwe genegentheydt oft uwen wil wel bewaert wort ende gade geslaghen, soo dat gy sonder dese Salighe Schoenen van eerlijcke ende behoorlijcke zeden, niet en gaet: als gy nimmer-meer dese Schoenen uyt en doet; wat onheyl oft swaerigheydt kan uwe ziel over-komen? ist saecken dat het waerachtigh is, het welck onsen H. Vader *Augustinus*, dien weirdighen voor-vechter vande Catholijcke waerheydt, is seggende: *Solâ voluntate miser quisque efficitur.* de verb. Ap. Petri & Pauli. *Eenjder wort allendigh door den wil alleen.* Soo langh als uwen voet, uwe genegentheydt ende wil bedeckt is

met

met Schoenen van goede manieren, soo moet gy wel ende geluckigh sijn: aen-gesien dat uwen wil (door den welcken gy alleen ongeluckigh ende allendigh kont wesen) wel ende geluckig is.

Wel aen dan, goeden Vrient, al uwe konst ende Arbeydt bestaet enckelijck in passende, stercke ende gemackelijcke Schoenen te maecken voor my ende andere, die u betaelen willen: op dat wy onse voeten niet en quetsen oft vuyl-maecken. Onse voeten (segh ick) die ons draghen moeten, ende die ons kreupel ende allendigh laeten, als sy gequetst sijn, ende ons niet draghen en konnen, daer wy moeten wesen. Sorght oock voor u selven, want de lieffde begint van sijn selven.

Doet u best om goede Schoenen aen te doen van betamelijcke zeden, gelijck ick geseyt hebbe, ja niet alleen aen te doen, maer altydt aen te hauden: slaept'er mé en waeckt'er mé, sy en sullen u niet beletten. Wandelt met dese, werckt met dese, Eet en drinckt met dese, spreeckt, hoort, siet, rieckt, smaeckt ende gevoelt met die, leeft ende sterft met dese Schoenen aen uwe voeten, goede zeden in uwen wil; ende ick verseker u dat ghy profytelijcke Schoenen sult aen hebben. *Calcean. enta tua erunt in pedibus tuis.* Ezech. 24. *U.v' Schoenen sullen aen uwe voeten sijn.*

Ende al-soo en sult gy uwe voeten, uwe genegentheden oft wil, nochte uwe ziele niet quetsen: gy en sult niet vuyl oft kreupel worden: dien-

dien-volgende ſult gy gemackelijck ende ſonder op-hauden uwe voorgenomen reyſe uyt dit allendigh ballinghſchap (daer ſulcke voeten alleen ons allendigh konnen maecken) naer het Hemels Vader-lant vervolgen; Al waer de voeten, die alſoo geſchoyt geweeſt hebben, met u inder eeuwigheydt ſullen moghen ruſten.

Meeſter ghy verſtaet uw' ſaecken;
Kan men wel dry Schoenen maecken
Van twee ſtucken? ick meyn ja
Raed' ghy hoe ick dat verſtá

Voorts.

Als ghy eenen nieuwen Schoen,
Die wat pranght, begeirt te dragen;
VVeet ghy, wat ghy eerſt moet doen
Om uw' voeten niet te klaghen?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Schoen-maecker.

Hola! Reyſer trappelt niet
Op het graff dat gy hier ſiet:
g'Hebt mijn werck genoegh betreden
Helpt my liever met gebeden.

SILVER-

SILVER-OFT GAUT SMET.

GOdt groet u Meester. Welck hoe ryck!
Hoe schoon! hoe fraey en kostelijck
Is uwen winckel voor-gedaen
Met al die kassen, die daer staen!
Het blinckt het bralt hier altegaer
Al oft het eenen Hemel waer.
Maer sau dit oock al, naer den schyn,
Fyn gaut en lauter silver zijn?
En schoon het silver is oft gaut
Dat jder een soo veel van haut,
Dat jder een soo hoogh weirdeirt;
Waerom is dat soo lieff en weirt?
Wat oorsaeck ist, dat dit metael
Soo wort gesocht van al-temael?
Dat daerom soo gevochten wort,
En dickmaels soo veel bloedt gestort?
Dat daerom soo gereyst, ghejaeght
Geswcet wort en het lyff gewaeght?
Waerom toch ist soo veel geacht?
Al wort het van soo verr' gebracht,
Al is het sel-saem, root en klaer,
Al is het vast, en schoon, en swaer;
Daer zijn meer saecken soo begaeft
Nochtans daer niemant om en slaeft:

Daer

Daer niemant soo veel naer en vraeght,
Gelijck hem wel het gaut behaeght.
Wat ander reden isser dan?
Geen ander (meyn ick) goede Man,
Dan dees: om dat den mensche dat
Soo schoon, soo fraey en dierbaer schat:
Om dat den mensch daer veel van haut,
Dat maeckt de weirde van het gaut
Om dat den mensch dat soo begeirt
Daerom ist silver soo veel weirt.
Dit blijckt: om dat men landen vint.
Daer dese niet en syn bemint,
Maer daer men meer een mesken acht
Dan sulcken heele wagen-vracht.
Besiet dan, mensch: waer op dat ghy
Soo blaest en swilt in hooverdy:
Besiet waer in de weirdigheydt
Van allen uwe schatten leyt:
Besiet uw' silver ende Gaut,
Daer ghy u selven op betraut,
't En is niet meer, noch hoogher weirt,
Dan als het eenen mensch weirdeirt:
't En is maer iet, 't en gelt maer wat,
Om dat het sus een mensche schat:
Om dat een wanckel-baer gemoet
Dat pryst en looft, en acht voor goedt,

En als ghy dit alsoo sult sien
Dan sal u trots gemoet misschiên
Wat sincken : en ghy sult voort-aen
Naer ander gaut en silver staen:
Naer ryckdom die voor eeuwigh duert,
En die men mé ten Hemel vuert.

Ende inder waerheydt: wanneer wy in ons selven willen gaen, ende al-daer ten nauwsten over-leggen, wat dat de Juweelen deser wereldt sijn, wat dat Silver ende Gaut is: dan moeten wy wel gelooven het gevoelen oft vonnis, het welck daer van den Honigh vloyenden *Bernardus* gestreken heeft (ick heb't u noch op andere plaetsen geseyt, maer de waerheydt magh wel tweemaels en meermaels herhaeldt worden) hy seght dan: *Aurum & argumentum terra rubea sunt & alba, quæ solus error hominum facit reputari pretiosa.* Serm. 4. *Gaut ende Silver sijn roode ende witte aerde, de welcke alleen de dolinge der menschen kostelyck doet achten.*

O! levendighe Aff-beeldinge van sulcke dinghen! *'t is roode ende witte aerde. Aerde*, Vrient, ende niet anders, maer die *roodt ende wit*, klaer ende blinckende, swaer, ende in het schoonste metael verandert is: *de welcke de dolinghe alleen*, het misverstandt ende dwalinge *vande menschen*, die soo los en ydel in hun vonnis sijn, ende die soo lichtelijck konnen bedrogen worden, *kostelyck doet achten.* Dat is, meijnen oft schatten, maer niet wesen. Dien-volgende en saude het niet meer kostelijck

sijn,

sijn, oft schynen te sijn: waer het saecken dat de menschen, die soo ongestadigh sijn, eens quamen de dolinge te verlaten ende de waerheydt te omhelsen.

Ende dit bedrogh oft mis-verstandt en is niet alleen gelegen in kleenodien, Gaut, Silver, ende andere vermeynde kostelijckheden, maer oock in al het gene op dese werelt, buyten de deught gepresen wort. Waerom wort het suyver wit gestelt boven het grauw', daer nochtans het wit schadelijck is aen het gesicht? waerom gelt Koper meer dan Yser, al ist schoon dat het Yser vromer is? waerom acht-men Zyde meer dan Laecken; hoe wel het Laecken stercker ende warmer is? waerom is een Kleet sus gemaeckt fraeyer, dan soo gemaeckt, daer nochtans het tweede beter past ende gemackelijcker is, dan het eerste? Alleen, ende nergens anders om, dan om dieswille dat het de *mode* is: om dat de menschen veranderen van dolinge, niet in de waerheyt maer van d'een dwalinghe in d'andere.

Wat en sien wy dagelijckx voor onse oogen niet, dat een Kleet, een stoff, een verwe heden fraey is ende morgen mishaeght, om dat het heden een nieuwe ende morgen een oude *Mode* is? maer laet dat Kleet wat vertoeven: het sal metter tydt wederom wel fraey en moey worden; hoe dat? als die eerste *mode* weder op-komt: die kan alle Kleeren en stoffen goedt oft slecht, kostelijck oft versoyelijck fraey oft leelijck, verachtelijck oft aen-

genaem maecken, Laet haer maer gewerden, sy salt hem wel kuysschen.

Vreest gy dan niet, goeden Man, dat die *mode* van Gaut ende Silver veel t'achten oock eens sal aff-gaen? s'heeft eens in groot gevaer geweest onder den Keyser *Tiberius*: wanneer sekeren konstenaer (gelijck *Isidorus* verhaelt) de manier hadt gevonden, om Glas buyghsaem ende by-naer onbrekelijck te maecken; maer dien Man is doodt, ende sijn Ambacht vergaen: Nochte daer en sal niet lichtelijck eenen anderen op-staen.

Ten waer dat den Duyvel in die veranderinghe eenigh voor-deel saege, het welck niet lichtelijck en sal gebeuren: want daer steêckt al te veel profyt voor hem in het Gaut, gelijck onsen H. Vader wel geoordeelt heeft, met dese woorden: *Aurum est materia laborum, periculum possidentium, Aurum enervatio virtutum, Aurum malus Dominus, proditor servus.* Aug. de verb. div. *Het Gaut* (seght hy) *is stoff vande Arbeyden, het peryckel vande besitters: het Gaut is de ontzenuwinghe der deughden, het Gaut is eenen quaden Heer, en eenen verraderschen Knecht.* Voeght daer by 't gene *Christus* by *Mattheus* aen het 19. seght: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum. Lichtelijcker ist eenen Kemel door eender nailde ooghe te gaen, dan den rijcken mensch te komen in 't Ryck der Hemelen.* Dit weet den Duyvel, en daerom soeckt hy dese *mode* te handt-haven.

Siet dan wat de Schatten ende Juweelen der werelt sijn: merckt dat-se niet en sijn, ja gelooft dat-se

dat-se gevaerlijck ende schadelijck sijn. Ende ick sal sluyten met de woorden van den H. *Gregorius. Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus efficiunt. Si ergò, fratres, divites esse cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cælestle regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illâ supernâ Angelorum curiâ adscribi festinate.* Hom. sup.exiit qui. *Sulcke ryckdommen sijn alleen waerachtighe, de welcke ons ryck van deughden maecken. Ist saecken dan, Broeders, dat ghy lieden ryck begeirt te wesen, bemint waerachtighe ryckdommen ist saecken dat ghy lieden het top van waerachtighe eere soeckt, tracht naer het Hemels Ryck. Ist dat ghy den luyster van weirdigheden bemint, haest u, om in dat opperste Hoff der Engelen aengeschreven te worden.*

Wat wandelt sonder voeten
Dat bitter kan versoeten?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Silver-smet.

Ick die in mijnen Tydt
Besat veel waerdigheden
Ben nu beseten selff
Van wormen in mijn leden:
En die eens meester was
Van luyster ende glans
Ben selff nu vuyligheydt.
Eylas! soo keert de kans.

SMET.

RAuwen Gast die al den dagh
Klopt en hamert slagh op slagh
Met uw' swerte knechten,
Die den Anbelt en het vier
Met een ysselijck getier
Dagelijckx bevechten.
'Meen'je dat uw' heete Smis
Sonder less' oft leeringh' is?
Datter niet met allen?
Meen'je, datter niet en fier
Kan uyt Yser ende Vier
Voor uw' ziele vallen?
Vrient dat ick 't u altemael
Van uw' Smis, en van uw' stael
Wilde gaen beschryven,
't Gen' men daer uyt trecken kan:
Ick, en noch een tweede Man
Sau daer onder blijven.
Oock al wat ick seggen mocht
Hebt ghy misschien onder-socht,
En al langh' voor desen
Over-leyt in uwen sin,
Oft gehoor, oft ergens in
Andersints gelesen.

Ick

Ick en sal u dan alleen
Maer wat seggben, 't gen' ick meen,
Dat ghy noeyt uw' leven
Hebt gesien; oft saeght ghy dat,
Noeyt al-soo en hebt gevat,
g'Lijck ick 't u sal geven.
Ick en weet niet, oft ghy weet
Hoe het Yser, dat ghy smeet
Is van die nature,
Dat het, als het is ontrent
Eenen Diamant, sich went
En begint te rueren.
Leght'er Silver, leght'er Gaut,
Off iet, daer ghy veel aff haut,
Vol van allen kanten:
't Yser dat en sal daer naer
Vragen niet een enckel hair,
Dan naer Diamanten.
't Yser sal terstont alleen
Naer den Diamanten-steen.
Door verborgen krachten
Vlieghen met een snelligheydt.
Noch 't en sal die kost'lijckheydt
Die daer leyt, iet achten.
Smet, dat ghy een Yser waert,
Als ick u daer heb' verklaert,

Ghy saut naer den kant,, steen,
Vlieghen, naer uw' beste goedt,
Snelder dan het Yser doet
Naer den Diamant,, steen,
'k Meyn voor-seker, ghy en saut
Noch om Silver, noch om Gaut
Vanden Heere blijven;
Maer terstont als ghy hem saeght
Laten alles wat behaeght:
Om aen hem te klijven.
Daer en sau geen wereldts goedt,
Vreught noch schoonheydt, vleesch noch bloedt
Uwen drift vertragen:
Als ghy naer gelegentheydt
Vont, om met gedienstigheydt
Gode te behaghen.
Wel Beminde, 't gen' ghy nu
Niet en syt, dat wensch ick u.
'k Wensch dat ghy meught leeren
Uyt uw' staele-winckel-waer
Hoe ghy oock u selven naer
Uwen Godt moet keeren.
k'Wensch dat ghy met uw' verstandt
Vlieght naer desen Diamant
Om daer aen te kleven:
'k Wensch dat ghy aen Christo *klijft,*

En aen hem geketent blijft
In het eeuwigh leven.

Godt gave! dat gy dese Lesse uyt het Yser waer naemt ende dat herd' ende rauw' Metael daer in naer-volgende.

Het Yser (naer het schryven van *Isidorus*) heeft eene natuerelijcke beweginge, om naer den Diamant te vlieghen, ende daer aen te kleven. Al isser Gaut en Silver ontrent, al laeghen daer alle de Juweelen ende kostelijckheden vande wereldt by, het Yser volght den Diamant, noch en wort door geenderhanden kleynodien weder-hauden. Ende als het aenden Diamant gevoeght is (seght den selven *Isidorus*) moet de kracht vanden Magneet- oft Seyl-steen wycken: ja het wort door het geweldt des Diamants vanden Seyl-steen geruckt.

Tis seker dat gy ende alle menschen eene ingeboren ende natuerlijcke beweginge hebben, om aen Godt te kleven, als wesende onsen Schepper ende opperste goedt; maer dese beweginge, eylaes! is soo seer verkranckt ende verblint door de sonde, dat zy nu niet meer den hellen Diamant (ick meyne Godt Almachtigh) maer wel den Seyl-steen (den Duyvel) sijn volgende.

Ende om dese uwe krancheydt te versterckenende blintheydt te verlichten, soo wensch ick, dat gy uwe inwendighe ooghen opent, ende die slaet op uwe Ysere baeren, op uw' sterck Metael: op dat gy, het selve naer-volgende op een geestelijcke wyse, door geen Gaut oft Silver, door geen-der-

hande goederen deser werelt vertraeght oft wederhauden en wort van Godt te dienen ende te beminnen; op dat gy alles, wat den mensch kan behaghen, ter zyden stelt ende met de voeten trappelt, wanneer het selve u eenighsints saude beletten de deught te oeffenen, ende de eere van uwen Schepper voor te staen.

Want soo doende sult gy wyselijck doen, de ydelheydt laeten ende de volheydt om-helsen, het verganckelijck voor-by-gaen, ende het eeuwigh vinden, het slechste verachten ende het beste verkiesen, de drooghe bladeren vertreden ende de vruchten plucken, vande welcke den wysen Man spreckt inden naeme vanden Heer. *Melior est fructus meus auro & lapide pretioso.* Prov. 8. *Beter is myn vrucht dan Gaut ende kostelycke gesteente.* Nochte den Magneet-oft Seyl-steen, den Duyvel, en sal op u geen overhandt kryghen, soo langh, als gy met uwe Lieffde aenden Heer gehecht syt: soo langh als gy standtvastigh blijft, ja soo langh als gy begeirt, sal u den zegen ende by-standt van Godt Almachtigh bevryden, tegen alle de gene, die u van hem sauden willen rucken. 't Is sijn gelofte by Joannes 10. *Nemo tollet eos de manu meâ. Niemant en sal die rooven uyt myn handt.* In welcken ick u ende my selven uyt-ter herten beveel; om niet alleenelijck in dit leven daer door beschermt te wesen tegen alle sienelijck ende onsienelijcke vyanden; maer oock om daer van te ontfanghen de Kroone, die beloopt is aen de gene, die hem hier al soo beminnen.

VVaer ist dat den Smet sijn Yser
Ost sijn Stael kan maecken wyser:
Daer hy altydt met den naem
Schâlijck is, en onbequaem?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Smet.

Hoe geweldigh! en hoe groot
Syn de krachten vande doodt!
Die het Yser kost bedwingen,
Kost haer pylen niet ontspringhen.

SOLDAET.

KRyghsman, kost ick seker wesen
Dat ghy somtyts socht te lesen:
'k Sau wat schryven vanden Staet
Die veel landen, en meer zielen
Kan beschermen oft vernielen,
Als het met off tegen gaet.
Maer, gelijck ghy meer rappieren
Kent en handelt, dan pappieren
Oock al-soo en meyn ick niet,
Uwen iver groot te wesen,
Om te sitten dichten lesen,

Dat ghy veel in Boecken siet.
Niet-te-min ick sal wat schryven
't Gen' u kan den vaeck verdryven
Savonts in den winter tydt,
En dan noch een leering' geven,
Hoe dat ghy behoort te leven.
Als ghy inden leger syt.
Daer het hauwen, daer het kerven,
Daer de doodt en haestigh sterven
Soo van oud', als jonge Liên,
U soo nieuw' is: als het schynen
Vande Son te sien verdwynen,
Als de locht en lant te sien.
En al ist dat onse daghen
Over al snel henen jaghen
Altydt met onsekerheydt
Van het eynde van ons leven:
Inden leger is al even
Meerder twyffelachtigheydt.
Want men moet daer van te voren
Niet veel sieck sijn oft Doctoren
Om te sterven: eenen stoot,
Maer een scheutje vande vesten
Oft van elders doet den besten
En gesondtsten dickmaels doodt.
Dit alleen dan, wil ick seggHen:

Ghy moet neirstigh over-leggen
Hoe onseker dat ghy leeft,
En, om die onsekerheden,
Hier uw' leven soo besteden
Dat het u geen vrees' en geeft
Van te sterven, van te toonen
Dat in uw' oock krachten woonen,
Dat ghy kloeck en moedigh syt:
Om den vyant aen te vallen,
Om dat ghy hem uyt de wallen
En gegraven grachten smyt.
Hebt d'onseker doodt voor ooghen:
Op dat ghy altydt saut pooghen
Soo te staen met uwen Godt,
Dat ghy voor uw' Arme ziele
Niet saut vreesen, soo 't geviele
Dat ghy stierft op eenen bodt.
Denckt de doodt, om wel te leven.
En leeft wel, om niet te beven
Noch te vreesen inden strydt,
Om u kloeckelijck te dragen,
En om naermael niet te klaghen
Als ghy daer verslagen syt.

t' Is seker dat de ure vande doodt onseker is op alle plaetsen, ende dat niemant sich selven den dagh van mergen, ja de volgende ure niet; en kan verse-

versekeren. Hoe Jonck, hoe sterck ende gesont dat jmant is, de doodt kan komen ende u onversiens overvallen; nochtans inden Krygh oft Oorloogh is noch meerder onsekerheydt.

'tEn is daer niet nieuwer te sien sterven, als den dagh te sien op oft onder gaen. Men kan daer genoegh sterven sonder sieck sijn oft veel te Doctoren; met een bolleken oft loode koghel wordender dickmaels al veel naer de eeuwigheydt gesonden, sonder eenighen tydt te hebben, om eens te voren op hunne rekeninge te peysen ende die wat effen te stellen. *Varius enim eventus est belli: & nunc hunc, & nunc illum consumit gladius.* 2. Reg. 11. *VVant de Avonture der Oorloghe is menigher hande: en alsnu desen, alsnu dien vernielt dat sweirt.* Emmers *Kryghsman*, het gaet'er soo, gelijck gy beter weet by onder-vindinge dan ick: den Heer wilt u bewaeren voor een quade doodt, als gy'er weêr naer toe treckt.

Het welck hy sekerlijck sal doen, ist dat gy de onsekerheydt vande doodt, ende het gevaer van uw' leven geduerighlijck voor ooghen hebt, ende daerom u altydt gereet haut, gelijck gy inde leste ure begeirt gevonden te worden. Gy en sult niet qualijck sterven, ist dat gy wel leeft; ende gy sult wel leven, ist dat gy gedachtigh syt, dat gy moet sterven. *Memento mortis tuæ, & non peccabis.* Hieron. Cypr. *Gedenckt uwe doodt, ende ghy en sult niet sondighen.* Gy sult uwe rekeninge effen hauden, ende uwe ziele suyver bewaeren.

Maer

Maer wat sal hier uyt volgen? den *H. Gregorius* salt u seggen. *Sic mors ipsa cum venerit vincitur, si priusquam venerit semper timeatur.* Hom. Sint lumbi. *Soo wort de doodt selve overwonnen, als sy komt, ist dat sy altydt gevreest wort eer dat-se komt.* Gy en sult geene peryckelen ontsien: gy en sult niet beven tusschen de vierige donder-ballen ende bebloede Sabels: gy sult inde vreese selve, gerust ende sonder vreese wesen, versekert synde dat uwe ziele haeren inganck sal vinden tot vrede, al ist dat sy door Oorloghe uyt uw' lichaem gejaeght wort.

Laet dan de tegenwoordigheydt vande doodt dagelijcx spelen in uwe gedachten: peyst op de doodt om wel te leven, ende leeft wel om vromelijck te stryden ende sonder vreese te sterven.

Wat Krygh behaeght
Die 't Vendel draeght?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Soldaet.

Die hier begraven leyt,
Hadt liever graff te derven
En rotton op het veldt
Dan eerceloos te sterven.

SPEEL-

SPEEL-MAN.

SPeel-man, die mijn Ooren
Met een ſoet geklanck
Somtyts kont verſtooren,
(Maer met mijnen danck)
Als ick op uw' Velen,
Mijn geſichte ſla
En uw' Aerdigh quelen
Over-leggen gá;
Sien ick daer al dinghen
Die in mijnen ſin
Stoffen konnen bringhen
Met goe' leſſen in.
Leſſen, die mý toonen
VVat de wereldt is
Daer de vreughden woonen
In verandernis.
Pypen en Violen
Konnen geen geluyt
Geven, als de holen
Daer van, jmant ſluyt.
Speel-getuyghchen moeten
Hol en ydel ſijn,
Sauden ſy verſoeten
Droefheydt ende pyn.
Uw' getuygh moet hol,, ſijn
Nergens mé gevult,
Het en magh niet vol,, ſijn,
Als ghy ſpelen ſult.

Ghy en kont niet ſpelen
Sonder holligheydt,
Noch op ſnaren velen
Sonder ydelheydt.
Ende daer beneven
Kont ghy geene vreught
Aen ons ooren geven:
Soo ghy niet en menght,
Oft en weet te ſtrycken
Met veranderingh'
Toonen, die gelijcken
Aen dat ſnaer-geklingh'.
Sau uw' ſpel behaghen,
Ghy moet vedelen:
Uwe ſoetſte ſlaghen
Syn veranderen.
Alle de vermaecken
In den wereldts bol,
Daer wy ſoo naer haecken,
Syn van binnen hol.
Daer en is van binnen
Niet dan ydelheydt,
t' Gen' wy daer beminnen
Is maer holligheydt.
't Syn al ydelheden:
Allen onſen tydt
Die wy daer beſteden,
Syn wy ſeker quyt.
Al dat wy daer ſmaecken,
Voelen, hooren, ſien,

Riecken, sijn al saecken
Die soo henen vliên.
Ende daer-en-boven
't Gen' daer vrolijck is
(Isser iet te loven)
Is verandernis.
Kan daer iet behaeghen,
Dit behaeght alleen
Datter alle daeghen
Niewwe sijn gemeen;
Datter alle dinghen
Komen en vergaen:
De veranderinghen
Staen de menschen aen.

Beminden Vriendt, ick noem' u eenen *Speelman*, ende verstà Vedelaer, maer niet Speel-man, gelijck het eenen keyaert beteeckent: (hoe wel dat anderssints sulcke Speel-lie' oock op een hol tuygh spelen, ick meijn hun hooft, het welck gans hol ende ydel van hersenen is.)

Ick segge dan *Speel-man*, op Velen oft op Pypen: met welcker aerdighe soetigheydt gy soo konstighlijck onse ooren weet te kittelen, oft gy-se betooveren kost: ende vraghe oft'er eenige van uwe Instrumenten oft Speel-tuyghchen sijn, de welcke niet hol ende ydel en moeten wesen? wat ander geluyt sauden de snaeren geven dan pipen en kretsen, als de Violé gevult waere? En al wat met wint speelt, en sal het niet stom sijn, als het gestoopt is? den Klanck is doodt daer geen ydelheydt en is.

Ten

Ten tweeden : neemt dat uwe *Instrumenten* hol sijn ende geluyt geven;is dat genoegh? behaeghense dan ten vollen? Eylas! ten sy dat gy konstighlijck de toontjens weet te veranderen, van d'een snaer op d'ander te springhen, hoogh ende leegh te pypen, ende met verscheydentheydt te tierelieren: soo en isser niet te doen; kont gy maer teu teu spelen,ende op een snaer saghen, soo meughje wel swygen. Al waer de Vedel noch soo goedt en soet gestelt, kont gy niet veranderen, soo en kont gy niet behaghen.

Siet daer *Speel-man*, wanneer gy speelt, soo hebt gy een levendigh Aff-beeltsel vande wereldt ende van alle haere genuchten in uwe handen. Want sy is hol ende al datter binnen is, is soo ydel als de ydelheydt selve. Wilt gy my niet gelooven? gelooft den wysen Man, diese genoegh over-wogen hadde. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas.* Eccli. 1. *Ick hebbe* (seght hy) *gesien alle de dinghen, die onder de Sonne geschieden, ende siet het is al ydelheydt.* En op dat gy niet twyffelen en saut, oft hy dit vande werelt verstaet met al watter in is geschapen, soo seght hy een weynigh te voren noch klaerder. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Ubi suprà *Ydelheydt der ydelheden, ende het is al ydelheydt.*

Alle de genuchten, alle de plaisieren, ende alle goederen, die de wereldt heeft ende uyt deelt sijn ydel, ende sonder ydelheydt en verheught sy niemant, sy en kan geen geluyt geven. Den wysen

Man en neemt'er niet met allen uyt, maer hy spreeckt van al. *Et omnia vanitas. Het is al ydelheydt.* Inder voeghen dat de vreught sonder ydelheydt al-hier geen wereltsche, maer eer een Hemelsche saude wesen.

Ende op het tweede: overdenckt by u selven oft u wel eenige genuchte des wereldts saude vermaecken: alsser geen veranderingh' in en waere; voor den eersten streêck gaet de Viole wel, maer op een de selve snaer te blijven sagen, sal u dat niet verveelen en walgen? voor een weynigh tydts is eenigerhande tydelijcke vreught goedt en behaeghelijck; maer niet te veranderen, inde selve daghen en weken te blijven is walgelijck en verdrietigh.

Preuve: Een sacht bedde is gemackelijck; maer blijft'er eens dagh en nacht oft langer op liggen, ende pryst dan noch het gemack. Een teugh Spaensche wyn is smaeckelijck maer oft gy geenen anderen dranck en mocht proeven; hoe haest en sau hy niet walgen? Sneppen ende Patrysen sijn lecker: suycker is soet en goedt; maer hoe sau 't u aen-staen, dat gy niet anders en kreêght Jaeren lanck? danssen is vrolijck, wandelen vermaeckelijck; maer als het te langh duert: hoe moede wort vrolijck! ende hoe lastigh vermaeckelijck!

Wat wil ick u meer vraghen, Vrienden? Peyst soo voorts van al het gene in dese wereldt behaeghelijcx te vinden is, ende het spreeck-woort sal

waer-

waerachtigh blijven: *VVat nieuws verheught het hert* 't Is al: *Recedant vetera nova sint omnia.* ex off. ven. *Dat d'oude vertrecken en laet het al nieu sijn.* Dat is te seggen: wat anders. Want *Daer en is niet nieuws onder de Sonne. Nihil sub Sole novum.* Eccli 1.

De wereldt dan met alle haere genoeghelijckheden is hol ende ydel: ende om hunne ydelheydt sijn 't wereldtsche genuchten; maer 't en sy dat-se veranderen ende het menschelijck hert met eene gheduerige verwisselinghe besigh hauden, soo en sullense niemant vernoeghen, oock niet met een valsch genoeghen, in eenen bedriegelijcken schyn.

Spelt nu voort *Speel-man*: dese Leeringe oft aen-merckinghe steeck ick in uwe Viole in plaetse van eenen Schellinck; gy meught'er hem uyt langen, als gy tydt hebt, ende daer mede koopen, het gene u Saligh is. Vaert wel, en seght my dit Raetselken uyt.

Speêl-man hoe veel wint ghy nu
Als ghy pypt oft fluyt, voor u?
En hoe veel toch stryckt ghy wel
Als ghy speêlt op snaeren spel?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Speel-man.

Spel en vreught heeft my begeven,
Die in blijdtschap plaght te leven:
Die in Kercken won sijn broodt
Ligh' hier op het kerck-hoff doodt.

SPIEGHEL - MAECKER.

SPiegel-maecker van Gelas:
Over luttel daghen
Dacht ick, wat uw' Ambacht was
En waer toe, te vraghen.
Maer met dat ick dat van sin
Wirt, soo is de reden
My daer van gevallen in
Met d'omstandigheden,
Die u sullen leeren sien
Hoe dat ghy moet leven:
Emmers seker (niet misschiên)
Goede lessen geven.

Uwe wonderlijcke konst,
Dienstigh voor de Vrauwen.
Is gevonden en begonst
Om sigh aen te schauwen.
Om ons eygen aen-gesicht
Selve te bespeuren,
Oft'er vuylt, gelijck het licht
Konnen sau gebeuren,
Om te sien oft alles fyn
Neus, en mont, en kaecken,
Oft'er geene strepen sijn
Die begrimmelt maecken.
Oft het hair, en oft den hals
Oft den kante-kraghe,
En ten lest, oft in als
U niet en mis-haghe.
Oft ghy syt, gelijck ghy moet
Schoon en sonder vlecken:
Op dat ghy u niet en doet
Vande Lie' begecken.
Want als ghy u spiegelt, Vrient,
Siet ghy oft uw' Aen,, schyn
Wel is, oft'er niet en dient
Aen off aff gedaen,, sijn.
't welck ghy sonder Spiegel niet
En kont achter-haelen,

Daerom die sijn selven siet,
Kent sijn eyghen quaelen.
Meester oft ghy somtyts wilt
Inden Spiegel kycken
Daer g' uw' herte speuren sault:
't Sau u wel gelijcken.
Want dat ghy u selven saeght,
Ghy sault moeten kennen
Datter veel is, dat mishaeght,
t' Gen' ghy moet ontwennen.
En ick meyn, als ghy 't sault sien
Dat ghy dan sault trachten
Om dat neirstighlijck te vliên,
En voortaen te wachten.
Spiegelt dan uw' eygen hert
En door-siet uw' nieren:
Op dat ghy genesen wert
Van uw' quae' manieren.

Want wie sijn aen-sicht niet en spiegelt, en kan niet sien oft hy vuyl off schoon is: hy en kan niet weten wat hem mis staet, ende wat hy behoorde te wasschen oft anders te passen; ten waer misschiên dat het hem van een ander gewaerschauwt wirt. Maer al verstaet ende weet jmant dat hy swert, bekrosen oft verkroôckt is: den Spiegel nochtans alleen, het kycken van sijn selven kan hem dese vlecken het sekerste toonen,

ende

ende het gemackelijckxste helpen beteren.

Inden Spiegel sien wy ons selven:daer mercken wy wat vlecken en smetten datter sijn oft niet. Welcken Spiegel oock soo veel te beter en kostelijcker geschat wort, hoe dat hy klaerder ende gelijckelijcker ons aen ons vertoont. Inder voeghen dat uwe hooghste konst ende meeste wetenschap alleenelijck streckt: om u selven(naer den lichaem) wel te besien, ende alles te kennen wat u misstaet, ende om het selve kennende, lichtelijck te beteren.

Ey! Vrient, het gene gy soo neirstighlijck naer den lichaem doet, laet dat oock somtydts naer de ziele geschieden. *Videte vosmetipsos.* 2. Joan. *Siet u selven.* Merckt gy ondertusschen eenighe kranckheden in uwen Even-naesten: en versmaet hem daerom niet; maer spiegelt'er u wat in. Gaet in u selven, ende soeckt oft daer geene diergelijcke ja argere gebreken en schuylen: oft emmers niet lichtelijck en sauden groyen, waert saecken dat gy in gelijcke gelegentheydt ende peryckel neffens hem gestelt waert. *Cognosce te ipsum*, *Kent u selven*, seyden *Pittacus* en *Chilon.* Kent uwe kranckheden, kent uwe sonden,kent de vlecken en smetten, die gy in uw' herte verborghen hebt, kent uwe slordighe zeden ende verachtelijcke handelinghen, kent al wat u mis-staet: op dat gy het meught aff-wasschen en beteren.

't Is wel waer, jmant vremts siet se genoegh, ende heeft u die misschiên somtyts te kennen ge-

geven ; maer (behalven dat alſulcke waerſchauwinghen dickmaels ſcheeff op-genomen worden) ſoo en kont gy u ſelven evenwel niet beteren: ten ſy ſaecke dat gy dan noch inden Spiegel kyckt, ende u ſelven kent ; ten ſy ſaecke dat gy uwe fauten oock ſiet, ende ſelve toe-ſtaet, dat gy daer mede bekroſen ſyt.

Want wat ſal jmant kuyſſchen, daer hy geen vuyl en ſiet? Daerom ſeght ſeer wel den geleerden *Seneca. Initium eſt ſalutis notitia peccati: nam qui peccare ſe neſcit corrigi non vult.* Ep. 28. ad Luc. *Het beginghſel van de wel-vaert is de kenniſſe vande ſonde ; want die niet en weet dat hy ſondight, en wilt niet verbetert worden.* Tracht dan voor al uwe gebreken te weten, ende die wetende te belijden. Want *niemant en kan vande ſonde gerechtveirdight worden, ten ſy dat hy de ſonde te voren beleden heeft. Non poteſt quiſquam à peccato juſtificari, niſi peccatum antè fuerit confeſſus.* Amb. lib. de parad. Ende metten voorſeyden *Seneca. Ubi eſt confeſſio ibi remiſſio.* Lib. de mor. *Daer belydeniſſe is, is vergiffeniſſe.*

Spiegelt u dan, Leert u ſelven kennen, om uwe fauten te ſien, die ſiende te belyden, ende die belijdende daer van vergiffeniſſe te kryghen, ende de ſelve voortaen te myden.

Datter jmant blindt-geboren.
Oft die d'ooghen heeft verloren
Inden Spiegel wilde ſien;
Raedt eens hoe dat kan geſchien?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Spiegel-maecker.

Spiegelt Koninck, Spiegelt Keyſer,
Biſſchop, Leeraer, Boer en Reyſer,
Waſſer oeyt een Spiegel goedt;
'k Meyn dat ick 't nu weſen moet.

SWEIRT-VAGHER.

VVEl goede Man, wat ſet ghy veur?
Ea! waer ick Schout, ick ſloôt v w (deur.
Hoe, ſalmen ſulcken Kraem, als dat
Gaen open ſtellen in een ſtadt?
Och! iſt dan wonder, datten Heer
Syn plagen ſent van boven neêr!
Wanneer men ganſſche winckels ſiet
Soo openbaer, waer anders niet
Te koop en is, dan al van als
Om ons te brenghen aenden hals:
Rapieren, Poôken, en ſoo voort
Daer menigh menſch mé wort vermoort:
Daer Schelms en Roovers mede gaen
Om d'een oft d'ander doodt te ſlaen.

Segh, hebje wel in huys een ſtuck
Dat niet en dient tot ongeluck?
Quam ſulcken waer wel oeyt te pas
Daer geenen twiſt oft vrees en was?
Hoe menigh bleeff'er ongewont
Waert dat men geen geweir en vont!
Eylaes! 't gebeurt ſoo menigh-mael
Dat jmant dat onſaligh ſtael
Te haeſtigh treckt, en ergens dauwt
Dat hem ſijn leven lanck berauwt!
Het welck hy niet en hadt gedaen
En hadt hy met geen Poôck gegaen:
Maer die en hadt hy noeyt gehadt
En hadd'er noeyt geweeſt in Stadt
Een kraem voorſien van ſulcken goedt,
Daer jmant ſoo veel quaet mé doet.
Wel lijt dan, waert niet wel beſteedt
Waert dat-men u ter Stadt uyt ſmeet?
En dat den Prins uw' vechters kraem
Verbeurden, en voor boete naem?
Neen Degen-man, al vraegh' ick dat,
'k En meyn het niet: ghy dient in Stadt,
En al de waeren van uw' kraem,
Syn goedt, gedienſtigh en bequaem:
Op dat een kloeck en moedigh man
Daer mé ſijn lijff beſchermen kan:

Op dat den vyant van het landt
Bevochten werd' en over-mant:
Op dat daer mé den rechter slaet
En straft het hoogh-verboden quaet.
Al is het schoon, dat nu en dan
Een booswicht dat mis-bruycken kan,
Daerom en laet het sweirt niet goedt
Te sijn, gelijck het wesen moet.
Noch ghy en syt den oorspronck niet
Van 't quaet, dat met het sweirt geschiet.
Aldus ist seker en gewis
Van al wat inde werelt is:
Al wat den Heer geschapen heeft
Is dienstigh voor den mensch die leeft.
Niet is soo fel, niet isser quaet
Dat niet en dient tot troost oft baet.
De vreetste beest, het sterckxste dier,
Den Armsten worm, de minste zier,
Het nutbaer graen, den vromen wyn,
Het heelsaem kruyt, het boos venyn,
Het gaut en alle kost'lijckheydt,
Mis-maecktheydt ende schoonigheydt,
Voorts alles wat ghy peysen kont
Is goedt, gedinstigh off gesont.
Hoe wel dat menigh boosen fiel,
Tot na-deel van sijn weirde ziel,

En oock wel tot een anders leet,
Die goede saecken mis-besteedt.
Al wat hier is, is nut en goedt,
Voor die 't gebruyckt, gelijck hy moet:
En alles, wat hier is, is quaet
Voor jmant die 't mis-bruycken gaet.

Tis wel waer, Goede man, dat allen het gene gy te koop hebt, alle de waeren van uwen Winckel en sijn nergens el bequaem toe, dan om te gebruycken daer twist, oft ten minsten vrees off benautheydt is: al en waer het maer in een smalle beurse de welcke haer meester den deghen laet draghen, om alsoo d'onkosten van eenen Mantel t'ontgaen,

Daer-en-boven isser soo menigh boos-wicht en goddeloos Stryck-roover, die daer op betrauwende, veeltyts een treffelijck man daer mede trootseert ende vermoort. Daer wort soo menigh duysent jammer mé uyt-gewrocht, en het is het werck-tuygh van soo veel onmenschelijcke vreet-heden,

Nochtans de sweirden sijn van hun selven goedt ende gedienstigh, ja noot-saeckelijck om landen en steden loffelijck te bestieren; nochte gy en mis-doet niet met dese te smeden ende te verkoopen: al ist saecken dat-se van veele qualijck gebruyckt worden. Geene wapenen en laeten goedt te wesen, al synder die dese tot vreedtheydt ende sonde mis-bruycken.

Even-eens en isser van dien voor-sichtighen

Godt

Godt niet met allen inde wereldt geschapen, het welck niet goedt ende bequaem en is tot oorboir ofte vermaeck vanden mensch: *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Gen. 1. *Ende Godt heeft gesien al dat hy gemaeckt hadde, ende waeren alle seer goedt.* Het grootste ende het minste, het soetste ende het bitterste, het gesondtste ende het vergiftighste, het schoonste ende het leelijckste, het is al goedt, niet uyt gesondert het gene den goeden Godt geschapen heeft.

Noch het en laet niet goedt te blijven: al ist saecke dat de boose het selve menighmael misbruycken, ende het selve daer door voor hun quaet ende schadelijck maecken: want alles is goedt ende saligh voor die het wel besighen, ende alles is oock quaet voor die het qualijck aenleggen. *Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.* Eccli 39. *Alle dese sullen den Heylighen in't goedt, ende oock den ongoddelijcken ende sondaeren in't quaet verkeert worden.*

Doet dan u best om goedt te wesen, ende alle saecken wel te gebruycken; op dat u alles in't goedt verkeere, ende voor deught gerekent werde.

Seght eens Ioncker braven geest,
Steckt oft kap den Sabel meest?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Sweirt-vagher.

Hier leyt eenen Maeckelaer
Vande doodt oft vande baer:
Want daer hy ſich mé geneirden
Waeren Poken, Pycken, Sweirden.

TIMMER-MAN.

BErtſager ofte Timmer-man
Die ons van als gerieven kan,
Die Balcken paſt, en ribben leght,
Die ſolders dryſt, en daecken recht,
Die venſters voeght, en deuren ſluyt
Den baes daer in, den dieff daer uyt,
Die kiſten en Schapprayen maeckt,
En voorts al wat den Timmer raeckt.
Op dat ick u gelijck betael
Voor deſe dienſten Altemael,
Soo wil ick dat aen u Moy-al
Daer op een leeringh' geven ſal.

Een leeringh' die u leeren moet
Soo dickmaels ghy uw' Ambacht doet.
Uw' Ambacht dat belanght geheel,
In't schaven voor het meeste deel,
In't Saghen, Booren, Nagelen
Bestaet de konst van timmeren.
Wat kryght een haut al steeck en slagh
Eer dat het effen wesen magh!
Hoe moet een Deur, oft een Kas zyn
Gescherst, geboort, geslagen sijn!
Maer wat ghy maeckt, oft wat ghy doet,
'k Sien dat ghy altydt aff doen moet,
Ick sien dat ghy geduerigh snyt
En mindert, als ghy besigh syt.
Al mocht den Balck noch eens soo groff,
En dicker sijn, ghy kapt' er off:
Niet een soo dun oft enckel bert
Het welck niet meer geschaeft en wert
Gekort, gesmalt, gepast, geboort,
En aen-geslagen daer't behoort.
Geen Timmer-werck, gelijck ghy weet,
En wort ten vollen opgereet,
Oft al de stucxkens moeten eerst
Gemindert wesen, om het seerst'.
En hoe ghy grootter wercken raeckt,
Hoe dat ghy meerder spaenders maeckt:

Hoe

Hoe meer ghy kapt, en schaeft en slaet,
Hoe 't haut meer lijden onderstaet.
Wy sijn, ô mensch!, gelooft'et vry,
Een goddelijcke Timmery,
In 't rauw beworpen, om te sijn
Eens schoonder dan den Sonne-schyn.
Wy sijn een werck, dat hier bereyt
Moet wesen tot de Saligheydt.
Maer Vrient, ist dat een haut off bert
Niet sonder stoot genet en wert
Tot eenen Timmer, die vergaet
En dickmaels niet seer langh en staet;
Hoe wilt ghy tot een eeuwigh stuck
Genet sijn sonder anckxt oft druck?
En sonder mes, en sonder Schaeff
Soo effen worden ende gaeff?
g'En effent niet, ten sy ghy snyt,
Men schoont hier niet, ten sy men lijt.
En oock, gelijck 't met haut geschiet,
Den rauwen mensch en groyt hier niet,
't En sy dat hy vermindert wort.
Gedunt, gesmalt en aff-gekort.
Ten sy dat hy in tegenspoet,
Van naem en faem, van geldt en goedt,
Vermindert wert, ten sy dat hy
Den minsten van sijn kennis sy,

Oft emmers sulcx sijn leven acht,
En altydt naer het minste tracht.
VVant 't is de leß van onsen Heer:
Die minder is, die werde meer.

Ick bid u *Meester Joseph*, bemerckt wat naerder den handel die gy met uwe Berders en Plancken, Steylen en Staecken pleeght. Overpeyst voor eerst oft het niet alles met kappen en kerven, booren en saghen, kloppen en botsen te doen en is? Ende wat doet gy soo? Gy bereydt en effent het haut tot eenighen Timmer, tot iet, het welck uwe konst meesterlijck kan voorts-brengen.

Let toch wel op dese woorden: Ick segghe: *tot iet* (te weten bederffelijcx, ende maer nut tot een tydelijck gerieff vanden mensch) *het welck uwe konst*, (ô slechte ende plompe wetenschap van een leugenachtigh Schepsel!) *meesterlijck kan voortsbrengen.* Dat is, wanneer gy uw' uytterste beste doet, om wat uyt te voeren, dat moet met steken en quetsen geschieden over een ongevoelijck schepsel, het gene bereet gemaeckt moet wesen.

Soo handelt gy kloecken Bertsager: ende Godt Almachtigh, die uwen Schepper ende Timmerman van uw' ziel en lichaem is, en magh hy met u oock al-soo niet toe-gaen? En magh hy niet kappen en kerven, booren en kloppen? sult gy klaghen, knorren en onverduldigh worden, wanneer hy u swaerigheden ende benautheden doet gevoelen? als hy u wat doet lijden? als hy u

ſchaeft en effent, om uwe onſterffelijcke ziele tot eenen Heyligen ſtaet, ende tot çieraedt vanden Hemel, ende glorie van ſijne Majeſteyt, naer ſijne konſte, die de wysheydt ſelve is, meeſterlijck te bereyden. *Aen wien gegeven is alle macht inden Hemel ende op der aerden.* Matt. 28.

Ey! goede Man, leert eerſt Kiſten en Schap-prayen, Deuren en Venſters maecken ſonder het haut ſeer te doen, ſonder ſchaven oft ſnyden: ende klaeght dan, dat gy van Godt al te rauw wort aen-getaſt. Maer als gy vint ſulckx aen u on-mogelijck te weſen: gelooft dan, dat het oock on-mogelijck is, dat gy ſonder lijden het eeuwigh geluck ſaut verkrygen. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Act. 14. *VVy moeten door veel tribulatien komen in t' Rycke Godts.* Om dat het dien Heer niet anders en belieft: den welcken *al-hier altydt wont de gene, die hy gereet maeckt tot de eeuwighe wel-vaert. Semper Deus hic hos vulnerat, quos ad ſalutem perpetuam præparat.* Iſid. ſol. 1. c. 4.

Ten anderen: denckt oft al het haut dat gy verwerckt, al wat gy verbeſight om een groot werck te maecken: oft dat ſulcx niet al en geſchiet met aff-doen ende verminderen? Al mocht eenen balck veel grooter weſen dan hy is, gy ſult hem noch kanten en korten, eer hy verbeſight wort: hoe dun dat een planck is, gy ſult'er noch aff-ſchaven, om effen te maecken. Met een woort hoe gy grootter Timmer maeckt, hoe dat gy meer ſpaenders kapt; het welck al verminderingen ſijn vande

Boomen

Boomen die verwrocht sijn.

Ende leert hier uyt verstaen de woorden van onsen Saligh-maecker. *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister.* Matt. 20. *Soo wie dat onder u lieden wilt de meeste worden, die sy u lieden dienaer*: Gy mensch, wie gy syt: wilt gy groot worden? weest eerst kleyn ende vermindert. *Magnus esse vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis.* S. Aug. Serm. 10. de verbis divi. *VVilt ghy groot sijn? begint van 't minste. Peyst ghy om een groot gesticht van hooghte te bauwen? denckt eerst op het fondament van oodtmoedigheydt* begeirt gy Meester te worden? weest eerst Knecht, Wilt gy verheven wesen? vernedert ende veroodtmoedight u eerst. Ende *Qui se humiliaverit exaltabitur.* Matt. 23. *Soo wie hem vernedert, die sal verheven worden.*

Gy en Timmert geen fraey oft groote wercken sonder verminderen en aff te doen: nochte Godt Almachtigh en maeckt geen menschen groot ende uytschynende in deughden, 'ten sy die te voren vermindert ende veroodtmoedight sijn.

Terwylen dat gy u best doet om dit waer te nemen, soo moet gy wat gerayen, ende uyt-leggen, alst u past.

Wat ist, daer ghy minst baet by doet,
En even-wel meest maecken moet?

GRAFF-SCHRIFT,

Van eenen Timmerman.

O! Leſer, 'k heb ſoo menigh dack
En Huys gerecht voor uw' gemack:
Ey loon' my nu, en bidt voor my,
Dat mijnen t' huys daer boven ſy.

TROMMELAER.

HAut wat op en hoort my ſpreken
Trommel-rommel-rammelaer,
Die met uwe ſtocke-ſtreken
Breckt mijn herſſens al te gaer.
Seght ons eens: wat is uw' Trommel,
Daer ghy ſoo verwoet op ſlaet?
En daer ſulcken groot gedommel
Door, off uyt, off binnen gaet?
't Is wel waer: 't en ſchynt geen wonder:
Want 't is al te ſeer bekent;
Maer nochtans daer is wat onder,
En wat wonderlijcx ontrent.

Ist geen wonder, dat twee vellen
Straff gespannen over 't hol
Van een haute kringh', soo stellen
Met gerammel alles vol?
Dat ghy sulcken tier kont maecken
Op die lichte leger-klock,
Met haer maer wat aen te raecken
Met de tippjes vanden stock?
Nemt soo dicken klomp van Aerde,
Neemt van Coper, ten oft Loot,
Silver, Gaut (dats meerder waerde)
Al waert seven-mael soo groot.
Ghy en sult daer op al even
Oock met styff en straff te slaen,
Sulck' gerucht, niet konnen geven,
Als de Trommel sal doen gaen.
't Schynt dat hondert donder-vlaghen
Rollen in uw' ydel kas,
Als ghy met bedeelde slaghen
Rammelt op dat hol gebras.
Daer en valt dan niet te schreeuwen:
Want al spreckt my jmant aen
Als ghy slaet: ick sien wel geeuwen,
Sonder dat ick iet verstaen.
Als ghy slaet, soo voert uw' Trommel
(Magh ick 't seggen) 't hooghste woort,

En dat reden-loos gerommel
Wort'er schier alleen gehoort.
Most ick nu dit uyt gaen leggen.
En met een gelijckenis
Op de menschen, recht uyt seggen
Wie dat al een Trommel is.
'k Meyn dat ghy voor my saut spreken
En getuygen, dat daer by
Niemant het en wort geleken
Dan het volck van Snappernij.
Dan de klappers en klappeyen,
Die, met dat-se sijn geraeckt
(Aen-gesproken) soo laveyen
Ende raesen, dat het kraeckt.
Silv're, Gaude, Wyse Mannen
Moeten swijgen, synder uyt,
Daer die Trommel, soo gespannen,
VVort geroert en geeft geluyt.
En sy willen, en sy sullen
Sien te voeren 't hooghste woort,
Al waert dat-se moesten brullen:
Om alleen te sijn gehoort.
Ondertusschen ist een Trommel:
Sy sijn ydel binnen in,
Als hun woorden sijn gedommel
Reden-loos en sonder sin.

Maer

Maer al dickmaels Leger-klocken,
Die met hun vervloeckt geraes
Menigh-reysen spelen rocken
Die belenden in Eylaes!

Bemerckt uwe Trommel wel, Groot-gerucht, ende ghy sult bevinden, datse niet anders en is, dan een groote bodem-loose doose, waer op van boven en onder een Schaeps-vel gespannen is. Welck ydel en hol geveirt, sulck een yssélijck en onbescheyden gerucht uyt-gheeft, wanneer het uwe Stockxkens op sijn dorre huydt gewaer wort, datmen hoort nochte en siet.

Ja al naemt gy soo dicken oft meerderen klomp haut, metael, oft gaut: geen Hamer-slaghen en konnen daer even-wel soo donderachtigh gedommel uyt-haelen, datse de Trommel sauden overpoffen.

En dit derre ick een Leger-klock naemen: om datse de Kryghslieden ten optreck versamelt, ghelijck het geluyt der metaele klocken de Christenen ter kercke beroept.

Stelt nu daer neven een on-bescheyden Raesbol, die quick-silver onder de tonghe heeft, ende ghy sult sien dat het maer een ydele ende hersseloose dooze en is, daer rechts een Schaeps-vel over ghespannen is: ende den welcken, als hy aen-geraeckt (aen-gesproken) wort, (ist dat hy noch somtydts soo langh kan swygen) een moyelijck ende redenloos geraes uyt-spaut: ende dit met sulck' een ge-

rammel, dat oock eenen metaelen oft gauden klomp, een hervaeren ende wys man, niet machtigh en is een woordt gehoor te krygen, daer desen Donder-beck oft Trommelaer kakelt.

Den welcken met reden een Leger-klock genaemt magh worden: om dat hy met sijnen onvoorsichtighen snater de Kryghslieden tegen een beroept, ende menighmael oorsaeck is van haet ende nyt, twist en krackeel, ja van vechten en doodt-slagen. *Terribilis est in Civitate sua homo linguosus.* Eccli, 9. *vervaerlijck is in sijn Stadt een mensch die langh van tongh is.* Seght den wysen Man.

Sorght dan, goeden Vrient, dat ghy met uwe tongh niet en rammelt, gelijck met uwe Trommel. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Psal. 139. *VVant een man van veel woorden en sal niet gevoordert worden op de aerde.* Maer *saligh is den man die niet gevallen en is door't woort uyt sijnen monde. Beatus vir qui non est lapsus in verbo ex ore suo* Eccli. 14.

Antwoort nu eens op't gene van u selve de Trommel is vragende;

Wat magh ick niet derven
Daerder veel van sterven?

Ick vraegh' u:

Vrient geraedt eens hoe en waer
Sloegh den eersten Trommelaer?

GRAFF-

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Trommelaer.

Groot gerucht en kleyn profyt
Leyt hier onder, 't leven quyt.

TROMPETTER.

GHy, die het Oorlooghs volck
Den moet schynt in te blaesen,
Als ghy ontrent den strydt
Dat hol gerucht doet raesen
Van uw' gekringhde Pyp:
Ick heb eens wat gepeyst
't Gen' ick u seggen sal,
Ist dat ghy sulcx ver-eyst.
Want 't is wat, dat u meer
Dan my, kan onder-richten:
Ter wylen dat ghy blaest
En uwe mackers vichten:
Terwylen dat de locht
Vol roock is ende vier:

Ter wylen d'aerde deunt
En dommelt van 't getier.
Als ghy in roeren siet
Thien twintigh duysent zielen
Gewapent en gereet
Om alles te vernielen:
Als ghy het groff Geschut
Van alle kanten hoort,
En siet, hoe dat het door
Het dick van 't leger boort.
Ja als ghy niet en siet,
Dan schieten, steken, kerven,
Dan wonden over-hoop,
Dan vallen ende sterven:
En als ghy niet en hoort
Dan jammer en gekryt:
Als ghy (al blaest ghy noch)
Schier sonder Adem syt.
Gaet dan, geruchtbaer Man,
Met uw' beroerde sinnen
Wat binnen in uw' hert,
In uw' gedachten binnen:
En overleght daer eens
Terwylen dit geschiet,
Dat ghy van 't Oordeel Godts
Noch maer een schets en siet.

Dat

Dat ghy daer niet en siet
Dan een geschildert Teeken,
By diën dagh van toorn
En gramschap vergeleêken:
Dat desen maer en is
Gelijck een Kinder-spel
Geleken by de plaets
Benauder dan de Hel.
Maer op dat ghy dit noch
Te beter saut gedincken,
Soo weet dat daer dan oock
Trompetten sullen klincken,
Trompetten inde locht
Met schrickelijck geluyt,
Van Oosten ende West,
Van Noorden ende Zuydt.
Gedenckt wanneer ghy steeckt
Om ander aen te moeden:
Op dat-se, sonder vrees
Van sterven, sauden woeden,
En dringhen 't samen in
Dat schroomelijck gewoel
Van waerder duyst en duyst
Gaen naer den Rechter-stoel.
Gedenckt dat ghy oock eens
Sult moeten hooren steken

Een

Een Tromp, wiêns hol gebrul
Sal door de graven breken
En wecken u daer uyt:
Om dat ghy met den geest
Saut komen voor't Gerecht
Daer oock den goeden vreest.
Gedenckt dat een Trompet
Eens sal een teecken wesen,
't Gen' Hemel ende d'Aerd'
Doen schudden sal en vreêsen;
Godt gaff! dat u uw' Tromp
Dat teecken deed' voor-sien:
Om u, 't gen' dan benout,
Alsnu te leeren vliên.

En verwacht hier van my niet, *Trompetter*, dat ick veel verhaelen sal, 't zy vande vreesschelijckheydt ende beroerte van eenen algemeynen Veldt slagh, oft van de schroomelijckheydt van het algemeyn Oordeel: want het eerste en weet ick maer van hooren seggen en lesen, maer ghy van ondervinden. Ende het tweede is onuytsprekelijck voor my, maer voor u noch eenighsints beter om te begrypen oft over-weghen: wanneer gy u selven tegenwoordigh vint in soo vervaerlijck gewoel, gelijck het Oorlooghs gevecht is.

Ick en sal u dan maer alleenelijck vermanen, dat uwe Trompet aen u een gedurigh gedenck-teecken kan ende behoorde te wesen van die Trom-

pet,

pèt, voor de welcke de Rechtveirdighe ſelve ſullen ſchudden en beven: wanneer ſy alle vleeſch te gader ſal roepen, om voor den vergramden Rechter te verſchynen. *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti* 1. Cor. 15. *VVant dat Trompet ſal geklanck gheven, ende de dooden ſullen op-ſtaen ongeſchent.*

Maer het ſal wel een ander geluyt, een vervaerlijcker gehuyl weſen dan ghy maeckt. Ick laetſe u den wel-ſprekenden *Chryſoſtomus* beſchryven, ſprekende op de voor-ſeyde woorden vanden Apoſtel. *Verè vox magna, vox tubæ terribilis: cui omnia obedeunt elementa: quæ petras ſcindit, inferos aperit, portas æreas frangit, vincula mortuorum diſrumpit, & de profundo abyſſi animas liberatas corporibus ſuis aſſignat. Voorſeker een groote ſtemme, een vervaerlijcke ſtemme des Trompets, aende welcke alle Elementen onder-danigh zijn: de welcke de ſteen-rotſen ſcheurt, de hellen opent, de metaele poorten krackt, de banden der dooden breeckt, ende de zielen verloſt uyt de diepte vanden aff-gront, hunne lichaemen aen-wyſt.*

Godt gave! dat de ſtemme van uwe Trompet aen u, ende aen alle die u oeyt hooren blaeſen, ſoo *groot* ende ſoo *vervaerlijck* waere, dat ſy de vier *Elementen*, met de welcke het lichaem beſtaet, *onderdanigh* maeckte aende geboden Godts, datſe de *ſteen-rotſe ſcheurde* van een verſteent gemoet, de *hellen opende* van een beſmeurt geweeten, *de metaele deuren krackte* van een ſchadelijcke ſchaemte inde ſonden te belyden, de *banden der dooden*, der dodelijcke ſonden *braecke, ende de zielen, verloſt uyt den affgrondt* vanden ſtaet der verdoemeniſſe, *hunne lichae-*

men

men aenwees: de welcke sy voort-aen beter ende deughdelijcker moeten bestieren, ende van alle boosheydt ende onrechtveirdigheydt ontwennen: om in dien uyttersten dagh niet te moeten hooren die alder schrickelijcxste donder-slagen. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Matt. 25. *Gaet wegh van my ghy vermaledyde in't eeuwigh vier, dat bereydt is den Duyvel, ende syne Engelen.*

Slaet nu eens verstandighlijck naer't gene ick u vraghen sal, vande Trompet te steken.

Sauder jmant oeyt op recht
Moghen steken, daer men vecht?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Trompetter.

Ick plaegh eertydts iet te geven
Om al-soo te konnen leven:
En nochtans alleen het derven
Van 't gegeven, deé my sterven.

VIS-

VISSCHER.

VIssther ofte Visch-verkooper,
Botten-lover; Palinck-strooper,
Wey-man van het water-vee,
In Revieren oft in Zee.
Die met vanghen oft vertieren
Van die stomme slibber-dieren
Het getal van uwen tydt
Onder-haut en oock verslijt.
Dat ick van uw' konste wiste,
Ick wil seggen, hoe ghy vischte,
'k Sau daer in voor u misschiên
Hondert goede lessen sien,
Maer om dat ick in uw' gaeren
Niet seer wel en ben hervaeren,
En de konste niet en weet
Hoe ghy uwen haeck bereet.
Soo moet ghy te vreden wesen
Met een less' alleen te lesen,
Die misschiên uw' ongeval
Eer ghy't siet, vertoonen sal.
Ghy weet haecken ende netten,
Daer de Visschen zijn, te setten
En te lichten, als ghy peyst
Dat het vanghen dat ver-eyst.

Maer.

Maer als ghy die vangenißen
Op-heft; meynt ghy dat de Vißchen
Die dan inde netten zijn,
't Lichten achten vande lyn?
Al ist dat-se wat gevoelen
Ende sien het gaeren woelen,
s'En gelooven noch niet vast
Datse daer in zijn verrast.
Alsoo langh' als zij noch swemmen,
En gevoelen, dat hun vlemmen
Royen inde water-vloet,
Synse noch al wel gemoet
Maer wanneerse boven komen,
En uyt 't water syn genomen,
Als het water hun begeeft,
Dan ist dat het Visken beeft.
Dan begint het eerst te speuren
Dat het door die gaeren-deuren
Is geswommen inde Schuyt,
En van daer de werelt uyt.
Dan gelooft het datter haecken
Zyn geslaghen in sijn kaecken:
Dat hy aen dat beetjen broot
Heeft geslockt sijn eyghen doot.
Visscher, zijnder sulcke Visschen,
Die hun welvaert soo vergissen,

Nergens el dan in de Zee?
'k Vrees' ghy syt een Vischken mé.
En met u, soo menigh hondert,
Die verbaest sijn en verwondert
Als den Predikant vertelt
Dat den Duyvel netten stelt.
Dat den Duyvel, oock al netten
Voor de menschen, weet te setten:
Ende dat hy haecken hanght
Daer hy zielen mede vanght.
En nochtans, 'tis soo: het gaeren
Syn den ryckdom en goe' jaeren;
Ende de wellustigheydt
Is voor eenen haeck bereydt.
Daer in weet hy duysent zielen
Te verwerren en vernielen,
Daer aen kryght hy menigh gast
Op den schyn van vreughden, vast.
Doch al ist dat sy bemercken
Wat bestraffbaers in hun wercken:
Evenwel s'en meynen niet
Dat den Heer soo nauwe siet.
Al-soo langh', als sy noch leven
En in dese wereldt sweven,
Laeten sy hun vooren staen,
Dat-se noch al reed'lijck gaen.

Maer eylaes! wanneer het ſterven
Hun het wereldt goedt doet derven,
Als dit leven hun verlaet
Sien ſy eerſt den ſlechten ſtaet.
Dan beginnen ſy te ſpeuren
Dat-ſe tot een eeuwigh treuren,
Tot een eyndelooſe pyn
Met dat net gevangen ſijn.
Dat die haecken en dat gaeren
Niet dan helſch bedrogh en waeren:
Dan glooven ſy te laet
Dat hun wegen waeren quaet,

Dat de Viſſchen, die inde Fuyck verwert, oft aenden haeck vaſt ſijn, niet eer voor goedt en beginnen te vreeſen ende te gelooven, dat-ſe bedroghen ſijn met ontrent die garen venſterkens te komen ſpelen: oft met dat aes ende ſmaeckelijck brocxken in te ſlocken, voor dat ſe uyt het water werden genomen ende de locht gevoelen; neem ick daer uyt: om dat alſulcke gevanghen Viſſchen geene oft ſeer kleyne tegenweir doen, om los te raecken, ſoo langhe als ſy onder water ſijn: emmers geen geweldt ten aen-ſien van het worſtelen, als ſy de locht gewaer worden. Wilt gy het noch ſekerlijcker weten? vraeght het hun ſelve, iſt dat gy de tael kont. *Interroga jumenta, & docebunt te, &c. & narrabunt ea piſces maris.* Job. 12. *Vraeght het de beeſten ende ſy ſullen u leeren, &c. ende de Viſſchen der Zee ſullen 't vertellen.* On-

Onder-tusschen worden wy genoegh versekert door de dagelijcksche voor-vallen, dat het alsoo met veele menschen toegaet: de welcke komen spelen ontrent de goederen van dese wereldt. Sy soecken voorspoet ende ryckdommen; maer. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* 1. Tim. 6. *Die ryck willen worden, die vallen in bekooringe ende inden strick des duyvels.* Sy trachten naer eer ende glorie, Sy willen geacht ende gepresen sijn, Sy willen vliegen; maer. *Sicut Aves laqueo comprehendunt, sic capiuntur homines.* Eccli. 9. *Gelijck de Vogelen met den Strick bevanghen worden, al-soo worden de menschen oock gevanghen.*

Den meesten hoop volgen de wellusten, ende soecken sich te versaden met de verganckelijcke genuchten, doch het gene den welsprekenden *Cicero* vanden geleerden *Plato* verhaelt, en is maer al te waerachtigh. *Den goddelijcken Plato* (seght hy) *naemt de wellusten het Aes vande quade, om dat daer mede de menschen gevanghen worden, gelijck de Visschen met den haeck. Divinus Plato escam malorum voluptatem appellat, quia eâ homines capiuntur ut pisces hamo.* Lib. de senect.

Maer wat maecken alle dese gevangen mensch-Visschen? wat gewelt doense, om uyt te breken, wanneerse sien dat-se allenskens uyt het water, uyt dit leven, getrocken worden? het en is emmers maer dun gaeren, oft een broos Peirts-hair, 't welck hun verstandt gewickelt ende gebonden haut, het gene met eenen goeden wille alleen ge-

scheurt ende gebroken kan wesen. *Pænitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Act. 3. *Hierom doet penitentie ende bekeert u: op dat uwe sonden uyt gewischt mogen worden.* Ten moet hun maer leet wesen, om ontbonden ende verlost te sijn.

Wat middel soeckense dan, om los te raecken? eylaes! geene; zy en doen geen gewelt, om vry te wesen: om dat zy niet en gelooven, datse verwert ende verstrickt zyn, soo langh als sy noch leven, ende onder water swemmen. Sy vreesen ondertusschen wel wat, als het gewisse overtuyght dat het soo niet al effen en gaet: als de Predikanten verkondighen watter inde locht, in het Oordeel al te doen sal wesen; nochtans sy hopen dat alles ten besten, oft emmers soo argh niet, sal afloopen. En daerom en soecken sy soo seer niet te ontvluchten, ten waer misschiên neder-waerts, ende noch meerder in't net, sy soecken troost in wereltsche tydt-korten ende vermaecken, om het wroeghen wat te verdooven, sonder opperwaerts te klimmen, om uyt de netten te springen, ter wylen dat het noch tydt is.

Ende aldus blyvense daerse zyn: tot datse ten lesten op-getrocken worden ende komen te sterven. Dan gaen de ooghen open, dan gelooven sy te laet het bedrogh, het welck sy inder eeuwigheydt met de pynen der hellen sullen moeten betreuren.

Ick segge dan om te sluyten. *Qui potest capere capere capiat.* Matt. 19. *Die het vaten magh die vate't.* Die

geloovẽn wilt datten Duyvel sulcken stricken ende haecken uyt-werpt om zielen te vanghen, magh sijn ooghen des verstandts openen, ende sien, oft hy'er niet aen vast en is; op dat hy nu (alst tydt is) sijn beste doe' om los te raecken door eenen goeden wille, om hier naermaels (alst te laet sal wesen) niet vast te moeten blyven tegen sijnen wil.

Nu raedt waer alderhande Vis
Voor ons altydt ten besten is?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Visscher.

Die met Pieren
Water-dieren
Vongh' en nam het leven aff:
Diên bestormen
Sulcke wormen
Nu hier onder in dit graff.

VOERMAN.

K Loecken Voerman, die altydt
Over ende weder ryt
Met u Kerr' oft waghen.
Om soo menigh lastigh pack
En de Rysers, met gemack
Over wegh te draghen.
'k Heb u oock van doen gehadt.
Om naer d'een oft d'ander Stadt
Sittende te reysen;
En met eenen: om alsdan
Wagen ende Wage-man
Naerder t' over-peysen.
Maer den alder-besten slagh
(Naer mijn Oordeel) die ick sagh.
Sagh ick inde wielen:
Daer geduerigh brocken slyck,
Aengebleven vanden dyck,
Klommen ende vielen.
Hier hongh' eenen klont aen't rat
Vander aerden op-gevat,
Maer hy viel haest neder:
En daer noch een ander brock
Die ontrent ten halven trock,
En dan vielse weder.

Luttel

Luttel waeren, die tot top
Vande raders bleven op
En daer vast aen hielen;
Maer die drayden even-wel
Met de wielen oock al snel
Neêrwaerts, oft sy vielen.
Niet ter wereldt, 't gen' 't geval
Aerdiger verbeelden sal,
Aerdiger aff-maelen:
't welck de mensche op en neêr
Heft en suckelt gins en weêr,
Klimmen doet, en daelen.
Syn de menschen niet aen slyck
En aen klonten aerd' gelijck,
Daer sy van gemaeckt,, zijn?
Die geduerigh aff en aen
't Rat van Vrauw' Fortuna *gaen,*
Naer dat zij geraeckt,, zijn?
Hier wort eenen van het rat
Van't geluck wat op-gevat;
Maer hy valt daer henen:
Als hy quaelijck eenen voet
Op is, sijnen mede-spoet
Lost en is verdwenen.
Daer een ander: als hy peyst
Dat hy voor de winden reyst,

Wort oock aff-gesmeten.
En den derden: als hy docht:
'k Heb nu wat ick wenschen mocht,
'k Ben nu wel geseten.
Wort oock met het selve rat,
't Welck hem soo verheven hadt,
Weer al even snellijck
Naer beneden toe, gesleurt:
Ja, gelijck het meest gebeurt,
Dickmaels eens soo fellijck.
Voerman, 'k wensch u dit gepeys
Oft verhael, op uwe reys,
En aen al de vrinden:
Die sich, om het groot gemack,
Ceyt in uwen wagen-back
't Samen sullen vinden.
Want daer mede sullen sy,
En ghy oock, veel klapperny
Swygen en vergeten:
Daer al dickmaels (vrees' ick seer)
Uwe viel, en jmants eer
Mede wort verbeten.

Eer dat ick voortgae, *Voerman* en Reysers, met onse voorgestelde Rympjes wat meer te openen, ende door klaerder aen-wysinghen te bevestighen; Soo sal ick u seggen, dat ick door de *Fortune* oft Geval verstaen wil hebben: Een geval oft kans, die

die geschiet by toe-val ende buyten onse verwachtinge. Oft noch eygentlijcker naer mijnen tegenwoordighen *Thema* oft gestel: De onsekerheydt ende de veranderlijckheydt vande wereltsche saecken, gelijck als de selve, ten opsicht van onse duystere voorsienigheydt, soo geschieden, dat-se oock niet geschiet oft anders geschiet sauden konnen hebben.

Want ick weet wel, datter by Godt geen *Fortune* oft Geval en gelt; om datter niet met allen buyten oft behalvens sijne voor-wetenschap en sal nochte en kan gebeuren. Ick neem' het geval al-hier inden sin ende verstandt, gelijck het den wysen Man verstaen, ende daer van gesproken heeft. *Vidi sub Sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificium gratiam, sed tempus casumque in omnibus.* Eccli. 9. *Ick heb gesien* (seght hy) *onder de Sonne, dat den loop niet toe en behoorde den rasschen, noch den strydt den vromen, noch den wysen het broodt, noch den Leeraers de ryckdommen, noch den konstenaers de bevallyckheydt; maer dat den tydt ende de Avonture in alle dinghen sijn.*

Aldus segh ick, dat d'onsekerheydt ende veranderlijckheydt vande wereltsche saecken, namentlijck van het geluk ende voorspoet, niet beter en magh vergeleken worden dan by de Wielen oft Raders van eenen Waghen. Daer in kont gy een *Conterfaictsel* oft Aff-beeltsel vande *Fortune* met de ooghen van het verstandt bemercken, sekerlijck naer het leven geschildert met alle de aenhangende omstandigheden.

 Siet

Siet wat (bid ick u) wanneer dese Wielen door het slijck ende modder draeyen, hoe dat het nederliggende moras om de vellinghen van het Rat is woelende. Hier blijven een deel brocken aenhanghen, maer de welcke een weynigh vander Aerde verheven wesende, voor den meestendeel wederom aff-druypen: de reste worden wat hoogher op-gehackt. Doch eylaes! met eenen schock vande Kerre vallen daer noch eens vande sesse de vyff aff, ende sleypender in 't vallen noch een deel op-komende mede ter aerden.

Van duysent een rack'ter tot boven; maer blijft die een daer vast op? ja se soo langhe, als de Kerre al-soo stil staet, want soo haest als de Wielen voorts draeyen, soo rollen dese klonte oock neder-waerts, somtyts in, somtyts neffens de leeze, emmers met duysent peryckelen van gemorselt ende geplettert te worden door het selve Rat, het welck hun te voren soo verheven hadde.

Beeldt u in, goede Vrienden, dat het geluck een Wiel oft Rat is, ende gy sult seer lichtelijck gelooven, datter om dit Wiel een groot gedruys van menschen is woelende, die allegader Aerde sijn, ende van slijck geschapen, ende de welcke alle gelijck daer aen soecken te kleven, ende opgeholpen te worden.

Veel hauden wat vast, doch den meerderendeel sackt haest ter aerden: de overige draeyen hoogher, maer eylaes! met eenen schock vanden Waghen, met een tempeest vande wilde Zee, met eene

eene Oorlghe ende plonderinghe van het Leger, met eenen brandt in huys, oft verlies van Processen, sinckender weder een groot deel neder, ende sleypen noch in het aff vallen, oft banckmaecken, eenen hoop, nieu-op-komende maeckelaers en Ambachts-gasten mede, die-se schuldigh syn.

Seer weynighe schynen tot boven te raecken (ick segghe: schynen: want wanneer sal een begeirlijck hert hoogh genoegh wesen, aen-gesien dat *de gierigheydt nimmermeer genoegh en heeft? Avaritiæ nihil est satis.* Boëtius lib. 2. de Consf.) maer hoe langhe synse daer versekert? niet eenen ooghenblick Vrienden.

Tolluntur in altum
Vt lapsu graviore ruant.

Dat is.

Sy worden googh' verheven:
Om swaerder val te geven.

Hoe sy hoogher verheven worden, hoe dat-se gevaerlijcker val doen. Sy vallen daer van, ende rollen inde Wagenleeze, verliesen hun goedt ende gesagh, dickmaels hun eer, ende menighmael de ziel: sy worden van het selve rat verplettert, het welck hun te voren soo hoogh-verheven hadde.

Laet dese bemerckinghe in uwe gedachten spelen, ende over wegh in uwe t'samen-spraecke verhandelt

handelt worden: ende ick hope dat ghy aldus veel ſchadelijcke woorden ende klappernyen ſult vergeten en achter-laeten, ende dat in uw' verſtandt de onſekerheydt vande tydelijcke goederen gheweoghen, ende verfoyt, ende de Hemelſche gheſchat ende aen-genomen ſullen worden.

Raedt nu:

Waerom ſijn de Voermans heden
Noch gekleedt naer d'oude zeden?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Voerman.

Ick heb in mijnen tydt
Geziackt, gerotſt, gereden,
En menigh menſch gevoert
In mijnen Wagen-back
Al waer hy weſen wau.
Ach! had ick nu 't gemack
Dat ghy, daer ick wil ſijn,
My voerde met gebeden!

WEVER.

WEVER.

GEdienstigh Wever, als ick denck,
Wat dat wy menigh schoon geschenck
Van uw' getauwen kryghen:
Dan voel ick my soo seer verplicht,
Dat ick hier tot uw' onder-richt
Oock geenssints en magh swygen.
Gy zijt die onse schaemte deckt,
Die 'swinters onse kaude breckt,
En somers d'heete straelen:
Gy zijt, die ons soo machtigh veel
Gerieft, dat ick het thiende deel
Nu niet en kan verhaelen.
Maer uwe stoff, die ghy verweest,
Is oock een stoff die stoffe geeft:
Om u te laeten weten,
Wat dat ick u wel wenschen sau
Te doen, als ghy op uw' Getau
Soo besigh zijt geseten.
Gy sit en woelt den heelen dagh,
En slaet geduerigh slagh op slagh
Dat al de glasen beven:
En al op eenen dunnen draet
Die over ende weder gaet,
Om naer de konst te weven.

En

En dit ſult ghy ſoo fellijck doen
Op dicke VVol, als ſacht Cottoen,
Op vlas, als teere zijden:
En dick en dun, en ſterck en teer
Die moeten weynigh min oft meer
Van dat klabotſen lyden.
g'En ſchiet de Schiet-ſpoel nimmermeer
Oft ghy en kloopt oock eenen keer,
Om't gaeren aen te dryven:
Op dat het vaſt en recht ſau gaen
En ſomtyts niet op verr' naer aen
Het ander, ſaude blijven.
VVant ſau iet wel geweven ,, ſyn,
Soo moet het aen-gedreven ,, ſijn;
En dit (gelijck ick meene)
En kan van u niet ſijn gedaen
Dan met gedurigh aen te ſlaen,
Dan met geweldt alleene.
O! Vrient als ghy daer ſit en weeſt
En op een ſlechte winningh' leef,
Beſiet dan wat uw' weven:
En denckt dat ghy daer binnen ſiet,
Als ghy uw' gladde Schiet-ſpoel ſchiet,
Een Aff-beelt van uw' leven.
Gelijckt de Schiet-ſpoel by den tydt
Die ſnellijck ging en weder glijdt

Met

Met nachten ende daghen:
En uwen zueren Arrebeydt,
Verdriet, en sorgh', en swaerigheydt
Gelijckt die by de slaghen.
Dan suldy sien dat elcken dagh
En nacht, heeft sijnen tusschen-slagh
Van droefheydt ende lijden.
Maer weet dat dit alleen geschiet
Om u door slagen en verdriet
Te geven effen zyden.
Om u te maecken recht en vast,
Op dat ghy op den Hemel past:
Om u ter deught te dryven:
En dat ghy op de beste baen,
Die ghy alreed' syt ingegaen,
't En eynde toe saut blijven.
VVant even-eens, gelijck ghy weeft,
Soo ist van noode dat ghy leeft;
Ghy klopt om wel te weven:
En uwen Godt, die klopt en slaet,
VVanneer hy u in Armoe' laet:
Op dat ghy wel saut leven.

Weeft nu al neirstigh voort, goeden Vrient, ick en wil u niet langer beletten: want ghy hebt uwen tydt van doen, om den kost te winnen; maer doet even-wel het gene ick u heb geseyt, ende troost'er

trooſt'er uw' benaut gemoet onder-tuſſchen wat inede.

Siet hoe dat ghy nimmermeer de Schiet-ſpoel gins oft weder en ſchiet, oft gy geeft oock eenen klop tegen dẽ draet oft inſlagh, om hem recht ende vaſt aen te jaghen: nochte ſonder kloppen en aenſtooten en kan uw' werck in geender voegen wel gaen. Ende wanneer ghy dat bemerckt ſoo laet u ſelven voor-ſtaen, dat ghy een keten zyt, de welcke op het Getauw geſtelt is, ende moet gheweven worden; ende dit met den tydt: den welcken gheduerigh, ſonder op-hauden over en weêr, by dagh en nacht, gelijck een Schiet-ſpoel henen ſweeft.

Want dan ſult gy lichtelijck vatten, datter nootſaeckelijck tuſſchen elcken door-ſcheut eenen ſlag moet komen. Ick wil ſeggen: dat noch dagh noch nacht ſonder eenighe ſwaerigheydt ende moyelijckheydt magh voor-by gaen: om den draet oft Inſlagh, onſe wercken ende gedachten, recht ende vaſt aen te dryven. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me.* Lucæ 9. *Iſt datter jmant wilt komen na my, die verloochene ſy ſelven, ende heffe op ſijn Cruys dagelijcx, ende volge my.*

Ten is geenſſints genoegh dat ghy onder-tuſſchen, nu ende dan uw' kruysken draeght, om den Heer wel te volgen: neen Vriendt, het moet dagelijcx geſchieden: gelijckerwys het niet genoegh en is, om wel te weven, dat ghy nu en dan eenen ſlagh geeft, om den draet aen te ſtieren, ende dat gy'et

gy'er voor en na misschiên met hondert los en scheeff liet, gelijckse de Schiet-spoel aen-set: want dat sauden al quade slaghen wesen, ende het gans laecken bederven.

Ende als ghy dit al neirstighlijck overleyt sult hebben; wat sal daer anders van komen voor u; dan eene gerustigheydt in uwen arbeydt? verduldigheyt in uwe armoede? genoeghen in uwen verworpen staet: ende blydtschap in alle uwe swarigheden? denckende dat ghy (gelijck ghy den Inslagh wel aen-dryvende met kloppen, in't eynde van uw' weven een wel-gewrocht stuck voor den dagh brenght) oock in't eynde van uw' leven een deugdelijcke ziele den Heere sult mogen op-offeren, als ghy met lyden en verdriet wel aen-ghedreven geweest sult hebben.

Raed' nu, van wat rooden twyn
Kan ick maecken rooden wyn?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Wever.

Soo ras, ô mensch! hier niet voor-by:
Wie (meen'je) was ick in mijn leven?
Ick heb misschiên uw' kleet geweven.
Gaet henen nu, en bidt voor my.

WYN-VERKOOPER.

Ick heb u int begin
Een Winckel aen-gewesen,
Om qualen en gebreck
Des lichaems te genesen:
Nu sluyt ick desen Boeck,
En brengh' u in een kraem,
Daer Medecynen sijn
Voor onsen geest bequaem.
Ick heb mijn less, begonst
Met u te onder-wysen,
Dat wy het wereldts soet
Niet al en meughen prysen:
Om datter in dat soet
Vergiff en bitter schuylt,
Dat ons, soo 't niet en doodt,
Ten minsten seer vervuylt.
Nu, sluyt ick mijne less'
Met u te willen toonen
Dat onder vrolijckheydt
Oock vreughden konnen woonen
Op-recht en sonder quaet:
Ick toon' hoe dat den wyn
Voor 't lichaem ende ziel
Gesont en goedt kan sijn.

Ick

Ick heb u eerst gebracht
Daer niet dan siecke lieden
Veel geldts voor bitterheydt
En vuyle drancken bieden:
Nu heb ick u voor 't lest
In sulcken kraem geleyt
Daer maer gesonde Lien'
En koopen vrolijckheydt.
Sy koopen vrolijckheydt:
Want wat doen meer de wynen
Dan uyt een droeven geest
De droeffheydt doen verdwynen?
Wat doen de wynen meer,
Dan swaer en galligh bloedt
Aff-spoelen van het hert,
En queêcken ander goedt?
Dit weet ghy al-der-best
Ghy siet het alle daghen,
Beminden Vrient, hoe dat
Die Druyve-druppels jaghen
Benautheydt uyt de ziel,
En sorghen uyt het hooft,
Waer door soo menigh mensch
Van leven scheen berooft.
Maer hoe gebeurt dit al?
Wat lieden meughdy schincken:

Op dat sy aenden wyn
Hun wel-vaert sauden drincken?
(Hoe veelen vraegh' ick niet:
VVant allen over-daet,
Gelijck een jder weet,
Is alle menschen quaet)
Ick vraegh': wat slagh van volck,
Dat sonder p'ryckel meughen
Het lichaem en den geest
Met uwen dranck verheugen?
Die branden inde korts?
Den wyn waer hun venyn.
Wie sich met wyn vermaeckt
Moet sonder kortsen sijn.
Den wyn verjaeght geen korts,
Noch dier-gelijcke qualen
Hy sau eer van een kleyn
Een grootter plaegh' doen haelen,
Ja brenghen in het graff;
Maer die hem drinckt gesont
Diên doen de druyven deught
In 't hert en inden mont.
Diên sal hy sijn verdriet
En lijden doen vergeten:
Diên sal hy vrolijckheydt
Met volle maet toe-meten:

Diên sal hy geven kracht
En openen 't verstandt,
Verwermen het gemoet,
En steken 't als in brandt.
O! mensch daer sijn voor u,
Daer sijn noch beter druyven,
Voor wiëns heylsaem sap
Verr' dese moeten schuyven:
Ick weet noch ander wyn,
Die sulcke krachten heeft,
Maer die hy aende ziel
Alleen te proeven geeft.
't Is wyn, ja geenen wyn,
Maer 't Dierbaer Bloedt des Heeren,
Dat Godt hier vanden mensch
In schyn van wyn laet eeren:
't Is wyn verkeert in Bloedt
Maer 't gen' nochtans den schyn
Van wyn behaudt, (a) om niet
Te schroomelijck te sijn
En desen grooten dranck,
Wort aenden mensch geschoncken,
En, naer dat hy dan is,
Tot loon oft straff gedroncken:
VVant schoon dat desen wyn

(a) S. Amb. lib. de Sacra.

Gesont is ende goedt,
Soo ist nochtans dat hy
Geen goedt aen siecken doet.
VVech, die de kortsen heeft
Van doodelijcke sonden:
VVant hier en wort geen hulp
Voor sulcken volck gevonden:
VVech (segh ick) 'tis vergiff.
Verdoemenis, en doodt:
Om dat hy uwe korts
Verdobbelt en vergroot.
Maer wilt ghy van dit sap
Gewenschten by-standt voelen?
Soo laet den bitsen brandt
Van dyn gemoet verkoelen:
VVeirt eerst voor al die korts
Door een oprechte bicht,
En drinckt dan: dan wort ghy
Door desen wyn verlicht.
VVant al die hem gesont
En wel te passe proeven,
Die vinden daer alleen
Den troost, die sy behoeven:
Die hongher heeft vint spys:
Die dorst die vint'er dranck
Soo goedt, dat hy niet meer
En dorst sijn leven lanck.

Die plomp is van vernuft
Verscherpt hier mé de sinnen:
Die kilt, die kryght hier vier
Om Jesum *te beminnen:*
Die slap is en verflauwt
Die haelt hier kracht en macht,
Op dat hy 't al om Godt
Seer licht, ja niet en acht.
Die droeff is wort vertroost:
Benautheydt wort verdreven,
En Arme worden ryck,
Om blijdelijck te leven.
Int kort: al wie behoeft
Die vint hier hulp in noot,
Alleen den boosen smaeckt
En drinckt hier aen de doodt.
Komt aen dan, Lieven mensch,
Tot desen wyn geloopen,
Hy is voor niet, och ja,
Hy is voor niet te koopen;
Maer drinckt hem toch gesont,
Beweent toch eerst uw' quaet,
Op dat ghy tot geen doodt,
Maer tot het leven gaet.

Want om dit leven te bekomen, ist al gedaen, daer hanght het al aen. Hier toe sijn wy gescha-

pen. Hier toe ſijn wy geboren: hier toe leven wy, ende daer toe moeten wy ſterven; hier toe is dit Boecxken begonſt, ende daer toe wort het geeyndight. Daerom heb ick u in het begin tot eenen Aptekers Winckel ingeleyt: op dat gy aldaer ſiende, gelijck in eene ſchilderye de bedriegeryen vande wereldt, u vande ſelve ſaut myden, om het eeuwigh leven niet te verlieſen. Ende nu laet ick u ruſten in eenen overvloedighen Wynkelder: op dat gy, indachtigh wordende, wien dat onder dit edel nat de ziele vanden menſch beſoeckt, ſpyſt ende verſterckt, eenen treck en jver ſaut gevoelen, om het leven voor uwe ziele te ſoecken, daer, ende gelijck als het te vinden is. Laet ons dit noch eens wat naerder (doch in 't kort) verhandelen.

Dat den Wyn matelijck gedroncken, geſondt ende vermaeckelijck voor het lichaem ende voor den geeſt is, en heeft ons den wyſen Man niet alleen verſekert *Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potatum.* Eccli. 31. *Den wyn* (ſeght hy) *matelijck gedroncken is den menſche een verheughen der zielen ende des herten.* Maer de dagelijckſche ondervindinghe ſtelt ons buyten alle twyffel: want wie brenght de vrolijckheydt aende Tafel dan den Wyn? wie maeckt de menſchen genuchelijck dan den Wyn?

Doch al is hy geſont voor droeve, queelende, ſlappe, vreeſachtighe ende benaude: hy is nochtans ſeer ongeſont ende gevaerlijck voor de gene, die daer

daer ſijn met een brandende kortſe bevanghen: deſe ſauden de doodt vinden daer andere geneſen: daerom wort den Wyn aen alſulcke gemeynelijck verboden.

Den Goddelijcken Wyn, oft het *Dierbaer Bloedt* van onſen Saligh-maecker onder de gedaente van wyn, is geſont ende een verheughen voor het Lichaem ende de Ziele. Voor het Lichaem: voor ſoo veel als door het ont-fanghen van dit Alderheylighſte *Sacrament* de tydelijcke plaghen verbeden worden. Ende voor de ziele, als ingeſtelt weſende voor deſelve, om daer door het eeuwigh leven te verkrygen. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam.* Joan. 6. *Soo wie myn Vleeſch eet, ende myn Bloedt drinckt, die heeſt het eeuwigh leven.*

(Ick ſpreeck hier Vrienden toe, de welcke weten ende geſooven: dat onder de gedaente van Broodt ende van Wyn alleen, beyde het *Vleeſch ende Bloedt Chriſti* ſyn ſchuylende, ende dat onder elcken ſchyn, deſe te gader genut worden, nochte min nochte meer, dan de Prieſters, aende welcke het alleen toe-gelaten is dit Alderheylighſte Hemelheym onder twee gedaenten van Broodt ende Wyn te moghen nutten. Ende daerom en verſtaen ick hier geen kracht te ſtellen in de woorden oft gedaenten van Wyn oft Broodt beſonder; maer gebruycke dit woordeken Wyn alleen: om dat het my beter op deſe materie te pas komt.)

Den wyn dan al-ſoo genomen. *Pietatem corro-*

borat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, collisos redintegrat, & ſicut Paſtor bonus, qui animam ſuam pro ovibus poſuit, ab omni nos erigit caſu. S. Cyrill. Allex. lib. 4. In Joan. c. 17. *Verſterckt de Godtvruchtigheydt, demt de beroerten des gemoets, geneeſt de ſiecke, heelt de gepletterde, ende, gelijck den goeden Herder die ſyne ziel voor de Schapen geſtelt heeſt, heſt ons op van alle ongeval.* Hy geneeſt onſe kranckheydt ſlappigheydt, kleynmoedigheydt, noodelooſe droeffheydt, ende verkiltheydt inde Goddelijcke Lieffde. Hy waſcht en ſpoelt onſe ſonden aff, te weten, *iſt ſaecken dat die ſoo groot niet en ſijn, dat daerom behoort jmant inden ban gedaen te worden. Peccata, ſi non tanta ſunt: ut excommunicandus quiſquam videatur.* S. Aug. ad Joan. lib. 1.

Want voor ſulcke ſiecken, die met doodelijcke ſonden beſmet ſijn, en is deſen dranck geen medecyn maer doodelijck vergiff. *Vide quid agas Sacerdos, ne ſebrienti manu corpus attingas: prius cura te, ut poſſis miniſtrare.* S. Amb. lib. 1. de Vid. *Siet wat ghy doet Prieſter, en raeckt dat Lichaem niet aen met kortſachtighe handen: geneeſt u ſelven eerſt op dat ghy meught dienen.* Is het gevaerlijck deſen Wyn aen te raecken voor jmant, die de korts heeft; wat ſal hy weſen voor ſulcken, met in te drincken? wech die korts hebben, te weten doodelijcke ſonden. *Febris enim noſtra avaritia eſt: febris noſtra libido eſt: febris noſtra luxuria eſt: febris noſtra ambitio eſt: febris noſtra iracundia eſt.* S. Amb. lib. 4. in Lucæ 4. *Want onſe korts is gierigheydt: onſe korts is begeirlijckheydt: onſe korts in onkuysheydt:*

onſe

onse korts is eer-gierigheydt: onse korts is gramschap. Sy sauden aen desen Wyn voorseker bersten: om dat sy dien alsoo onweirdelijck sauden drincken. *Qui enim manducat & bibit indignè judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* 1. Cor. 11. *VVant soo wie eet en drinckt onweirdelijck, die eet en drinckt het Oordeel voor sijn leven, niet onderscheydende het Lichaem des Heeren.*

Wacht u dan, ô mensch! niet van desen levend'-maeckenden dranck te proeven: want *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Joan. 6. *Ten sy dat ghy eet het Vleesch vanden Sone des mensch, ende drinckt sijn Bloedt, soo en suldy geen leven in u selven hebben.* Maer wacht u van ongesont in sulcke brandende kortsen, ende met quade genegentheden daer aen te komen. *Nullus Judas assistat, nullus avarus: nam tales mensa non suscipit. Si quis est Discipulus, adsit.* S. Joan. Chrys. hom. 83. in Matt. *Dat hier geenen Judas en sy, geenen gierigaert: want sulcke en aenveirt dese Taefel niet. Soo wie eenen Discipel is, dat die by-stá.*

Soo wie eenen Discipel, eenen Scholier oft Leerlingh vanden Heer is, dat desen daer van drincke, voor sulcke is dese dranck gesont en goedt. Eenen Leerlingh' die sijnen Meester aenhoort ende bemint. Eenen Leerlingh' die sich onweirdigh acht, om soo grooten Heere te ontfangen: Eenen Leerlingh' aen den welcken het uyt het diepste van sijne ziele leet is, dat hy soo goeden Meester oeyt vergramt heeft, met een vast

voor

voor-nemen van aen hem voortaen getrauw te wesen : op dat hy in Godt, ende Godt in hem eeuwelijck magh blijven woonen : welck geluck u. l. ende my verleene den Vader, den Sone ende den H. Geest: *Amen.*

Ghy die al de Stapels kent
Vande Wynen, hier ontrent;
Waer passeert den besten Wyn,
Die alhier verkocht magh sijn?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Wyn-verkooper.

Vrient ick heb u met den Wyn
Dickmaels laten vrolijck sijn;
Wilt nu ('k sal oock vrolijck wesen)
Eenen *Pater noster* lesen.

FINIS.

FACULTAS SUPERIORUM.

L*Ibellum Rhytmicum dictum* Moy-al *&c. à* Domino PETRO CROON *monasterii nostri Sancti Martini Lovanii Canonico Regulari compositum, cum licentiâ quorum interest typis evulgari permitto. Dat. Lovanii* 1665. 24. *Iunii.*

Fr. PETRUS à S. Trudone
Prior S. Martini &
Capl. Windesemensis
Generalis.

APPROBATIE.

DEsen *Moy-al* en heeft niet dat met reden qualijck mach genomen worden oft jemant moyelijck is maer is gheheel stichtich en vermaeckelijck, want hy in alle Ampten, Ambachten ende handt-wercken leert sien en vinden veele dinghen die

die vry wat hoogher ſtrecken, gelijck ick onder-vonden hebbe ende over-ſulckx dit geerne gheteeckent deſen 16. Junii Anno 1665.

JOAN. BAP. SHEPPERS.
Can. Cath. ende overſiender der Boecken tot Brugge.

PRIVILEGIE.

CAROLUS by de gratien Godts Coninck van Caſtilien, van Leon, van Arargon beyde de Sicilien, &c. Aerts- Hertoghe van Ooſtenryck, Hertoghe van Brabandt, &c. Heeft gheconſenteert ende ghepermitteert, conſenteert ende permitteert by deſen aen *Gyſbrecht Lints*, gheſworen Bock-drucker binnen onſe Stadt Mechelen, alleen te moghen Drucken ſekeren Boeck gheintituleert *Moy-al*, beſchreven door P. P. CROON Canonick Regulier ende Religieus van S. Martens tot Loven. Interdicerende ende verbiedende alle andere Druckers dit Boeck hier boven breeder verhaelt, naer te drucken, oft te conterfyten in't gegeel oft in deel in negen

toe-

toe-comende Jaeren, op de pene ende confiscatie van de selve Boecken, ende daer-enboven 't incureren in d'amende van dertigh Carolus guldens voor jder exemplair, by elcken van den ghenen te verbeuren, ghelijck het breeder blijckt inde opene Brieven, ghegheven tot Brussel 26. November. 1665.

Onderteekent.

LOYENS.

DRUCK-FAUTEN.

INde Dedicatie *pag.* 1. denckt *leest* dencken. ad Lectorem. *pag.* 7. iet *leest* niet.

Fol.	*Lin.*		*Leest*
21.	4.	oock	oock wel.
49.	1.	saeckelijck.	saeckelijck dint geweten.
99.	27.	vergiffenisse	vergiftige.
122.	8.	dat een	dat dat een
187.	5.	gy	gy dat.
208.	18.	licht.	acht.
238.	1.	gaff	geven.
238.	17.	Arbeydt	Achtbaerheydt.
245.	9.	en	ende.
255.	18.	dan	van.
303.	9.	kas zyn	kassyn.
305.	1.	leven	selven.
323.	11.	comprehendunt	comprehenduntur.
329.	17.	artificium.	Artificum.

De voordere sal den Godt-willigen en Verstandighen Leser lichtelijck konnen beteren.

voor-nemen van aen hem voortaen getrauw' té wesen : op dat hy in Godt, ende Godt in hem eeuwelijck magh blijven woonen : welck geluck u. l. ende my verleene den Vader, den Sone ende den H. Geest: *Amen.*

Ghy die al de Stapels kent
Vande Wynen, hier ontrent;
Waer passeert den besten Wyn,
Die alhier verkocht magh sijn?

GRAFF-SCHRIFT.

Van eenen Wyn-verkooper.

Vrient ick heb u met den Wyn
Dickmaels laten vrolijck sijn;
Wilt nu ('k sal oock vrolijck wesen)
Eenen *Pater noster* lesen.

F I N I S.

CORONA CONSTANTI.

FACULTAS SUPERIORUM.

L*Ibellum Rhytmicum dictum* Moy-al *&c. à* Domino PETRO CROON *monasterii nostri Sancti Martini Lovanii Canonico Regulari compositum, cum licentiâ quorum interest typis evulgari permitto. Dat. Lovanii* 1665. 24. *Iunii.*

Fr. PETRUS à S. Trudone Prior S. Martini & Capl. Windesemensis Generalis.

APPROBATIE.

DEsen *Moy-al* en heeft niet dat met reden qualijck mach genomen worden oft jemant moyelijck is maer is gheheel stichtich en vermaeckelijck, want hy in alle Ampten, Ambachten ende handt-wercken leert sien en vinden veele dinghen

die

die vry wat hoogher ſtrecken, gelijck ick onder-vonden hebbe ende over-ſulckx dit geerne gheteeckent deſen 16. Junii Anno 1665.

JOAN. BAP. SHEPPERS.
Can. Cath. ende overſiender der Boecken tot Brugge.

PRIVILEGIE.

CAROLUS by de gratien Godts Coninck van Caſtilien, van Leon, van Arargon beyde de Sicilien, &c. Aerts-Hertoghe van Ooſtenryck, Hertoghe van Brabandt, &c. Heeft gheconſenteert ende ghepermitteert, conſenteert ende permitteert by deſen aen *Gyſbrecht Lints*, gheſworen Bock-drucker binnen onſe Stadt Mechelen, alleen te moghen Drucken ſekeren Boeck gheintituleert *Moy-al*, beſchreven door P. P. CROON Canonick Regulier ende Religieus van S. Martens tot Loven. Interdicerende ende verbiedende alle andere Druckers dit Boeck hier boven breeder verhaelt, naer te drucken, oft te conterfyten in't gegeel oft in deel in negen

toe-

toe-comende Jaeren, op de pene ende confiscatie van de selve Boecken, ende daer-enboven 't incureren in d'amende van dertigh Carolus guldens voor jder exemplair, by elcken van den ghenen te verbeuren, ghelijck het breeder blijckt inde opene Brieven, ghegheven tot Brussel 26. November. 1665.

Onderteekent.

LOYENS.

DRUCK-FAUTEN.

INde Dedicatie *pag.* 1. denckt *leest* dencken. ad Lectorem. *pag.* 7. iet *leest* niet.

Fol.	*Lin.*		*Leest*
21.	4.	oock	oock wel.
49.	1.	saeckelijck.	saeckelijck dint geweten.
99.	27.	vergiffenisse	vergiftige.
122.	8.	dat een	dat dat een
187.	5.	gy	gy dat.
208.	18.	licht.	acht.
238.	1.	gaff	geven.
238.	17.	Arbeydt	Achtbaerheydt.
245.	9.	en	ende.
255.	18.	dan	van.
303.	9.	kas zyn	kassyn.
305.	1.	leven	selven.
323.	11.	comprehendunt	comprehenduntur.
329.	17.	artificium.	Artificum.

De voordere sal den Godt-willigen en Verstandighen Leser lichtelijck konnen beteren.

Verzameling
JAN BORMS
1C10bis

~~2797~~ G
IMF

Special
92-B
18662

THE GETTY CENTER
LIBRARY

Kunstbezit BORMS Cat N° / 216